GRETA GARBO

FRANÇOIS MAURIAC • Într-o seară, Greta Garbo...

FRITIOF BILLQUIST • Greta Garbo, vedeta solitară

ECATERINA OPROIU • Greta Garbo, star contestatar

GRETA GARBO

EDITURA MERIDIANE ● BUCUREȘTI, 1972

NOTA EDITURII

Ediția românească a fost completată față de volumul original francez, adăugîndu-i-se : eseul semnat de Ecaterina Oproiu, ilustrațiile și filmografia.

Fritiof Billquist
GRETA GARBO, VEDETTE SOLITAIRE

Traduction de Asa Roussel
Librairie Arthème Fayard, Paris, 1959.

© 1959, by OPERA MUNDI, PARIS.

Traducere de DOMNIȚA MUNTEANU

François Mauriac

ÎNTR-O SEARĂ, GRETA GARBO...

Am visat-o odată pe Greta Garbo... Căprioară hărțuită pe toate drumurile Europei de haita ziariștilor, își lasă valizele la hotel, apoi, pentru a i se pierde urma, se furișează singură într-un ascunziș de nimeni știut. Am visat că ea intra în odaia mea și se așeza dinainte-mi, deși numai eu nu o căutam...

Era într-o zi de noiembrie, la acel ceas cînd încă stai cu obloanele ridicate, dar cu lampa aprinsă. Fără să-i disting trăsăturile, o recunoscusem totuși. Ar fi trebuit, desigur, să mă ridic în picioare, să întîmpin cu cinstea cuvenită această vestită frumusețe... Dar nici nu m-am ridicat, nici n-am vorbit. Mi s-ar fi părut nebunesc cel mai mic gest, ca și cînd buzele mele ar fi urmărit pe ecranul unui cinematograf mîinile ei de lumină.

Vorbea, mă implora să nu socotesc neîntemeiată groaza ei de interviuri. Nu din grijă pentru confort și pentru odihnă fugea ea de oameni: „Vă rog să mă înțelegeți, domnule... Adeseori, stînd în fundul unei loji, la New York, la Chicago, la Viena, la Berlin sau la Paris, am văzut în semiîntunericul înceţoşat mulțimea imensă, fascinată de chipul meu; mereu și pretutindeni aceeași mulțime mi se părea același monstru îmblînzit, care îmi aducea prinos fumul a mii și mii de țigări. Desigur, nu era slăvit chipul meu adevărat, biata mea față îndurerată, cu pecetea de lacrimi, de sărutări — urmele acelea ușoare pe care cea mai mică durere o lasă pe chipul oricărui muritor, chiar dacă este cel mai frumos și cel mai îndrăgit dintre toate chipurile... Lumea nu-mi cunoaște adevăratul chip; eu însămi l-am uitat: pentru a putea dărui oa-

menilor acest miracol desprins de timp, această splendoare a trăsăturilor mele, pe care o înfăţişează ecranul şi pe care ei o proslăvesc, mi-am prefăcut figura de copil cu care Dumnezeu m-a înzestrat... Şi nimeni nu mai ştie dacă sprîncenele mele sînt sau nu adevărate, dacă genele care-mi umbresc privirea sînt ale mele. Pielea e tînără, dar lipsită de căldură, strălucirea nu mai răzbate de sub farduri, paste şi creme. M-am nimicit, m-am jertfit imaginii unei frumuseţi în stare să potolească milioane de dorinţi înşelate, de aşteptări fără nădejde. Eu sînt ceea ce adolescentul nu va fi găsit niciodată, ceea ce moşneagul va fi căutat zadarnic o jumătate de veac, ceea ce femeia ar fi vrut să fie, pentru a-l păstra pe cel care a părăsit-o. Înţelegeţi acum de ce mă feresc? Din milă faţă de ei: pentru că nu vreau să ştie că eu nu exist."

Astfel îmi vorbea Greta Garbo. Şi totuşi, o vedeam; sau mai curînd, la ceasul acela cînd ziua se îngînă cu noaptea, întrezăream silueta ei minunată, asemănătoare, e drept, cu multe altele. Faţa îi era ascunsă privirilor mele: o voaletă îi umbrea ochii iar restul chipului dispărea sub stratul de pudră şi de fard, care acoperă, astăzi, întregul neam femeiesc. E ciudat că cinematograful impune stelelor sale acest exces de machiaj, tocmai pentru a reuşi să ne restituie esenţa cea mai pură a unui chip. Ecranul, barieră misterioasă, filtrează doar elementele nepieritoare ale unui nas, ale unei guri. Pastele şi cremele servesc, oare, la absorbirea şi la dizolvarea a tot ce este efemer? Gîndul care l-a îndemnat pe Dumnezeu să creeze un asemenea chip se materializează în conturul de o simplitate cerească, purificat de orice atingere necurată, pregătit pentru Eternitate. Ar fi de neînţeles ca, înaintea acestei revelaţii, mulţimile lumii întregi să nu dorească să cadă în genunchi, dacă, din păcate, ecranul n-ar desprinde, n-ar izola şi totodată n-ar fixa pentru fiecare dintre noi, tot ce e mai rău într-o prea frumoasă privire.

Minunații ochi ai Gretei Garbo — adolescent zvelt și nervos, rătăcit prin nenumărate mulțimi, al căror zbucium îl îndură singur...

Această ființă reală, dar, totodată, inaccesibilă, trezește în fiecare dintre noi dorința. Femeia surîde, zîmbește fără nici o teamă și, fremătînd, închide ochii pe jumătate. Ea e prezentă, vie, se oferă milioanelor de bărbați ; dar dacă unul din ei, cuprins de nebunie s-ar năpusti asupră-i n-ar afla — întocmai ca taurul la corrida — nimic altceva decît pînza ademenitoare acoperind vidul și n-ar îmbrățișa decît neantul. Poate că Greta Garbo știe că într-o seară, la Philadelphia, la Buenos Aires sau la Melbourne, unul dintre nenumărații îndrăgostiți necunoscuți s-a ridicat deodată în picioare și, croindu-și drum printre trupurile furioase ale mulțimii, pășì ca pe o mare învolburată iar apoi, întinzînd brațele spre forma adorată, prezentă, insesizabilă, se izbi cu capul de ecran și-l străpunse... Scenă stranie care amintește sufletului meu o frază din Rimbaud : „...Apoi, o, disperare, zidul se topi în umbra ușoară a arborilor, iar eu mă mistuii în tristețea iubitoare a nopții...“

„Da, îmi spuse ea cu voce scăzută, am dezlănțuit nebunia aceasta ; mă tem de ea și teama mă silește să fug ; căci sînt necredincioasă milioanelor de bărbați care mă iubesc, am înșelat omenirea întreagă. Din acest val omenesc, din acest ocean carnal ce năvălește zi și noapte în grotele cinematografelor reînnoindu-se neîncetat, nu se va ivi oare, odată, un băiat hotărît să se răzbune, gata să-i răzbune pe toți frații săi întru tristețe ?

Fără îndoială, — reluă ea, încercînd să se liniștească, — el nu m-ar recunoaște ; n-ar îndrăzni să lovească o femeie ca toate celelalte. Ar vedea negreșit că în viața de toate zilele eu nu sînt Greta Garbo, că nu semăn cu vedeta de pe coperta revistelor ilustrate.“

Tăcu. Privirea ei magică, ridicată spre mine, cerșea un cuvînt de îmbărbătare. M-am gîndit atunci că numai cinematograful reușește să ne

pună față în față cu veșnicul nostru adversar, cu femeia desprinsă de toate grijile traiului zilnic, griji care o macină, o dezarmează, o fac mai puțin periculoasă. Doar la cinematograf înțelegem în profunzime versurile lui Vigny :

„Și regii din Orient au spus în cîntul lor
Privirea-ți de temut, asemenea cu moartea."

„Probabil că sînteți — i-am spus — mobilul multor crime ? Tînărului prea sensibil îi este foarte greu să se întoarcă la o activitate plicticoasă, zilnică, după ce, o seară întreagă, a trăit sub privirea Gretei Garbo, privire care conferă luxului abject al filmelor o atracție aproape nesfîrșită. Tot ceea ce este mai josnic pe lume, tot ceea ce prin antifrază se numește a trăi din plin, a petrece, împrumută de la frumusețea dumneavoastră romanească un farmec atotputernic. Iar studentul, sărac și singur în Paris, își uită o clipă filozofii, poeții, toți zeii adorați și visează că pătrunde, legănîndu-și umerii atletici, într-un restaurant de lux, însoțind o femeie al cărei nume prestigios zboară șoptit, de la o masă la alta : «Greta Garbo ! E Greta Garbo !»"

Îi vedeam trupul ghemuindu-se în umbră și capul înclinat cu umilință. Lumina lămpii îi aprindea aur palid în păr. I-am spus : „Nu, nu plecați fruntea ; valul acesta de adorație și de dorință care vă întîmpină imaginea multiplicată pe ecrane nu are un izvor necurat. Milioanele de inimi care vă adoră știu, din instinct, că nu vor descoperi adevărul nici în tratatele filozofilor, nici în formulele savanților. Ei știu că adevărul nu este abstract, ci carnal și viu ; că el poate fi cunoscut, întîlnit ; că îi poți vorbi ; el este cineva, are ca dumneavoastră o frunte, o privire, o voce, o inimă — un nume dintre atîtea nume de oameni : «...Ceea ce am văzut cu ochii noștri, ceea ce am contemplat și ceea ce am atins cu mîinile noastre...»"

Îi ocupați locul, chipul dumneavoastră mascheazâ o absență ; sînteți o înlocuitoare, o dublură, un reflex. Dumneavoastră înșelați foamea și setea de frumos a sărmanei turme omenești, care speră neîncetat, imobilizată în fața unui ecran...

O, frumusețe a acestui chip, care s-ar putea ivi (de cîte ori nu l-am visat !), care s-ar putea ivi, deodată, pe pînza întinsă seară de seară, în fața mulțimilor fascinate din toate cinematografele lumii.

Fritiof Billquist

GRETA GARBO, VEDETA SOLITARĂ

1

COPIII DE PE STRADA GOET

Soeder, cartier sudic din Stockholm, este despărţit de restul capitalei prin apa care îl înconjură. A fi „puşti din Soeder" este un titlu de noblețe pentru copiii cartierului. Aici, viaţa e grea, dar locuitorii — muncitori şi mici funcţionari — sînt oameni isteţi.

Întreaga viaţă a cartierului se concentrează pe strada Goet, arteră principală din Soeder, pe care se află mari magazine, cinematografe, baruri. E strada luminilor de neon şi a flirturilor nocturne.

Familia Gustafsson locuia pe strada Bleking, la numărul 32, în imediata apropiere a străzii Goet, într-un apartament foarte modest, compus doar dintr-o cameră şi o bucătărie. Dar, în ciuda dificultăţilor materiale, toată lumea trăia în armonie, atît părinţii cît şi cei trei copii, dintre care Greta era cea mai mică *.

Ca orice copil din Soeder, Greta îşi petrecea toate orele libere pe stradă. Nu se prea juca, însă, cu ceilalţi copii. I se păreau prea proşti. Prefera ca, împreună cu prietene mai vîrstnice, să privească vitrinele prăvăliilor sau afişele de cinema. Dar cinematograful era o plăcere rară, rezervată duminicilor, în cazul cînd în cursul săptămînii izbutea să economisească preţul biletului.

ELEVA GRETA ŞI GEOGRAFIA

Dimineaţa, Greta se scoală devreme şi se duce la şcoala elementară din Katarina. Cum e foarte

* Născută la 18 septembrie, 1905 *(N.R.)*

înaltă pentru vîrsta ei, trebuie deseori să șteargă tabla cu buretele, treabă care îi face plăcere : în timpul acesta, nu este ascultată. E drept că, uneori, învățătoarea agață o hartă de geografie pe tabla încă udă, iar lucrul acesta este cel mai rău din toate cîte se pot întîmpla.

Prin fereastră se vede soarele strălucind. Greta se gîndește la peticul de pămînt pe care părinții l-au luat în arendă la Aarsta. Ei cultivă în special cartofi, dar Greta a plantat flori : margarete... În vacanță, îi place să vîslească pe lac. Poartă un maiou negru, din bumbac. Cînd are poftă să înoate, se aruncă în apă și plutind leneș, privește norii care aleargă pe cer.

— Cum se numește orașul acesta, Greta ?

Greta se ridică. Și-a auzit numele dar nu și întrebarea. În schimb, gestul învățătoarei este limpede : arată cu bagheta un punct negru, rotund — e un oraș mare, cam cît o pioneză, Berlinul, desigur.

— Berlin !

— Ce țară învățăm noi acum ? izbucnește învățătoarea.

— Spania, îi suflă o prietenă.

— Spania, spune Greta.

— Bine. Și ce oraș este acesta ?

— Madrid, șoptește din nou Olivia.

Dar învățătoarea a auzit-o și bagheta izbește catedra cu atîta violență, încît cărțile copiilor sar de pe bănci.

POEM PENTRU O ANIVERSARE

O epidemie de gripă spaniolă bîntuia, pe atunci, în Suedia. În clasa Gretei, unsprezece eleve erau bolnave.

Într-o zi Liza, cea mai bună prietenă a Gretei, vine la școală cu ochii strălucind de febră. Învă-

ţătoarea pune mîna pe fruntea ei şi-i spune : „Ai febră Liza, du-te acasă."

O alege pe Greta, să o însoţească.

Ajutată de prietena ei şi agăţîndu-se de balustradă, Liza încearcă să coboare scările, dar se prăbuşeşte brusc, după primele trepte. Greta o ia în braţe, fără şovăire, şi iese în stradă. Cheamă un taxi şi îi spune şoferului : „Liza are gripă spaniolă, trebuie să o duceţi acasă."

Liza fu silită să-şi petreacă ziua de naştere în pat şi nu i se îngădui să primească nici o vizită. În schimb, primi o ilustrată ce înfăţişa un buchet frumos de trandafiri albi, pe care, cu litere aurite, era scrisă urarea : „Sincere felicitări !". Pe cealaltă faţă a cartonului, se puteau citi următoarele versuri :

„De ziua ta, din inimă
Prietena ta, îţi urează
Ca soarele să-şi ia o rază
Şi să ţi-o trimită ţie
Rază de bucurie."

G. G.

Greta, care era autoarea „poemului", nu avusese destui bani pentru cumpărarea timbrului. Pe plic, la locul cuvenit, desenase capul regelui Gustav al V-lea şi pusese apoi scrisoarea la cutie. Poşta îi iertase, desigur, această glumă.

CHIUL LA UPSALA

Într-o zi, toată şcoala făcu o excursie la Upsala, fapt ce constitui pentru Greta un mare eveniment. Stătu îndelung, visătoare, în faţa mormintelor regilor Vikingi, vechi de un mileniu. Distrată, nu observă cînd plecară colegele. Învăţătoarea se văzu silită s-o cheme : „Vino Greta, acum mergem să vizităm catedrala şi grădina botanică". Greta ceru voie să mai rămînă la mor-

minte, dar i se răspunse : „Haide, fără prostii, vei continua vizita împreună cu noi."

Excursia luă sfîrşit. Toată lumea trebuia să se întoarcă la şcoală. Dar Greta nu mai avea decît o dorinţă : să nu se mai ducă la şcoală niciodată.

— Ştii ce ar trebui să facem ?, îi spuse ea prietenei sale, Olivia.

— Nu.

— Să fugim !

Olivia o privi, neliniştită.

— Tu eşti în stare să mergi mîine la şcoală ?

— Nu, spuse Olivia, cu oarecare şovăială.

Avea o asemenea admiraţie faţă de Greta, încît o asculta orbeşte.

— Ia-ţi strictul necesar şi aşteaptă-mă la ora opt, lîngă chioşcul de ziare din strada Ring.

La ora stabilită, Olivia era acolo, aproape plîngînd, ceea ce o convinse definitiv pe Greta. Nu mai voia cu nici un preţ să o întîlnească pe învăţătoare. Două zile mai tîrziu, poliţia le găsi la Barkaby, localitate situată la 30 kilometri depărtare de Stockholm.

Directorul şcolii nu cunoştea decît un singur leac pentru acest fel de abatere : biciul. Olivia ţipa, vărsînd un torent de lacrimi, dar Greta tăcea cu încăpăţînare. În cele din urmă, sora Gretei, Alva, cu trei ani mai mare ca ea, îl imploră pe director să le ierte pe cele două vinovate. Scăpară cu o mustrare şi cu ameninţarea unei pedepse înspăimîntătoare dacă, în viitor, ar repeta încercarea. Greta era palidă de furie cînd ieşi din biroul directorului.

LA 13 ANI, UCENICĂ LA O FRIZERIE

Tatăl Gretei era grav bolnav iar starea lui se înrăutăţea din zi în zi. Îşi adora copiii. Cînd muri, Grea îl plînse amarnic. Avea pe atunci 13 ani.

Pentru familia Gustafsson urmară zile negre. Doamna Gustafsson se văzu nevoită să muncească pe unde se nimerea. Sven, fratele Gretei, își cîștiga pîinea lucrînd ca ucenic la o cofetărie, iar Alva era curieră, într-un birou. Greta voia să suporte și ea o parte din cheltuielile familiei, cu atît mai mult cu cît ar fi scăpat astfel de școală. Dar nu i se dădu autorizația de muncă și trebui să-și continue studiile încă un an încheiat. Obținu totuși învoirea de a lucra cîteva ore pe zi într-o frizerie, pe strada Horn, în Soeder. Spăla părul clienților în schimbul unei retribuții de 7 coroane pe săptămînă. Îi dădea mamei sale cu regularitate cea mai mare parte a salariului : 5 coroane. Acum cînd își cîștiga singură existența, școala i se părea mai puțin plicticoasă. Niciodată nu se simțise în largul ei printre copii.

INTERZIS TINERILOR SUB 16 ANI !

Cînd trebuia, știa să-i pună la punct pe clienții obraznici. Ca orice copil din Soeder era aprigă la gură iar dacă era privită prea insistent, drept răspuns șampona cu furie figura persoanei inoportune.

Seara mergea la cinematograf, la filme interzise tinerilor „sub 16 ani". Admira foarte mult vedetele. Într-o seară, se opri în fața unui cinematograf de pe strada Goet, împreună cu o prietenă. Priviră afișul : eroul își săruta partenera cu atîta rîvnă, încît rochia femeii căzuse, dezgolindu-i umărul alb.

Greta hotărî că merită să intre. Era, cu siguranță, ceva interesant.

— Casierul ne cunoaște. Știe că avem doar paisprezece ani. Nu îndrăznesc.

— Nu fii bleagă, spuse Greta, folosind una din expresiile argotice care îi plăceau.

Intrară şi se aşezară în primul rînd, aşteptînd nerăbdătoare filmul care, de altfel, le dezamăgi.

— Mă întreb de ce se interzice aşa ceva copiilor, spuse Greta.

TEATRU DE AMATORI

Greta organiza reprezentaţii teatrale la prietenele ei, cu părinţii acestora drept spectatori. Rolul ei preferat era acela de favorită într-un harem. Un prosop transformat în văl îi acoperea pe jumătate chipul, lăsîndu-i la vedere doar ochii, care trebuiau să exprime tot misterul Orientului. Prietenele ei jucau, invariabil, rolul şeicului. Interpretarea lor nu o mulţumea, însă, pe Greta.

— Nu mă pricep la roluri de bărbaţi, protestă una dintre fete.

— Dar nu e greu de loc, răspunse Greta. Şi cum nici de data aceasta nu era mulţumită, hotărî să joace ea singură amîndouă rolurile : pe de o parte şeicul, deosebit de viril, deosebit de curajos, iar pe de altă parte favorita, iubitoare şi timidă, ghemuită pe un colţ de canapea.

Prietenele aplaudau. Uneori, cînd Greta găsea că spectacolul este prea scurt, îl termina cu un număr de music-hall.

La sfîrşit, saluta publicul. Era răsplătită cu aplauze entuziaste.

După o vreme, Greta descoperi un loc atrăgător şi misterios : intrarea artiştilor. Aici, îi putea vedea în carne şi oase pe actorii admiraţi înainte doar în fotografiile expuse în vitrine. De fapt, văzuţi de aproape, nu mai păreau aşa frumoşi, dar Greta îi socoti, de atunci încolo, şi mai demni de interes.

ÎN CULISELE UNUI TEATRU ADEVĂRAT

Portarul de la „Soedran" o îndrăgi și, încetul cu încetul, actorii se obișnuiră să o vadă dînd tîrcoale teatrului. În sfîrșit, într-o seară, reuși să pătrundă în culise.

Pe atunci, actorul suedez Sigurd Wallen juca roluri de june-prim. Îl urma, în ordinea importanței, Joseph Fischer. Amîndoi i se părură Gretei extraordinar de frumoși. În acea seară, în timp ce îl privea pe Wallen, care era în scenă, Fischer o văzu :

— Vrei să faci teatru ?

Greta ezită, apoi răspunse :

— Nu știu dacă voi îndrăzni vreodată.

Fischer, care se privea în oglindă, nu-i mai ascultă răspunsul și, înainte de a intra în scenă, surîse încă odată imaginii sale reflectate.

În schimb, Greta se întoarse acasă tulburată, ca după un eveniment important. De fapt, nu se întîmplase nimic dar, oricum, era extraordinar să fi stat de vorbă cu un actor adevărat. Oare de ce îi pusese o astfel de întrebare ? Și, la urma urmelor, de ce să nu facă teatru ? Ar putea vorbi cu directorul Albert Ranft, proprietarul teatrului „Soedran" și al altor cinci teatre. Dacă ar fi vrut, el ar fi putut s-o ajute.

Se aruncă în brațele mamei.

— De unde vii, Greta ?

— De la „Soedran", bineînțeles. Mi s-a dat voie să intru în culise.

— Ești mult prea tînără ca să cutreieri teatrele.

— Prea tînără ! Dar am paisprezece ani, mamă, și pînă acum n-am făcut încă nimic.

— Ai face mai bine să te duci repede la culcare !

Dar ea se gîndea la teatru iar somnul întîrzia să vină. Unde și cum l-ar putea întîlni pe Albert Ranft ? Cum se cuvenea să vorbească cu o per-

soană atît de importantă ? Poate că dacă l-ar ruga pe Fischer... Dar nu va îndrăzni niciodată, întrebarea lui fusese o glumă. La telefon ar avea, poate, mai mult curaj.

Familia Gustafsson n-avea telefon, așa că hotărî să vorbească din casa unei prietene, de la Eva.

„VOI FI VEDETA !"

Prilejul mult așteptat se ivi, în sfîrșit. Într-o bună zi, Eva o anunță că părinții ei plecaseră să viziteze un prieten bolnav. Greta își notă tot ce avea de spus, temîndu-se că, paralizată de emoție, nu va mai ști ce să vorbească. Palidă, dar hotărîtă, ridică receptorul și formă numărul.

În sfîrșit, se auzi vocea lui Fischer.

— Allo, aici e Greta.

— Care Greta ?

Această întrebare neașteptată, o lăsă fără glas.

— Allo, spuse Fischer.

— Aici e Greta Gustafsson.

Urmă o tăcere.

— Ne cunoaștem ? întrebă actorul.

Eva, așezată lîngă Greta, începu să rîdă fără să se poată stăpîni.

— Nu... Da... Ne-am întîlnit la „Soedran".

El spuse că își amintește și o întrebă ce dorea.

— Aș vrea să vorbesc cu domnul Ranft.

— De ce să vorbiți cu domnul Ranft ? Mai bine vorbiți cu mine !

Complet zăpăcită, Greta nu mai știa cum să sfîrșească conversația.

— Ei bine, cu atît mai rău, din moment ce nu se poate... Mulțumesc mult de tot... Și închise telefonul.

Greta știa demult ce voia să devină. Unchiul său, David Gustafsson, povestește că pe la șapte-opt ani ea obișnuia să se ascundă sub masa din

bucătărie, atunci cînd părinţii aveau oaspeţi. Nu din timiditate stătea ea acolo, ci ca să se poată gîndi liniştită la ceea ce va face cînd va fi mare.

— Şi ştii ce vei face ? o întrebă într-o zi, unchiul.

— Da, spuse ea. Voi fi vedetă şi, mai tîrziu, prinţesă.

2

O ROCHIE ALBĂ ŞI „CONTELE DE SOEDER"

La paisprezece ani, Greta părăsi şcoala pentru totdeauna. Îşi cîştiga acum existenţa şi avea, deci, unele privilegii : i se permitea să se întoarcă seara mai tîrziu acasă, sau să doarmă mai mult, dimineaţa. Magazinul de fructe unde fusese angajată se deschidea abia la ora nouă.

Prietena ei, Eva Blomkvist, n-a ştiut niciodată despre care anume magazin era vorba. Greta nu putea suferi să dea amănunte. Îi spusese Evei doar că magazinul se află pe strada Svea, una din marile artere centrale ale oraşului. Cu toate că Eva i se părea o fire excesiv de curioasă, Greta ţinea mult la ea, atît de mult încît primi să-i facă o vizită într-o seară, la cafea.

Părinţii Evei, care se aşteptau să sosească o fetiţă, rămaseră surprinşi cînd văzură intrînd o domnişoară, într-o rochie decoltată, cu tocuri înalte şi pieptănată cu breton pe frunte, după ultima modă.

— E adevărat că n-ai decît paisprezece ani ? o întrebă doamna Blomkvist.

— Da, e adevărat. Dar o să treacă şi asta...

Ca majoritatea suedezilor, Greta era protestantă. O dată cu Eva, îşi începu pregătirea pentru prima împărtăşanie.

Ziua cea mare sosi. Eva primise în dar un colier, o brăţară şi un ceas. Greta, îmbrăcată într-o rochie simplă, albă nu avea nici o bijuterie. Văzu cadourile pe care le primise Eva şi zise : „Cînd voi fi bogată, îmi voi cumpăra o pereche de cercei mari şi un munte de inele".

Eva o consolă, promiţîndu-i că la fotograf, unde urmau să meargă înainte de ceremonie, îi va împrumuta colierul ei. Dar osteneala fotogra-

fului se dovedi inutilă : Gretei nu-i plăcură deloc probele şi nu comandă nici o fotografie. Avea, de pe atunci, păreri personale bine stabilite !

Prima împărtăşanie se desfăşură fără incidente. Greta, foarte emoţionată, plînse tot timpul iar cînd Eva o întrebă de ce are ochii roşii îi spuse că ceremonia i se păruse foarte solemnă.

„AM UN CARACTER IMPULSIV ŞI DISPREŢUITOR"

În vara aceea, Eva îşi petrecu vacanţa la ţară şi cele două prietene se despărţiră cu promisiunea de a-şi scrie, deşi foarte puţin a lipsit ca prietenia lor să se strice. Înaintea plecării din Stockholm, Eva ieşise în oraş cu Alva, sora Gretei. Greta nu văzuse cu ochi buni această plimbare, după cum dovedeşte următoarea scrisoare, datată 27 iulie 1920 :

„Draga mea Eva,

Îţi mulţumesc pentru scrisoare. Mi se pare că te distrezi bine la ţară. Probabil că ai tot timpul necesar pentru a te gîndi la teatru. În legătură cu asta aş vrea să aflu cum l-ai cunoscut pe Dl. Dahlqvist *. Ar fi mai bine pentru tine să-mi dai explicaţii în legătură cu acest subiect. Acum, altceva : dacă ţii să rămînem prietene, lasă-mi prietenele în pace, aşa cum şi eu le dau pace prietenelor tale. Sînt sigură că nu ţi-ar place să mă vezi plimbîndu-mă cu prietenele tale intime, şi mai mult decît atît, prefăcîndu-mă că nu te cunosc... Nu-mi pasă că te-ai plimbat cu Alva, dar mi-am dat seama că ai de gînd să faci acelaşi lucru cu toţi prietenii mei. Eva, am un caracter impulsiv şi dispreţuitor iar o fată care procedează ca tine nu mă interesează. Dacă nu mi-ai scris tu, eu nu aş fi făcut niciodată primul pas. I-ai scris şi Alvei.

* Actor comic suedez, foarte popular.

Sincer vorbind, găsesc ridicolă atitudinea ta. Dacă nu ai fi procedat astfel, scrisoarea mea ar fi fost mult mai afectuoasă, dar mi-e imposibil să-ţi scriu cu căldură, după cele ce s-au întîmplat. Dacă nu înţelegi, este inutil să-mi răspunzi. Dar dacă înţelegi şi dacă îmi promiţi că în viitor te vei comporta ca o adevărată prietenă, voi fi fericită primesc veşti de la tine.

A ta,
Greta"

Acest caracter „impulsiv şi dispreţuitor" o va caracteriza toată viaţa.

VÎNZĂTOARE ÎNTR-UN MARE MAGAZIN

Eva îşi ceru scuze. Urmă o a doua scrisoare :

„Sîmbătă, 7 august, 1920

Draga mea Eva,

Îţi mulţumesc pentru scrisoare. Din moment ce promiţi să te îndreptăţi, prietenia noastră va fi aceeaşi ca înainte, cu condiţia să nu-mi dai alte motive de supărare. Găseşti că te tratez ca pe un copil. Draga mea, nu mă port aşa, decît atunci cînd o meriţi. Vom mai vorbi despre lucrurile acestea cînd ne vom întîlni.

Am găsit de lucru la firma Paul Bergström *. Îţi poţi închipui cum arăt ca vînzătoare ? Dar linişteşte-te, nu am renunţat la visurile mele, nici la teatru. Le voi fi veşnic credincioasă. Dacă te întorci curînd, trebuie să încerci şi tu să te angajezi la PUB. Ce mai faci ? Scrie-mi repede.

La revedere, draga mea,
Greta"

* Mare magazin din Stockholm, cunoscut sub denumirea de PUB

Scrisoarea următoare este din 15 august 1920.

„Draga mea Eva,

Îţi mulţumesc pentru scrisoare. Speram că te vei întoarce în luna aceasta şi că te vei angaja la PUB. Am fi făcut drumul împreună, la ducere şi la întoarcere, fără să mai pun la socoteală cîte lucruri am fi putut face în cursul zilei. Imaginează-ţi că fiul proprietarului este foarte frumos. El este unul dintre directorii magazinului. La PUB toată lumea mă priveşte cu curiozitate, pentru că n-am decît cincisprezece ani. Dacă ai veni tu, te-ar întreba cu siguranţă şi pe tine, dacă e adevărat. Eva, la toamnă va trebui să ne plimbăm şi să ne distrăm, altfel simt că mă sufoc. Cum rămîn singură mă gîndesc la teatru, căci teatrul înseamnă totul pentru mine. Mi se pare că în urma mea am lăsat o veşnicie şi nu doar paisprezece ani, lipsiţi de griji.

Scrie-mi ca să mă anunţi cînd soseşti. Iartă-mi scrisul urît. La revedere, draga mea, salutări părinţilor tăi,

Greta"

„TE IUBESC, KALLE !"

Eva se întoarse la Stockholm, dar nu găsi de lucru la PUB. Se angajă în altă parte. Deseori, seara, venea să o aştepte pe Greta şi mergeau acasă împreună. Urmau întotdeauna acelaşi drum, traseul favorit al Gretei : strada Reginei, podurile, Palatul Regal. Eva ştia că era inutil să-i pună vreo întrebare Gretei ; cînd avea chef, dădea singură lămuriri.

Într-o seară, în timp ce străbăteau parcul Palatului Regal, Greta exclamă :

— Gîndeşte-te, Eva, unul dintre prinţi ar putea să ne ia în seamă...

Visul său nu se împlini decît mult mai tîrziu. În lipsa prinţului, Greta întîlni un conte care juca într-un vodevil intitulat *Tjim Tjim*. Cînta melodii nostalgice pe falezele din Soeder dar, de fapt, era danez şi înainte de a deveni actor fusese boxer profesionist. Se numea Pedersen, zîmbea cu gropiţe şi cînd se înclina în faţa publicului, sala era copleşită de entuziasm. Mai tîrziu, deveni celebru sub numele de Carl Brisson.

Pedersen era idolul tuturor fetelor din Soeder. Deodată, cu iuţeala fulgerului, se răspîndi zvonul că se interesa de Greta. De cîtva timp, ea părăsise teatrul „Soedran". O atrăsese un teatru mai mare : „Mosebacke".

Svesse Bergkvist, care se afla, pe atunci, la „Mosebacke", povesteşte :

„Îmi amintesc foarte bine de o fetiţă care, în fiecare seară, era alungată de la intrarea artiştilor. Cu încăpăţînare, se întorcea de fiecare dată înapoi iar într-o seară, împinse îndrăzneala atît de departe, încît desenă pe perete o inimă mare, în interiorul căreia scrise : «Te iubesc, Kalle»."

În cele din urmă, Brisson îi oferi un loc în rîndul fotoliilor de orchestră iar Greta îi promise, în schimb, să-l aplaude din toate puterile. Dar cînd îşi dădu seama că toată lumea o priveşte, nu mai dori altceva decît să plece.

SETE DE SINGURĂTATE

Începînd de atunci, ea nu mai acceptă niciodată să urmărească spectacolul din sală, de unde nu vedea decît jumătate din reprezentaţie. Se simţea mult mai bine în culise, printre actori. În curînd, ştia toată piesa pe de rost. Îi juca fragmente Evei. Întruchipa mai întîi primadona. Apoi, comicul

grăsun ce parodia, în tutu* de voal, *Moartea lebedei* se transforma într-un tînăr păstor cîntînd la flaut. În sfîrşit, devenea junele-prim, în persoană : „Sînt contele de Soeder..."

Dar atmosfera teatrului era o povară prea grea pentru nervii ei tineri. Începu să aibă accese de melancolie, se închidea în sine, căuta singurătatea. Mama ei o trimise să se odihnească la ţară, la o mătuşă. De acolo, îi scrise Evei prima scrisoare care lasă să se ghicească profunda sa tristeţe :

„Nykroppa, 27 august, 1921

Micuţa mea Eva,

Scrisoarea ta m-a înduioşat, îţi mulţumesc că mi-ai scris. Sincer vorbind, nu m-am gîndit de loc la tine de cînd mă aflu aici, pentru că nu mă gîndesc absolut la nimic. Totul mi-a devenit indiferent, probabil pentru că nu prea sînt în apele mele. Sînt foarte mulţumită că am venit aici şi nu duc dorul Stockholmului. Într-adevăr, simţeam nevoia să plec într-un loc mai puţin populat şi să nu fac nimic altceva decît să mă odihnesc. Dorinţele mele sînt împlinite. La drept vorbind, n-am altă tovarăşă decît pe mine însămi..."

MANECHIN, APOI FIGURANTĂ

Puţin timp după aceea, Greta îşi reluă munca la PUB. Se simţea mai bine, dar încă era puţin abătută. În timpul vacanţei, pasiunea sa pentru teatru sporise. Era singura profesie care o interesa, dar nu voia să fie o simplă actriţă amatoare. Cu toate acestea, atunci cînd şeful de raion îi propuse să pozeze pentru catalog, ca prezentatoare a modelelor de pălării, ea primi fără ezitare.

---

* Costum special pentru balerine, alcătuit dintr-o fustiţă foarte scurtă şi vaporoasă. *(N.R.)*

Într-o dimineaţă, sosind la magazin, îşi găsi colegele foarte agitate. Se făcea un film şi se căutau vînzătoare pentru figuraţie.

În cursul după amiezii, îşi făcu apariţia însuşi patronul. Era însoţit de un bărbat gras şi vesel, care se numea Lars Ring, un personaj destul de cunoscut în oraş. El dorea să realizeze la PUB un scurt-metraj publicitar. Cei doi bărbaţi se plimbară îndelung, prin toate raioanele. Vînzătoarele încercau să le atragă atenţia prin surîsuri pline de mister.

La raionul de pălării, Bergström şi Ring se opriră cîteva clipe şi discutară cu şeful Gretei. Înţelese, imediat, că vorbeau despre ea : de cînd pozase pentru catalog, şeful de raion o socotea foarte fotogenică. De ce nu i s-ar da un rol în film ? întrebă el.

— Imposibil, i se răspunse. Este angajată o vedetă adevărată, Olga Andersson.

Dar cum patronul socotea că distribuirea Gretei în film ar servi publicităţii magazinului, îi ceru lui Ring să privească fotografiile. Acesta se instală la o masă şi le cercetă într-o tăcere desăvîrşită. Patronul îi făcu semn Gretei să se apropie. Ring o privi, închise catalogul şi spuse : „Bun. Domnişoara Gustafsson este angajată."

Dar cînd fu terminat scenariul, deveni evident faptul că un singur rol era disponibil : al manechinului ce prezenta costumul bărbătesc de călărie.

Ring făcuse o promisiune şi ţinea să-şi respecte cuvîntul dat ; împotriva tuturor legilor verosimilului, Gretei i se încredinţă sarcina de a întruchipa un tînăr călăreţ.

Cînd junele-prim o zări pe Greta, se întoarse spre Ring şi spuse cu voce tare : „Cine mai e şi fata asta ? E aşa de mare că n-o să încapă pe ecran." Greta se simţi foarte jignită. Mult timp după aceea, pe vremea cînd devenise vedetă, îl întîlni pe Widestedt, fostul june-prim de la PUB. Acesta se grăbi să-i prezinte felicitări, dar Greta

îl întîmpină foarte rece spunîndu-i : „Nu întotdeauna aţi fost la fel de politicos."

Şi îi aminti incidentul de odinioară.

AL DOILEA ROL PUBLICITAR

Widestedt se înşelase. Greta interpretă perfect primul său rol, alături de actori de meserie. Izbuti chiar să dea chipului ei o expresie nostimă, care oglindea echivocul situaţiei, îmbrăcată aşa cum era, într-un costum bărbătesc prea mare pentru ea.

Ring socoti că descoperise în ea o actriţă de comedie şi îi încredinţă un al doilea mic rol, într-un alt film publicitar. Filmul se intitula *Pîinea noastră cea de toate zilele,* iar Greta juca rolul unei doamne care mănîncă prăjituri.

În ziua proiecţiei, Greta refuză să fie însoţită de Eva şi se duse singură „să se vadă" pe ecran. Eva se simţi foarte jignită : Greta se considera, fără îndoială, mult prea superioară.

De fapt, Greta se simţea mai bătrînă decît tinerii din generaţia ei şi chiar mai vîrstnică decît fratele sau sora sa, care o depăşeau ca număr de ani.

Sven, fratele ei, era îndrăgostit de o tînără vînzătoare dintr-o tutungerie. Greta ar fi vrut ca el să se îndrăgostească de Eva. Dar cu toate încercările strategice ale Gretei, Sven îi rămase credincios iubitei sale.

În ciuda primelor succese cinematografice, Greta continua să fie doar o mică vînzătoare la magazinul PUB.

3

MICA VÎNZĂTOARE ȘI REGELE VAGABONZILOR

Într-o frumoasă zi de primăvară — sîntem în anul 1922 — un domn între două vîrste coboară vesel strada Vasa, una dintre străzile principale din Stockholm. Lumea întoarce capul după el, i se șoptește numele : Erik Petschler, regizor.

Are în buzunar un contract nou-nouț care îi asigură direcția artistică și rolul principal al unei comedii cinematografice : *Peter vagabondul (Luffar Peter)*.

Petschler se gîndește la rolul său și fruntea i se întunecă, căci trebuie să găsească trei fete, trei „Bathing Beauties" *, însoțitoarele permanente ale lui Peter. Descoperise două dintre ele, dar continua să o caute pe cea de a treia, în ziua cînd intrase cu ele la PUB pentru a alege recuzita filmului.

Se oprește la raionul de pălării. În timpul în care cele două „steluțe" încearcă tot ce se află în rafturi, Greta intrigată se apleacă spre una dintre ele și o întreabă, în șoaptă : „Ce se întîmplă ?"

— Sîntem cu domnul Petschler, regizorul, răspunse fata.

Fără să șovăie și, de altfel, fără să se gîndească, Greta face o încercare îndrăzneață. Se apropie de Petschler și îi spune pe nepusă-masă :

— Domnule, puteți să-mi dați un rol ?

---

* „Frumoase în costum de baie" (în engleză în original). Denumirea provine din celebrele comedii burlești americane, realizate de Mack Sennett în anii 1916—1917 *(N.R.)*

10 COROANE PE ZI, CA „BATHING BEAUTY"

Pentru a avea conştiinţa curată, Petschler o puse pe Greta să dea o probă. Recită un lung poem, învăţat la şcoală cu ocazia unei serbări de Crăciun. Se descurcă foarte bine. În orice caz, Petschler căuta o fată frumoasă şi nu o actriţă cu multă experienţă. Greta fu angajată şi filmarea începu.

De fapt, Petschler urma să realizeze un film modest, într-un timp record, cu cheltuieli minime. Actriţa principală, Tyra Ryman, primea 12 coroane pe zi. Irene şi Greta nu primeau decît 10 coroane pe zi. Cel de al patrulea rol feminin era jucat gratuit de menajera lui Petschler. Tot gratuit jucau cîţiva tineri îndrăgostiţi de cinematograf. Veneau ori de cîte ori era nevoie. În ceea ce îl priveşte pe Petschler, el interpreta două roluri şi totodată îndeplinea funcţia de regizor şi de director al filmului.

Pentru primele filmări exterioare, toată echipa se deplasă la Djurgaarden, o pădure din împrejurimile oraşului, la fel de renumită în Stockholm, ca Bois de Boulogne la Paris. Îmbrăcat în zdrenţe, Petschler în rolul lui Peter vagabondul, sună la poarta unei vile. Ceru îngăduinţa să filmeze în grădină. Proprietarul, puţin neliniştit, îi ceru să nu filmeze şi vila. Petschler mulţumi şi sună la intrarea casei vecine, unde fu primit mai bine. Fetelor li se puse la dispoziţie chiar un mic pavilion, transformat în vestiar, pentru a se putea dezbrăca netulburate. Conform indicaţiilor lui Petschler, ele trebuiau să se îndrepte spre lac, alergînd pe pajişte în costum de baie.

Operatorul îşi mai aminteşte de stîngăcia Gretei, intimidată de mulţime. Toată povestea i se părea „complet idioată".

După amiaza, trebuia filmată baia fetelor. Dar poliţia îşi făcu apariţia : „Scăldatul interzis !",

Toată echipa trebui să se întoarcă în oraș.

A doua zi, Petschler îi duse pe toți la Delaroe, o mică insulă aflată la o oră depărtare de capitală.

Greta era încîntată de călătorie. Pe vas, pălăvrăgind cu Norberg, operatorul, îi spuse : „Ați fost vreodată la Copenhaga ? Visul meu este să ajung acolo". Mușcă dintr-un sandviș și adăugă, cu gura plină :

— Cinematograful îmi place foarte mult, dar nu s-ar putea spune că te îmbogățește...

„GRETA A JUCAT SCENA MINUNAT"

Petschler povestește cum s-au desfășurat filmările :

„Îmi amintesc foarte bine că Greta voia să se arunce imediat în apă. Cu mare greutate am putut s-o opresc pentru a o feri să capete un guturai. Altă dată, ne adăpostiserăm sub copaci, întrucît o aversă de ploaie ne-a surprins în mijlocul unei scene. Greta și Tyra în costum de baie, încîntate de ploaia torențială, au improvizat un dans al indienilor Sioux. A fost foarte nostim.

În cursul filmărilor, Greta Gustafsson, viitoarea Greta Garbo, nu se dovedi mai talentată decît colegele sale. Cu toate acestea, într-o zi m-a uimit. Repetam o scenă cu una dintre vedete. Greta, așezată pe iarbă, ne privea calm, cam de sus. Glumind, i-am strigat : «Domnișoară Gustafsson, cum ați interpreta dumneavoastră această scenă ?» Mă privi cu un aer puțin speriat. Am insistat și atunci s-a ridicat și s-a apropiat de aparat, puțin stîngace, surîzînd cu timiditate. În scena aceea era nevoie de un joc dinamic, rapid. Am avut surpriza să constat că micuța Greta juca scena minunat."

PRIMELE CRITICI

Critica a fost indulgentă cu *Peter vagabondul*. Se menționa, bineînțeles, că „filmele străine au mai multă vervă și inventivitate" dar că „«fetele în costum de baie», fără să fie la fel de frumoase ca rivalele lor americane, au o prospețime și o tinerețe fermecătoare". Același ziar îi prezicea Gretei un viitor sigur în cinematografia suedeză, „din pricina farmecului său anglo-saxon".

4

DACĂ TE ARUNCI ÎN APĂ, TREBUIE SĂ ȘTII SĂ ÎNOȚI

Greta se întoarse la teatrul „Mosebacke", pentru a cere adresa unei școli de artă dramatică. I se indică cursul domnului Envall, fost director al Conservatorului Regal de Artă Dramatică. De cînd era pensionar, Domnul Envall dădea lecții particulare.

El cunoștea toate greutățile care stau în fața unui aspirant la o astfel de carieră. O privi pe Greta cu bunătate :

— Te-ai gîndit bine înainte de a lua această hotărîre ?

— Da, răspunse ea.

— Nu spera să-ți cîștigi existența exersîndu-ți profesiunea, decît după trecerea cîtorva ani. Cursurile Conservatorului sînt gratuite, dar elevii nu au voie să lucreze în altă parte. Cu ce te ocupi în prezent ?

Greta îi spuse că este vînzătoare.

— Ai avea din ce să trăiești, silită fiind să-ți părăsești serviciul ?

— Trebuie să am.

Domnul Envall fu mișcat de gravitatea și de încrederea ei și o primi ca elevă, pentru a-i îndruma pregătirea în vederea concursului de admitere în Conservator.

Trebuia să pregătească trei roluri de factură diferită. Envall o sfătui să aleagă rolul unei fete foarte blînde din piesa Selmei Lagerlöf, *Puiul*, cel al unei femei autoritare dintr-o piesă istorică, și în sfîrșit, rolul veselei *Madame Sans-Gêne*, de Victorien Sardou.

Cînd după o săptămînă Greta veni la curs cu rolurile învățate, i se spuse că profesorul este bolnav. Îl înlocuia fiica lui, Signe Envall.

O ELEVĂ ATENTĂ

În anii ce urmară, Signe Envall pregăti numeroşi elevi, dar nu o uită pe Greta : „N-am văzut niciodată pe nimeni atît de concentrat înainte de începerea unei scene ; avea nevoie de cîteva minute ca să se reculeagă, să încerce să se destindă : «Să mai aşteptăm cîteva clipe»... mă ruga ea, de obicei. Apoi, deseori, se întrerupea după prima frază, spunînd : «Nu, nu-i bine, scuzaţi-mă. N-aş putea să reiau de la început ?» Se înroşea la faţă şi părea foarte mînioasă. Mînia aceasta părea că o face să vibreze. Cînd se afla într-o asemenea stare, îşi recîştiga imediat calmul, îşi juca rolul fără cusur, fără întreruperi. Era o elevă foarte atentă, sensibilă la cele mai mici nuanţe, care nu repeta niciodată aceeaşi greşeală".

Într-o seară, o rugă pe domnişoara Envall să scrie în locul ei pe un plic adresa unei prietene. Greta suferea din pricina culturii sale precare, şi se temea mereu că scrisul său neexersat ar putea-o face să roşească.

În schimb, talentul ei nu o făcea de rîs.

În mai puţin de trei săptămîni îşi cunoştea la perfecţie rolurile. La îndemnul profesoarei, hotărî să se prezinte neîntîrziat la concursul de admitere.

Ziua cea mare sosi. Era atît de emoţionată, încît îl rugă pe fratele său să o însoţească pînă la Teatrul Regal, o clădire impunătoare, unde ea nu intrase niciodată.

EXAMENUL DE ADMITERE

Aproximativ şaptezeci de candidaţi îşi aşteptau rîndul. Erau foarte siguri de ei, iar Greta nu se bucură de nici un semn de atenţie din partea lor.

Purta un palton vechi şi se ascunse în spatele unei coloane.

Toţi pălăvrăgeau, prefăcîndu-se calmi, dar pe alocuri izbucneau hohote de rîs silit, care trădau încordarea generală.

Deodată, se auzi o sonerie. Începea examenul. Unul după altul, în ordine alfabetică, tinerii candidaţi intrau în scenă, prezentîndu-se în faţa unei comisii compuse din cinci persoane, printre care se afla şi directorul teatrului.

Uneori, după primele replici, candidatul era întrerupt : „Mulţumesc, ajunge. Următorul !"

Iar candidatul, descumpănit, se pomenea în culise unde i se plîngea profesorului : „Dar ce s-a întîmplat ? Abia am avut timp să spun începutul."

Candidatul următor se afla deja în scenă. Se auzeau cîteva replici, apoi, implacabil : „Mulţumesc, ajunge. Următorul !"

Zece candidaţi se prezentaseră deja. Unul singur mai rămăsese înaintea Gretei. Ea era prea emoţionată ca să urmărească ce se petrece pe scenă, dar dintr-o dată îşi simţi inima oprindu-se. Auzise : „Mulţumesc, ajunge..." Era rîndul ei.

Nu era în stare să-şi mişte picioarele.

Regizorul tehnic îi făcu semn. Cu un mare efort, ca în vis, intră în scenă. Uită să facă reverenţa tradiţională la adresa comisiei. Un coleg îi dădea replica. Acesta citi prima frază. Greta deschise gura... dar nici un sunet nu se făcu auzit. Totuşi, apoi putu, în sfîrşit, să articuleze primele cuvinte. I se părea că le rosteşte în şoaptă. Oare, auzeau ce spune ? Fruntea i se acoperi de sudoare. Gesturile ei nu aveau nici o legătură cu textul. Continuă, abia auzindu-se vorbind, pînă când cuvintele salvatoare, „Mulţumesc, ajunge...", care ar fi pus capăt coşmarului.

Dar era lăsată să continue. Ajunse la o frază care îi plăcea mult. O recunoscu în timp ce o rostea şi i se păru că, încetul cu încetul, iese din pîclă. Teama o părăsi brusc şi îşi spuse textul

pînă la capăt. Colegul care îi dădea replica închise cartea. Examenul se sfîrşise.

Greta, cu fruntea înfierbîntată, se prăbuşi în culise, pe o ladă. În jurul ei, toată lumea părea epuizată. Nimeni nu-şi mai dădea osteneala să se prefacă nepăsător.

În sfîrşit, se anunţă că puteau pleca. Lista candidaţilor admişi urma să fie afişată în holul teatrului, în cursul după-amiezii.

TRAC

Greta ajunse la teatru cu mai mult de o oră întîrziere. Voia — în caz de nereuşită — să scape de privirile compătimitoare ale celorlalţi candidaţi. În faţa panoului, citi cu inima zvîcnind: Curt Andersson, Lena Cederström, Greta Gustafsson. Era admisă la proba a doua.

— Ei, cum a fost ? o întrebă mama, la întoarcerea acasă.

— Merge, spuse simplu Greta.

— Ai reuşit ?

— Voi afla mîine. Mai am de dat o probă.

A doua zi, examenul reîncepu. De data aceasta, juca rolul personajului autoritar, din piesa istorică. Se simţea perfect liniştită. În ajun, emoţia fusese prea puternică, acum nu mai rămăsese decît indiferenţa. Cu atît mai rău, dacă nu reuşea !

Tînărul care îi dădea replica era încîntător. Îşi dădu seama, în mijlocul scenei, că în loc să se concentreze, admiră vocea partenerului.

Jucă toată scena într-un mod aproape inconştient. Izbutise ori nu ? Nu ştia decît un singur lucru : că nu fusese întreruptă. Era prea obosită ca să judece obiectiv.

Dar după-amiaza, pentru a doua oară, numele său figura pe lista celor admişi.

În noaptea aceea, nu dormi de loc. Era din nou copleşită de emoţie. Răsucindu-se în pat, repeta de zeci de ori replicile din *Madame Sans-Gêne*.

Dimineaţa, nu putu să înghită decît o cafea iar apoi, palidă, cu ochii încercănaţi, alergă în staţia de tramvai. Făcu drumul în picioare căci tramvaiul era arhiplin. Va reuşi oare, să o întruchipeze pe capricioasa Madame Sans-Gêne ? Domnişoara Envall spusese că rîsul din final trebuie să răsune ca o fanfară triumfală. Va izbuti oare, să rîdă cu naturaleţe ?

În urma probelor eliminatorii nu mai rămăseseră în concurs decît şaisprezece candidaţi. În ultima probă, şaisprezece candidaţi îşi disputau cele zece locuri. Toţi erau tăcuţi şi emoţionaţi.

Greta avea o puternică durere de cap. Abia reuşi să-i răspundă la salut regizorului tehnic care se apropie de ea, spunîndu-i :

„Cum vă simţiţi ? Directorul consideră că în *Puiul*, aţi fost execelentă."

O IZBUTITĂ „MADAME SANS-GÊNE"

Vestea aceasta îi vindecă pe loc durerea de cap. Se simţi în stare să intre în scenă şi să cîştige bătălia. Se prezentă printre primii. De data aceasta, cele două colege care îi dădeau replica citeau textul fără a pune de loc suflet. Din ce în ce mai enervată, Greta jucă scena cu un ton caustic, foarte potrivit.

În aceeaşi seară, se reîntoarse la teatru şi, după ce îşi spuse numele, portarul îi înmînă un plic pe care Greta, cu o mînă tremurîndă, îl deschise abia în stradă. Citi : „Greta Gustafsson, elevă a Conservatorului Regal de Artă Dramatică, este rugată să se prezinte la cursuri, la data de 18 septembrie a.c., ora 9 dimineaţa".

5

GURRA

„Am crezut că mor de bucurie cînd am aflat că reuşisem", spunea Greta vorbind despre marele eveniment.

Ea deveni elevă a Conservatorului în ziua cînd împlini şaptesprezece ani. Tot atunci, fură admişi Mimi Pollak şi Alf Sjöberg care, mai tîrziu, va ajunge un regizor cunoscut în lumea întreagă, mai ales datorită ecranizării piesei lui August Strindberg *Domnişoara Julia* (*Fröken Julie*, 1950).

Pe lîngă arta dramatică, elevii studiau dansul şi scrima, cursuri pe care Greta le ura. Se simţea greoaie şi stîngace. În schimb, lecţiile de dicţie o pasionau. Profesorul o îndemnă să-şi „lucreze" vocea.

Asistînd la unul dintre primele cursuri, Greta îl asculta reculeasă pe unul dintre colegii săi recitînd *Îngerul morţii*, un poem monumental. Era atît de entuziasmată încît nu izbuti să-şi ascundă admiraţia şi exclamă :

— Oho ! Aşa glas mai zic şi eu !...

Toată lumea izbucni în rîs. Greta roşi şi tăcu. Era conştientă de lipsa ei de cultură.

Începu, din ce în ce mai mult, să se închidă în sine.

Era îmbrăcată mereu în aceeaşi rochie albastră şi purta ciorapi negri de lînă. Colegii o compătimeau pentru sărăcia ei, dar ţineau mult la ea deoarece avea personalitate, iar observaţiile sale erau întotdeauna pline de justeţe.

ELEVĂ A CONSERVATORULUI ŞI VEDETĂ LOCALĂ

Pentru a economisi banii de tramvai, făcea pe jos cei cinci kilometri care despărţeau casa familiei Gustafsson de Conservator. La prînz, împărţea pe din două cu Mimi Pollak unica porţie de mîncare ce costa o coroană. Nu avea bani să-şi cumpere încălţăminte de iarnă. Din cînd în cînd, făcea figuraţie la diverse teatre, dar ocaziile erau rare şi prost plătite.

În vacanţa de iarnă, Mimi o invită să meargă cu ea la Karlstad. Unul dintre colegi care pleca tot acolo le ceru să participe la un spectacol organizat de şcoala din localitate.

— De ce nu ? răspunseră ele.

Cînd sosiră, pretutindeni întîlniră afişe în care numele lor era scris cu litere mari, negre. Din nou, Greta fu cuprinsă de trac iar plăcerile vacanţei se spulberară.

În seara spectacolului, era palidă ca o moartă. A fost necesar ca cineva să o împingă în scenă.

A doua zi, în presa locală apărură articole laudative la adresa ei. În aceeaşi zi primi 100 coroane. Acum, putea să-şi cumpere pantofi şi chiar să-şi instaleze telefon.

GUSTAFSSON DEVINE GARBO

Pe atunci, Greta era un amestec ciudat de timiditate şi de îndrăzneală. Uneori, trecea prin adevărate crize de panică. Într-o zi, i se ceru să citească un pasaj din *Maria Stuart*. Greta roşi, apoi păli şi, aplecîndu-se spre Mimi, o întrebă pe şoptite : „Cine e Maria Stuart ?". În cele din urmă, citi pasajul, şovăind însă înaintea fiecărui cuvînt, bîlbîindu-se.

Dimpotrivă, toată lumea fu uimită de dezinvoltura ei în seara Galei Norvegiene. După spectacol,

elevii Conservatorului au fost invitați la recepția organizată în onoarea directorului Teatrului Norvegian, la Grand Hotel. După discursuri și cină, actorii suedezi începură să improvizeze numere de cabaret. Deodată, Greta apăru pe scenă și anunță că va cînta *Doamna din Hagalund*, un cîntec îndrăzneț, chiar deocheat. În sală se făcu tăcere. Greta, cu mîinile în șolduri, începu să cînte într-un autentic stil de mahala, făcînd cu ochiul la pasajele echivoce.

Cînd sfîrși salută, surîse, și reveni liniștită în mijlocul colegilor săi care o priveau înspăimîntați.

— Cine este fata ? întrebă directorul norvegian.

— Se numește Greta Garbo.

— Interesant ! E un nume norvegian. Garbo înseamnă gnom sau nimfă a pădurilor.

De ce se numea acum Garbo ?

Socotind că Gustafsson sună prea banal, se dusese împreună cu Mimi Pollak la Serviciul de stare civilă. Cercetase registrele și descoperise mii de nume. Reținuse cîteva din ele și prin alăturarea a două silabe, obținuse „Gar... bo...“

Dar indiferent că se chema Garbo ori Gustafsson, ea nu era nici acum decît o biată elevă necunoscută publicului, insuficient de ambițioasă după părerea profesorilor.

PRIMELE MICI ROLURI ÎN TEATRU

Cînd îi plăcea un rol, Greta se dovedea perseverentă și sclipitoare.

Marea actriță suedeză, Tora Teje, juca în iarna aceea *Anna Christie* de Eugene O'Neill. Greta, fascinată, nu mai părăsea culisele. Venea la teatru în fiecare seară. Apoi juca piesa fie de una singură, fie în fața prietenilor săi. „Vreau să joc rolul acesta și îl voi juca“, spunea ea.

Dorința Gretei urma să-i fie împlinită peste șapte ani : a fost Anna Christie, rol titular în primul său film sonor.

Cînd subiectul nu o interesa, devenea indiferentă, aproape apatică. Profesorul de literatură o întrebă odată, în timpul cursului.

— Cînd s-a născut Strindberg ?

Greta îl privi abătută și răspunse cu o voce obosită :

— Iarna.

— Cum adică, iarna ?

— Da, mi se pare că s-a născut iarna, spuse Greta cu aceeași voce venind de departe.

Răspunsul acesta a rămas, multă vreme, celebru în Conservator.

Curînd, primi cîteva roluri mici în teatru. Prima propoziție pe care a rostit-o pe o scenă profesionistă a fost în *L'Aventure* de Flers și Caillavet: „Scuzați-mă, domnule, am întîrziat !"

La prima repetiție avea, iarăși, trac. Cînd îi veni rîndul, nu reuși să pronunțe nici un sunet, apoi își luă avînt și, năpustindu-se, rosti replica cu o mare repeziciune.

Vedeta feminină o privi indignată. „Acesta e copilul-minune ?" spuse ea cu un aer ofensat.

— În teatru trebuie să fii obraznic, trăgea concluzii Greta, istorisindu-i aceste mici evenimente ale vieții ei prietenei sale Eva, cu care continua să se întîlnească din cînd în cînd. Dar obrăznicia, desigur, nu e o trăsătură prea feminină. Apropo, știi cum mi se spune la Conservator ? „Gurra" — o poreclă de băiat.

UN SUPEU TERMINAT BRUSC

Poate părea ciudat, dar în Conservator nu i se propuse niciodată, nici măcar un singur rol de comedie. Cu toate acestea, ea făcea adesea improvi-

zații de mimică și imitații pe care colegii le găseau foarte hazlii.

Ea continua să joace — ori de cîte ori avea ocazia — mici roluri în diferite teatre. Într-o seară, fu chemată la Teatrul Dramatic, unde marele actor danez, Johannes Paulsen, dădea o serie de reprezentații, iar în spectacol era nevoie de o figurantă.

În curînd, Paulsen o remarcă pe Greta și o invită să cineze împreună cu el, după spectacol.

Greta acceptă invitația. Poate o măgulea faptul că Paulsen o remarcase sau, poate, avea doar poftă de o cină aleasă? Nu se știe... Oricare ar fi fost motivul adevărat, ea cină copios, prefăcîndu-se că nu ia în seamă separeul în care intraseră. Paulsen era strălucitor și plin de haz. La cafea, îi făcu un semn chelnerului, iar acesta dispăru.

Ridicîndu-se, înainta spre Greta... Ea sări în picioare, își luă geanta și mănușile, făcu o mică reverență și zise: „Vă mulțumesc din suflet pentru această cină de neuitat". Apoi, dispăru, lăsîndu-l pe Paulsen uluit.

SUCCES ÎNTR-UN ROL DE BĂTRÎNĂ

Toți elevii Conservatorului erau stăpîniți de neliniște: se apropia data spectacolului de sfîrșit de an. Greta era foarte calmă, ca și cînd izbînda ori eșecul i-ar fi fost deopotrivă indiferente. Rolul de bătrînă pe care îl alesese era, în orice caz, neverosimil. Partenerul său îi desenase pe față niște riduri îngrozitoare, dar cu toate acestea părea pur și simplu o fetiță cu obrăjorul murdar.

Reprezentația începu cu *Romeo și Julieta* dar spectatorii erau distrați și șușoteau. Se făcu apoi tăcere, în momentul cînd apăru Greta și începu să-și ia rămas bun de la „fiul său", condamnat să moară pe eșafod. Era sinceră, emoționantă și chiar dacă, în mod vizibil, nu avea vîrsta personajului,

jocul său era destul de vibrant pentru a-i mișca pe spectatori.

— Ce părere ai ?, o întrebă colegul său, după căderea cortinei.

— Ai fost minunat, îi spuse ea. Credea în mod sincer că aplauzele îi erau destinate lui, numai lui.

În cabină, Mimi Pollak și o altă prietenă, o îmbrățișară cu căldură.

— Ce succes, îi spuseră ele, încîntate.

Greta se așează în fața oglinzii și zise :

— Bătrîna doamnă are nevoie de odihnă.

Ziarele închinară cîteva rînduri acestei seri ; și toate vorbeau despre Greta :

„În Katri, domnișoara Garbo a fost reușită, atît de reușită cît putea fi la cei douăzeci de ani ai săi, dar farmecul ei merită alte roluri."

Și, altundeva : „În scena eșafodului, Greta Garbo a știut să creeze, cu o intensă emoție, un personaj de o mare originalitate".

6

PE URMELE CAVALERULUI RĂTĂCITOR

Directorul Conservatorului primi într-o dimineaţă un telefon de la Mauritz Stiller, faimosul regizor. Căuta fete fotogenice pentru filmul *Gösta Berling*, după celebrul roman al Selmei Lagerlöf. Directorul se gîndi puţin şi zise : „Poate Mona Martenson şi Greta Garbo." Stiller o cunoştea pe Mona, dar nu o văzuse niciodată pe Greta. „Să vină", zise el.

Întîlnirea fu epică.

Greta sosi la Stiller tremurînd. Cum el era plecat, o primi unul dintre prietenii lui, Axel Nilsson. Îi spuse să ia loc şi să aştepte. Încîntată de această amînare, Greta se aşeză pe marginea unui scaun şi în sinea ei hotărî să plece peste cîteva minute, sub un pretext oarecare. În fond, era mai bine să o şteargă, decît să-l înfrunte pe marele om, autor al lui *Erotikon* (1920), film care făcuse înconjurul lumii.

Refuză să intre în salon şi se aşeză în hol, foarte aproape de uşă, ca să poată pleca în orice clipă.

„SÎNTEŢI DE O MIE DE ORI PREA GRASĂ !"

Dar înainte de a-şi pune planul în aplicare, uşa se deschise brusc : Stiller intră urmat de un buldog. Nilsson arătă spre Greta, care se ridicase, şi zise :

— Domnişoara Garbo.

Stiller se întoarse spre ea şi o privi :

— E frumoasă, spuse el. Dar dragă domnișoară, sînteți de o mie de ori prea grasă... Apoi, adresîndu-se lui Nilsson : Ai văzut ce gene are ? Intrați, domnișoară !

Greta îl urmă.

— Scoateți-vă pălăria și paltonul.

Se apucă să aranjeze hîrtii pe birou, dar ea avea impresia că o privește cu coada ochiului.

— Ședeți, spuse el.

Greta îi dădu ascultare iar el încetă să se mai ocupe de ea : începuse să se joace cu cîinele.

— E drăguț, nu-i așa ? zise el, brusc.

Greta nu răspunse iar Stiller îl privi pe Charlie, buldogul, cu un zîmbet plin de afecțiune.

Deodată, ridicîndu-se îi zise : „Care este numărul dumneavoastră de telefon ?"

Greta i-l dădu.

„Bine — mai spuse el — dacă voi avea nevoie de dumneavoastră, o să vă telefonez."

Ea își îmbrăcă paltonul și plecă cît putu de repede.

Pusese deja mîna pe clanță cînd auzi vocea lui Stiller : „Nu uitați că, dacă vreți să obțineți rolul, trebuie să slăbiți cel puțin zece kilograme."

Greta plecă din casa lui Stiller într-o stare de extremă descurajare. El nu îi va telefona niciodată, era un eșec total și o catastrofă financiară, pe deasupra : pentru vară, nu avea nici un angajament în perspectivă.

„VENIȚI IMEDIAT LA STUDIO !"

Cîteva zile mai tîrziu, Greta se întîlni într-o cafenea cu Gösta Ekman, un foarte cunoscut actor suedez.

El se așeză la masa ei :

— Ce faci aici ? o întrebă.

— Am fost să mă plimb, răspunse ea.

— Singură ?

— Da.

I se păru că Greta e tristă şi ca să o înveselească îi spuse :

— Ai fost foarte bine, la spectacolul Conservatorului.

— Erai acolo ?

— Da. Dar de ce dracu ai ales un rol de babă ?

— Poate că nu sînt bună decît pentru aşa ceva, răspunse Greta cu tristeţe.

Îi povesti întîlnirea cu Stiller. Ekman o consolă, spunîndu-i că Stiller îl refuzase şi pe el, în vederea aceluiaşi film : *Gösta Berling*.

— Da, zise Greta, numai că dumneata ai de lucru, în timp ce pentru mine 175 coroane ar însemna o avere.

— Trebuie să ai răbdare, îi spuse el. Vei izbuti. Ai un aer provocator, pe care o fată de „familie bună" n-ar trebui să-l aibă.

Greta surîse, fără să răspundă.

Ekman, galant, plăti consumaţia.

— Mulţumesc, spuse ea. Luase o cafea şi brioşi.

Cînd el se ridică, îl întrebă :

— Nu există cumva, în piesa pe care o repeţi, un rol de babă pentru mine ?

El negă. Singură, Greta se cufundă din nou în gîndurile ei negre.

Cîteva zile mai tîrziu, telefonul sună în casa Gustafsson. Greta ridică receptorul şi auzi o voce de bărbat, urlînd :

— Bineînţeles, pricep. Mă crezi idiot ? Taci din gură şi fă ce ţi se spune.

Năucită, Greta spuse timid.

— Allo !

— Ce ? răcni vocea. Ah, da, bună ziua. Aici e Stiller.

— Bună ziua, domnule Stiller.

— Puteţi veni îndată aici ?

— Unde anume ?

— Cum, unde ? Cine e la telefon ?

— Domnişoara Garbo.

— Bun. Luați un taxi și veniți imediat la studiourile din Raasunda. Repede, sînt foarte grăbit. Apoi, adăugă :

— Taxiul va fi plătit de noi.

— Da, spuse ea, stăpînindu-și bucuria.

„DA, DAR E ATÎT DE FRUMOASĂ !"

Stiller închise telefonul. Se întoarce spre Hyltéen Cavallius, scenaristul său.

— Tu o cunoști pe Greta Garbo ?

Scenaristul dă din cap, afirmativ.

— Crezi că pot să-i încredințez rolul Elisabetei Dohna ?

Cavallius ezită. Greta Garbo nu i-a făcut o impresie strălucită.

— Din pricina timidității, spuse Stiller. Cînd se simte privită se crispează și nu mai îndrăznește să se exteriorizeze.

— Elisabet Dohna nu e un rol mic, mai spuse Cavallius.

— Da, dar e atît de frumoasă — Ai văzut ce călcîie are ?

Nu, Cavallius nu remarcase acest detaliu.

— O linie lungă, dreaptă... și ce gene !

— Numai frumusețea nu ajunge.

— Am chemat-o la probe, spuse Stiller.

Greta sosește și Stiller îi acordă un interes special: îi supraveghează machiajul și chiar îl insultă pe asistentul machiorului, care îi lipise gene duble. Cînd totul este gata, o conduce la un pat așezat în decor, poruncindu-i :

— Culcă-te și fii bolnavă !

Greta îl privește cu spaimă.

— N-ai fost niciodată bolnavă ? continuă Stiller exasperat. Da ? Ce noroc ! Ei bine, îți cer să fii bolnavă din nou. Ai 40 de grade temperatură, trans-

piri și delirezi. S-ar putea să mori dintr-o clipă în alta. Hai, grăbește-te.

Greta va spune, mai tîrziu :

— Stiller îi silea pe oameni să facă exact ceea ce voia el. Lui îi datorez totul.

Stiller, omul acesta care urma să joace un rol atît de însemnat în viața Gretei, era un personaj ciudat. Prietenii intimi spun că nimeni nu îl cunoștea, cu adevărat. O dată, unul dintre ei rosti un discurs în cinstea sa și spuse : „El face parte din acea categorie restrînsă de oameni singuratici și neliniștiți, al căror suflet fierbinte arde numai pentru visele lor ; el este unul dintre acei posedați ce făuresc fără încetare, pentru ca apoi să nimicească, fantastice palate himerice și își închină viața încercării de a exprima inexprimabilul, de a cuceri inaccesibilul."

Mult mai tîrziu, cînd Stiller se îmbolnăvi grav, îi spuse unui prieten care venise să-l vadă, la spital : „Să știi că am o idee formidabilă pentru un film. Dar va fi foarte costisitor, căci exterioarele trebuie turnate la Paris și la Roma."

Cum se știa că boala lui Stiller era incurabilă, clipele de viață fiindu-i numărate (peste cîteva zile a și murit) prietenul, tulburat, îi spuse : „Dragă Moje, acum ar trebui să mai stai și pe acasă."

Stiller se ridică de pe pernă și spuse :

— Acasă ? Ce înseamnă „acasă" ? Nu știi că toată viața am fost un rătăcitor ?

VIAȚA RĂTĂCITOARE A LUI MAURITZ STILLER

Viața lui de peregrin a început la Helsinki, orașul în care tatăl său, evreu de origine rusă, o întîlnise pe mama sa, o evreică poloneză emigrată *.

După moartea părinților, Mauritz fu crescut de o familie finlandeză și pierdu orice legătură cu frații și surorile lui.

* Mauritz Stiller s-a născut în anul 1883 *(N.R.)*.

Încă din timpul şcolii dovedi o dragoste pasionată pentru teatru. Cînd îl întîlnea pe Abraham (unul dintre fraţii săi care fusese adoptat de o familie de evrei), îl împiedica să meargă la sinagogă şi îl ducea la teatru, cheltuind acolo tot ce cîştiga. De la paisprezece ani, începuse să muncească într-o prăvălie, ca ucenic.

Reuşi, în sfîrşit, să urce pe scenă, datorită unui actor pe care îl cunoscuse întîmplător. Apariţia lui nu se bucură însă de prea mult succes. Juca uitînd măsura, cu o înflăcărare adesea neplăcută publicului.

În 1904, la Helsinki, atmosfera era tulbure. Generalul rus Bobrikoff, guvernatorul oraşului, fusese asasinat şi drept pedeapsă toţi finlandezii în vîrstă de 21 ani fură înrolaţi în armată. Stiller uită să se prezinte şi, într-o seară, poliţia veni să îl ridice în plin spectacol cu *Romeo şi Julieta*.

Fu cercetat de Consiliul de revizie, la Petersburg. Cu obişnuita lui elocvenţă, se apucă să demonstreze că este fiziceşte incapabil să devină un bun soldat. Întrucît medicii nu se pronunţau nici afirmativ, nici negativ, Stiller se crezu reformat şi porni voios spre gară. Dar înainte de a ajunge la ţintă, poliţia îl prinse. Fu declarat dezertor şi condamnat să servească şase ani în armata rusă, urmînd să-şi ispăşească în Siberia jumătate din anii de condamnare.

Imediat, începu să plănuiască, cu minuţiozitate, evadarea. Reuşi. Pătrunse apoi în Suedia cu un paşaport fals şi se instală aici sub numele de Rosberg.

Îşi cîştiga existenţa mizeră jucînd pe scenele teatrelor din Stockholm şi din provincie *. În fiecare dimineaţă, pornea la drum purtînd un coşuleţ cu hrana pentru toată ziua. Dormea în casele prietenilor săi. Uneori, i se întîmpla să doarmă în teatru, într-un colţ al decorului. Dar încă de pe atunci, cariera de actor nu-l mai interesa. Nu putea suferi repetiţiile. Spiritul său creator era gîtuit de schematismul rolurilor.

* În 1912, împreună cu Victor Sjöström, Stiller a fost angajat la Teatrul Magnussen din Stockholm *(N.R.)*

„NICIODATĂ, NICIODATĂ..."

Cinematograful făcea primii paşi. Stiller se simţi atras de arta cea nouă. Aici, nu exista rutină, ci dimpotrivă, noutate în gîndire, mişcare, călătorii... Or, el tocmai asta căuta.

Era pe vremea cînd oamenii de pe ecran alunecau încă pe coji de banane, se băteau cu frişcă şi spărgeau mormane de farfurii. Dar foarte curînd, genul acesta de comedie se învechi iar cineaştii începură să se gîndească la filme serioase şi artistice. Numeroşi scriitori se îndreptară spre cea de a şaptea artă, abia născută. În 1911, cu un an înaintea morţii sale, Strindberg însuşi îi scria unui cineast: „Puteţi să alegeţi din operele mele oricare vă va fi pe plac."

Societatea „Cinematograful suedez" îşi construi în anul acela primul studio, la periferia oraşului Stockholm. Stiller fu angajat ca actor, dar cînd se văzu pe ecran strigă: „niciodată... niciodată nu voi mai juca."

Se ţinu de cuvînt şi de atunci încolo se consacră regiei.

În sfîrşit, putea să dea frîu liber imaginaţiei şi gustului său pentru fast: să jongleze cu decoruri, cu costume, să făurească vise şi să le înfăptuiască, să pună o notă hazlie într-o dramă, să se lase purtat de închipuire...

Pentru Stiller, totul însemna acum cinematograf. Peisajele deveneau decoruri, întîmplările se prefăceau în scenarii, oamenii se transformau în interpreţi.

Într-o zi, îl izbi expresia îndurerată întipărită pe faţa unei femei, ce păşea alături de el, pe stradă. O opri. Femeia era indignată. „Sînt în doliu", spuse ea.

— Da, replică Stiller, dar e vorba de un rol extraordinar.

Nu reușea să înțeleagă cum poate refuza cineva un rol, din pricina unor necazuri personale.

Avea pentru frumusețe un adevărat cult, însoțit de o scîrbă nemărginită pentru tot ce era urît. Nici chiar celor mai buni prieteni nu le trecea cu vederea trăsăturile lipsite de frumusețe. „Urîțenia mă îmbolnăvește", spunea adesea.

CU „EROTIKON" — GLORIE MONDIALĂ

Stiller nu-i îndrăgea nici pe oamenii lipsiți de curaj. La rîndul său, nu se temea decît de șobolani.

În cursul filmării unei scene, un actor suedez trebuia să sară de la o fereastră aflată la etajul întîi al unei case. Îi era tare frică și, pentru a se dezvinovăți, îi reproșă lui Stiller că îl obligă să facă acrobații. Stiller îi răspunse ironic : „Ți-e teamă ?" și fără să mai zăbovească, se cățără pe pervaz, sărind de la fereastră, în locul tînărului. Actorul, care avea cu douăzeci de ani mai puțin decît regizorul, se simți foarte rușinat și reluă scena fără o vorbă.

Directorul Conservatorului l-a descris pe Stiller, astfel :

„Toate mișcările lui sînt suple, grațioase, puțin afectate ; are ochi de căprioară și figură de cal. Pentru moment este victima unei maladii foarte răspîndite printre cinești : criza de nervi. Această boală se manifestă prin strîmbături înspăimîntătoare ale feței, gesturi convulsive ale brațelor și ale picioarelor, țipete îngrozitoare. Tocmai se filmează o scenă în care asistăm la spînzurarea unui om. O frînghie invizibilă, prinsă în jurul taliei, trebuia să-l țină atîrnat pe interpretul spînzuratului. Scena a fost reluată pînă acum de trei ori. De fiecare dată frînghia de susținere s-a rupt, actorul abia scăpînd

de la o adevărată spînzurare. Cu obrazul încins, gîfîind, acesta coboară treptele eşafodului şi urlă: «M-am săturat. Să nu vă închipuiţi că o să-mi risc viaţa pentru 10 coroane pe zi»...

Regizorul răspunde: «Să plece, spînzurăm pe altcineva în locul lui.»"

Erotikon îi aduse lui Stiller gloria mondială. El lansa prin filmul acesta un gen nou, cel al comediei spumoase, spirituale, care avea să devină mai tîrziu specialitatea lui Ernst Lubitsch.

Cînd începu munca la *Gösta Berling*, părerile lui în legătură cu interpretarea erau bine definite: nu voia actori rutinaţi, ci oameni reali, adevăraţi. Fără a fi nouă, ideea era greu de aplicat în practică. Stiller intra în nenumărate aventuri din pricina expediţiilor sale în vederea depistării unor „figuri interesante". Îşi fixase atenţia asupra lui Sten Selander, celebrul poet suedez. Voia să-i încredinţeze rolul principal. I se reproşă că poetul nu ştie să joace: „Îl voi învăţa eu", răspunse Stiller.

Iată cum istoriseşte Selander întîlnirea sa cu Stiller:

„Într-o zi, cînd mă aflam singur acasă, sună telefonul. Era Stiller. Mă întrebă dacă nu voiam să joc rolul principal din *Gösta Berling*. Susţinea că figura mea s-ar potrivi de minune. Absolut năucit de ofertă, am refuzat cu timiditate. Dar soţia mea m-a determinat să-mi schimb părerea, astfel că l-am sunat din nou pe Stiller. Mi-a fixat o întîlnire pentru a doua zi. Cînd am ajuns, i-am întîlnit pe Stiller şi pe Hyltéen Cavallius. Amîndoi mă priveau de parcă aş fi fost o piesă rară de mobilier. După cîteva clipe, Stiller îşi luă privirea de la mine şi arătîndu-mă cu mîna, zise: «Ah, nu se poate! Dacă priveşti o asemenea figură mai mult de cinci minute, înnebuneşti...»

Intrarea mea în cinematograf fusese rapidă, dar ieşirea se dovedi şi mai rapidă..."

GRETA TURNEAZĂ PRIMUL SĂU FILM DE LUNG-METRAJ

Stiller era un om ciudat, zbătîndu-se mereu între naivitate şi luciditate, blîndeţe şi duritate, zgîrcenie şi generozitate. Alcătuia un contrast straniu alături de Garbo, al cărei temperament îl atrase curînd.

Principalul rol masculin din *Gösta Berling* i-a fost încredinţat lui Lars Hanson.

Pentru filmarea exterioarelor, întreaga echipă se deplasă la Oeregrund, la nord de Stockholm. Lars Hanson se împrieteni repede cu Greta. Dar Stiller veghea îndeaproape asupra protejatei sale. Gelozia lui îi complica viaţa Gretei. Fiecare gest îi era supravegheat. Întrucît regizorul îşi asumase răspunderea de a impune publicului o debutantă, ţinea să le demonstreze producătorilor că avusese dreptate.

De aceea, o critica pe Greta fără încetare.

Într-o dimineaţă, i se spuse că Greta fusese în ajun să danseze cu nişte prieteni, fără să-l anunţe în prealabil. Palid de furie, intră în cabina ei şi îi spuse mînios :

— Astăzi, ai o figură obosită. Arăţi ca un cadavru.

Greta nu răspunse.

— Ai face bine să-ţi vezi de treabă, continuă el. Se gîndi ce lucruri neplăcute ar mai fi putut spune, dar cum nu găsi nimic, ridică din umeri şi plecă trîntind uşa.

Pentru Greta, filmarea la *Gösta Berling* urma să fie o grea încercare. Cînd Stiller nu era mulţumit, o insulta în public, o imita strîmbîndu-se. Într-o zi, Greta nu mai rezistă. În plină filmare, izbucni în hohote de plîns şi fugi strigîndu-i :

— Eşti îngrozitor, te urăsc, te urăsc...

LACRIMILE ÎL ÎNDUIOȘEAZĂ PE TIRAN...

Situația se înrăutăți, căci Stiller hotărîse să facă din ea o mare artistă, distrugînd-o moral și fizic. Își spunea că, ajunsă la culmea disperării, ea va da maximum de randament.

Fusese sever. Deveni feroce. O punea să repete de cinci ori aceeași scenă pînă cînd, epuizată, ea izbucnea în lacrimi și spunea :

— Rolul acesta mă depășește.

— Nu mai scînci, răspundea furios Stiller. Am zis că vei juca scena asta și așa va fi. Reluăm !

Scena era reluată. Din nou, Stiller o întrerupea :

— Ajunge, ajunge, striga el zmulgîndu-și părul din cap. Te ții pe picioare ca pe niște catalige ! Cînd mă gîndesc că arătarea asta vrea să facă cinema... spunea el, adresîndu-se de data aceasta întregii echipe.

Greta, cu fața scăldată în lacrimi, murmura :

— Nu e vina mea, eu fac ce pot.

Atunci Stiller, îmblînzit, o îmbrățișă prietenește :

— Nu plînge, dragă Greta. Știi doar că mai ai de învățat. Hai, liniștește-te...

Îi ștergea lacrimile cu batista lui, o săruta cu blîndețe pe obrajii sărați... iar apoi scena era reluată.

Gösta Berling era un film jucat în costume de epocă. Greta nu se simțea bine în rochiile stil Empire pe care le purta. Conștientă de imperfecțiunile sale se descuraja ușor. Întîlnirea ei cu Selma Lagerlöf s-a petrecut, fără îndoială, în timpul unei asemenea crize de descurajare. Scriitoarea venise în studio pentru a vedea cum se lucrează filmul inspirat de romanul său. În urma vizitei spuse : „Garbo este o fată frumoasă, brună, cu ochi triști. E foarte timidă și foarte tăcută."

Stiller era fericit cînd izbutea să obțină o interpretare bună din partea Gretei.

— Formidabil, striga el, te invit să iei masa cu mine.

O asemenea invitație însemna o răsplată și chiar dacă era foarte obosită, Greta accepta întotdeauna, cu mîndrie. Un singur lucru umbrea serile acestea plăcute. Stiller mergea la restaurant cu mașina, pe care o conducea astfel încît, singurul pasager care se simțea în siguranță alături de el era cîinele său, Charlie. Avea un mod special de a demara : nu se putea ști niciodată dacă va porni înainte ori înapoi. Odată pornit, se năpustea ca un bolid. Mașinuța lui galbenă era cunoscută în tot orașul : cînd se ivea la colțul unei străzi, pietonii și vehiculele îi lăsau calea liberă, din prudență. Stiller, încîntat, nu-i lua în seamă, intrînd în viraje fără să scadă viteza, în timp ce eventualul pasager închidea ochii în așteptarea inevitabilei catastrofe. O dată, viră atît de brusc, încît Charlie, smuls de pe fotoliu și azvîrlit afară prin parbriz fu proiectat la cîțiva metri depărtare, pe șosea. Stiller frînă. Mașina care urma, ocoli la timp. Altă dată, evită în ultimul moment ciocnirea cu un tramvai. Greta, care își văzuse moartea cu ochii, se întoarse mînioasă spre Stiller. El ridică din umeri și spuse : „Ai văzut ce tramvai tîmpit ! Ar trebui scuturați puțin vatmanii ăștia care habar n-au să conducă..." Apoi, își continuă netulburat drumul.

„DACĂ MĂ ASCULȚI, VEI IZBUTI..."

În timp ce luau masa, atmosfera era prietenească. Stiller îi explica rolul cu răbdare, o încuraja, o învăța cum să obțină relaxarea în fața aparatului de filmat. Dar gîndul la încercările de peste zi o umplea de amărăciune pe Greta. Îi spunea că după sarcasticele observații cu care o copleșea, era foarte greu să mai fie calmă, relaxată.

— Am datoria să te critic, căci ești debutantă, răspundea Stiller.

— De ce m-ai angajat, dacă n-ai încredere în debutanți ?

— Pentru că, deocamdată, încă pot să te formez. Dacă ai avea mai multă experiență, defectele ar fi și mai numeroase.

Greta zîmbea, consolată.

— Dar poate că, la urma urmei, rolul este prea greu pentru mine.

— Trebuie să ai încredere în mine. Cred că te așteaptă un viitor strălucit. Dacă mă asculți, vei izbuti...

Cînd Stiller îi vorbea astfel, Greta își recîștiga încrederea în sine. Îi făcea promisiuni : că îi va urma sfaturile, că, dacă va fi necesar, va părăsi teatrul în favoarea cinematografului.

Dar la Studio, Stiller își relua tonul și purtarea aspră. Însă, încetul cu încetul, Greta se obișnuia cu el. Într-o zi, cînd se pregătea filmarea unei scene de petrecere, Stiller începuse din nou să urle :

— Unde-s blestematele alea de teatraliste ?

— Aici sîntem, răspunse Greta zîmbitoare, apropiindu-se liniștită împreună cu Mona Martenson.

Devenise imună față de agresivitatea lui Stiller.

O CEATĂ VESELĂ DE LICEENI

Totuși, de fiecare dată, era pusă la grea încercare ; uneori, i se întîmpla să-i ceară operatorului Julius Jaenzon puțină șampanie, ca să-și liniștească nervii. „Noroc că Charlie e așa de drăguț, spunea ea. Ajunge să te uiți la el și, dintr-o dată, te simți mai puțin nefericit."

Charlie era mascota echipei. Ca și stăpînul său, era gelos și ranchiunos. O dată, pe cînd dormea la soare, Jaenzon îi lipi pe bot o mustață enormă. Cîinele se trezi și începu să facă salturi dezordonate. Toți rîdeau. Cînd izbuti să se descotorosească de mustață, Charlie se năpusti asupra lui

Jaenzon. Din ziua aceea, fură siliți să-l supravegheze, căci nu-i iertă niciodată operatorului gluma și încerca mereu să se răzbune.

Uneori, păreau mai curînd o ceată veselă de liceeni decît o echipă de actori la lucru.

Stiller avea două manii caracteristice : întreba tot timpul cît e ora, căci nu avea ceas, și fuma țigări împrumutate. Hanson îl întrebă odată de ce nu-și cumpără. Stiller răspunse, cu o măreață inconștiență :

— Ce rost ar avea ? Doar cumpără ceilalți...

Pentru a-l vindeca de obiceiul acesta, cineva îi oferi o țigară trucată, care explodă cu un zgomot asurzitor, la al treilea fum. Stiller, înspăimîntat, strigă : „Sînteți niște dobitoci !“ și renunță definitiv la fumat... timp de trei zile.

UN INCENDIU FOARTE REUȘIT

Filmările se apropiau de sfîrșit. Doar cîteva scene mai rămăseseră de realizat. Printre acestea era și celebra secvență în care Greta și Lars Hanson aleargă pe apa înghețată a lacului, urmăriți de o haită de lupi înfometați. Pentru ca gheața să fie destul de solidă, așteptară mai întîi sosirea lunii noiembrie. Apoi, începură să caute lupi. Găsirea unor lupi dresați se dovedi imposibilă. Spre marele său regret, Stiller trebui să se mulțumească cu cîini, cărora li se adăugară cozi false, mai lungi decît cele naturale și cu o greutate la capăt, pentru a-i împiedica să le miște vesel, în plină tragedie. În cele din urmă, filmarea goanei pe gheață se desfășură fără pericole prea mari, deși cu anumite dificultăți.

În schimb, o altă scenă, cea a incendiului, fu gata să se sfîrșească într-un mod mai puțin fericit.

Stiller și Charlie erau în plină formă, primul urlînd, celălalt lătrînd. Împreună, făceau un zgomot infernal. Locul filmării era plin de figuranți, de cai,

de căruțe iar Stiller, cu megafonul într-o mînă și cu un sandviș în cealaltă, dădea patru ordine deodată. În timpul acesta, făcînd echilibristică pe un acoperiș, Lars Hanson încerca să o salveze pe Greta dintr-o casă cuprinsă de flăcări.

— Renunță la atitudinea aceasta șovăitoare, îi strigă Stiller, nu ești deloc convingător.

— Dacă mai urli așa, răspunse Hanson, din mijlocul flăcărilor, o să fiu și mai puțin convingător, căci o să-mi sparg capul. Cînd deschizi gura se face curent și mă trage în jos.

Hanson reuși, pînă la urmă, să scape din casa incendiată, purtînd-o în brațe pe Greta, leșinată.

Stiller dădu comanda reluării scenei, dintr-un alt unghi.

— Grăbiți-vă, strigă Hanson, altfel ardem de vii...

— Așteaptă să fie gata operatorul, îl imploră Stiller

Cînd sfîrșiră cu reglarea aparatului de filmat, pantalonii lui Hanson luaseră foc.

— Admirabil, urlă Stiller, nebun de bucurie.

Pompierul de servici spuse cu un ton serios: „S-ar fi putut termina rău".

— Da, spuse Hanson, dacă am fi ars, Stiller ar fi zis: „Ce păcat!" nu-i așa Moje? Dar poate că ai fi avut totuși remușcări, pentru Greta?

— Bineînțeles, răspunse Stiller, oricum, sînt un „cavaler"!

7

BERLIN — CONSTANTINOPOL ŞI RETUR

Selma Lagerlöf o descrisese pe Elisabet Dohna după cum urmează : „Oh ! femeie de altădată, biată veveriţă ghemuită la pieptul bărbatului..."

La premiera filmului, un critic o socoti pe Greta prea modernă, fiind „lipsită de stilul specific epocii", după cum susţinea el. Dar acelaşi critic preciza că temperamentul ei salva personajul.

Alt critic scria : „Evident, Greta Garbo în rolul tinerei italience pe care contele Dohna o răpeşte soarelui sudic, nu este întotdeauna veridică, dar frumuseţea ei îi farmecă pe spectatori. Dacă interpretarea rolului pare uneori lipsită de sinceritate, am putea, în definitiv, să dăm vina pe caracterul artificial al personajului însuşi."

Chiar Hyltéen Cavallius, cucerit, declară :

„Fără îndoială, peste cîţiva ani, numele ei va fi celebru în întreaga lume. Este înzestrată cu o frumuseţe fără seamăn."

Anul 1922. Era începutul gloriei. De aici înainte, telefonul se face auzit din ce în ce mai des, în casa familiei Gustafsson. Prieteni şi necunoscuţi ţin să o felicite pe Greta. În cîteva săptămîni, întreaga Suedie îi învăţase numele. Primea flori şi scrisori. Era de pe acum steaua oraşului său natal.

CELEBRITATE ŞI 3 000 DE COROANE

Aparent, Greta primi fără emoţie acest început de celebritate şi nu păru impresionată nici de complimente, nici de noii prieteni, care o invitau să cineze în restaurante la modă. Cînd încasă cele

3000 de coroane, drept onorariu, simţindu-se bogată, Greta îi cumpără mamei sale un inel. Apoi, o invită pe vechea prietenă Eva, acasă, „la o cafea". Îi oferi cafea cu cremă de cacao şi se mîndri cu cumpărăturile făcute : împletitura din fibre de pe duşumeaua odăii sale şi canapeaua ce-i servea drept pat — care, după cum susţinea Greta, „nu trebuie aşezată lîngă perete, dacă vrei să pari într-adevăr modern".

Eva scoase din geantă o tăietură de ziar intitulată : *Drumul Gretei Garbo urcă spre stele,* şi plină de mîndrie, i-o arătă Gretei, spunîndu-i : „Ce fericită trebuie să fii !"

Chipul Gretei se întunecă.

— Nu cred să fi fost chiar atît de reuşită cum se spune. Sper ca următorul meu film să fie mai bun.

Pînă atunci, se cufundă cu pasiune în lectură. Nu se oprea din citit, decît pentru a face plimbări lungi prin întinsele parcuri din Stockholm.

„ODALISCA DIN SMOLNA"

Stiller izbutise să obţină anularea contractului Gretei cu Teatrul Dramatic. Îi făgăduise angajamente în cinematograf, dar timpul dovedi că realizarea promisiunii era mai puţin simplă decît îşi închipuise. Pentru el, *Gösta Berling* nu fusese un succes. I se reproşa că nu luase în seamă sfatul Selmei Lagerlöf : „Vechile legende trebuie mînuite cu o grijă deosebită, căci ele sînt ca trandafirii înfloriţi : se scutură îndată ce te apropii de ei."

Stiller răspunse criticilor printr-un articol, publicat într-un mare cotidian. În fraze orgolioase, sublinia diferenţa dintre literatură şi cinematograf iar în concluzie, spunea : „Arta cinematografică va demonstra într-un viitor apropiat că poate să se lipsească de literatură".

Dar primirea făcută filmului îl jignise şi de aceea adoptă o atitudine provocatoare, care îi irita pe toţi prietenii săi. Astfel, în seara unei mari premiere teatrale, cînd toată „lumea bună" din Stockholm purta frac şi rochie de gală, Stiller îşi făcu apariţia îmbrăcat într-un costum de sport uzat; salută cu excesivă politeţe şi, oprindu-se în faţa unei oglinzi închipuite, se prefăcu că-şi îndreaptă frizura. Se apropie apoi de un grup de prieteni şi tot sclifosindu-se, le întinse mîna lui enormă spre a fi sărutată.

Spectatorii îşi dădeau coate, privindu-l cu dispreţ.

Era plin de amărăciune şi de pică.

Hotărî să caute un contract în străinătate.

Scriitorul Vladimir Semitiov publicase un roman foarte popular, intitulat *Odalisca din Smolna*. Era povestea unei tinere de origine burgheză, care aflîndu-se la Sevastopol fuge din oraş, ascunzîndu-se pe bordul unui vas cu destinaţia Constantinopol, pentru a-şi întîlni logodnicul.

Stiller socotea că rolul i s-ar potrivi de minune Gretei, a cărei înfăţişare găsea în decorul exotic al Constantinopolului un cadru ideal.

Cu ajutorul lui Semitiov, Stiller începu îndată să lucreze la scenariu.

LA BERLIN, ÎN ROL DE VEDETĂ

Tot atunci, reuşi să vîndă cu 100.000 mărci, filmul „*Gösta Berling*" societăţii germane „Trianon", din Berlin.

Pentru prezentarea filmului, Stiller plecă la Berlin, însoţit de Greta şi de o altă interpretă, Gerda Lundeqvist. Sosiră chiar în ziua premierei. În cîteva ore, Greta trebuia să capete înfăţişarea unei „vedete", pe gustul publicului german.

Lui Stiller nu-i plăcuse niciodată felul de a se îmbrăca al Gretei. Îi cumpără deci, la repezeală, o haină nouă, garnisită cu un splendid guler de blană şi o pălărie încîntătoare. Telefonă apoi unui coafor, cerîndu-i să vină la hotel, însoţit de o manichiuristă.

— Ar costa mai puţin dacă m-aş duce eu acolo, spuse Greta.

— Vedetele de cinema nu se duc niciodată la coafor, replică Stiller.

Cînd portarul anunţă sosirea manichiuristei, Stiller îi spuse Gretei s-o primească în halat de casă.

— N-am nici unul, spuse ea.

Stiller se repezi în camera lui, de unde îi aduse halatul său. Greta îl îmbrăcă, cu toate că era prea mare.

— Aşază-te, spuse Stiller, nu se va observa.

Apoi adăugă :

— Cînd bate la uşă, nu te deranja să-i deschizi. Fii nepăsătoare, indiferentă. Pune picioarele pe rama fotoliului. Nu uita că eşti obosită, vedetele de cinema sînt întotdeauna obosite. E de efect.

Seara, înaintea proiecţiei, actriţele suedeze fură prezentate publicului. După spectacol, chemate de aplauze, apărură din nou pe scenă, în faţa ecranului.

Stiller, ţinîndu-şi vedetele de mînă fu rechemat de cîteva ori.

Pe urmă, fiecare pe rînd, ieşiră în scenă ca să mulţumească spectatorilor : mai întîi regizorul, apoi cele două actriţe.

Pentru Greta totul era o adevărată tortură. Atîta vreme cît Stiller se afla alături de ea, lucrurile mergeau bine ; dar cînd fu nevoită să înfrunte singură sala o cuprinse panica. Îi smulse lui Stiller promisiunea că va sta în culise, cît timp ea se va afla în scenă.

— De ce te-ai întors atît de repede ? se lamentă Stiller, la sfîrşit. Va trebui să te mai învăţ ceva : să iubeşti aplauzele.

DISPARIȚIE ÎN PLIN TRIUMF

Urma o recepție oferită de societatea „Trianon". Greta tremura de spaimă doar gîndindu-se la banchet.

Cînd intrară în sală, Greta îl întrebă pe Stiller : „Cum se spune nemțește «Aș vrea să plec acasă ?»".

— Nici să nu te gîndești s-o ștergi, îi răspunse Stiller pe un ton categoric. Acum trebuie să jucăm fără greșeală.

Greta stătea la masă alături de unul dintre producătorii germani. Acesta îi făcea numeroase complimente, dar ea nu le înțelegea. Era foarte încurcată căci nu putea răspunde nimic. Se prefăcu interesată de felurile de mîncare ce se serveau. Cineva rosti un discurs : își auzi numele și toate privirile se îndreptară spre ea. Cînd oratorul tăcu, nu găsi alt răspuns decît să ridice paharul. Șeful personalului se apropie pentru a-i turna băutură. Greta îi șopti : „Un taxi, vă rog".

— Einen Wagen * ? întrebă el, puțin uimit.

Stiller surprinse întrebarea și îi aruncă Gretei priviri furioase, dar ea se ridică și plecă la hotel.

Gösta Berling avu un mare succes la Berlin. Societatea „Trianon", care cumpărase drepturile de difuzare a filmului în Germania își acoperi cheltuielile încă din prima săptămînă ce urmă premierei. Conducerea societății îi propuse lui Stiller să realizeze un film pentru „Trianon".

Stiller se oferi să filmeze *Odalisca din Smolna*. Germanii nu erau prea entuziasmați de propunere și făcură contrapropuneri, dovedind o insuficientă cunoaștere a lui Stiller și a puterii sale de convingere. El începu să demonstreze societății „Trianon" avantajele proiectului său : cheltuieli minime, filmarea tuturor scenelor în peisajul încîntător al Bosforului, figurația gratuită asigurată de mulți-

* O mașină ? (în limba germană, în text — *N.T.*)

mea Constantinopolului : cum prin partea locului oamenii nu văzuseră niciodată o filmare, vor da năvală fără să fie chemați.

ÎN DRUM SPRE BOSFOR

Datorită puterii de seducție a lui Stiller, contractul fu semnat. El și Greta erau angajați pe timp de patru ani, perioadă în care Greta urma să primească 500 de mărci pe lună.

Foarte mulțumit, Stiller se întoarse la Stockholm pentru a termina, împreună cu Hyltéen-Cavallius, scenariul filmului.

La jumătatea lunii decembrie, totul era pregătit de plecare. De la Stockholm, Greta era însoțită de Einar Hanson, interpretul principalului rol masculin, de operatorul Julius Jaenzon, de Hiltéen-Cavallius și de echipa de tehnicieni. La Berlin, îl întîlniră pe Stiller, care făcuse ultimele pregătiri, angajase actorii germani și desenase costumele.

În sfîrșit, echipa urcă în Orient-Express și părăsi Berlinul. A doua zi dimineața, la ora șapte, Greta se și afla la geamul vagonului, privind peisajul ce alerga în fața ochilor ei fermecați. Era încîntată de călătorie, dar și de banii pe care urma să-i cîștige. Pornea la drum cu un sentiment de mulțumire foarte firesc.

Actorii și tehnicienii suedezi se instalară la Pera-Palace, iar cei germani într-o pensiune patronată de o familie rusă.

Frumusețea nordică a Gretei făcu senzație. În schimb, ceilalți actori socoteau ridicolă ambiția lui Stiller de a o ridica pe Greta la rang de mare vedetă. Le cerea să o salute respectuos, aplecîndu-se adînc, ori de cîte ori o vedeau. De altfel, avea

grijă ca ea să nu întîlnească decît oamenii pe care el îi considera „folositori" !

Stiller închirie două mașini noi : într-una din ele îngrămădi aparatura iar în cealaltă străbătu ținutul în căutarea exterioarelor.

Avea o nemărginită admirație pentru apusurile de soare văzute de pe Bosfor. Originea lui orientală îl făcea să se simtă aici, ca acasă.

TOT TIMIDĂ

Petrecură sărbătorile de Crăciun în capitala turcă. Cu această ocazie, Greta primise de la Stiller un dar încîntător : o minunată haină de blană pe care, nerezistînd ispitei, o purta în fiecare zi, cu toate că la Constantinopol clima era foarte blîndă.

În timpul acestei călătorii, Greta începu să nu se mai teamă de Stiller. Cu prilejul unui bal, el îi oferise un costum chinezesc din mătase roșie cu flori aurii. La sfîrșitul balului, îndemnată de Stiller, dansă cu mult succes dansuri populare suedeze.

În schimb, continua să fie timidă cînd trebuia să participe la recepții. Astfel, fiind invitată la un dineu oferit de legația Suediei se pomeni înconjurată de diplomați care nu vorbeau suedeza. Plecă repede, la scurtă vreme după începerea banchetului.

Stiller sperase că va începe filmările imediat după sosire. Dar reținerea bagajelor la graniță, din motive necunoscute, timp de optsprezece zile, îl obliga să aștepte. Echipa trebuia plătită — banii aduși se isprăviseră repede. Expedie societății „Trianon" o telegramă prin care cerea de urgență un milion de mărci.

ÎNTOARCEREA LA BERLIN

În sfîrșit, începură filmarea unei scene. Locul ales se afla în imediata apropiere a unei moschei. Autoritățile, indignate de pîngărirea sfîntului locaș protestară furtunos.

Zilnic, figuranții cereau sporuri de salariu și, culmea ghinionului, Societatea „Trianon" rămînea mută atît la telegramele cît și la scrisorile-expres ale lui Stiller. După o vreme, el încetă să mai creadă că era vorba doar de neglijență și plecă la Berlin, cu avionul.

Greta rătăcea cu Jaenzon prin labirintul străzilor din Constantinopol. Îi plăcea să întîrzie în fața dughenelor, să hoinărească. O dată, se opri uimită : un om lovea, fără milă, un măgar. Animalul abia se mai ținea pe picioare din pricina slăbiciunii și a nenumăratelor lovituri. „Nu-l mai bateți, doar vedeți că e obosit", spuse ea, mîngîind spinarea acoperită de sudoare a bietului măgar. În jurul ei se formă repede un cerc de gură-cască. Vrînd să plece, Greta trebui să-și croiască drum prin mulțime. Oamenii erau uluiți văzînd o doamnă atît de frumoasă mîngîind un măgar.

Îngrijorarea începuse să-i cuprindă pe toți membrii echipei, cînd sosi telegrama lui Stiller : le dădea vestea falimentului societății „Trianon" și a eșecului său în încercarea de a realiza filmul pe cheltuiala unui alt producător.

Un industriaș din Constantinopol, care îi împrumutase bani lui Stiller, opri aparatul de filmat drept zălog. Legația germană se văzu nevoită să suporte cheltuielile de călătorie pentru întoarcerea actorilor germani, iar consulatul Suediei le făcu același serviciu suedezilor.

Greta avea prea multă încredere în Stiller, pentru a lua lucrurile în tragic. Îi liniști și pe ceilalți : „Totul se va aranja, cînd vom ajunge la Berlin".

Apoi, îi scrise mamei sale: „Peste două zile, voi fi la Berlin. Vom vedea ce se va întîmpla. Dar sînt sigură că totul va fi bine. Începutul a fost bun, în orice caz."

La sfîrşitul lui ianuarie, după două luni de trîndăvie orientală, întreaga echipă se înapoie la Berlin.

8

DRUMURI FĂRĂ BUCURII

Stiller şi Greta se instalară într-un hotel de lux din Berlin. Stiller începu să caute de lucru. Metodele pe care le folosea pentru a face rost de bani începură s-o neliniştească pe Greta. Ea izbuti s-o întîlnească pe Asta Nielsen, care era, în vremea aceea, cea mai importantă vedetă a cinematografului european. Încîntătoarea actriţă daneză se bucura de multă influenţă. Era tocmai în pragul începerii unui nou film cu Georg Wilhelm Pabst. Ceru regizorului un rol pentru Greta.

Stiller fu gata să strice totul prin pretenţiile lui. Voia ca Hanson şi Jaenzon să fie de asemenea angajaţi.

— „Jaenzon, spunea el, este singurul operator capabil s-o filmeze pe Greta." Dar fu silit să cedeze. Pabst îl şi angajase pe Guido Seeber, cel mai bun operator din Germania.

Neliniştită, Greta urmărea tratativele dintr-o cameră alăturată. Cînd îl auzi pe Stiller punînd condiţii, începu să se teamă de rezultatul final.

„Urmează ca onorariul să fie plătit în dolari. Sper că societatea «Sofar» este altceva decît o adunătură de escroci, ca cei de la «Trianon»."

„O DATĂ LA DOUĂ SECOLE"

De cel puţin zece ori, Greta fu gata să se repeadă în camera vecină, ca să semneze contractul înainte de a fi prea tîrziu. Renunţă însă şi se mulţumi să-şi arate dezaprobarea faţă de Stiller, cînd acesta isprăvi discuţia.

— De ce n-ai acceptat ce ţi se oferea, spuse ea. Nu mai avem bani, nici măcar pentru mîncare.

— Taci din gură, prostuţo ! răspunse Stiller. Ştiu eu ce fac !

Avea dreptate. A doua zi, Greta semna un contract de 4000 dolari. În sfîrşit, putură achita nota hotelului.

Stiller o pregăti pe Greta o săptămînă încheiată, pentru rolul cel nou. Încă din prima zi de filmare în studioul „UFA", el îi explică îndelung operatorului cum trebuie s-o filmeze pe Greta. O prezentă tuturor actorilor, dar, în afară de Asta Nielsen, nimeni nu părea să-i acorde nici cea mai mică atenţie. Nielsen îi spuse lui Pabst : „O fată atît de frumoasă va ajunge departe, cu siguranţă."

Iar Pabst adăugă : „Un asemenea chip se vede, probabil, o dată la două secole."

Stiller observase că prezenţa lui la studio, în timpul lucrului, era nedorită. Părăsi platoul cînd începu filmarea, dar rămasă singură, în faţa aparatului, Greta fu copleşită de emoţie şi deveni crispată. I se dădu răgaz să se liniştească, în timp ce se filma o altă scenă, însă nici cea de a doua încercare nu fu mai izbutită. Greta se pierdu complet şi părăsi platoul plîngînd.

Perioada începutului a fost un adevărat lanţ de dificultăţi : Greta suporta cu greu iluminarea puternică folosită de echipele germane şi era mereu intimidată de prezenţa celorlalţi actori. Operatorii aveau nesfîrşite discuţii în legătură cu „fenomenul Garbo" iar Pabst, foarte dezamăgit, socotea că Greta este total lipsită de talent.

Greta era deprimată de rezultatele nesatisfăcătoare pe care le dădea şi se acomoda greu ritmului de lucru : se filma şaisprezece ore din douăzeci şi patru.

Spre surpriza generală, operatorul Guido Seeber găsi soluţia : învîrtind foarte rapid manivela apa-

ratului, el izbuti să elimine crisparea Gretei astfel încît, pe ecran, chipul actriței apărea așa cum era în realitate.

DOMNUL MAYER DE LA „M.G.M." *

Evenimentul acesta aduse o schimbare radicală în relațiile dintre Greta și Pabst.

După ce tînjise de dorul patriei, Greta ajunse în situația de a socoti că munca ei din Germania este plăcută.

Cinematograful american începea să resimtă amenințarea concurenților europeni. Producătorii descoperiseră însă o soluție practică : cumpărarea celor mai buni regizori și actori europeni, ca Ernst Lubitsch, Ludwig Berger, Emil Jannings și mulți alții.

Lui Stiller îi parveni vestea că Louis B. Mayer, director general la „Metro-Goldwyn", se găsește în Berlin și că *Gösta Berling* îi plăcuse. În aceeași zi, Stiller se mută într-un hotel și mai luxos, apoi îi transmise lui Mayer, prin intermediul unui impresar pe care îl cunoștea, că „marele regizor suedez" se află, printr-o fericită întîmplare, la Berlin și că locuiește la hotel Esplanade.

Mayer solicită o întîlnire. Stiller se prefăcu a fi foarte ocupat. În sfîrșit, acceptă să-l primească. Mayer se prezentă în ziua stabilită și, fără nici o introducere, întrebă care sînt pretențiile lui Stiller, în vederea plecării sale în Statele Unite.

— Ah, da ! Statele Unite... spuse Stiller cu un ton distrat. La întîmplare, aruncă o cifră astronomică. Mayer acceptă. Uluit, Stiller exclamă :

— Vine și Greta Garbo !

— Cine este Greta Garbo ? întrebă Mayer.

— Vedeta din *Gösta Berling*.

* Inițialele celebrei case de filme din Hollywood, Metro Goldwyn-Mayer. *(N.R.)*

„AMERICANILOR NU LE PLAC FEMEILE VOINICE"

Mayer îi răspunse că aveau la „Metro-Goldwyn" cel puţin o duzină de actriţe mai frumoase decît Greta.

— Negreşit, spuse Stiller, dar Greta Garbo are talent.

De altfel, fără ea, nu întrevedea posibilităţile unui acord cu „Metro-Goldwyn".

Mayer plecă. Trei zile mai tîrziu, îl invită pe Stiller, la cină. El acceptă, cu condiţia s-o aducă cu el şi pe Greta, fiind sigur că Mayer îşi va schimba părerea după ce o va vedea. Dar, tot timpul, Mayer nu i se adresă decît lui, explicîndu-i condiţiile contractului pe care i-l propunea : 1000 de dolari pe săptămînă.

— Şi Greta Garbo ? insistă Stiller.

Doar pentru a pune capăt discuţiei, Mayer oferi 350 dolari pe săptămînă, pentru Greta.

Stiller acceptă iar Mayer, scuzîndu-se, îi spuse englezeşte Gretei :

— Înţelegeţi, domnişoară, americanilor nu le plac femeile înalte.

— Da, spuse Greta, care, de fapt, nu înţelesese nimic.

COMPLOTURI

Acum, Gretei îi plăcea la Berlin. Învăţase puţin nemţeşte şi profită de sumarele ei cunoştinţe pentru a-l întreba pe Pabst dacă ar mai fi putut spera să primească şi alte roluri. Berlinul avea avantajul de a fi aproape de Stockholm. Îi propuse lui Pabst să turneze trei filme pe an, în schimbul unui onorariu de 2 000 mărci pe lună şi a dreptului de a pleca în Suedia în perioada dintre două filme.

Societatea „Sofar" refuză propunerea.

Einar Hanson, care nu cunoştea proiectele lui Stiller, îi atrase acestuia atenţia asupra faptului că Gretei îi place la Berlin, din moment ce intenţionează să semneze şi alte contracte.

Astfel, Stiller află că Greta voise să ajungă la o înţelegere cu Pabst şi îi făcu reproşuri violente. „Eu vreau să-ţi asigur viitorul în America iar tu, pe ascuns, complotezi cu alţii !"

Greta încercă să-i explice situaţia dar, furios, Stiller îşi făcu bagajele şi plecă la Stockholm.

PELERINAJ LA LIZA

Greta terminase *Uliţa durerii* (*Die Freudlose Gasse*). Tristă din pricina plecării lui Stiller, îl urmă la rîndul ei, la Stockholm. Îi telefonă îndată după sosirea în oraş. I se răspunse că nu este acasă.

De Crăciun, se duse la fosta ei colegă de clasă, Liza. Haina de blană şi pălăria nouă a Gretei o impresionară pe Liza, care îi spuse : „Vai, ce elegantă eşti !"

— Da de unde, este o şmecherie clasică.

Scoase ceva din buzunar.

— Vrei o prăjitură ? spuse ea. Mama le-a făcut, sînt foarte bune.

— Vedetă de cinema... Probabil că eşti grozav de fericită !

— Să nu mai vorbim de cinema, fetiţo ! Nu-i de loc ce s-ar crede.

Mai tîrziu, o întrebă :

— M-ai văzut pe ecran ?

— Desigur.

— Şi ce zici ?

— Eşti formidabilă, foarte naturală.

Foarte curînd, Greta se ridică :

— Sînt puţin obosită, iau un taxi şi mă duc direct acasă.

ÎMPĂCAREA

În cele din urmă, hotărî să meargă la Lidingoe, periferie nordică a oraşului, unde Stiller avea o vilă. Nu izbutise încă să-l întîlnească.

Luă tramvaiul pînă la capătul liniei, apoi îşi continuă drumul pe jos, timp de o jumătate de oră. Găsi casa locuită de o prietenă a lui Stiller care, în schimbul vilei, îi împrumutase apartamentul ei din oraş.

— Sînt Greta, se prezentă ea.

— Ştiu, îi răspunse femeia, şi mai ştiu şi alte lucruri...

Îi povesti că în urmă cu un an, Stiller venise la ea ca să telefoneze cuiva. „Conversaţia a fost foarte însufleţită, se agita pe scaun, gesticula, vorbea pe un ton cînd ameninţător, cînd rugător. În sfîrşit, se aşeză într-un fotoliu şi zise : „Am făcut un lucru pe care, poate, îl voi regreta cîndva : am anulat contractul Gretei cu Teatrul Dramatic Regal."

Greta o întrebă dacă Stiller îi pomenise de călătoria în Statele Unite. Tînăra femeie răspunse :

— Moje are intenţia să plece singur.

— Vorbeşte-i în favoarea mea, îi ceru Gret

Rugămintea îi fu îndeplinită, căci o săptămîn mai tîrziu, cînd un critic finlandez veni să-l vizi teze pe Stiller, o găsi pe Greta la el. Păru surprins şi, totodată, dezamăgit de ea.

— Doar n-ai de gînd s-o duci cu tine pe fata asta tristă şi plicticoasă ?

— Să ştii că e doar timidă, îi răspunse Stiller

Totuşi, Greta nu dorea de fapt să plece. Ambasada americană refuza să-i acorde viza, întrucît nu era majoră. Pe de altă parte, mama ei şi sora, suferindă de tuberculoză, aveau nevoie de ajutorul său.

Încercă să-l convingă pe Stiller să-şi abandoneze proiectul.

Tocmai se constituia la Stockholm o nouă societate cinematografică. Lui Stiller i se oferea un contract foarte avantajos.

Telegrafie la „Metro-Goldwyn", cerînd anularea contractului încheiat cu Mayer la Berlin.

Mayer răspunse : „Este absolut imposibil".

Plecarea era obligatorie.

9

CĂLĂTORIA

Greta plecă la 23 iunie 1925, cu trenul. O sărută îndelung pe mama ei, care avea ochii în lacrimi.

— Într-un an sînt înapoi, mamă. Un an trece repede !

La Gothemburg, cîţiva prieteni ai lui Stiller veniseră în port să le ureze drum bun. De pe puntea vasului, Greta privi îndelung coasta ce se depărta. Îşi aminti cuvintele Selmei Lagerlöf despre Suedia : „Pămînt fermecat, bogat şi roditor."

Stiller se instalase la bar, unde vorbea despre cinema cu un reprezentant al societăţii „Paramount". Greta li se alătură.

Comandă îngheţată de banane.

Mai tîrziu, urcă din nou pe punte şi stătu multă vreme cu faţa în bătaia puternică a vîntului.

În cabină, zgomotul valurilor o împiedică să doarmă. Începu să se gîndească la turiştii americani pe care îi zărise la bord, gălăgioşi, siguri de ei şi îmbrăcaţi ţipător.

NEW YORK

După cîteva zile de furtună, vremea se îndreptă iar Greta îşi reluă plimbările singuratice pe puntea vasului. Stiller lucra de zor. Îl frămînta o nouă idee de scenariu şi îi petrecea nopţile discutînd proiectul filmului cu proaspătul său prieten de la „Paramount".

„Doar trebuie să le arăt ceva băieţilor de la Metro !" spunea el.

Traversarea oceanului începuse de cinci zile. Atmosfera era calmă și Greta se așează la soare, pe punte. Nu era prea optimistă gîndindu-se la ceea ce o aștepta în America. Știa prea bine că Mayer nu-i oferise contractul decît datorită insistențelor lui Stiller. Își amintea că Mayer îi privise picioarele. Or, știa că picioarele ei nu erau nicidecum perfecte. Aflase că americancele erau foarte frumoase. Nu era cazul să-și facă iluzii.

Desigur, Moje îi va găsi un rol secundar. Nu trebuia în nici un caz să se lase doborîtă. Marea sa ambiție era să poată asigura o viață confortabilă mamei și surorii ei.

Într-o bună zi, la începutul după-amiezii, începu să se zărească Statuia Libertății. I se păru mai puțin impresionantă decît își închipuise, spre deosebire de orașul însuși, care i se înfățișă gigantic.

Nu se simți de loc ispitită să cunoască New Yorkul. Pasagerii se năpusteau pe pămînt cu asemenea repeziciune, încît păreau că încearcă să cîștige o cursă de viteză.

Greta coborî fără grabă. Cîțiva ziariști așteptau pe chei, pentru a-i lua un interviu lui Stiller. Nici unul nu se ocupă de ea. Un fotograf făcu un instantaneu.

Căldura umedă îi copleși. Între zgîrie-nori, asfaltul se topea. La hotel, Greta se grăbi să facă o baie rece. Mulțumindu-se cu un duș, Stiller plecă fără întîrziere să-i întîlnească pe reprezentanții din New York ai casei „Metro-Goldwyn-Mayer".

„METRO-GOLDWYN" NU SE GRĂBEȘTE

Pentru Stiller, întîlnirea a fost o adevărată lovitură. Interlocutorii săi erau amabili, îl tratau chiar cu o anumită cordialitate, dar ori de cîte ori, cu entuziasmul firesc care îl caracteriza, încerca o explicație concretă, se izbea de un surîs înghețat.

Ceru scuze pentru absența Gretei, într-un mod grandilocvent.

— Călătoria a obosit-o pe domnișoara Garbo.

— N-are nici o importanță.

— Sper că mîine se va simți mai bine și că, totodată, voi avea plăcerea să v-o prezint.

— Nu este cazul.

— Socoteam că va trebui să pornim imediat spre Hollywood.

— Nu. Așteptăm un răspuns de la Hollywood. Cînd îl vom primi, vă vom informa.

Stiller începuse să se întrebe ce ar putea însemna toate acestea. Din fericire, contractul se afla la loc sigur, în buzunarul său iar el era hotărît să se apere. Poate n-ar strica să le amintească acestor domni că era dreptul lui să le pretindă, de pe acum, salariul.

— De acord, domnule Stiller, i se răspunse. La revedere !

Stiller nu-i povesti Gretei nimic despre această întîlnire.

— Cînd plecăm ? întrebă ea.

— Nu s-a stabilit încă.

NEW YORK BY NIGHT *

Îi propuse Gretei să ia masa la restaurant iar apoi să meargă la teatru. Greta voia să vadă piesa *Pălăria verde (The Green Hat)* al cărei personaj feminin, Iris March, o interesa foarte mult. Principalul interpret masculin era un tînăr actor englez, Leslie Howard.

Greta și Stiller îi găsiră pe amîndoi remarcabili.

După spectacol, făcură o plimbare pentru a privi orașul noaptea. Claxoanele, vuietul mulțimii, muzica orchestrelor de jazz, cozile nesfîrșite din fața cinematografelor, șirurile de mașini, fir-

* New Yorkul, noaptea (în engleză, în text — *N.T.*)

mele luminoase explodînd parcă pe cer, ca niște focuri de artificii, se împleteau într-un zgomot asurzitor.

La dreapta, o nouă marcă de țigări, la stînga, un leac împotriva mirosului neplăcut al gurii, alături, o sticlă de bere golindu-se singură într-un pahar. O instituție de pompe funebre își făcea publicitate, mîndrindu-se cu înmormîntările sale, rapide și ieftine.

Greta era complet ametită. La hotel, se prăbuși pe pat, frîntă de oboseală.

TOATE HOTĂRÎRILE SE IAU LA HOLLYWOOD

A doua zi dimineața, Stiller se sculă devreme și își continuă munca la noul scenariu. Greta, dimpotrivă, rămase îndelung în pat. După micul dejun, era tot în pijama, aceasta fiind, după părerea ei, singura îmbrăcăminte suportabilă pe o asemenea căldură.

Hotelul era curat, dar cam trist. Stiller voia să facă economii și, în plus, portarul vorbea suedeza.

Camerele lor, alăturate, erau identice : un pat, o etajeră cu un exemplar al Bibliei, legat în piele neagră. Cada avea dimensiunile patului, astfel încît Greta își petrecea partea cea mai mare a zilei stînd cufundată în apă.

La ora prînzului, Greta își puse o rochie și se duse să-l întîlnească pe Stiller, la restaurant. I se plînse amarnic de căldură.

Stiller încercă s-o înveselească, propunîndu-i să meargă la un spectacol al Teatrului de Artă din Moscova.

— Dar înțeleg rusa chiar mai puțin decît engleza, spuse Greta.

— Îți voi traduce.

A doua zi, Stiller intră ca un vîrtej în biroul reprezentanților casei „Metro", spre marea surpriză a acestora. Aducea scenariul intitulat *Hotel Stadt*

Lemberg. Acțiunea se desfășura în timpul primului război mondial, iar rolul principal era cel al unei chelnerițe dintr-un han polonez.

— Un rol perfect pentru domnișoara Garbo, spuse el.

I se răspunse că în mod absolut sigur, la Hollywood, se făceau proiecte pentru ei.

— Dar ideea mea e deosebit de originală, protestă Stiller, și de la bun început am căzut de acord cu dumneavoastră asupra faptului că voi lucra cu domnișoara Garbo.

— Toate hotărîrile se iau la Hollywood.

Stiller înțelese că nu-l asculta nimeni. Era înciudat de necunoașterea limbii, nu putea vorbi fără interpret iar scenariul său era scris în suedeză și, deci, nu putea fi nici măcar citit.

— Noi cînd plecăm ? întrebă el.

— Nu știm încă. Vă vom anunța, domnule Stiller.

GRETA VEDE TOATE FILMELE

Greta se săturase de întrebări. Înțelesese că ceva nu era în ordine. Stiller angajase ca secretar un tînăr suedez, care o conducea pe Greta în plimbările ei, prin New York. Se duseră pe 5th Avenue, să privească vitrinele. Gretei îi plăcu o pălărie și dori s-o cumpere. Întrebară de preț : costa 45 dolari. Greta era înspăimîntată : în Suedia, nu văzuse niciodată o pălărie atît de scumpă. Aceeași experiență se repetă într-un magazin de încălțăminte. Hotărî să nu cumpere nimic.

Se distra citind ziarele suedeze și mergînd la cinema. Spectatorii aveau acces la orice oră din zi. Îi văzu pe Rudolph Valentino, Lon Chaney, Erich von Stroheim și un june-prim lansat de puțină vreme, John Gilbert. Dintre vedetele feminine țineau afișul Lillian Gish, Constance Bennett și Colleen Moore.

Dar chiar după ce văzuse toate filmele, Greta nu aflase nimic în plus despre Hollywood. Adevăratul lui chip îi rămînea necunoscut, iar în legătură cu plecarea lor era păstrată aceeaşi tăcere desăvîrşită.

Situaţia era iritantă. Într-o seară, cînd Stiller era bine dispus, îi vorbi despre enervarea ei. El îi răspunse glumind : „film“ — este un cuvînt de origine străină şi înseamnă „a aştepta“. Îi explică, în continuare, că noii-veniţi trebuiau să aştepte la New York, pentru ca la Hollywood să se facă pregătirile necesare în vederea primirii lor. Şi adăugă : „Dar nu trebuie să-ţi faci complexe, dragă Greta ; în ţara asta, singurul mijloc de a impresiona este să nu te laşi impresionat niciodată.“ O privi pe Greta, strengăreşte : „Ori de cîte ori sînt abătut, întrebuinţez o şmecherie foarte folositoare. Priveşte !“ Şi îşi dădu o lovitură puternică, peste piept. „Asta îţi îndreaptă spinarea şi, dintr-odată, te simţi mai liniştit. Încearcă şi tu !“

„CE-AR FI SĂ LĂSĂM TOTUL BALTĂ ?“

Stiller era bine dispus de cînd se întîlnise cu cîţiva prieteni vechi, care îi vorbiseră despre succesele lui trecute şi îi prevăzuseră altele, viitoare. Datorită acestor prieteni îl cunoscuse pe fotograful Arnold Genthe şi i-l prezentă Gretei. Genthe era fotograful marelui magazin ilustrat „Vanity Fair“, la care el realiza toate copertele. Îi făcu Gretei o serie de fotografii de care nu numai ea, ci şi Stiller, erau foarte mulţumiţi. În schimb, reprezentanţii casei „Metro-Goldwyn“ criticară atît rochia, cît şi pieptănătura Gretei.

Stiller încercă zadarnic să ia contact telefonic cu Mayer. Într-o seară, intră în camera Gretei cu o înfăţişare întunecată.

— Ce-ar fi să lăsăm totul baltă şi să ne facem valizele ?...

Greta nu răspunse.

— Bine. Să mergem la culcare. Se spune că noaptea e cel mai bun sfetnic.

A doua zi, cînd se trezi Greta, Stiller era plecat în oraş. Scrise scrisori celor de acasă. În fiecare vorbea despre căldura toridă din New York, căldură cum nu se pomenea la Stockholm !

Fu întreruptă de portar, care o anunţă prin telefon că un domn doreşte s-o vadă. Abia închise telefonul, că uşa se deschise şi în cameră intră un bărbat. Prin gesturi, îi ceru să-l urmeze la biroul reprezentanţilor casei „Metro-Goldwyn". Încercă să afle dacă nu cumva era preferabil să-l aştepte pe Stiller. Drept răspuns, vizitatorul îi făcu semn să se grăbească.

În faţa hotelului aştepta o maşină. Bărbatul o invită să ia loc şi porni ca un bolid. Se opriră pe Broadway, la numărul 1540. Urcară la etajul XVI. Tînărul îi făcu semn Gretei să aştepte. Peste o clipă se întoarse şi, tot prin semne, îi explică Gretei că mai avea de aşteptat o jumătate de oră.

Atunci, de ce atîta grabă ?, se întrebă Greta. Aici, toată lumea se zorea, pentru orice.

Privi în jurul ei. Pe pereţi atîrnau portrete de actori — foste şi actuale vedete ale casei „Metro-Goldwyn". Toţi zîmbeau, conformîndu-se devizei lansate de Douglas Fairbanks : „Trăiţi cu zîmbetul pe buze".

În sfîrşit, tînărul se întoarse şi îi făcu semn să-l urmeze. Traversară două culoare lungi, apoi o uşă se deschise şi Greta se află faţă în faţă cu doi bărbaţi, alături de care şedea... Stiller.

O privi pe Greta şi schiţînd gestul lui de îmbărbătare îi spuse că plecarea era hotărîtă pentru a doua zi. Reprezentanţii firmei ţinuseră s-o vadă. Îi strînseră mîna, urîndu-i noroc.

Pe birou, Greta zări ultimul număr din „Vanity Fair". Pe copertă era ea, fotografiată de Genthe.

LA DRUM, SPRE HOLLYWOOD

A doua zi, Stiller şi Greta porneau spre Hollywood. Prin fereastra trenului-expres se vedeau statele americane rămînînd în urmă, unul după altul. Trenul alerga cu o iuţeală nebună, dar cu toate acestea, ajunseră în California abia după cinci zile şi tot atîtea nopţi.

În sfîrşit, trenul se opri la Southern Pacific Station.

10

HOLLYWOOD

Li se făcu o primire suficient de grandioasă, pentru ca Stiller însuşi să se declare satisfăcut. Unul dintre producători îi oferi Gretei un buchet de flori şi rosti un discurs.

Dar tînăra suedeză nu avea nici una dintre trăsăturile caracteristice tipului de vedetă la modă, pe atunci foarte asemănătoare unei păpuşi. Era evident că americanii o găseau stîngace, greoaie : atîta cheltuială pentru importarea unei ţărănci cu picioare mari, în pantofi cu tocuri joase şi cu ochiuri sărite la ciorapi !... Fotografii îşi făcură datoria fără entuziasm. Protocolul o dată sfîrşit, nimeni nu se mai ocupă de ea.

În cinstea lor, se pregătise o recepţie. Erau invitaţi toţi membrii coloniei suedeze din Hollywood. Stiller observă că prietenul lui, regizorul Victor Sjöström *, lipsea. I se spusese că se află pe platou, la filmare : lucra la *Scrisoarea purpurie (The Scarlet Letter)*. Stiller se duse numaidecît să-l întîlnească şi iată ce povesteşte Sjöström despre revederea lor :

„Pentru a putea supraveghea în întregime enorma suprafaţă a platoului, pusesem să mi se construiască un fel de platformă, plasată la înălţime. Pe vremea aceea nu existau încă microfoane iar comenzile se dădeau prin megafon. Vreau să mai adaug că nu aveam nici aparat de ras electric. Deci, mă aflam sus, cocoţat pe platforma mea cu megafonul la gură, cînd deodată, dindărătul meu se auzi o voce foarte cunoscută : «Ai săpun în urechi, Victor !»

*La Hollywood, el devenise Seastrom *(N.R.)*

Era Moje. Ne-am îmbrățișat și abia atunci am observat că este însoțit de o fată înaltă, timidă, care stătea deoparte.

— E Garbo, îmi spuse Stiller."

Sjöström îi ură Gretei bun-venit iar o oră mai tîrziu, amîndoi erau în locuința familiei Sjöström, invitați la cină.

În timp ce doamna Sjöström pregătea masa, Greta începu să se joace cu Guje și Kaje, cele două fiice ale soților Sjöström. Guje avea 12 ani, Kaje doar 10.

— Guje, spuse Greta, de mulți ani nu m-a mai sărutat nimeni cu sinceritate. N-ai vrea să mă săruți tu ?

În timpul acesta, Stiller îi povestea prietenului său pățaniile lor din New York. Istorisirile lui Sjöström, care se instalase în America de doi ani, erau de altă natură.

— Nici chiar Florida, spuse el, nu este un paradis. Mi-e dor de o ploaie bună, adăugă el.

— Iar mie de puțină zăpadă, spuse soția lui.

GRETA URĂȘTE HOLLYWOODUL

Stiller era un „pur-sînge", nervos și neliniștit. Cînd fu silit să aștepte din nou, de data aceasta la Hollywood, deveni iritabil și morocănos.

Greta regăsea aici atmosfera care îi fusese familiară în Germania : neștiind englezește, era nevoită să stea mereu singură. Așteptarea deveni insuportabilă. Ducea aceeași viață ca la New York, doar atît că hotelul californian era diferit. Încă din prima zi, Greta urî Hollywoodul. Întreg orașul i se părea intoxicat de cinematograf: pe străzi, fete tinere machiate exagerat încercau să semene cu vedeta preferată. Frunzele palmierilor erau cenușii din pricina prafului și pretutindeni duhnea a benzină.

În schimb, Santa Monica îi plăcu. Atmosfera era proaspătă, clară, în decorul unic : marea și cerul. Stiller închiriase aici un bungalow. Greta putea să înoate în voie. Uneori o însoțea pe plajă, neliniștindu-se ori de cîte ori o vedea depărtîndu-se, căci el nu știa să înoate.

O NEGRESĂ O ÎNVAȚĂ ENGLEZEȘTE

Viața de noapte a orașului nu o atrăgea deloc pe Greta. Faptul că nu vorbea englezește o supăra tot mai mult. Își alese o negresă drept profesoară, căci oamenii de culoare o intimidau mai puțin. Nu putea sta de vorbă decît cu Stiller, care nu era întotdeauna bine dispus. Trîndăvia aceasta silită începea să devină pentru Greta o povară greu de suportat.

Într-o zi, i se propuse să viziteze studiourile. În fața impunătorului grilaj al porții, mașina își încetini mersul. Din grupul vînătorilor de autografe un băiat se desprinse, alergînd ; sări pe scara mașinii și îi aruncă Gretei o privire fugară.

— Cine e ? îl întrebară de departe ceilalți.

— Nimeni !, răspunse băiatul.

Greta, foarte impresionată de dimensiunile studiourilor americane, se gîndi cu nostalgie la liniștita Raasunda de lîngă Stockholm, la cele două platouri ale sale, atît de familiare. La „Metro-Goldwyn", erau nu mai puțin de treizeci de platouri ! Aici se produceau pe cale artificială cele patru anotimpuri ale anului și, în numai șase săptămîni, se filma în întregime un lung-metraj. Uneori se lucra simultan la cincisprezece filme.

Greta se opri în secția de scenarii. Lucrau aici mai mult de o sută de specialiști a căror sarcină unică era să analizeze filmul, scenă cu scenă. Unii erau datori să reducă lungimile, alții să adauge ga-

gurile, în sfîrșit, o altă categorie se ocupa de revederea ansamblului.

Studioul avea o centrală electrică proprie, un serviciu special de pompieri, și chiar un serviciu de poliție, format din 200 de inși. Vestiarele erau calculate pentru trei mii de persoane, dar în total, zece mii de oameni lucrau aici în mod regulat.

Într-o scrisoare din această perioadă, Greta se destăinuia : „Ai dreptate cînd spui că nu par să fiu prea fericită aici. Numai Dumnezeu știe cît urăsc țara asta fără formă. Dacă ai vedea cît sînt de urîte platourile și cîtă dezordine domnește pretutindeni, pînă și în inima mea !... Hotelul în care stau este mizerabil, sînt adesea descurajată din cauza aceasta. N-aș putea îndura viața la Hollywood. Pînă azi, n-am văzut încă nici o vedetă. Am văzut, în schimb, milioane de mașini... Oh ! Cît de fericită voi fi în ziua cînd voi pași din nou pe pămîntul drag al Suediei."

ÎN CUȘCA LEULUI

Directorul sectorului publicitar, însărcinat cu lansarea Gretei, nu știa cum să procedeze în cazul acestei fete înalte și lipsite de grație. N-ar putea fi prezentată, oare, ca sportivă ? Ea răspunse că natația este singurul sport care o interesează, iar toate celelalte o lasă complet indiferentă.

Bineînțeles, nimeni nu luă în seamă răspunsul ei. Fu silită să pozeze ca atletă în poziție de start, gata de pornire la semnalul pistolului. Fotografia izbuti. Se mai încercă o variantă : Greta strîngînd mîna unui boxer necunoscut. În fine, altă fotografie o înfățișa în cușca leului de la „Metro-Goldwyn". Legenda indica : „Curajoasa fiică a vikingilor, în bîrlogul leului."

„Niciodată în viața mea nu mi-a fost atît de teamă. Dacă vreodată voi deveni la fel de celebră

ca Lillian Gish, voi pretinde, prin contract, să fiu scutită de asemenea prostii", îi scria Greta unei prietene.

Curînd, Direcţia îi transmise instrucţiuni : trebuia să ia lecţii de călărie, să slăbească, să meargă la coafor, să-şi înlocuiască doi dinţi prost plasaţi, etc.

Greta începea să înveţe că Hollywood înseamnă amăgire...

— Aici, nici măcar păsările nu par la fel de naturale ca în Suedia, îi spunea ea unui prieten.

Proprietarul şcolii de călărie îşi aminteşte că Greta a tresărit aflînd că o lecţie costă patru dolari. După ce făcu un calcul rapid declară că e mult prea scump. Privindu-i îmbrăcămintea modestă, proprietarul consimţi să-i facă o reducere de un dolar.

CĂLAREŢUL STILLER, DOBORÎT LA PĂMÎNT

După lecţii, Greta nu-şi mai dădea osteneala să-şi schimbe hainele, ci venea să cineze la Stiller în costum de călărie. Pe Stiller îl exaspera atîta neglijenţă şi lipsă de cochetărie. Într-o zi, îi strigă: „Pentru numele Domnului, nu poţi să te piepteni cu altceva decît cu o greblă ?"

Devenea din ce în ce mai nervos. Greta interveni :

— Moje, trebuie să faci ceva. Altfel o să începi să mişti. Ce-ar fi dacă ai lua şi tu lecţii de călărie ?

— Ce prostie ! Eu n-am nevoie să slăbesc.

— E amuzant şi te menţine în formă.

— Eu am mare nevoie de întreaga mea energie pentru a mă lupta cu scenariile mele.

Cu toate acestea, Greta izbuti să-l convingă. Stiller, ca întotdeauna foarte cochet, îşi comandă

un minunat costum de călărie de culoare cărămizie. Cînd ajunse la manej, cu cravaşa în mînă, fu întrebat dacă doreşte să ia lecţii. Răspunse că, în mod absolut sigur, nu avea nevoie de nici o lecţie pentru ca să încalece o mîrţoagă. Proprietarul manejului, enervat de atitudinea lui sfidătoare, hotărî să fie înşeuată o iapă nărăvaşă. Îndată ce Stiller reuşi să se cațere în şa, iapa îl aruncă la pămînt, iar o dată cu el se tăvăli în praf atît superbul costum cărămiziu, cît şi amorul-propriu al călăreţului.

Stiller primi eşecul cu zîmbetul pe buze, dovedind o seninătate pe care nu o avea niciodată faţă de necazurile profesionale. În ciuda eforturilor lui Sjöström, care îl recomanda şi îl susţinea pe lîngă producători, toate propunerile lui Stiller erau respinse, una după alta. Sjöström îi spunea :

— Nici nu trebuia să te aştepţi la altceva. Au idei fixe în legătură cu filmele bune, ceea ce la ei înseamnă, de fapt, filme pe gustul publicului.

Stiller îi hărţuia mereu pe toţi cu întrebări. I se răspundea întotdeauna foarte vag : se aflau în lucru mai multe proiecte, trebuia să mai aştepte.

La rîndul său, Greta îşi pierduse optimismul, se gîndea cu îngrijorare la viitor. Cu vremea, lecţiile de engleză şi de călărie se dovediră insuficiente pentru a-i umple ziua. Trecuseră cîteva luni de aşteptare fără să i se propună vreun rol. Niciodată nu avusese prea multă încredere în sine, dar inactivitatea aceasta o descurajase complet. Pe de altă parte, faptul de a nu fi obligată să apară în faţa aparatului de filmat îi dădea, în schimb, un sentiment de uşurare.

„N-am început încă să filmez, îi scria ea unei prietene. Din păcate, lucrul acesta nu mă preocupă. Stau mult acasă, nu ies aproape de loc în oraş, nu fac nimic toată ziua, doar aştept cu nerăbdare ora la care pot să mă culc."

ÎN SFÎRŞIT, MAYER SE HOTĂRĂŞTE

În timpul acesta, *Uliţa durerii* îşi începuse cariera în Europa. Ziarele suedeze vorbeau despre Greta în termeni măgulitori. Dar faima europeană nu-i garanta succesul şi pe noul continent pe care trebuia acum să-l cucerească.

Foarte mulţi actori şomau. La New York, opt mii de slujitori ai scenei căutau de lucru iar la Hollywood, douăzeci de mii de fetişcane îşi aşteptau norocul.

Însoţită de Stiller, Greta mergea uneori să cineze la o familie suedeză stabilită în California. Aici, i se pregăteau felurile de mîncare favorite. Dar Stiller îi supraveghea regimul alimentar de cînd Louis Mayer, în persoană, declarase că este prea grasă.

În sfîrşit, Mayer se hotărîse. Greta primea de lucru. Ea îi amintea producătorului de prima vampă a cinematografului, Theda Bara, demonul junglei. Dar Greta refuză să interpreteze genul acesta de personaj. Refuză, de asemenea, genul virtuoasei sentimentale.

În disperare de cauză, i se ceru părerea. Ce roluri vroia să joace ?

— Roluri omeneşti, răspunse ea. Vreau să interpretez rolul unei femei reale, neconvenţionale.

Directorul tuşi, apoi zise :

— Voi reflecta.

VAMPĂ ÎN „TORENTUL"

Fu invitată la o probă de filmare. Maşina o aştepta în faţa casei. La Studio fu lăsată în seama coaforilor, machiorilor şi costumierelor, care o transformară în vedetă clasică.

Se privi în oglindă fără să se recunoască. Ştia că travestită în felul acesta, nu va putea face ni-

mic bun. Ceru să-l vadă pe Stiller. Nimeni nu-i dăduse însă de veste că Greta filmează.

În faţa aparatului, i se ceru să umble cu paşi mărunţi şi să pozeze în cîteva atitudini clasice.

Rezultatele pot fi bănuite.

Furios, Stiller pretinse repetarea probelor. De data aceasta, conduse toată pregătirea, suportînd singur cheltuielile. Făcu el însuşi machiajul şi coafura Gretei, instală luminile şi supraveghie fiecare mişcare a operatorului.

La proiecţie, în locul obişnuitei frumuseţi banale, pe ecran apăru o personalitate adevărată şi atrăgătoare.

Irving Thalberg, cel mai celebru producător de la „Metro", căuta o vedetă pentru următorul său film. Privi probele în două rînduri, apoi se hotărî pentru Greta. De data aceasta Mayer era cel care şovăia. În cele din urmă, acceptă şi el.

Se petrecu atunci un eveniment fără precedent : Greta refuză. Nu-i plăcea rolul. Niciodată nu se mai întîmplase ca o debutantă de 20 de ani să refuze un rol de vedetă.

Filmul se numea *Torentul (The Torrent)*. Rolul era de vampă-cu-inima-sfîşiată de un seducător-lipsit-de-scrupule. Stiller o sfătui să primească rolul.

— Dar e de o prostie nemărginită, protestă Greta.

— Nu-i nimic. Pe urmă, o să ţi se dea ceva mai de soi.

— Dar nu pot să lucrez cu regizorul. Nu înţeleg ce spune.

— Vă veţi înţelege prin semne ori prin desene.

Grea acceptă. Spre bucuria ei, fu angajat un translator. În felul acesta se simţea mai puţin singură, pe platou. Fu angajat de asemenea, un cunoscut cîntăreţ de operă, care trebuia s-o înveţe pe Greta să se mişte cu graţie, pe o scenă.

Acesta îi spuse părinteşte : „E foarte simplu. Încercaţi să vă închipuiţi că sînteţi Carmen."

Greta îi şopti translatorului :

— Spune-mi repede, cine e Carmen ?

Vedeta masculină, Ricardo Cortez, o trata pe Greta cu mult dispreţ. Se socotea egalul lui Valentino. Din cînd în cînd, Greta se străduia să-i adreseze cîteva cuvinte în engleză. El abia catadixea să-i răspundă.

Lui Stiller, intrarea pe platou îi fusese interzisă.

„FUGI ŞI CHEAM-O PE DOLOFANA AIA !"

Munca sub conducerea lui Monta Bell o deruta, de asemenea.

Nu îi dădea nici o indicaţie personală. Nu se ocupa decît de Cortez. El însuşi lucra la primul său film ca regizor după ce, în prealabil, fusese asistentul lui Charlie Chaplin.

Sătulă de a juca mereu cu spatele la aparat, Greta i se plînse lui Stiller.

— Nu mai face nazuri ; la urma urmelor, unei vedete consacrate i se cuvine mai mult decît ţie, îi răspunse Stiller.

O dată, pe cînd filmau o scenă la apusul soarelui, în timpul căreia trebuia să explodeze o bombă, se greşi prima dublă. Greta se întoarse în cabină pentru a-şi reface machiajul, mînjit de funinginea exploziei.

Pe platou, Bell urla :

— Motor ! Dubla a doua !

Observînd că Greta lipseşte, i se adresă translatorului strigînd în gura mare : „Fugi şi cheam-o pe dolofana aia ! Îmi strică apusul !"

Greta îl auzi şi îi spuse translatorului :

— Comunică-i domnului Bell să nu fie îngrijorat, oricum o să se găsească şi pentru el un apus.

MAYER INTUIEȘTE „VEDETA"

Mayer transmise că dorește s-o vadă. Neliniștită, Greta se duse în biroul lui. O secretară se ridică în picioare și îi anunță sosirea cu solemnitate, prin telefon. Ușa se deschise și Greta se pomeni în fața atotputernicului zeu al cinematografului.

Încăperea în care lucra Mayer era enormă, încărcată de nenumărate decorații în relief.

Mayer nu se schimbase de loc, de la întîlnirea lor din Berlin. Dincolo de lentilele ochelarilor, sclipea aceeași privire rece. I se adresă Gretei prin interpret. Îi propuse prelungirea contractului cu încă doi ani, explicîndu-i că trei ani nu vor fi suficienți ca să facă din ea o bună actriță.

Zîmbind cu nevinovăție, Greta răspunse că este pe deplin mulțumită de contractul său și că nu dorește să-i aducă nici o modificare. Mayer păru dezamăgit. I se ghiciseră, oare, gîndurile ascunse? În realitate, el știa că Greta va deveni o mare vedetă, complet diferită de fetișcanele romantice și zăpăcite care, la epoca aceea, erau pe placul publicului.

Ținea ca legăturile Gretei cu casa „Metro-Goldwyn" să capete o formă mai durabilă înainte de premiera filmului, înainte ca ea să-și dea seama de adevărata sa valoare.

„DOVLEACUL"

După convocarea la direcție, în culisele Studioului începură să circule zvonuri măgulitoare la adresa Gretei.

Ricardo Cortez se simți lezat și începu să se poarte grosolan cu ea.

În timpul unei scene de furtună, amîndoi urmau să fie udați pînă la piele. Pentru a evita o răceală, translatorul, înarmat cu două pături, aștepta sfîrșitul filmării.

Fără să țină seama de Greta, Cortez se năpusti asupra ambelor pături și, înfrigurat, se înveli cu ele. Indignat, translatorul protestă. Cu toate că șiroia de apă, Greta îl liniști și ridicînd din umeri, zise arătîndu-l pe Cortez :

— Lasă-l în pace pe dovleacul ăsta !

Era expresia ei preferată, la adresa oamenilor vanitoși.

ORI HERINGI, ORI PUI FRIPȚI !

O săptămînă mai tîrziu, Mayer o convocă din nou pe Greta. Începu prin a-și exprima părerea de rău față de faptul că o silise să aștepte atît, înainte de a-i încredința un rol. În continuare, ținu să sublinieze că în tot timpul celor aproape șase luni pregătitoare, casa „Metro-Goldwyn" îi plătise salariul și cheltuise sume însemnate pentru publicitatea legată de persoana ei. Cheltuieli și mai mari erau prevăzute pentru viitor. Întrucît Societatea dorea să recupereze măcar o parte din banii investiți, voia să-i prelungească contractul cu încă doi ani.

O vreme, Greta rămase tăcută. Apoi, răspunse că răstimpul celor trei ani de ședere în străinătate i se pare suficient de lung.

Cu încetineală, Mayer își scoase ochelarii. Suspină, întrebîndu-se dacă are în fața lui o femeie vicleană, ori una proastă.

— Înțelegi desigur, domnișoară, că în meseria noastră sînt izbînzi, dar și nereușite. Cred că vom reuși să te lansăm, dacă vei sta aici atît cît e necesar.

Greta luă geanta și își puse mănușile.

— Trebuie să plec, răspunse ea.

Mayer, la rîndul său, se ridică rezumînd situația:

— În orice caz, sper să nu te pui de-a curmezișul propriei dumitale cariere, întorcîndu-te acasă, în țărișoara aceea!

Sfîrși printr-o frază deosebit de elocventă:

— Crede-mă că atunci cînd vei mînca acolo heringi și cartofi, vei regreta că n-ai rămas la noi, unde avem pui fript și înghețată de vanilie.

INFIRMIERA LUI STILLER

Cu toată oboseala zilelor petrecute în studio, Greta se ducea să-l vadă pe Stiller ori de cîte ori putea. Starea sănătății lui era îngrijorătoare. Din dorință de bravadă, sub pretext că se fortifică, nu ținuse seama de ceșurile reci de toamnă și, ca urmare, avea o criză gravă de reumatism. Greta își petrecea serile pregătindu-i băuturi calde și învelindu-l în pături.

Era la sfîrșitul lunii noiembrie. În California se făcuse frig.

Greta primi daruri din Suedia. Răspunse astfel:

„Sufăr cumplit la gîndul că voi fi departe de voi atunci cînd, de Crăciun, vă veți aduna în jurul bradului, avînd pe masă alune și pește.

Cu siguranță că e o mare prostie din partea mea, căci milioane de oameni și-ar vinde sufletul ca să se afle în locul meu, dar eu așa simt.

Și apoi, Moje e bolnav..."

Dar în cele din urmă, Moje se vindecă. Moralicește, cel puțin. Scotocind prin librării, descoperise o traducere a romanului lui Blasco Ibañez, *Pămîntul tuturor (Tierra de todos)*. Într-o seară, la cină, i-l povesti Gretei.

— Ce zici de marchiza de Torrebianca ? Ţi-ar place rolul ? o întrebă el.

— Da, spuse Greta.

Era foarte bucuroasă de a-l vedea pe Moje apucîndu-se din nou de lucru. În mai puţin de două săptămîni, scenariul era gata.

11

„LA TREZIRE, MĂ AȘTEPTA GLORIA"

Premiera mondială a filmului *Torentul* avu loc simultan la Los Angeles și la New York. A doua zi dimineața, Greta putea spune la fel ca Byron : „La trezire, mă așteptа gloria". Nu se mai vorbea decît despre ea. Pe Broadway, oamenii făceau cozi pe patru șiruri, pentru a vedea noua stea.

Criticile fură severe față de film ca atare, atacînd platitudinea mizanscenei. Numele lui Cortez abia fu pomenit.

Greta își păstra calmul. Scrise acasă :

„Primul meu film se joacă de două săptămîni la cinematograful «Capitol», cel mai mare din New York. Publicul și criticii sînt cuceriți, dar eu nu socotesc că am fost atît de reușită cît susțin ei. Filmul nu-mi place."

STILLER REINTRĂ ÎN SCENĂ

The Temptress, scenariul lui Stiller inspirat de cartea lui Ibañez, fusese acceptat cu modificări devenind de nerecunoscut. În locul personajului sensibil și interesant, conceput de el, scenariștii transformaseră eroina romanului într-un demon de senzualitate feminină.

Greta nu acceptă rolul, decît cu condiția ca regizorul filmului să fie Stiller. Începuse să se bucure de autoritate, în urma succesului și obținu cîștig de cauză.

Trebuia găsit un june-prim destul de înalt, pentru a putea juca alături de Greta. Valentino, Ra-

mon Novarro şi ceilalţi actori la modă, erau prea scunzi.

Plictisit de Stiller, care respingea fiecare propunere cu refrenul : „Nu, e prea mic !", unul dintre directori protestă : „La urma urmelor, poate că Garbo e prea mare !"

Direcţia îl alese pe Antonio Moreno. Fură nevoiţi să accepte.

O BĂTĂLIE EPICĂ

Moreno se mîndrea cu o frumoasă mustăcioară neagră, dar Stiller îi ceru să renunţe la ea.

— De ce ? întrebă Moreno.

— Pentru că îţi dă înfăţişarea unui chelner italian.

Furios, Moreno se plînse direcţiei. Pretinse scuze, dar Stiller îl refuză. Filmările începură în această atmosferă.

În a patra zi de filmare, Stiller întrerupse o scenă de dragoste care se desfăşura pe un divan, cerîndu-i lui Moreno să încalţe nişte pantofi mai mari.

— În felul acesta, picioarele Gretei vor părea mai mici.

Moreno, nebun de furie, părăsi platoul, ameninţînd că nu va mai veni la filmări, atîta vreme cît le conduce Stiller.

Căsătorit cu o moştenitoare bogată, Moreno era unul dintre acţionarii societăţii „Metro-Goldwyn-Mayer", fiind socotit în studio un personaj important.

Stiller îşi continuă lucrul, filmînd scenele la care nu participa Moreno. Dar munca mergea foarte greu. Stiller nu suporta prezenţa constantă a celor doi delegaţi ai producţiei, care se amestecau în orice problemă şi îi discutau hotărîrile. În Suedia, Stiller lucrase întotdeauna singur.

Moreno continua să refuze reluarea filmărilor. Într-o seară, i se comunică lui Stiller din partea direcției că regia filmului va fi încredințată altuia. Era o lovitură grea, atît pentru Stiller, cît și pentru Greta.

Îl vizitară pe Sjöström. Acesta relatează cum încerca Greta să-l consoleze pe Stiller :

„Nu fii supărat, dragă Moje, doar știi bine că tu ești cel mai bun regizor al timpurilor noastre ; ce-ți pasă de părerea lor ?"

Succesorul lui Stiller, Fred Niblo, regizase cu un an înainte *Ben Hur*, cel mai costisitor film finanțat de „Metro-Goldwyn-Mayer", pînă în 1925. Se cheltuise pentru el un milion de dolari. Niblo era un mare admirator al Gretei. Într-o zi, spuse în legătură cu ea : „Nimic nu este mai greu, decît să cîștigi simpatia publicului jucînd un rol antipatic. Ea știe să o facă."

Greta suferea, însă, din cauza situației lui Stiller. Îi scrise unei prietene : „Oare de ce, pentru Moje, lucrurile trebuie să fie întotdeauna atît de complicate ? Doar este omul cel mai bun din cîți cunosc. Îmi vine să plîng cînd văd că pe zi ce trece, greutățile sporesc în jurul lui."

Stiller nu vorbi nimănui despre acest incident. Îi dădu de înțeles unui prieten că ar dori să plece din Hollywood fără întîrziere, dar contractul încheiat pe timp de trei ani îl obliga să rămînă. Adăugă : „Dacă ar avea răbdare, Greta ar putea cîștiga aici milioane..."

Greta muncea la studio de la ora șapte dimineața, pînă la șase după amiaza iar apoi pînă seara tîrziu, trebuia să-și probeze costumele.

— Urăsc rochiile, spunea ea. Nu mi-au plăcut niciodată, dar acum toate probele asta mă epuizează.

Într-o zi, primi vestea morții surorii sale. Se gîndi atunci că nu va avea destulă putere pentru a ajunge la capătul drumului pe care pornise.

Niblo fusese nevoit să filmeze din nou scenele lucrate de Stiller. Greta scria :

„Filmez de cinci luni pentru al doilea film al meu. Dacă ai şti cît este de grea munca, aici... Epuizantă. De cînd Moje nu mai lucrează, nimeni nu se mai ocupă de mine iar eu mă simt singură şi părăsită."

UN PRIETEN : LON CHANEY

La Studio, se întîlnea adesea cu Lon Chaney. Întotdeauna o saluta cu cuvintele : „Ce mai face astăzi micuţa Garbo ?" El o sfătui să nu se lase influenţată de nimeni. Îi spunea :

— Fii tu însăţi !

Într-o zi, o conduse pe platoul unde lucra el ; interpreta rolul unui orb. Greta observă că înainte de filmare îşi aplică pe retină un lichid dens, cenuşiu.

— Lon, spuse ea înspăimîntată, este absolut necesar ? Ai putea să-ţi distrugi vederea.

— Nu cred. Şi apoi, trebuie să facem cîte ceva în schimbul banilor pe care îi primim.

La întoarcerea în cabină, Greta spuse gînditoare : „Lon are dreptate, cîte lucruri trebuie să facem pentru banii aceştia !"

Cu puţină vreme înainte de sfîrşitul filmărilor, prinţul moştenitor al Suediei veni la Hollywood. Într-o scrisoare, Greta istoriseşte această vizită :

„După cum ştii, prinţul moştenitor şi prinţesa Luiza au venit la Hollywood. Prînz la studiourile „Metro-Goldwyn" : domnişoara Garbo alături de Gustav Adolf. Dar, vai ! nenorocire ! Am sosit cu un sfert de oră întîrziere... Scandal ! El era foarte amabil ; însă eu i-am oferit ţigări, ştiind la fel de bine ca toată lumea că nu fumează. Mă întreb de ce facem, întotdeauna, exact gesturile pe care nu vrem să le facem ?"

În continuare, adaugă :

„O, Doamne, ce tulburător e gîndul plecării de aici. N-ar fi rău de loc dacă aș reuși să strîng ceva bani pînă atunci. Dar sînt zgîrciți și încă nu mi-au mărit onorariul."

„UN FILM SCANDALOS"

Pentru terminarea filmului *Femeia-vampir (The Temptress)* au fost necesare mai mult de șase luni. Directorii Societății hotărîră proiectarea lui într-un cinematograf din Santa Monica, pentru a putea judeca reacțiile unui public mediu față de film.

Cînd Stiller și Greta sosiră, sala era plină de cineaști. Atmosfera caldă care stăpînea sala la început, făcu loc unui sentiment de jenă spre sfîrșitul filmului. Chipul lui Stiller devenea din ce în ce mai întunecat. Pentru a nu fi siliți să-și spună părerea, soții Sjöström se grăbiră să plece. La ieșire, întîlniră alți cunoscuți și toți erau de acord : „Filmul e îngrozitor".

În hol, se aflau cîțiva reprezentanți ai Societății, cărora Stiller, palid de furie, le strigă :

— E scandalos !

La plecare, Stiller se îndreptă spre un grup de prieteni. Și aceștia se fereau să-și exprime părerea, dar el le strigă : „La dracu, ce porcărie ! Să bem ceva. Dar acasă la mine nu mai există nici o picătură de alcool. Haidem la voi !"

— Ce oroare ! exclamă Stiller îndată ce intră în odaie, și izbi puternic cu pumnul în masă. Eu am descoperit-o pe fata asta, am riscat încredințîndu-i rolul principal din *Gösta Berling*, dar am făcut-o celebră pretutindeni unde filmul a rulat. Iar acum, acești tîmpiți distrug tot ce am creat eu."

Se întoarse apoi, spre Greta :

— Pentru numele lui Dumnezeu, cum ai putut să filmezi timp de şase luni, fără să-ţi dai seama cît eşti de mizerabilă ?

Toţi îşi goliră paharele, dar în timp ce se bea şampanie în cinstea viitorului ei, Greta plîngea : îşi pierduse complet încrederea în sine.

Stiller încercă să împiedice proiectarea filmului, invocînd pretextul că regia i se datora, în parte, lui. Ajunse chiar la Mayer, pe care îl întrebă dacă nu îşi dă seama că talentul Gretei va fi compromis prin prezentarea unui asemenea eşec. Mayer îi răspunse simplu că filmul era deja distribuit în toate Statele Americane.

PRESA O COPLEŞEŞTE CU ELOGII

Premiera de gală avu loc în săptămîna următoare, la cinematograful „Capitol", din New York. Succesul fu şi mai mare decît al *Torentului*. Pe Greta, ziarele o copleşiră cu elogii.

Cu ocazia acestui mare succes, se organiză în cinstea ei o „seară suedeză", la care participă chiar consulul general al Suediei. Orchestra intonă, într-o atmosferă deosebit de solemnă, imnul naţional suedez.

Cu toate acestea, Greta continua să aibă o părere proastă despre ea însăşi :

„Dinainte îmi cer scuze, faţă de voi toţi. Cînd veţi vedea *The Temptress*, în Suedia, să ştiţi că în filmul acesta nu există nimic bun. Scenariul este la fel de prost ca regia iar eu sînt sub orice critică. Dar eram foarte deprimată în timpul filmărilor şi apoi, îmi dau seama din ce în ce mai bine, că nu sînt o adevărată actriţă..."

A PRODUCE

Directorii de la MGM aveau noi proiecte de filme. Trebuia produsă o serie de succes cu noua mare vedetă.

La o săptămînă după premieră, Greta primi un scenariu : *Carnea diabolică* (*The Flesh and the Devil*) după un roman de Herman Sudermann. Îl citi cu teamă, căci i se oferea din nou un rol de curtezană. Se duse în cele din urmă la Mayer, pe care îl imploră să-i acorde cîteva săptămîni de odihnă. Adăugă că ar fi preferat un alt gen de rol. Mayer nici nu vru s-o asculte :

— Veţi începe săptămîna viitoare, costumele sînt gata pentru probe.

Spre surpriza generală, Greta nu veni la probe şi nu apăru nici în Studio. Încercară zadarnic s-o găsească la hotel. I se trimiseră scrisori în care era ameninţată cu suspendarea onorariului. Mayer îl chemă pe translator şi spuse : Comunică-i din partea mea acestei femei că poate pleca acasă. M-am săturat de ea." Ameninţările şi promisiunile nu o determinară pe Greta să-şi părăsească ascunzătoarea. Dispăruse, cu desăvîrşire.

În cele din urmă, unul dintre cei mai cunoscuţi impresari din Hollywood, reuşi să intre în legătură cu ea. O anunţă că regia filmului îi fusese încredinţată lui Clarence Brown, regizor care avea faima de „fabricant de vedete". Îi spuse că se numeşte Edington, că este impresarul lui Clarence Brown şi în acelaşi timp şi al lui John Gilbert, care urmează să interpreteze în film principalul rol masculin. Dacă ea accepta să filmeze, succesul era asigurat, pretindea Edington.

Trei zile mai tîrziu, Greta îşi făcu apariţia la studio.

Clarence Brown îşi aminteşte momentul prezentărilor :

Dar nu mult după aceea, „The Temptress" își schimbă proprietarul. De fapt, relațiile dintre Greta și Gilbert erau foarte schimbătoare. Gilbert făcea tot felul de excese, bea fără măsură. Într-o seară, Greta se retrăsese în camera ei din vila lui Gilbert și încuiase ușa, căci nu voia să participe la serata pe care John o organizase. Bătînd în ușă cu forță, el strigă : „Deschide-mi !" Greta răspunse : „Vreau să dorm ; lasă-mă în pace și fii băiat cuminte".

Furios, Gilbert se năpusti în garaj. Se aruncă la volanul mașinii, o porni cu un zgomot infernal și dispăru cu o viteză amețitoare. Cursa nebunească luă sfîrșit cîteva străzi mai departe iar Gilbert își petrecu noaptea la comisariatul de poliție, sub stare de arest.

În acea perioadă, Greta îi scrisese unei prietene următoarele rînduri, care explică foarte bine natura legăturilor sale cu Gilbert :

„Presupun că și tu, ca toată lumea, ai auzit de zvonul care circulă pe seama mea și a unui anume actor. Dar nu ne vom căsători. Am intenția să nu mă căsătoresc niciodată. Viața de femeie măritată nu mi s-ar potrivi."

GILBERT, UN DON JUAN NESATIOS

Ziarele nu părăseau, însă, cîmpul de luptă. Publicară vestea căsătoriei lor secrete, la Santa Ana. Pretindeau că în timp ce Greta și Gilbert se aflau în fața ofițerului stării civile, Stiller a năvălit în încăpere, punînd astfel capăt ceremoniei.

Un ziar, adăuga :

„John știe să facă curte într-un mod complet diferit de Stiller ! John este un vulcan nestins un uragan. Stiller este un uriaș cu mișcări lente, care ar putea-o zdrobi pe Greta cu o singură

mînă. Dar inima ei nu mai admiră performanţele fizice, ea îi aparţine lui John Gilbert."

Dar, curînd, toată lumea îşi dădu seama că între cei doi, căsătoria nu se va încheia niciodată iar ziarele, pentru a nu-şi dezamăgi cititorii, începură să dea explicaţii. Greta era prea rece, prea dură. Fiica vikingilor nu putea înţelege temperamentul sensibil a lui Gilbert.

Mai tîrziu, Greta mărturisi că fără Gilbert nu ar fi avut puterea necesară terminării celui de al treilea film în Statele Unite. Datorită lui, izbutise să uite că în *Carnea diabolică* nu îi plăcea nici rolul, nici povestea banală a filmului.

TOT HOLLYWOODUL O APLAUDĂ

Filmul trezise un interes enorm, încă înaintea prezentării la Hollywood, în premieră de gală, la care asistară toate marile vedete ale ecranului.

O mulţime de oameni pîndea în stradă sosirea celebrităţilor. Prin faţa curioşilor se perindară Erich von Stroheim, Clara Bow şi Lupe Velez, frumoasa mexicană cu înfăţişare exotică. Surîzătoarele actriţe sînt însoţite de doi actori a căror faimă era cîştigată de puţină vreme : primul, un fost figurant, scund, cu sprîncene groase şi cu fruntea îngustă — Clark Gable ; celălalt, înalt şi subţire, cu mers de cow-boy şi cu un surîs fermecător — Gary Cooper. Iat-o apoi, pe Gloria Swanson, frumoasa marchiză de la Falaise, urmată de marchiz şi de trei din cei nouă cîini ai săi. Îmbrăcată complet în alb, pare o adolescentă, însă expresia blazată a chipului său contrazice această primă impresie.

Dar ceata de gură-cască aşteptă zadarnic : Greta şi Gilbert nu veniră.

„Peste trei zile va apărea pe ecrane cel de-al treilea film pe care l-am realizat în America.

Dacă va fi posibil, nu voi merge la premieră. Voi încerca să-l văd a doua zi, dacă mă voi simți în stare.", îi scria Greta unei prietene.

Cu filmul acesta, Greta stîrni senzație. Îndrăznise să facă un lucru pe care nimeni nu-l văzuse, pînă atunci, pe ecran : în timpul sărutului, ținea buzele întredeschise.

La cinematograful din New York, unde filmul urma să ruleze, toate biletele se vînduseră cu cîteva săptămîni înainte. Toată lumea voia să vadă celebrul cuplu Gilbert-Garbo. Pe Broadway, filmul doborî toate recordurile de casă.

Carnea diabolică a fost cel dintîi mare triumf al Gretei, căci în Europa primele sale două filme fuseseră întîmpinate cu rezerve. Ziarele scriau : „Domnișoara Garbo îi cucerește pe americani, dar ne întrebăm dacă nu ar fi în interesul său să primească roluri mai puțin importante. Este o prezență fermecătoare, dar nu știm de ce își interpretează rolul de parcă ar fi înghițit un kilogram de somnifere..."

Succesul noului film îi asigură Gretei o faimă mondială. Lumea întreagă dorea să o cunoască, să o vadă. Dar Greta era obosită, sătulă de zvonurile referitoare la legătura ei cu Gilbert și nu dorea decît un singur lucru : liniște. Acesta era, însă, lucrul cel mai greu de obținut și Greta începu să fie din ce în ce mai retrasă. Izolarea ei spori curiozitatea generală. Ori de cîte ori apărea undeva, oamenii o înconjurau, întinzînd mîinile și încercînd să o atingă. Începu să se teamă și nu mai dori să întîlnească pe nimeni.

Wilhelm de Suedia se afla la Hollywood. Conducerea societății «M.G.M.» își manifestă dorința de a organiza o întîlnire a prințului cu vedeta. Greta refuză. Era îngrijorată la gîndul că se va găsi, din nou, în fața mulțimii curioase, lipsită de apărare în fața fotografilor nemiloși.

I se repetă propunerea, insistîndu-se pe faptul că, oricum, era vorba de un membru al familiei re-

gale din patria sa şi că în cinstea prinţului va fi oferit un prînz de zile mari. Greta răspunse :

— Mulţumesc ! Nu mi-e foame.

Ziarele continuau să publice în legătură cu ea comentariile cele mai extravagante. Iată un exemplu :

Adevărul despre fiica vikingilor

„Chipul său nu se poate descrie. Este de necrezut că o femeie atît de frumoasă există cu adevărat. Ochii ei albaştri sînt uneori de culoarea nevinovată a cerului, alteori par să oglindească adîncimea iadului în albastrul lor întunecat. Ce mister de nepătruns ! Ce suflet frămîntat şi chinuit !

Stă întinsă pe o canapea roz. Ca de obicei, fumează. E ora prînzului, dar ea nu mănîncă.

«În ţara asta nu pot dormi. Nu ştiu de ce...» spune ea. Vorbeşte apăsînd cuvintele, cu un puternic accent străin. Mai întîi, am crezut că fiica vikingilor iubeşte, apoi mi-am dat seama că nu este adevărat. Ea nu iubeşte pe nimeni şi n-a iubit niciodată."

CONFLICT CU „MGM"

Dar exista şi o altă categorie de ziarişti : cei cărora, odinioară, Greta refuzase să le răspundă la întrebări. Aceştia păstrau o tăcere ameninţătoare şi nu aşteptau decît momentul potrivit răzbunării. Ocazia se prezentă curînd.

Ziarele începuseră să afirme că succesul o ameţise pe Greta. Nu numai că era nemulţumită de onorariile ce i se acordau, dar avea şi pretenţia de a hotărî singură ce roluri urma să joace, în viitor.

Tocmai i se propusese un nou film. De data aceasta, nu avea de ce să protesteze împotriva rolului de „femeie fatală" ce i se oferea, căci trebuia

să o întruchipeze pe *Anna Karenina*. Fiul scriitorului fusese şi el angajat, pentru a asigura realizarea filmului în spiritul romanului. Se hotărî ca realizarea filmului să fie încredinţată lui Buchowietzky, un regizor de origine rusă.

Greta se opuse remanierii şi transformării rolului său şi viitorul demonstră că avea dreptate.

Despre acest conflict se duse vestea pînă în Suedia, unde lumea înclina să creadă că Greta are „fumuri de mare vedetă" ori că „nu e destul de deşteaptă".

Scrisorile ei dovedesc însă că, în realitate, Greta se temea de o ruptură cu „MGM".

„S-au petrecut multe, pe aici, de la ultima mea scrisoare. Cînd trebuie să interpretez roluri de acest gen, mi-e atît de frică, încît mă zăpăcesc de tot. Cînd mi s-a propus rolul din *Carnea diabolică* am refuzat şi n-am ieşit de loc din casă. Dar din pricina scandalului care a urmat, am fost nevoită să accept. Apoi, au îndrăznit să-mi propună un rol şi mai revoltător, într-un film pe care urmează să-l regizeze Buchowiezky. Am refuzat, pentru a doua oară. Acum sînt socotită nebună şi am auzit că au intenţia să-mi anuleze paşaportul. Mă îngrijorează finalul acestei istorii...

Moje a terminat un film * cu Pola Negri. Toată lumea îl socoteşte foarte bun, foarte „european" ca atmosferă. Datorită acestui film, a izbutit să încheie un contract cu casa „Paramount". Doresc din tot sufletul ca Moje, care n-a prea fost iubit în Suedia, să devină aici unul dintre primii, dacă nu chiar primul."

În realitate, după eşecul de la „Metro", Stiller se străduise să obţină contractul cu „Paramount" pentru a le demonstra americanilor de ce este în stare. Muncea zi şi noapte la film. Rezultatul a fost excelent. Greta scria :

* Este vorba de *Woman on Trial*, realizat de Stiller în 1927 *(N.R.)*

„Premiera a constituit un mare succes. Era minunat să vezi cum oamenii care, altădată, îl disprețuiseră pe Moje acum îl aclamau. El era foarte fericit. I-am strîns doar mîna, știam că dacă i-aș fi vorbit ar fi izbucnit în plîns."

Dar temperamentul lui Stiller nu era potrivit cu atmosfera americană. În anul următor, 1928, la jumătatea unui film cu Emil Jannings, se ceartă cu directorii de la „Paramount" și turnarea fu întreruptă. Sătul de Hollywood, părăsi pentru totdeauna Statele Unite și se reîntoarse în Suedia.

GRETA ANGAJEAZĂ UN IMPRESAR

Veni vremea Crăciunului, cel de al treilea petrecut de Greta în Statele Unite.

Războiul rece cu „Metro-Goldwyn", continua. Fiecare dintre părți aștepta ca adversarul să cedeze. Direcția își exprimase intenția de a cere autorităților să anuleze permisul de muncă al Gretei. Ea răspunse că își pregătise valizele și că este bucuroasă să plece.

Prin Stiller, îl cunoscuse pe marele actor de origine germană Emil Jannings. Acesta o sfătui să nu părăsească Hollywoodul.

„Crede-mă, Greta, îi spuse el, în meseria noastră gloria trece repede. După cinci sau șase ani, ești dat la o parte. Ar trebui să rămîi aici și să lucrezi, cît vreme se poate. Publicul te iubește, acesta este singurul lucru important."

Primi, pentru a doua oară, vizita lui Harry Edington. El îi propuse să devină impresarul său. Plictisită de veșnicele certuri cu „MGM", Greta îi acceptă oferta.

Edington intră în contact cu reprezentanții Societății și, în cele din urmă, îi aduse Gretei o

propunere care îi asigura un onorariu de două ori mai ridicat decît cel anterior, cu condiția să înceapă imediat munca la noul film.

Ea acceptă, cu toate că avea serioase rezerve. Nici acum, rolul nu-i plăcea.

SINGURA FEMEIE A CĂREI OSTENEALĂ PRODUCE BANI

Tully Marshall, — un fost vagabond devenit strălucit critic de cinema — se afla în studio cînd începură filmările. Scrise, apoi, un articol în care o descria pe Greta după cum urmează :

„Actrița suedeză este flegmatică. Apatică, chiar. Din strălucirea care incendiază ecranul, în viața cotidiană nu se vede decît cenușa. Are umeri puternici, bustul plat și gesturi stîngace. Pentru creatorii de costume, Greta reprezintă o adevărată problemă. Dar datorită iluminării savante și machiajului realizat cu rafinament, pe ecran ea pare grațioasă și este fermecătoare.

Această tînără tristă, puțin afectată și cam indiferentă, e străbătută de o flacără interioară. Mii de actrițe au fost numite «Sarah Bernhardt a cinematografului». Greta Garbo este, poate, singura care merită acest nume.

Greta Garbo este singura femeie din lume care știe să transforme osteneala în bani. Ea interzice tuturor intrarea în studio, atunci cînd lucrează. Urăște eforturile fizice. La început, se credea că oboseala ei este o poză. «Trebuie să mă odihnesc o clipă», repeta Greta deseori. Dar, din păcate, medicii au confirmat nevoia ei de odihnă. Acum, toată lumea a devenit mai amabilă cu Greta Garbo. La studio, e îngrijită ca un animal prețios."

„ANNA KARENINA"

La cîteva săptămîni după vizita lui Marshall, Greta se îmbolnăvi. La spital, se constată că avea o anemie puternică.

Peste o lună era vindecată şi îi scria unei prietene :

„Am fost bolnavă ; muncisem din greu vreme îndelungată. Sînt obosită şi nu mă interesează nimic. Dar, din fericire, sînt tînără şi pot încă să sper că toate acestea se vor îndrepta. În *Anna Karenina* am un băiat de paisprezece ani. E formidabil !"

La studio, o aşteptau surprizele : după vizionarea materialului filmat, direcţia ceru să fie făcute unele modificări indispensabile terminării filmului. Buchowietzky îşi dăduse demisia, fiind înlocuit cu regizorul englez Edmund Goulding care începu lucrul prin refacerea scenariului.

Întrucît se primiseră mii de scrisori de la spectatori indignaţi care voiau să vadă cuplul Garbo-Gilbert, la „MGM" se luă hotărîrea de a i se încredinţa lui John Gilbert rolul amantului.

Toată lumea se străduia să uşureze munca Gretei acum, după boală. I se acordă o dublură care făcea în locul ei probele de costum, lucru pe care Greta îl urîse, întotdeauna.

„MĂ DUC S-O UCID PE GARBO"...

Turnarea primelor scene, inutilizabile, costase 200.000 dolari. În aceste condiţii, „MGM" impuse terminarea filmului în cel mai scurt timp posibil, pentru a împiedica astfel creşterea investiţiilor.

Ritmul de lucru se acceleră. Goulding fusese regizor de teatru la Londra şi ştia să lucreze cu actorii. De aceea John Gilbert şi Greta se conformau indicaţiilor lui. În planurile apropiate, Greta stătea întotdeauna culcată sau aşezată, pentru ca Gilbert să pară mai înalt. Cînd se aflau alături, Gilbert era înălţat cu ajutorul unui taburet.

Greta îşi învinse aversiunea faţă de *Anna Karenina*. Era mulţumită că juca împreună cu Gilbert, partenerul său ideal. Dar John nu se schimbase deloc, iar în calitate de prieten era adesea foarte obositor.

Pe atunci, Greta locuia din nou la hotel. Primi acolo vizita unui prieten suedez. Într-o dimineaţă, portarul îi telefonă că Gilbert se află la recepţie, înarmat cu un revolver, zicînd că vrea să o ucidă.

— Mă ascund în dulap. Lui îi vei spune pur şi simplu că nu sînt aici, îl sfătui ea pe prietenul său suedez.

— Cred că ar fi mai bine dacă am inversa rolurile, răspunse suedezul !

Gilbert continua să se identifice cu personajul pe care îl interpreta : îşi concediase toţi servitorii, înlocuindu-i cu alţii, de origine rusă.

Goulding încercase să modifice rolul Annei, astfel încît să fie pe placul Gretei.

Vronski-Gilbert o întîlnea la o vînătoare de lupi, clipea violent din ochi, plesnea din bici în direcţia sălbăticiunilor ; o săruta pe Greta de nenumărate ori, schimbîndu-şi de fiecare dată uniforma şi poziţia faţă de aparat — pe scurt, făcea dovadă de vitalitate şi de senzualitate, ca de obicei.

Greta primi felicitări pentru interpretarea ei şi mai ales pentru scena în care sărută sabia lui Vronski.

13

„DIVINĂ", APOI „SĂLBATICĂ"

Poate că nici o altă vedetă a cinematografului, cu excepţia lui Valentino, nu-şi cîştigase după patru filme o asemenea popularitate ca Greta Garbo. Femeile o imitau : ea dăduse naştere unui nou stil. În Franţa, se vorbea de genul „à la Garbo" iar în Suedia fetele se pieptănau şi se machiau aidoma celebrei lor compatrioate.

Foarte curînd, lumea întreagă nu mai vorbea decît despre ea. Succesul filmelor în care juca era dinainte asigurat. La „Metro-Goldwyn", se hotărîse realizarea neîntîrziată a unui nou film cu Garbo.

Întrucît Gilbert pretindea onorarii astronomice, Lars Hanson deveni noul ei partener.

La cererea Gretei, regizorul filmului urma să fie Victor Sjöström. Titlul filmului era stabilit : *Femeia divină (The Divine Woman).*

Victor Sjöström mărturiseşte : „Era simplă, naturală. Lipsită de afectare ; ambiţia ei poate servi oricui drept pildă. Nu venea niciodată la o filmare fără să-şi fi pregătit dinainte scena, în cele mai mici amănunte. Cînd i se dădeau indicaţii, le respecta întocmai, cu toate că era deja o mare vedetă."

Popularitatea Gretei creştea mereu. Îşi găsea din ce în ce mai greu cîte un moment de linişte. Aflîndu-se odată la familia Sjöström, pe cale să-şi bea cafeaua, observă că bona o priveşte cu curiozitate : „De ce mă priveşti aşa ?" exclamă Greta, exasperată. Pleacă !". Doamna Sjöström tresări speriată : nu era de loc uşor să găseşti personal de serviciu.

Cînd Guje şi Kaje — fetiţele lui Sjöström — aflau că Greta a venit în vizită, îşi aduceau toate

colegele de şcoală s-o vadă. Fiecare dintre ele avea dreptul să o privească prin gaura cheii, în schimbul sumei de zece cenţi. A doua zi, mucurile ţigărilor lăsate de Greta în scrumieră se vindeau în curtea şcolii cu 25 de cenţi bucata.

Femeia divină era un film inspirat dintr-o piesă de teatru despre viaţa actriţei Sarah Bernhardt. Greta era încîntată că interpretează acest rol.

„UN TALENT CUTREMURĂTOR"

Producătorul Irving Thalberg lipsea şi Erich Pommer îl înlocuia în mod provizoriu. Scrise scenariul filmului în colaborare cu Sjöström. La întoarcere, Pommer îi dădu lui Thalberg să citească scenariul. Producătorul îl socoti foarte slab. Următoarea versiune obţinu din partea lui, acelaşi verdict :

— E plicticos.

Furios, Pommer îşi dădu demisia. Sjöström mărturiseşte :

„Nu mint cînd afirm că am lucrat opt variante ale acestui scenariu, în colaborare cu o specialistă de la «Metro-Goldwyn», Frances Marion."

În sfîrşit, scenariul fu acceptat, dar în urma modificărilor piesa devenise de nerecunoscut iar de Sarah Bernhardt, nici măcar nu se pomenea. Apărea, în schimb, o mică vînzătoare îndrăgostită de un vînător alpin, interpretat de Lars Hanson, foarte chipeş în uniformă. Pentru a-i face o bucurie iubitei, el îi dăruieşte o rochie furată, motiv pentru care este pedepsit cu închisoarea. În timp ce Lars zace în puşcărie, Greta este urmărită de un director de teatru, care îi propune roluri şi bani, dar totul se sfîrşeşte cu bine, după o tentativă de sinucidere, ratată de sărmana vînzătoare.

În perioada filmărilor, la studio domnea o atmosferă plăcută.

„Scrisesem pentru Greta, spune Sjöström, un lung monolog pe care îl rostea în suedeză, bineînțeles, căci filmul era mut. În vreme ce se filma scena monologului, pe platou, se afla multă lume. Greta îmi ceru să plasez în fața ei un paravan, ca să fie apărată de privirile indiscrete. Lîngă paravan se afla însă Lowell Sherman, un actor din New York, care urmărea din ce în ce mai atent monologul pe care Greta îl repeta. El îi spuse apoi lui Sjöström : „N-am înțeles nimic, dar pot să-mi dau seama că are un talent care te înfioară".

Pentru a treia oară, Greta și Lars Hanson filmau împreună. Gretei i se păru că Hanson este la fel de seducător ca odinioară, pe vremea cînd lucrau la *Gösta Berling*. Și el tînjea de dorul țării. Era fericit că muncește alături de doi compatrioți.

Filmul a avut un mare succes financiar, care nu a depășit însă imensul succes personal al Gretei.

DOR DE PATRIE

De aici înainte, Greta începu să realizeze film după film. Încasa onorarii foarte ridicate, astfel încît direcția „MGM" socotea că nu-și poate permite luxul de a-i acorda o vacanță.

Greta simți o mare dezamăgire în ziua cînd Sjöström hotărî să se întoarcă definitiv în Suedia.

În timpul vizitelor ei la familia Sjöström, Greta nu vorbea decît despre țara natală. Uneori, în plină zi, doamna Sjöström trăgea obloanele ca să nu mai vadă soarele californian. Aprindea un foc de lemne și, împreună cu Greta, visa că afară ninge și că se întorseseră de curînd acasă, după o plimbare pe schiuri.

Acum, la studio, nimeni nu mai vorbea suedeza. Lars Hanson, se reîntorsese și el în patrie.

Într-o scrisoare datînd din această perioadă, Greta scria :

„În ultimele săptămîni, n-am întîlnit nici măcar un singur suedez. Aproape în fiecare seară stau singură acasă. Nu merg nicăieri. Anul viitor, voi veni negreşit în Suedia. Duc o viaţă de femeie bătrînă, de parcă aş avea 90 de ani..."

Noul său film *Şarpele (The Misterious Lady)* era o poveste rocambolescă : o spioană îl ucide pe şeful poliţiei ţariste, îi fură documentele secrete şi de-a lungul acestor peripeţii, dovedeşte o vitalitate pe care a priori nimeni nu i-ar fi bănuit-o Gretei Garbo.

Partenerul său, Conrad Nagel, spunea despre ea : „Greta este cel mai bun camarad pe care l-am avut vreodată. Are multă personalitate şi, în plus, curajul de a şi-o arăta.

RELAŢII PRIETENEŞTI

Şarpele nu a avut un succes prea răsunător. „MGM" luă hotărîrea realizării unui nou film cu Garbo şi Gilbert.

Greta propuse *Pălăria verde*, piesa lui Michael Arlen care o încîntase la New York. Piesa are un final tragic : eroina, Iris March *, moare la volanul maşinii sale. Iar Gretei îi plăcea să moară la sfîrşitul filmelor.

După unele şovăieli, direcţia aprobă această propunere.

Pe atunci, John Gilbert era îndrăgostit de o actriţă engleză, Beatrice Lillie. Într-o zi, rănită într-un accident de maşină, ea fu transportată la vila lui Gilbert. Rănile nu erau grave : avea o uşoară comoţie cerebrală şi un picior amorţit. Era întinsă pe o canapea, cînd Gilbert îşi făcu intrarea purtînd costumul personajului pe care îl interpreta

* În film ea se numeşte Diana Merrick *(N.R.)*

în noul film, *Delir (The Woman of Affairs)*. Se aruncă la picioarele ei și plin de emoție, cu o voce înlăcrimată, îi spuse : „Nu vreau să mori, Iris March, nu vreau să mori !"

Beatrice Lillie, femeie cu mult temperament, se simți de îndată lecuită și uitînd de piciorul bolnav, îi dădu lui Gilbert o lovitură zdravănă.

Greta Garbo și John Gilbert erau, în continuare, prieteni buni. „Iată că vine și micuțul John", spunea ea la studio.

Publicul se obișnuise să vadă în ei perechea ideală de îndrăgostiți, care nu trebuie să facă eforturi pentru a părea pasionați. Spectatorii nu puteau să accepte ca relațiile lor să fie, pur și simplu, prietenești.

Delir, nu se bucură de succesul cunoscut de *Carnea diabolică*. Greta era excelentă, în schimb Gilbert, în rolul unui englez rezervat, era de-a dreptul plictisitor.

WEEK-END LA HEARST

Regele presei din Statele Unite, W. R. Hearst, obișnuia să organizeze în casa lui de la țară recepții deosebit de luxoase. Era o mare onoare să fii invitat să petreci la el un sfîrșit de săptămînă, iar Hearst făcea asemenea invitații doar vedetelor.

Cînd, întîia oară, Greta primi o invitație de la Hearst, se întunecă la față, dar în cele din urmă, actrița Eleanor Boardman o convinse să accepte.

Hearst punea la dispoziția fiecărui invitat un bungalow și un valet. Toată lumea trebuia să respecte programul dinainte stabilit. Programul cuprindea o plimbare călare, care se încheia cu camping ; corturile și proviziile veneau în urma călăreților, purtate de măgari. Invitații trebuiau să asiste și la prînzul fiarelor din menajeria lui Hearst. Avea elefanți, lei, tigri, crocodili. Punctul de ma-

ximă atracție era reprezentat de un leopard și de pitonul ce înghițea animale întregi, pe nemestecate.

În jurul clădirii principale, care aducea mai mult a castel franțuzesc decît a ranch american, fuseseră amenajate piscine și terenuri de tenis. Sufrageria putea găzdui patruzeci de comeseni. Printre invitați se aflau, adesea, oameni politici și mari bancheri.

„A MURIT STILLER !"

De cînd se destrămase colonia suedeză de la Hollywood, Greta devenise o singuratică. Dar într-o bună zi, apăru un nou venit : Nils Asther. În Suedia, fusese unul dintre actorii preferați de Stiller, deseori distribuit în filmele sale.

Dornică să afle veşti de la Stiller, Greta îl căută pe Asther. El îi povesti că la întoarcerea lui Stiller în Suedia, toată lumea fusese uimită de părul lui încărunțit. Era mai puțin vioi decît înainte, dar nu părea apăsat de amărăciune. Vorbind despre Greta, spusese doar atît : „Sper că se va descurca".

Gretei i se căuta un nou partener. Ea îl propuse pe Nils Asther. Cum era înalt și chipeș, fu acceptat în rolul principal din filmul *Pămîntul voluptății (Wild Orchids)*. Regia i se încredință lui Sidney Franklin.

Rolul soțului era interpretat de Lewis Stone. El întruchipa un om de afaceri britanic, foarte realist, care doarme noaptea somn bun și nu înțelege la ce servesc mîngîierile dar, simțindu-și amenințată fericirea conjugală, știe să o apere ca un adevărat bărbat. Greta era urmărită de un tigru și de un tînăr rajah, care de care mai periculos : tigrul cu răgetele sale înfiorătoare iar tînărul rajah, Nils Asther, cu priviri neliniștitoare și frumos ca un zeu.

Greta considera că uneori el face dovada unui temperament excesiv. Cînd într-o scenă el o apucă de mînă cu brutalitate, îi spuse : „Uşurel, uşurel, doar nu sînt marinar."

Se afla în cabina ei, purtînd o rochie de mireasă iavaneză — costumul scenei următoare — cînd sosi un curier cu o telegramă. O citi şi păli. Un tehnician o găsi întinsă pe canapea şi o crezu leşinată. Ea se ridică şi zise :

— Spune-le că sînt machiată şi că vin imediat.

Telegrama îi aducea vestea morţii lui Stiller *...

„VREAU SĂ PĂRĂSESC ACEASTĂ VIAŢĂ DE UZINĂ"

În timpul acesta, Greta primi vizita lui Lars Saxon, un ziarist din Stockholm.

Mayer însuşi îl invită la masă dorind să-i vorbească despre Greta.

Pentru Mayer, Greta reprezenta o problemă. Îi explică ziaristului că o preţuia foarte mult, dar că ea nu era fericită, cu toate că la „Metro-Goldwyn" i se îndepliniseră toate dorinţele. Nu izbutea să o înţeleagă, nici măcar nu bănuia care ar fi motivele nemulţumirii.

Saxon îi răspunse că deprimarea Gretei era întemeiată : un mare necaz personal o copleşise de curînd şi, ca întotdeauna, era măcinată de dorul patriei. Îl sfătui să-i îngăduie plecarea în vacanţă, asigurîndu-l că Greta nu va rămîne în Suedia, ci se va întoarce să lucreze pentru „Metro-Goldwyn", cu şi mai multă plăcere.

O săptămînă mai tîrziu, Greta scria :

„Deocamdată, muncesc ca un sclav. Nu visez şi nici nu-mi fac planuri, nu mă gîndesc decît la un singur lucru : că mă întorc în Suedia ! Sînt sigură că mă voi simţi ca după o baie bună. Cît sînt de

* S-a stins din viaţă la 8 noiembrie 1928 *(N.R.)*

fericită că voi revedea toate locurile dragi! Voi pleca imediat după terminarea filmului. Oh! Doresc să scap cît mai repede de viața de uzină de aici!"

GRETA PĂCĂLEȘTE PRESA

Cu biletul în buzunar, Greta se simțea ca o școlăriță care pleacă în vacanță. Nimic nu putea să-i umbrească bucuria, nici măcar ziariștii care o așteptau în gară la Southern Pacific și, de altfel, pretutindeni unde staționă trenul.

Pentru a-i deruta, ea anunță o dată falsă a plecării și își reținu locul pe numele de Alice Smith. Izbuti să călătorească pînă la Chicago fără să fie recunoscută, datorită perucii și ochelarilor negri pe care-i purta. La Chicago, un coleg o recunoscu și le dădu de veste ziariștilor.

Cînd trenul sosi la New York, peroanele erau înțesate de ziariști, care pîndeau o perucă neagră și o pereche de ochelari de soare. Dar nu descoperiră nici urmă de Alice Smith.

Ea coborîse la stația precedentă. Făcu drumul pînă la New York cu un taximetru. Toate hotelurile fură răscolite în căutarea ei. Se poate mîndri că este una dintre puținele persoane care au reușit să păcălească presa americană.

Greta trăsese la hotelul unde locuise împreună cu Stiller, la sosirea lor în New York. A doua zi dimineața, reuși să urce la bordul vasului „Kungsholm" înaintea tuturor pasagerilor. Se încuie în cabină.

Din pricina unei furtuni violente, vasul își întîrzie plecarea cu patru ore. Valurile nu scăzură tot timpul călătoriei.

Printre pasageri se numărau înalte personalități suedeze: prințul Gustav-Adolf și prințul Sigvard, care asistaseră la New York la căsă-

toria contelui Folke Bernadotte cu Estelle Manville, fiica unui milionar american.

La bord se mai afla, de asemenea, o veche cunoştinţă a Gretei : Lars Ring, regizor de filme publicitare, fost căpitan în armata suedeză. El îi trimise un mesaj exprimîndu-şi dorinţa de a o vedea.

CHARLESTON CU PRINŢUL

Dar în primele trei zile, ea nu părăsi de loc cabina. În ziua a patra, furtuna se potolise şi Greta ieşi să se plimbe pe punte.

— Bună ziua, domnişoară Garbo ! spuse Lars Ring îndată ce o zări. Greta răspunse :

— Mi se pare că ne-am cunoscut odată, demult...

Ring replică, jignit :

— Am avut onoarea să vă îndrum primii paşi în faţa aparatului de filmat.

— Sper că aţi avut ocazia să fiţi mulţumit de eleva dumneavoastră, spuse Greta şi se îndepărtă.

Secundul vasului îi ură, din partea căpitanului, bun venit şi o prezentă prinţului Sigvard. La despărţire, îi spuse : „Sper că mă veţi anunţa dacă veţi dori ceva."

— Doresc să se îndrepte vremea, spuse ea surîzînd.

Prinţul insistă ca Greta să cineze la masa căpitanului, împreună cu el. Greta acceptă. După desert, prinţul o invită la dans. În America, el învăţase să danseze *charleston* şi *black bottom*. Îşi manifestă dorinţa de a-i arăta paşii. Greta păru foarte măgulită de aceste atenţii. Poate că, într-un colţişor al sufletului său, mai trăia încă mica vînzătoare de la „PUB", care întorcîndu-se de la lu-

cru se abătea din drum, pentru a trece prin parcul regal, cu speranța că îl va zări pe unul dintre prinți.

„NU MĂ VOI CĂSĂTORI NICIODATĂ"

Se apropiau de Suedia. Vasul sosea la Gothemburg cu o întîrziere de 24 ore. Era o zi frumoasă. Ningea. Greta stătea pe punte, urmărind apariția coastei stîncoase a Suediei. Cînd se ivi primul far, își duse batista la gură și exclamă :

— Îmi vine să strig de bucurie.

În stația de pilotaj, urcară la bord ziariștii, împreună cu Karl Gerhardt, un actor suedez pe care Greta îl cunoștea.

— Care sînt impresiile dumneavoastră, la întoarcerea în patrie ? o întrebă cineva.

— Da, în patrie... spuse ea, foarte emoționată.

— Impresiile dumneavoastră în legătură cu Statele Unite ?

— Bănuiesc că știți ce am făcut acolo. În America e la fel ca oriunde. Uneori ai perioade bune, alteori mai puțin bune...

Cineva o întrerupse, cerîndu-i o semnătură pe un caiet de muzică. Compusese un vals în cinstea ei.

— Fiți amabilă, scrieți : „un vals divin", o rugă autorul.

— Nu, spuse ea. Acum sînt în Suedia și vreau să fiu sinceră. Habar n-am dacă valsul acesta e frumos.

Ziariștii reluară întrebările.

— Explicați-ne, de ce sînteți atît de misterioasă ?

În locul Gretei, răspunse Karl Gerhardt :

„La Greta Garbo, cel mai misterios este faptul că și-a dat osteneala să devină celebră. De obicei, totul o lasă indiferentă."

Urmă o altă întrebare :

— Pe care dintre actorii americani, care au jucat alături de dumneavoastră, îl preferați ?

— Pe John Gilbert, răspunse ea.

— Dar Lars Hanson ?

— El e suedez.

— Cînd vă căsătoriți ?

— Nu mă voi mărita niciodată.

„Kungsholm" ajunge la Gothemburg. Orchestra intonează imnul național. Greta refuză să răspundă la alte întrebări. Se apropie de bastingaj și face semne cu batista. În clipa aceea, înțelege ceea ce nu înțelesese cu ani în urmă, la New York, la prima ei debarcare : sentimentele americanilor care dădeau năvală pe chei, mînați de dorința de a păși cît mai repede pe pămîntul patriei.

14

O UMBRĂ SCUMPĂ

Se năpusti pe uscat, aruncîndu-se în braţele prietenei sale din vremea Conservatorului, Mimi Pollak. Se sărutară. Mulţimea le împresură. Mimi o sfătui să urce în taximetrul care o aştepta. Din toate direcţiile, se auzeau strigăte : „Bună ziua, Greta. Bine ai venit în Suedia !"

Cînd maşina porni, lumea dădu năvală : două geamuri se făcură ţăndări.

— Pleacă imediat, strigă Greta.

În fine, şoferul reuşi să demareze.

— Cine îmi plăteşte geamurile ? întrebă el, posac.

— Trimite-mi mie factura, răspunse Karl Gerhardt, galant.

El păstrează şi astăzi un carnet de socoteli, în care se poate citi următoarea însemnare : achitat două geamuri pentru Greta Garbo, 9 coroane.

— N-aş fi crezut niciodată că la Gothemburg populaţia este atît de numeroasă, spuse Greta care răsuflă, în sfîrşit, uşurată.

ÎN BRAŢELE MAMEI

A doua zi, Greta îşi continuă drumul cu trenul, însoţită de Mimi Pollak şi de soţul acesteia. În vagonul-restaurant, Greta începu să se intereseze de toţi colegii de la Conservator.

— Ce mai face cutare ? Dar cutare ? S-a schimbat mult ?

— De loc. Dar tu, Greta ? o întrebă prietena ei.

— Eu nu mă voi schimba niciodată, spuse ea.

Fotografii și ziariștii o urmăriseră.

— Fiți binevenită în Suedia, Miss Smith, îi spuse unul dintre ei.

Brusc, își dădu seama că trenul se apropia de Soedertaelje, o gară neînsemnată, unde mama și fratele ei o așteptau, pentru a evita astfel mulțimea din Stockholm.

Pe peron se aruncă în brațele mamei. Fotografii fixau pe peliculă imaginea acestei întîlniri istorice.

— Trebuie să luăm un taxi, spuse Greta.

Dar mama era de părere că trenul este mai comod și toți urcară, din nou, în vagon. Greta era foarte emoționată. Încerca mereu să-și ascundă fața, căci insistența fotoreporterilor o exaspera. În cele din urmă, strigă :

— Lăsați-mă în pace. Ar trebui să înțelegeți că am și eu sentimente, ca toată lumea.

O mulțime compactă aștepta pe peron. De pretutindeni, se auzeau exclamații și urale :

— Iat-o !

— Fii binevenită !

— Trăiască Greta Garbo !

Oamenii strigau, fluturau batiste, își aruncau pălăriile în aer.

Greta coborî pe peron și zise : „Tuturor, mulțumesc !"

Doi polițiști o ajutară să traverseze peronul. Mulțimea o urma, dar polițiștii intervenira. Înainte de a urca în mașină, ea strigă : „Trăiască Suedia !", iar mulțimea îi răspunse printr-un răsunător „Ura !"

Mașina se depărta. Ducea o fetiță obosită care după o absență de peste trei ani se întorcea, în sfîrșit, acasă la mama.

TRIBUT GLORIEI

Dar în mijlocul corului de aclamații, glasul invidiei se făcu auzit. Un ziar susținea că sosirea prințului Gustav-Adolf trecuse aproape neobservată, fiind eclipsată de prezența Gretei Garbo, fapt regretabil după părerea autorului.

Greta se mulțumi să declare în presă, că venise să se odihnească :

— Am intenția să mă odihnesc 24 de ore din 24 sau, dacă s-ar putea, chiar mai mult.

Dar era aproape imposibil să găsească un moment de liniște.

Toate revistele publicau articole despre viața ei iar telefonul suna fără încetare.

O fabrică de corsete îi ceru o declarație, un fabricant de parfumuri îi pretinse o autorizație de publicitate pentru o cremă, o firmă de automobile insista să-i ofere o mașină...

Presa o urmărea la fiecare pas, comentînd orice amănunt. Iar ea, venise în Suedia pentru ca, în fine, să ducă o viață simplă și liniștită !

„CÎȚIVA" DESENATORI

Îi plăcea foarte mult să se plimbe prin ploaie. Dimineața devreme, străbătînd străzile din Soeder, regăsi locurile copilăriei, bogate în amintiri.

Se ocupa intens de mama ei. Încă mai demult, o rugase să se mute într-un apartament confortabil, dar rugămintea ei rămăsese fără rezultat. Îi găsi ea unul, într-un imobil situat deasupra stîncilor din Soeder, de unde priveliștea orașului era minunată.

Premiera filmului *Șarpele* urma să aibă loc într-unul din cele mai mari cinematografe din Stockholm. Cu puțin timp înaintea premierei, se-

ful serviciului de publicitate îi ceru Gretei să pozeze pentru cîţiva desenatori, care trebuiau să-şi expună apoi lucrările în holul cinematografului. La început, Greta refuză, dar i se dădură asigurări că nu vor fi incidente, nici fotografi şi nici geamuri sparte. În cele din urmă, acceptă.

Cînd sosi, văzu sala plină pînă la refuz. O mulţime de desenatori o aşteptau cu creioanele şi caietele pregătite. Şeful publicităţii îi indică unde să ia loc.

— Parcă spuneaţi că „vor veni doi desenatori", dar fără îndoială, voiaţi să spuneţi două sute !

Două sute de inşi începură să deseneze de zor.

Ca urmare, Greta nu a mai acceptat niciodată genul acesta de publicitate.

„LUCREZIA ? ERA O SCORPIE !"

În fiecare iarnă, cu prilejul Anului Nou, se organiza la Strand Hotel o mare petrecere de revelion, în cinstea vedetelor de teatru şi de cinema. Greta hotărîse să participe şi ea. De data aceasta, era invitat şi prinţul Sigvard, care veni direct de la Palat, însoţit de Wilhelm Soerensen, unul dintre prietenii săi. Spuse că sora sa Ingrid (viitoarea regină a Danemarcei) considerase foarte interesant pentru el, să întîlnească o actriţă adevărată.

Celebrul actor suedez Gösta Ekman obişnuia să fie întotdeauna regele acestor petreceri. Era foarte nemulţumit că trebuie să-i cedeze Gretei locul.

— Salut, îi zise Greta intrînd, ce lucruri frumoase ai mai făcut în ultimii ani ?

Ekman nu gustă gluma şi îi răspunse că s-ar fi cuvenit să i se adreseze politicos, cu dumneavoastră, căci nu era decît o fetişcană.

— Am făcut cîteva filme în Germania, continuă el ; mi s-a propus să merg la Hollywood, dar

nu mă interesează. Filmele care se fac acolo sînt prea proaste.

— Dacă eşti cuminte şi nu mai spui prostii, am să-ţi acord un dans, răspunse Greta rîzînd.

— Nu ştiu dacă doresc, într-adevăr, să dansez cu o doamnă care se îmbracă atît de prost, răspunse el.

Ea încercă să zîmbească, dar era evident că replica lui o rănise.

Ekman nu era răutăcios ; îşi regretă cuvintele şi făcu eforturi pentru ca s-o vadă, din nou, surîzătoare. La sfîrşitul serii, chiar deveniseră buni prieteni. Îi propuse ca în timpul şederii în Suedia, să joace în teatrul său.

— Ce-aş putea să joc ? întrebă ea.

Ekman o privi îndelung, apoi aduse două sfeşnice şi le aşează unul la stînga şi altul la dreapta Gretei, spunînd :

— Priviţi, oameni buni ! Iat-o pe Lucrezia Borgia !

— Ah, nu ! Niciodată ! Era o scorpie !

— Dar există şi scorpii fermecătoare, răspunse Ekman. Vino pe la mine într-o zi şi îţi voi găsi un rol de scorpie simpatică.

— Iată-l şi pe micul prinţ ! Vine să mă invite la dans, spuse Greta văzînd că prinţul Sigvard se apropia.

— De ce zici că e mic ? o întrebă Ekman.

— Pentru că are picioare mici de tot.

Amîndoi izbucniră în rîs iar Greta se duse să danseze cu prinţul.

TEAMA DE TEATRU

Ekman îi propuse rolul *Katiuşei* din *Invierea* de Tolstoi. Ea îl întrebă :

— Ce fel de femeie e Katiuşa ? Sper că nu e ticăloasă. Are caracter ?

— Are, răspunse Ekman. În actul întîi. Apoi începe să bea.

— Bun. După aceea, decade ?

— Da, dar în cele din urmă vine momentul învierii. Înainte însă, pleacă în Siberia.

— Mi se pare un ţinut cam răcoros.

— Se duce cu un bărbat.

— Tocmai de asta mă şi temeam. Cine e tipul ?

— Eu : tuberculoză, apoi moarte.

— Nu mă miră. Dar pentru asta nu trebuia să meargă pînă în Siberia. Dar ea ?

— Ea reînvie.

— În Siberia ? La Hollywood ar fi pus-o să reînvie undeva pe Coasta de Azur, e mult mai pitoresc !

Îi promise că va reflecta. Reveni în aceeaşi seară să semneze contractul. După cîteva zile, începură repetiţiile. Ekman o ajută să-şi înveţe rolul. Dar foarte curînd, ea se simţi cuprinsă de trac.

— Nu, nu voi îndrăzni niciodată ! se plînse ea.

Totuşi, începură să lucreze. Greta îşi cîştigase, într-o oarecare măsură, încrederea în sine. Apoi, într-o dimineaţă la ora şapte, îi telefonă lui Ekman, rugîndu-l să vină imediat la ea. O găsi în pijama, avînd aerul de a nu fi dormit toată noaptea. Îi spuse :

— Mi-e prea frică. Te implor să nu mă sileşti să joc.

— Înţeleg, răspunse Ekman. Îi voi ruga pe ceilalţi doi directori să te absolve de contract, dacă acum eşti fată cuminte şi te culci imediat.

LA MORMÎNTUL LUI STILLER

Adesea, Greta mergea la teatru. Asista chiar la repetiţii. *Broadway*, ultima piesă pusă în scenă de Stiller, avea în continuare un succes răsunător.

Ekman, care juca un rol principal, o invită pe Greta la spectacol.

Succesiunea imaginilor urmărea să redea viaţa nocturnă din New York, ritmul său accelerat şi sloganul caracteristic : „Time is money" *. Stiller reuşise să înfăţişeze atmosfera de neliniştе şi singurătate care se ascundea sub învelişul strălucitor. Spectacolul dădea impresia că regizorul, lucrînd la această ultimă punere în scenă, voise să-şi dezvăluie chipul său plin de amărăciune.

A doua zi, Greta se duse la cimitir, la mormîntul lui Stiller.

Se întîlni cu cei care îl văzuseră în clipele premergătoare morţii.

— N-a murit uşor, îi spuse medicul care-l îngrijise la spital. Îi povesti că numai cu două zile înainte de a muri, trimisese flori unei paciente care părăsea spitalul. Buchetul era însoţit de un bilet : „Din partea cuiva care încă mai speră."

PLECAREA

În ziua plecării, Greta îşi invită prietenii la o mică recepţie, într-un restaurant din Stockholm. Cînd se apropie ora plecării, îşi conduse acasă mama, cu o maşină. Reveni pentru a-şi lua rămas bun de la prieteni, cu faţa scăldată în lacrimi şi ţinînd în mînă un buchеţel de flori oferit de mama ei.

Declarase în presă că va pleca cu cîteva zile mai tîrziu, dar în tren călătorii o recunoscură, şi la sosirea în Gothemburg mii de persoane o aşteptau la gară.

Reuşi să evite mulţimea, strecurîndu-se în tren o dată cu transportul coletăriei.

Ca şi sosirea, plecarea din Suedia s-a desfăşurat într-o atmosferă de panică.

---

* Timpul înseamnă bani (în engleză în orig. — *N.R.*)

15

„SONORUL" — O REVOLUȚIE

La întoarcerea în Hollywood, se instală la hotelul Beverley Hills, unul dintre cele mai costisitoare din oraș.

O aștepta munca. Titlul viitorului său film era *Dreptul la dragoste (The Single Standard)*. Principalul rol masculin i s-ar fi potrivit lui Gilbert, dar el tocmai se căsătorise, punînd astfel capăt speranțelor publicului de a-l vedea devenind soțul Gretei. S-a considerat că era preferabil să i se găsească un alt partener, ales în cele din urmă în persoana lui Nils Asther.

Toți ziariștii voiau să cunoască părerea Gretei cu privire la căsătoria lui Gilbert.

— Noi sîntem prieteni foarte buni, spuse Greta. Sînt mulțumită să-l știu pe John fericit.

Dreptul la dragoste, se bucura, în primul rînd. de un bun scenariu. O tînără are o legătură cu un pictor la modă. După un timp, el o părăsește, spunînd :

— Dacă nu vrem ca mai tîrziu fericirea să se destrame singură, trebuie să renunțăm acum la ea.

Disperată, ea se căsătorește cu primul venit, are un copil, iar peste cîțiva ani se întîlnește, din nou, cu fostul său amant. Sfîșiată între datorie și pasiune, este readusă la drumul cel drept de către băiețelul ei. Iubirea maternă triumfă. Aceasta este morala unei femei.*

---

* Afirmația este legată de faptul că în Franța filmul a rulat sub titlul *La morale d'une femme (Morala unei femei)* — *N.R.*

ÎN CĂUTAREA LINIȘTII

Din nou, se produceau diferite incidente la hotelul unde era găzduită Greta.

Într-o zi, o fată foarte tînără ceru voie să o vadă. I se răspunse că nu se poate. Începu să-i scrie scrisori, să-i telefoneze și în cele din urmă, se postă în fața intrării hotelului, sperînd să-și vadă idolul.

În sfîrșit, se duse la impresarul Gretei, care o întrebă pentru ce ținea atît de mult să o vadă. Fata răspunse cu gravitate :

— O iubesc.

Cîteva zile mai tîrziu, Greta părăsea studioul la volanul mașinii sale, dar după puțină vreme fu silită să se oprească : fata se aruncase sub roțile automobilului. Greta izbuti să frîneze, evitînd accidentul. Tînăra fu expediată părinților, prin grija poliției.

Întîmplarea a tulburat-o pe Greta. Numaidecît îi ceru impresarului să-i găsească fără întîrziere o casă, situată într-un loc cît mai retras.

Edington descoperi o casă înconjurată de o grădină mare, cu piscină și căreia Greta nu îi găsi decît un singur cusur : avea vecini.

Se adresase unui birou de plasare, pentru a angaja personal de serviciu. În cele din urmă, se opri la o pereche de suedezi, care trebuiau să se ocupe de toate treburile casnice. La început, erau foarte îngrijorați, presupunînd că o vedetă primea, cu siguranță, multă lume. Dar, în unele privințe, Greta îi surprinse : nu numai că „stăpîna" nu primea niciodată musafiri, dar se plîngea mereu de cheltuielile zilnice.

Singurii oaspeți erau impresarul și, uneori, Nils Asther. Se întîmpla ca Nils să-și prelungească vizita și să rămînă la cină : luau împreună o masă extrem de simplă.

SĂRUTUL

Într-una din rarele împrejurări cînd Greta ieşise în oraş, soţii Fairbanks pe care îi cunoştea, o prezentară lui Jacques Feyder, regizorul belgian angajat pentru a realiza un film după un scenariu de Hans Kraely. Îi povesti Gretei intriga. Ea îl ascultă cu atenţie, apoi acceptă. Filmul urma să se numească *Sărutul (The Kiss)*.

Fără îndoială că pe Greta o impresionase mai ales personalitatea artistică a lui Feyder, scenariul fiind foarte banal : o tînără de 25 de ani, căsătorită cu un bogătaş mult mai vîrstnic, se plictiseşte de moarte. Cu toate acestea, ezită să se arunce în braţele bărbatului pe care îl iubeşte, din pricina bolii de inimă a soţului ei. Incapabilă să ia o hotărîre, îşi petrece vremea tînjind, aşezată pe şezlong. Este adorată cu pasiune şi de un tînăr student. Ea răspunde iubirii acestuia printr-o sărutare maternă, care determină declanşarea unor evenimente importante. În clipa sărutului, soţul este ucis de un glonte de revolver. Cine a tras ?

Rolul studentului urma să fie interpretat de un tînăr actor amator. Brusc, fără nici o pregătire, băiatul trebuia să o îmbrăţişeze pe Greta Garbo. Paralizat de emoţie, o privea înspăimîntat. Greta i se adresă lui Feyder :

— Îngăduiţi-ne să fumăm o ţigară şi să stăm de vorbă cîteva minute. Cum vreţi să jucăm o asemenea scenă fără să ne cunoaştem ?

Mai tîrziu, tînărul, care se numea Lew Ayres, mărturisea că Greta era fermecătoare, că nu va uita niciodată felul cum ştia ea să dea curaj oamenilor, lipsa ei totală de afectare, calmul său uimitor în toate împrejurările.

REVOLUȚIE

Deodată, un eveniment senzațional se produse în lumea cinematografică. La „Warner Bros" se făceau primele experiențe de film sonor. „Fox", „Paramount" și „United Artists" urmară foarte curînd exemplul. La „Metro-Goldwyn", hotărîrea întîrzie un timp mai îndelungat iar atunci cînd Direcția anunță că primul film sonor al Societății va fi un film cu Greta Garbo, toată lumea a fost uimită.

Desigur, ea avea accent străin, dar numeroase vedete se dovediseră inutilizabile. Farmecul s-a spulberat cînd publicul a auzit vocea lui Douglas Fairbanks, ori a lui John Gilbert a cărei stridență a produs o decepție generală.

Greta își alese rolul *Annei Christie* din piesa lui O'Neill, pe care dorise să-l joace încă din Conservator.

Era fericită că putea, în sfîrșit, să interpreteze un rol care îi plăcea sub raport uman, după ce întruchipase atîtea creaturi frivole, lipsite de orice legătură cu realitatea. De data aceasta, alegerea toaletei nu prezenta dificultăți : Greta purta o fustă foarte simplă și un pulover gros de lînă.

O VOCE GRAVĂ, APROAPE ASPRĂ

Cum era vocea ei ?

Pentru multă lume, primele cuvinte rostite de Greta pe ecran : „Dă-mi un whisky", au însemnat o lovitură. Avea o voce gravă, aproape aspră, dar publicul se obișnui, încetul cu încetul, și curînd toată lumea considera că vocea ei profundă e plină de personalitate și originalitate.

Noul partener al Gretei, Charles Bickford, era un irlandez înalt și puternic, cu părul roșcat. În legătură cu Greta, spunea :

„Are un caracter foarte hotărît. Producătorii știu lucrul acesta. Ori de cîte ori au încercat să-i impună un punct de vedere contrar voinței sale, i-a lăsat în pace, silindu-i ca în cele din urmă să-și schimbe atitudinea. Doar ea izbutește să inspire respect, în felul acesta."

Bickford adăuga, rîzînd :

„Greta e un flăcău pe cinste !"

După ce lucrase cu Feyder, Greta simțea un entuziasm mai scăzut față de Clarence Brown, regizorul filmului *Anna Christie*. Cînd la „Metro-Goldwyn" se luă hotărîrea realizării unei versiuni germane a filmului, Greta obținu ca regia filmului să-i fie încredințată lui Feyder.

Îl prețuia mult pe acest om cultivat. Între ei se legase o mare prietenie. După filmări, el venea adesea, împreună cu soția * lui, să o vadă pe Greta

* Cunoscuta actriță franceză Françoise Rosay (N.R.).

16

PARTENERĂ A LUI CLARK GABLE, EROINĂ A LUI PIRANDELLO

Greta se trezea în fiecare dimineaţă la ora şapte. Îşi începea programul zilnic înotînd un sfert de oră, complet goală, în piscina casei. Apoi se îmbrăca, îşi bea cafeaua şi îl chema pe Nordin :

„Repede, Gustav, maşina ! Am să întîrzii..."

Nu izbutea de loc să deprindă manevrele de scoatere a maşinii din garaj. Ori de cîte ori încerca, dărîma o parte a garajului.

La ora opt şi jumătate trebuia să fie la studio, în costum, cu machiajul gata. Îşi ducea prînzul în geantă : sandvişuri, legume, compot de fructe cu frişcă. Un prînz ce începea într-o cutie, identic cu cel al miilor de vînzătoare modeste, cu venit lunar de 50 dolari. Prînzea în cabină şi nu era niciodată văzută în restaurantul studioului.

Pentru următorul său film, Greta îşi alese o piesă de Edward Sheldon : *Signora Cavalini*, aventura sentimentală a unei actriţe şi a unui tînăr pastor. La începutul acţiunii, pastorul, îmbătrînit, îşi istoriseşte viaţa, stînd la gura sobei.

Se punea problema alegerii partenerului. Fu propus Gary Cooper, dar costumul secolului al XIX-lea pe care urma să-l poarte, nu îi era adecvat. Pînă la sfîrşit, alegerea căzu asupra unui tînăr englez, Garvin Gordon, care imediat după începerea filmărilor îşi fractură clavicula într-un accident de maşină. Cu toată interdicţia medicală el ţinu să nu-şi întrerupă munca, dar leşină în faţa aparatului de filmat. Greta se duse la director, cerîndu-i ca filmările să continue cu scenele în care

partenerul său nu juca, întrucît el avea nevoie de odihnă.

Gordon îi păstră Gretei o mare recunoştinţă.

După filmul *Signora Cavalini* — numit pînă la urmă *Romanţa (Romance)* casa „MGM" alese un scenariu foarte asemănător celui anterior, şi anume, *Inspiraţie (Inspiration)*.

La sfîrşitul filmărilor, Greta primi vizita unui prieten suedez, Wilhelm Soerensen. Plecară împreună la San Francisco.

UN NOU CUPLU : GARBO-GABLE

După tipul „băiatului frumos", reprezentat de Valentino şi Gilbert, „gentleman-ii perfecţi", la Hollywood moda impusese „genul dur".

Clark Gable era exemplul cel mai bun : cînd făcea curte unei femei, nu o lua pe ocolite — cu un braţ îi cuprindea umerii, cu altul mijlocul, iar sărutarea urma imediat.

Casa „Metro-Goldwyn-Mayer", îl alese ca partener al Gretei în *Susan Lenox-Curtezana (Susan Lennox — Her Fall and Rise)*, scenariu inspirat de un roman al lui Graham Philips.

După ce văzuse un film în care Clark îi dădea vedetei o palmă la posterior, Greta spusese : „Doamne, cum a putut suporta oare, una ca asta?" Trebuie să recunoaştem că simplitatea proverbială a lui Clark, în contrast cu graţia Gretei, părea aproape comică. Dar publicul fu cucerit de noul cuplu iar *Susan Lenox* avu un succes egal cu cel al filmului *Anna Christie*.

În „New York Times" apăru titlul : *Garbo nu mai are rivale. Ea este regina incontestabilă a cinematografului.*

GRAND-HOTEL

După *Mata Hari,* cu Ramon Novarro, urmă filmul *Grand-Hotel,* experienţă novatoare a casei „MGM", datorată crizei economice din 1932, criză ale cărei consecinţe se răsfrîngeau şi asupra cinematografului.

Într-adevăr se filma pentru prima oară cu o întreagă echipă de vedere : Garbo, Joan Crawford, fraţii Barrymore, Walace Berry etc.

Autoarea romanului, Vicki Baum, concepuse şi scenariul filmului. Cîţiva bărbaţi şi cîteva femei intră şi ies dintr-un mare hotel, în care destinele lor se împletesc. Maniera de prezentare a personajelor era remarcabilă. Greta interpreta rolul unei dansatoare, Grusinskaja, sătulă de viaţă şi obosită de artă. Ea filma pentru prima dată cu John Barrymore, considerat cel mai mare actor din Statele Unite. Se aştepta să întîlnească un om plin de sine, afectat şi vanitos. În realitate, îi semăna în multe privinţe. Era un suflet delicat. Îi vorbea, în deosebi, de profesiunea lor, dovedind inteligenţă şi multă modestie.

Rolul dansatoarei nu era o partitură de mare întindere, dar punea probleme dificile. Într-o zi, înaintea filmării unei scene complicate cu John Barrymore, Greta avea trac. Amîndoi aşteptau semnalul de începere. Barrymore îi şopti : „Cred că eşti cea mai încîntătoare femeie din lume."

Doar un mare actor putea fi capabil de atîta gingăşie. La sfîrşitul scenei, Greta uimi pe toată lumea, sărutîndu-l pe Barrymore. El însuşi era uluit, cu toate că pînă atunci fusese sărutat nu de puţine ori.

Între Greta şi Barrymore a existat o prietenie adevărată.

PREMIERĂ DE GALĂ PETRECUTĂ PE PLAJĂ

Premiera filmului *Grand-Hotel* a însemnat un eveniment chiar şi pentru Hollywood. Sub lumina reflectoarelor, se perindară toate celebrităţile. Una singură lipsea : Greta Garbo.

În dimineaţa următoare, istorisi unor prieteni că petrecuse o seară foarte plăcută : purtînd o jachetă veche, făcuse o lungă plimbare pe plajă unde găsise un cîine de pripas, foarte drăguţ. Îl adusese acasă.

În urma succesului cu *Grand-Hotel*, casa „MGM" dorea mai mult ca oricînd să-şi asigure colaborarea Gretei printr-un contract pe termen lung. Dar ea refuza. Pînă atunci, fusese mereu silită să lucreze trei sau chiar patru filme pe an. Nu mai voia să se supună unui ritm atît de intens, ci prefera ca, în viitor, să stabilească contracte separate pentru fiecare film în parte.

EROINĂ A LUI PIRANDELLO

Scenariul care stătea la baza noului film al Gretei, *Cum mă doreşti (As you desire me)*, era inspirat dintr-o piesă de Pirandello. Regia îi fusese încredinţată lui George Fitzmaurice.

Rolul Mariei în interpretarea Gretei a fost considerat cea mai bună creaţie a ei de pînă atunci. Latura misterioasă a personajului se adapta perfect personalităţii sale.

Melwyn Douglas spunea, vorbind despre Greta : „Niciodată n-am întîlnit o parteneră capabilă să exprime atît de desăvîrşit elanul iubirii. Cu siguranţă, în sufletul său există impulsuri secrete care îl determină. Probabil că rolul său din *Cum mă doreşti* se află într-un acord ideal cu propria sa viaţă".

ÎNTOARCERE LA STOCKHOLM

Un val de lamentări invadă presa atunci cînd se zvoni că ultimul film al Gretei va fi, probabil, *Cum mă dorești*. Un ziar din Los Angeles scria :

„Pentru ce am vorbi de interpretarea excelentă a lui Melwyn Douglas sau de talentul lui Stroheim — ca întotdeauna, foarte bun — atunci cînd după vizionarea acestui film, tuturor nu ne rămîne în amintire decît un singur lucru : imaginea femeii care urcă la bordul unui vas și pleacă în noapte, sub lumina lunii, lăsînd în urmă-i impresia unei frumuseți indescriptibile."

Într-un ziar newyorkez se putea citi :

„Dacă Garbo se va ține de cuvînt, dacă ea nu se va mai întoarce, nu vom avea altceva de făcut decît să spunem ca August Strindberg, celebrul său compatriot : «Sărmani muritori !»".

17

STOCKHOLM—LONDRA—PARIS—NEW YORK

GRETA ÎI ÎNFRUNTĂ PE ZIARIŞTI

La plecarea din Statele Unite, cursa nebunească începu din nou : ziariştii o urmăriră pînă la bordul vasului, cu toate că pe chei se afla următorul anunţ : „Greta Garbo nu va călători pe acest vas".

Fu criticată cu înverşunare. În presă se puteau citi rînduri ca cele de mai jos :

„Greta Garbo părăseşte ţara în care şi-a cîştigat celebritatea mondială, fără un cuvînt de bun-rămas. Capete încoronate, miliardari, scriitori celebri în trecere prin Hollywood şi-au manifestat adesea dorinţa de a o cunoaşte. A refuzat întotdeauna. Cine crede că este ea de îndrăzneşte să se poarte astfel ?

Acum, a plecat. Printre valizele sale există una foarte frumoasă, din piele, darul lui Irving Thalberg, producătorul de la «MGM». În valiza aceasta se află amărîţii aceia de dolari, cele două milioane pe care a reuşit să le agonisească la Hollywood, oraşul pe care nu-l poate suferi. A refuzat să semneze noul contract care îi asigură un venit de 15.000 dolari pe săptămînă. Adio, Garbo !"

DISPĂRUTĂ TIMP DE TREI ZILE

La Stockholm, o mulţime de ziarişti aşteptau în gară sosirea trenului de Gothemburg. Seara, nici urmă de Garbo. La fel, în dimineaţa următoare.

Nici chiar prietena ei, Mimi Pollak, nu ştia unde se ascunde.

Exasperată de întrebări, Mimi Pollak răspunse la întîmplare cuiva, care o implora să-i destăinuie locul unde se afla Greta : „E la Graenna *. Aşteaptă să se coacă perele."

A doua zi, la ora prînzului, sună telefonul. Răspunse Mimi.

— Salut, rosti o voce gravă. Era Greta.

— Salut, zise şi Mimi cu toate că nu-i mai auzise glasul de trei ani. Apoi, adăugă : — Unde te-ai ascuns ? De trei zile, presa din lumea întreagă îmi pîndeşte fiecare convorbire telefonică.

— Eu ? la Graenna !

Urmă un hohot de rîs care, pentru moment, i se păru Gretei cu totul inexplicabil.

O ADEVĂRATĂ VACANŢĂ

Îşi dădu seama că la Stockholm nu va avea un moment de linişte. Închirie, aşadar, o casă în insula Ingaroe, unde se instală împreună cu mama, fratele şi cumnata sa. Petrecu acolo cîteva săptămîni de adevărată vacanţă, făcînd baie, stînd la soare, jucîndu-se cu nepoţelul ei.

Din cînd în cînd, pleca la Stockholm şi se întîlnea cu vechii ei prieteni. Într-o zi, bronzată şi surîzătoare, îl vizită pe Gösta Ekman. Aici, îl cunoscu pe Noel Coward **. Ieşi doar de cîteva ori împreună cu el, dar aceste plimbări se dovediră suficiente pentru a declanşa zvonuri despre căsătoria lor.

„În fond, de ce nu ?", se întreba un ziarist din Stockholm. „Doi oameni atît de obosiţi, sînt parcă făcuţi să doarmă liniştit împreună."

---

* Graenna : orăşel din Suedia, situat în sud, renumit pentru perele sale.

** Scriitor, producător, regizor, actor şi compozitor englez, născut în 1899, la Teddington *(N.R.)*.

De fiecare dată cînd era văzută în public, presa comenta faptul și nu întotdeauna cu bunăvoință. I se aduceau mereu aceleași reproșuri : că se îmbracă și se piaptănă prost, că nu este sociabilă.

În schimb, îi cucerea complet pe cei ce aveau prilejul s-o întîlnească, să stea de vorbă cu ea. Devenea necomunicativă doar atunci cînd conversația era prea personală, cînd i se vorbea despre filmele ei, sau cînd i se făceau complimente.

FUGĂ LA LONDRA

În tot timpul șederii sale în Suedia, Greta se afla în legătură cu „MGM", care urmărea continuarea tratativelor prin intermediul reprezentanților săi din Stockholm.

Greta avea la Hollywood, o prietenă scenaristă : Salka Viertel, căsătorită cu actorul german Viertel. * Odată, Greta îi spusese lui Viertel că ar fi încîntată să realizeze un film despre viața reginei Christina a Suediei. Personajul îi plăcea Gretei : regina avea o personalitate puternică, spunea întotdeauna ce gîndea, fără șovăire, avea o voce gravă, era foarte puțin feminină în îmbrăcăminte și refuza cu îndîrjire să se mărite.

Greta citi scenariul scris de Salka Viertel. În ultimă instanță ajunse cu „MGM" la un acord, care prevedea realizarea filmului, urmat imediat de un al doilea film.

În toamna anului 1932, porni împreună cu prietena ei, contesa Wachtmeister, într-o călătorie prin Europa. La plecare, în Gara Centrală din Stockholm Greta constată cu plăcere că nici un ziarist nu izbutise să o urmărească.

În cursul traversării nu-și părăsi cabina iar o dată sosită la Londra, se instală la Hotel Washing-

* Berthold Viertel era de origine austriacă *(N.R.)*.

ton, un hotel elegant şi totodată, discret. Se înscrise în registru sub numele de domnişoara Swanson, apoi se duse să se odihnească.

Personalul hotelului descoperi foarte repede adevărata identitate a domnişoarei Swanson, căci în faţa uşii sale se aflau pantofi americani, fabricaţi la Hollywood. Imediat, se dădu de veste presei.

Greta fugi din hotel, într-o casă particulară.

Un ziarist, publica aceste rînduri pline de dezamăgire: „Domnişoara Garbo ne cere să nu facem nici un fel de publicitate în jurul persoanei sale. Din această pricină nu publicăm nici o fotografie. (În tipografie nu am găsit litere mai mici.)"

PARIS: „DE CE NU O BARBĂ FALSĂ?"

Era cu mult mai greu să se ascundă la Paris. Prezenţa ei aduna pretutindeni cete zgomotoase în jurul său iar cînd se plimba pe Champs-Elysées, bulevardul fremăta de agitaţie, ca la 14 iulie.

Un ziarist încercă să pătrundă în maşina Gretei, dar contesa Wachtmeister îl respinse, pălmuindu-l. Incidentul o făcu pe Greta să rîdă cu poftă, iar a doua zi fu comentat astfel :

„O personalitate cunoscută, ce dovedeşte o asemenea aversiune faţă de presă şi faţă de public este fie suferindă, fie lipsită de inteligenţă. Dar poate că Doamna Misterioasă încearcă să-şi facă publicitate în modul acesta. Felul ei de a se îmbrăca pare să confirme ipoteza. Dacă într-adevăr, doreşte să fie lăsată în pace, de ce poartă pălării cît roata carului, ochelari de soare şi papuci, astfel încît oricine poate să o recunoască de departe şi să spună : «Iat-o pe Garbo !». În aceste împrejurări, n-ar fi oare mai bine să recurgă la o deghizare mai eficace, folosind de pildă, o barbă falsă şi o umbrelă ?"

Ziarele nu uitară să sublinieze că Charlie Chaplin, Douglas Fairbanks şi Mary Pickford dovediseră multă bunăvoinţă faţă de presă în timpul şederii lor în Franţa.

Dar în cazul Garbo, nu era nimic de făcut. Greta rămase insensibilă la aceste insinuări. O ziaristă reuşi să pătrundă în hotel, deghizată în cameristă. Avea misiunea să culeagă informaţii în legătură cu viaţa particulară a Gretei. Dar de fiecare dată cînd „camerista" intra în odaie Greta, bănuind ceva, se ascundea în dulap. În această privinţă, flerul său putea să stîrnească invidia oricărui poliţist.

La întoarcerea în Statele Unite, direcţiunea societăţii „MGM" o sfătui să găsească o soluţie pentru îmbunătăţirea relaţiilor sale cu ziariştii.

Greta acceptă organizarea unei conferinţe de presă.

Un ziarist îi puse următoarea întrebare : „Este evident că publicul vă admiră şi se interesează de dumneavoastră — nu numai în Statele Unite, ci pretutindeni. Dacă informaţiile mele sînt exacte, s-ar părea că în Europa, oamenii se comportă faţă de dumneavoastră la fel ca aici. Ce impresie vă face faptul că sînteţi o personalitate atît de cunoscută încît, oriunde apăreţi, mulţimea vă înconjoară neîntîrziat ?"

Greta răspunse :

— Lucrul acesta mă înspăimîntă. Mă simt singură şi lipsită de apărare.

18

O PAGINĂ DIN ISTORIA SUEDIEI

Regia filmului *Regina Christina (Queen Christina,* îi fusese încredințată unui tînăr român * talentat, numit Ruben Mamoulian. În principiu, căzuseră de acord asupra personajului, dar atunci cînd Greta își manifestă dorința de a fi cît mai asemănătoare reginei, Mamoulian o refuză categoric iar direcțiunea îi dădu lui dreptate.

Regina Christina era vestită din cauza nasului imens și a sprîncenelor atît de stufoase, încît aproape îi atingeau părul lăsat pe frunte. Greta susținea că, fără îndoială, critica suedeză va fi foarte severă, dacă nu va încerca să-i semene reginei, dar i se atrase atenția asupra faptului că filmul va fi văzut în lumea întreagă nu numai în Suedia. Nu se punea problema să placă doar unui grup de profesori de istorie. I se cită exemplul excelentului film *Henric al VIII-lea,* foarte bine interpretat de Charles Laughton, dar care din motive asemănătoare fusese aspru criticat în Anglia.

În sfîrșit, Greta cedă, iar directorii de la „Metro-Goldwyn", unde era renumită pentru voința ei de fier, răsuflară ușurați.

Se iscară discuții și în jurul rolului masculin. „MGM" propuse un cunoscut actor din New York.

— Nu, spuse ea.

— Atunci, Ricardo Cortez.

— Nu.

— Dar cine altul ?

---

* Inexact. R. Mamoulian este armean, născut la Tbilisi, în 1898 *(N.R.).*

— John Gilbert.

Directorii tresăriră la auzul acestui nume. Gilbert era în dizgraţie. Consultase cîţiva specialişti, în speranţa că va reuşi să-şi îndrepte vocea, dar nu izbutise, astfel că revenirea lui la studio, devenise imposibilă. În plus, era beţiv şi certăreţ.

GRETA ÎL RESPINGE PE LAURENCE OLIVIER

Directorii încercară să o convingă pe Greta că Gilbert este incapabil să joace într-un film istoric. Îi oferiră drept partener un actor care nu putea să-i displacă : Laurence Olivier, idolul publicului londonez.

Îl cunoscu atunci cînd veni la studio, pentru probele de filmare. Greta era foarte rezervată şi purta ochelari negri. Îşi păstră aerul distant, pe toată durata scenei. „Nu reacţionează deloc", se plînse Olivier. El interpreta scena cea mai dificilă a filmului, momentul cînd eroul dezlănţui iubirea reginei. Greta îl îngheţa, făcea imposibil orice contact.

În cele cîteva minute de odihnă care urmară, Olivier îi vorbi Gretei despre Suedia, despre regina Christina, despre profesiunea lor. Dar nu obţinu nimic. Tăcu. În cele din urmă, Greta îl privi şi zise : „Viaţa e o poveste tristă."

De data aceasta, direcţia studioului ceda.

Întîmplarea i se părul lui Olivier foarte penibilă. Plecă din Hollywood cu gîndul de a nu se mai întoarce niciodată. Îşi respectă promisiunea timp de zece ani. (Nu ! 6 ani : revine în 1939, pentru filmul *La răscruci de vînturi — N.R.*). Greta reuşi să obţină distribuirea lui Gilbert, declarînd că îşi asumă toate riscurile acestei alegeri.

GILBERT, LECUIT DE TRAC

Înainte de începerea filmărilor, Greta primi vizita lui Gilbert. Avea ochii încercănaţi, chipul brăzdat, părul încărunţit.

— Salut Jack, mă bucur că te văd! spuse Greta.

În urma acestei întîlniri, reporterii se năpustiră asupra lui Gilbert.

— Vă rog lăsaţi-mă singur, sînt foarte tulburat.

— Greta e neschimbată?

— Da, e la fel ca acum şase ani. Cred că nu se va schimba niciodată, va fi întotdeauna la fel de uimitoare. Acum trei ani, aş fi putut jura că niciodată nu-mi va mai acorda vreun semn de atenţie iar acum, cînd sînt deprimat şi cînd simt nevoia unei încurajări, a luptat ca eu şi nu altul să primesc rolul. Este de necrezut.

Bucuria lui Gilbert era sinceră. Începu să repete acasă, scenele din film.

În prima zi de filmare, sosi la studio într-o stare de mare nervozitate. Mereu cu gîndul la publicitate, directorii îngăduiră accesul ziariştilor pe platou. Aceştia îl copleşiră pe Gilbert cu o ploaie de întrebări. Era obosit şi se simţea deprimat cînd începură, în sfîrşit, să repete scena hanului: vrînd să treacă drept un tînăr oarecare, regina, în travesti, se vede nevoită să împartă cu Antonio unicul pat al încăperii. În momentul culcării, Antonio descoperă că aşa-zisul „tînăr" este, în realitate, o fată şi exclamă: „Viaţa este plină de surprize plăcute!"

Cînd Gilbert pronunţă aceste cuvinte, ziariştii începură să zîmbească, dar pe producători îi cuprinse îngrijorarea.

Emoţia lui Gilbert avea urmări neplăcute asupra glasului său.

Inginerul de sunet declară că vocea i se pare răguşită.

Regizorul începuse să se enerveze cînd Greta interveni : „Vă propun o jumătate de oră de odihnă ; vino Jack, aș vrea să bem o cafea."

Gilbert îi sărută mîna și, împreună, plecară în cabina Gretei. El era foarte emoționat, dar Greta nu îi îngădui să vorbească de recunoștință : „N-am uitat cît ai fost de drăguț cu mine atunci cînd am sosit la Hollywood. În vremea aceea, mă ajutai tu pe mine cînd îmi era frică și nu aveam încredere."

„REGINA CHRISTINA" TRIUMFĂ

Bunăvoința Gretei avu un efect liniștitor asupra lui Gilbert. El își recăpătă siguranța de sine. Curînd, regizorul îl felicită pentru interpretarea sa.

Cea mai celebră pereche de îndrăgostiți din lume, era din nou unită. Relațiile dintre ei nu mai erau la fel de intime ca în urmă cu șase ani, dar cu toate acestea, filmul se bucură de o primire triumfală în lumea întreagă.

Fără îndoială că, atît din punct de vedere al interpretării, cît și sub raport tehnic, filmul era o reușită. Regizorul Mamoulian izbutise să redea, într-un mod admirabil, atmosfera înghețată caracteristică peisajului suedez.

Gilbert era foarte convingător în rolul cavalerului spaniol ; totuși nu izbuti să dea spectatorilor iluzia că văd un om al secolului al XVII-lea. La fel, Lewis Stone, în rolul lui Axel Oxenstjerna, părea mai degrabă un bancher american, decît un om de stat nordic.

În Greta, rolul reginei părea să fi descătușat forțe latente. Era deosebit de emoționantă, mai ales în scena finală : în picioare, la prova corăbiei care se îndepărtează de coasta suedeză, aruncă o ultimă privire spre pămîntul patriei.

Extrem de seducătoare în scenele de dragoste, Greta era mereu surîzătoare, şi plină de umor maliţios.

Fără îndoială că îi plăcuse o replică a reginei — în scena consiliului de miniştri, cînd aceştia îi cer să se căsătorească pentru a da tronului urmaşi, ea răspunde : „Nu, voi muri celibatară."

GRETA RENUNŢĂ LA PISCINA

După ce termină *Regina Christina*, plecă împreună cu Mamoulian într-o călătorie în Arizona. De data aceasta, comentariile nu erau răutăcioase, căci toată lumea era convinsă că noua aventură se va încheia cu o căsătorie. Dar la întoarcere, cei doi se despărţiră ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

Greta îşi schimbase, din nou, locuinţa. Observase că vecinii o spionau. Află că servitorii îngăduiau curioşilor să asiste la baia sa matinală. În schimbul sumei de un dolar, diferiţi indivizi ascunşi în podul casei o priviseră în timp ce înota goală.

Se instală într-o casă depărtată de şosea, ascunsă privirilor printr-un pîlc de chiparoşi. Casa nu avea piscină.

DIN NOU ÎN SUEDIA

După *Vălul pictat (The Painted Veil)* regizat de Boleslawsky, acceptă să filmeze o nouă versiune a *Annei Karenina*. I se propuse apoi, în teatru, un rol din ultima piesă a lui O'Neill, cu un onorariu de 10.000 dolari pe seară, dar ea refuză, căci prefera să plece în Suedia.

Din nou, prezența sa pe vas constitui obiectul curiozității generale. Doamna George Roosevelt, care se afla printre pasageri, declară că fusese „foarte interesant" să călătorească împreună cu Garbo.

Petrecu în Suedia o vară minunată, trezindu-se în fiecare dimineață la ora patru, cucerindu-i pe toți locuitorii satului unde închiriase o casă.

În toamna anului 1936, se întoarse la Hollywood.

19

DEMIMONDENA ŞI CONTESA

După Marion Delorme, Dama cu camelii este desigur cea mai celebră demimondenă virtuoasă a literaturii. Din punctul de vedere al psihologiei moderne, personajul este neconvingător dar, de la apariţia sa, toate marile actriţe au dorit să-l interpreteze.

Se considera că Greta îşi asumă un mare risc încercînd să o întruchipeze pe Marguerite Gauthier, dar temerile se dovediră inutile. După premiera filmului, un critic scria :

„Bunica mea le-a văzut pe toate marile vedete interpretînd acest rol şi ea vă poate asigura că Garbo este cea mai bună."

Filmul se bucură de un succes fără precedent. Explicaţia acestui succes este, fără îndoială, faptul că Garbo a ştiut să facă din Marguerite Gauthier o femeie a timpului nostru.

Niciodată nu a părut atît de veselă ca în acest rol tragic.

În scena cînd dansează poloneza — al cărui unic scop este de a pune în valoare primul său acces de tuse — este atît de proaspătă şi de surîzătoare, încît abia se observă că tuşeşte. Ea nu avea nimic din înfăţişarea pustiită de plăceri a Mariei Duplessis. *

Greta ştia, într-un fel de neuitat, să dea viaţă celor mai banale scene : primeşte un buchet de flori, îi aspiră mirosul iar tu, spectator, ai senzaţia că simţi parfumul florilor. Bea un pahar cu vin şi ţi se pare că vinul devine un partener însufleţit care îi vorbeşte astfel : «Bea din mine şi

* Personajul real, care l-a inspirat pe Dumas-fiul în scrierea *Damei cu camelii. (N.R.)*

am să te înveselesc. Te voi face şi mai fericită, şi mai iubitoare.»

În rolul lui Armand, Robert Taylor nu era însă prea convingător, fiind exagerat de frumos. Înfăţişarea lui amintea caracterizarea unui critic, în legătură cu un alt actor : „Rolul lui Armand i se potriveşte, de minune, dar i s-ar fi potrivit la fel de bine şi rolul Margueritei."

George Cukor, regizorul filmului, izbutise să redea în imagini pline de farmec, viaţa pariziană a anului 1840.

Garbo se concentra, întotdeauna, înainte de filmarea unei scene. Niciodată, nu repeta decît de două sau de trei ori, pentru ca interpretarea să nu-şi piardă prospeţimea.

Dimpotrivă, actriţe ca Bette Davis repetă o scenă ori de cîte ori socotesc necesar.

Fără a fi o intelectuală, Garbo avea multă intuiţie şi inteligenţă.

Prezenţa unui „străin" pe platou, o deranja, provocînd de fiecare dată proteste din partea ei.

Adesea, cu cîteva clipe înaintea filmării închidea ochii. Îi deschidea din nou, exact în momentul cînd aparatul era pus în funcţiune. Părea să se fi trezit atunci din visare şi tot chipul i se însufleţea.

Melwyn Douglas, un mare admirator al talentului ei, observase că sub raport tehnic Greta avea o experienţă redusă. „E foarte conştientă de lucrul acesta, motiv pentru care prezenţa unui actor rutinat o deranjează."

GUSTURI SIMPLE

Cu toată faima sa de vedetă internaţională şi cu toate milioanele sale, Greta îşi păstra obiceiurile simple. La masă, continua să bea lapte sau bere şi doar în cîteva ocazii rare, şampanie. Nu

renunţase la serviciul din porţelan albastru, dăruit de Emil Jannings şi de soţia sa.

Avea două pisici, făcea călărie, îi plăceau plimbările — mai ales pe ploaie. La baie nu se servea de cadă, făcea duşuri. Fuma zilnic un pachet de ţigări denicotinizate.

Purta, aproape întotdeauna, taioare din tweed şi ciorapi de bumbac sau de lînă, căci nu putea suferi ciorapii de mătase. Nu-i plăceau nici parfumurile şi nici produsele cosmetice. De cele mai multe ori îşi spăla singură părul iar la coafor nu mergea decît rareori.

Cu banii, era la fel de grijulie ca întotdeauna. Avea de atîţia ani acelaşi Lincoln vechi, încît la Hollywood, ori de cîte ori se vedea trecînd o maşină foarte veche, oamenii spuneau : „Trebuie să fie Garbo !"

„MARIA WALEWSKA"

S-a repetat de nenumărate ori că, în acest film, Charles Boyer i-a fost superior Gretei. Cu toate acestea, interpretîndu-l pe Napoleon, îşi dădea atît de mult silinţa să fie cît mai veridic, încît trecea adesea pe lîngă scopul propus.

Regia lui Brown era îngrijită, dar păcătuia prin abuz de detalii şi accesorii istorice.

Scenele în care Greta se întîlnea cu Boyer erau pline de noblеţe.

Pe vremea aceea, Greta ieşea deseori în oraş cu dirijorul Leopold Stokowsky. Lumea îi numea în mod familiar „Greta şi Stoky." Cînd doamna Stokowsky ceru divorţul, tuturor li se păru de la sine înţeles, că Greta va deveni cea de a treia doamnă Stokowsky.

Îi urmărea pretutindeni o curiozitate atît de vulgară, încît se văzură nevoiţi să fugă în străinătate. Se opriră abia în Africa, dar vînătoarea

continua și aici : îi întîmpinară o mulțime de reporteri...

Plecară la Napoli, cu avionul.

Abia sosiți, se aruncară în valurile mării, se plimbară prin grădini, culegînd portocale și măsline. Seara, Stokowsky interpreta muzică de Chopin și Ceaikovski.

DAR STOKOWSKY SE CĂSĂTOREȘTE CU GLORIA VANDERBILT !

Părăsiră Italia, plecînd împreună în Suedia. Lumea întreagă vorbea de căsătoria lor iminentă.

De data aceasta, ziariștii nu se mulțumiră doar să-i urmărească : într-o zi, baricadară șoseaua cu snopi de fîn, pentru a-i sili să coboare din mașină. Stokowsky nu frînă, mașina viră brusc oprindu-se în plină cîmpie. Din fericire, nimeni nu fu rănit, Stokowsky era furios. Nu erau mulțumiți nici acum, după ce cu o săptămînă înainte le acordase un lung interviu ? „Ba da — i se răspunse — dar ați vorbit despre orice altceva în afară de dumneavoastră și de Garbo."

Stokowsky se întoarse singur în Statele Unite... După puțină vreme își anunță căsătoria cu Gloria Vanderbilt, fiica unui miliardar. Presa trase concluzia că Greta nu avea noroc în dragoste.

20

DE LA TRAGEDIE LA FARSĂ

REÎNTÎLNIRE CU COLEGII DE CONSERVATOR

Singura persoană impasibilă era Greta însăşi, iar prietenii ei din Stockholm afirmă că nici nu a avut vreodată intenţia de a se căsători cu Stokowsky.

Rareori o văzuse cineva mai veselă ca în timpul acestei şederi în Suedia. Se plimba liniştită pe străzi, intra în magazine, îndepărtînd, însă, orice familiaritate. Adresa nu şi-o dezvăluise nici de data aceasta, cînd locuia în plin centru al oraşului.

Într-o zi, prietena ei, Mimi Pollak o invită la o recepţie împreună cu toţi foştii săi colegi de Conservator. Cînd invitaţii sosiră, avură impresia că intră într-o creşă : de tavan atîrna un imens biberon, simbol al uceniciei în artă, iar în faţa fiecărui tacîm se afla cîte o jucărioară. Pe masă, se vedeau sticle de limonadă pline de fapt, cu vin roşu.

Cu tot decorul acesta, serata începu într-o atmosferă solemnă. Cu excepţia gazdei, nici unul dintre invitaţi nu o întîlnise pe Greta de cînd devenise o mare vedetă. Dar, încetul cu încetul, toţi îşi dădură seama că ea nu se schimbase aproape de loc din vremea rămasă cu paisprezece ani în urmă, cînd se distrau atît de bine împreună. Tonul conversaţiei deveni mai liber.

Unul dintre colegi, spuse :

— E uimitor cît de bine vorbeşti suedeza, Greta !

— De ce e uimitor ? răspunse ea.

— Pentru că ai lipsit din ţară multă vreme.

— Asta nu contează.

— Te mai întorci acolo ?

— Da, pentru un timp.
— Ce vei juca ?
— O comedie !

Interlocutorul său înţelese că nu dorea să vorbească nici despre munca ei, nici de proiectele de viitor. În schimb, voia să afle totul despre colegi : dacă se căsătoriseră, dacă erau mulţumiţi în teatrele unde jucau, ce roluri obişnuiau să interpreteze ?

La despărţire, ea dori să plece singură. Colegii insistară s-o conducă acasă, cu maşina. Ea refuză şi chemă, prin telefon, un taxi. Îi spuse şoferului că merge la Grand Hotel iar acolo, îşi luă rămas bun de la prietenii care o însoţiseră. Intră în hotel doar pentru cîteva minute, apoi ieşi din nou, după ce comandă un alt taximetru, care o lăsă în faţa casei. Nu voia să-şi dezvăluie nimănui adresa.

Închiriase un mic apartament, compus dintr-o cameră şi o bucătărie. Îşi făcea menajul singură. Zilnic, vecinii o întîlneau cînd arunca resturile menajere, dar nu ştiau cine este noua locatară.

GAYLORD HAUSER

Puţini oameni înţelegeau că Garbo avea un foarte dezvoltat simţ al umorului, deşi umorul său era adesea vizibil.

După reîntoarcerea Gretei la Hollywood, unul dintre prietenii săi care conducea o mare casă de mode, îi ceru să-l ajute în găsirea unor denumiri pentru modelele noii sale colecţii.

— Poate că ne-am putea folosi de unele cuvinte suedeze, spuse el.

Greta acceptă să-l ajute.

— Trebuie să găsim ceva amuzant şi, totodată, original. Ceva care să sune bine în americană.

— Înţeleg, spuse Greta. Ce părere ai de „lantlolla" ? *

— Da, nu e rău deloc ! spuse el, după ce pronunţă de cîteva ori cuvîntul „lantlolla" cu accent american.

Ziua prezentării colecţiei sosi. Primul manechin, purtînd o rochie din lamé argintiu, înainta încet pe podium. Crainicul anunţă : „Lantlolla, numărul 1." Modelul următor, o haină din piele de leopard, se numea „Lantlolla, numărul 2".

Colecţia se bucură de un mare succes şi toate femeile adoptară la Hollywood stilul „Lantlolla".

În timpul prezentării, Greta se distrase ca o şcolăriţă. La început zîmbise, apoi izbucnise în hohote de rîs, rîsul acela pe care mii de spectatori l-au auzit pentru prima oară în ultimul ei film. Părea că el porneşte din suflet şi se transmite întregului trup, pentru ca să sfîrşească în accente uşor răguşite.

După părerea multora, veselia pătrunsese în viaţa Gretei o dată cu Gaylord Hauser, specialist dietetician.

Prima încercare a lui Hauser de a o cunoaşte pe Greta, nu fusese prea izbutită. Dar rezerva Gretei era o piedică prea neînsemnată pentru Hauser. Nu se descuraja. Folosea fiecare nouă ocazie pentru a-i vorbi despre metoda sa şi despre sine. El însuşi constituia cea mai desăvîrşită publicitate ambulantă a regimului pe care îl preconiza. După ce fusese un băieţel pipernicit, atins de tuberculoză şi condamnat de medici, reuşise să-şi recapete sănătatea şi să devină înalt şi puternic : avea 1,90 m, înălţime.

Bărbatul acesta de 50 de ani, ce părea uimitor de tînăr, plin de vitalitate şi de încredere în sine, o intriga pe Greta din ce în ce mai mult. Tratîndu-şi pacienţii cu iaurt şi spanac, după cum prevedea faimoasa sa metodă, obţinuse rezultate ex-

* „Ţărancă grasă" (în limba suedeză)

traordinare, vindecînd nenumărate vedete de toate suferinţele posibile.

Familii întregi de milionari adoptaseră „programul de sănătate" recomandat de Hauser iar clientela aceasta îi aduse faima mondială şi mulţi bani.

Acum, hotărîse să se ocupe de Greta.

În cele din urmă, reuşi să-i atragă atenţia asupra lui, prin aceea că o contrazicea mereu. Or, Greta, nu era obişnuită să fie contrazisă. Dacă îşi manifesta dorinţa de a-şi petrece singură seara, Hauser o ducea la o serată. Dacă o durea capul, îi dădea un amestec de grappe-fruit, miere şi germeni de grîu. Dacă era obosită, îi recomanda să facă o plimbare lungă în loc să stea la pat.

După părerea lui Hauser, singurul mijloc de a fi fericit în viaţă era să fii întotdeauna sănătos şi sociabil.

De cînd îl cunoscuse pe Stokowsky, vegetarian convins, Greta încetase să mai mănînce carne. Hauser curmă acest regim. După părerea lui, era bine să se mănînce carne, cu condiţia să i se adauge multe legume, iaurt şi drojdie de bere.

— Genul acesta de hrană îţi dă veselie, spunea el. Dacă vrei să fii şi mai vesel, poţi să adaugi un pahar de şampanie. Iar dacă cineva dorea să trăiască o sută de ani, avea o cale foarte simplă de urmat : n-avea altceva de făcut decît să adopte sistemul lui şi cu acelaşi prilej, pe el însuşi. Una dintre prietenele sale, în vîrstă de şaptezeci de ani, era încă foarte tînără !

Curînd, ziarele anunţară că Greta şi Hauser erau logodiţi şi că se vor căsători într-un viitor apropiat. Apoi, urmă o perioadă de tăcere. Din nou, Greta obosise.

Conducerea studioului o convinse pe Greta să interpreteze un rol de comedie în filmul *Femeia cu două feţe (Two Faced Woman)*.

Scenaristul S. N. Behrman transformă comedia în farsă. Idee nefericită, căci Greta nu poseda tehnica necesară pentru a juca un asemenea rol.

Nu izbutea deloc să intre în pielea unei profesoare de schi. Zadarnic rîdea zgomotos și dansa chika-chika: nu reușise să descopere tonul potrivit al farsei.

Garbo avea simțul umorului, îi lipsea însă talentul comic.

Publicul socoti că unele scene ale filmului erau șocante :

Greta purta o cămașă de noapte transparentă și, în altă scenă, — pentru prima oară de la debutul pe ecran — apărea în costum de baie.

21

„WELCOME HOME !" *

După *Femeia cu două fețe*, Garbo a părăsit cinematograful.

De ce ? Filmul nu era bun și desigur, ea regreta că acceptase rolul. Dar zvonurile potrivit cărora *Femeia cu două fețe* ar fi fost un eșec pe plan financiar, au fost dezmințite de „MGM". Toate filmele Gretei au avut succes de casă, în special în Europa, cea mai bună piață de desfacere pentru filmele sale.

La începutul războiului, exportul de filme s-a întrerupt. După o vreme, Greta socoti că nu mai este suficient de tînără pentru ca să filmeze. Louis B. Mayer încercă să o convingă să se întoarcă în studio. Îi oferi 250.000 dolari pentru un film, la alegerea ei.

— Dumneavoastră, ce îmi propuneți ?

— O nouă versiune a filmului *Carnea diabolică*.

Nu ! Proiectul nu o interesa pe Greta, nici mai mult, nici mai puțin decît oricare altul.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, Greta făcu o vizită prietenului său, Cecil Beaton, celebrul fotograf al Hollywoodului, care se bucura de o faimă internațională. El crezu că venise ca de obicei, pentru a-i cere s-o însoțească la masă, în oraș, dar nu mică îi fu mirarea cînd Greta îi spuse : „Păcat că ești un fotograf atît de bun ; plec în străinătate și am nevoie de o fotografie pentru pașaport." În aceste împrejurări, Beaton îi făcu Gretei fotografia devenită celebră.

---

* „Bun venit, acasă" (în engleză în original. *N.T.*)

Cînd în vara anului 1946 ea sosi în Suedia, ziariștii îi puseră numeroase întrebări în legătură cu zvonurile care circulau pe seama ei. Era adevărată știrea despre intenția ei de a deveni directoarea celei mai mari societăți de producție cinematografică din Suedia ? Sau faptul că urma să accepte postul de consilier artistic al unei societăți cinematografice din Norrkoeping ?

Ea izbucni în hohote de rîs.

— Nu m-aș putea ocupa, niciodată, de astfel de lucruri !

— În schimb, veți fi vedeta unui nou film suedez, spuse cineva.

— Cine v-a dat informația aceasta ?

— Carl Milles.

Celebrul sculptor suedez se întorsese din Statele Unite la bordul aceluiași vas cu care călătorise și Greta.

— Îi voi spune lui Milles două vorbe, să mă țină minte, răspunse Greta întunecîndu-se la față.

De fapt, cu puțin timp înaintea plecării sale din New York, primise o telegramă din Suedia prin care i se propunea un film inspirat dintr-o piesă de Strindberg, despre viața lui Gustav al III-lea.

Ziaristul insista pentru a obține răspunsul, dar ea preferă să declare :

— Am întîlnit-o pe Ingrid Bergman.

— Despre ce ați vorbit împreună ? Despre cinema ? Despre Suedia ? Considerați că este o actriță bună ?

— Ne-am salutat, pur și simplu. Natural, găsesc că este o actriță bună.

De data aceasta, Greta era însoțită de Georges Schlee un om de afaceri american, între două vîrste.

În tot timpul interviului, Schlee se străduí să dezmintă zvonurile potrivit cărora el era noul „prieten" al Gretei. Îi asigură pe ziariști că este căsătorit de mult, cu Valentine, desenatoare la o casă de mode, și că are intenția să rămînă în con-

tinuare căsătorit cu ea. De altfel, făcea o călătorie de afaceri iar peste două zile, pleca la Paris.

— Din moment ce domnișoara Garbo și cu mine sîntem prieteni foarte buni și din moment ce, întîmplător, ne aflam la bordul aceluiași vas mi se pare destul de firesc să-i fi ținut tovărășie.

Dar ziariștii păreau să gîndească la fel ca regina din *Hamlet:* „Prea multă înverșunare în apărarea lui". Iar reporterii făcură nenumărate fotografii.

Unii pretind că atașamentul Gretei față de Georges Schlee s-ar datora asemănării sale cu Mauritz Stiller. Schlee s-a născut în Rusia, întocmai ca regizorul suedez și la fel ca acesta a fost, în tinerețea sa, actor.

Cu siguranță, el a avut o mare influență asupra Gretei.

În timpul ședерii la Stockholm, Greta a fost găzduită de Max Gumpel, care se număra printre prietenii săi cei mai buni.

Mai multe societăți cinematografice insistau, pe lîngă Greta, să revină pe ecran. Dar ea preferă să plece la Londra unde adesea, fu văzută în tovărășia lui Cecil Beaton.

Ziarele londoneze publicară informații de felul următor :

„În cursul unei recepții oferite de ducele de Devonshire, prințesa Margaret a făcut cunoștință cu Garbo. Marea actriță i-a fost prezentată prințesei de către domnul Cecil Beaton."

Apoi se întoarse din nou în Suedia, unde declară :

„Găsesc că la Stockholm e mult mai frumos decît la Hollywood".

Adăugă că i-ar place să meargă în nordul Suediei pentru a vedea soarele la miezul nopții.

— E departe, spuse cineva.

— Nu face nimic, acum am timp.

Dar nu își îndeplini dorința. Plecă pe Coasta de Azur unde o aștepta baronul Eric von Rotschild. Făcură împreună o călătorie în Austria.

În același an, 1946, la sfîrșitul toamnei, se întoarse la New York. La sosire, ziariștii îi urară „Welcome home!" : devenise cetățeană americană.

Mai tîrziu, își vîndu casa din California și de asemenea proprietatea din Suedia.

Cînd nu colindă prin lume, locuiește la New York, la hotel.

22

FENOMENUL GARBO

În legătură cu căsătoria, Garbo făcuse odată, următoarea declarație : „Nu vreau să mă căsătoresc, pentru că n-aș putea îndura alături de mine prezența permanentă a unei alte ființe. Singurătatea îmi este necesară."

Bărbații care au fost văzuți întovărășind-o pe Garbo în acești ultimi ani, sînt aproape toți oameni între două vîrste.

Prin ce a subjugat Garbo atît de total publicul ? Prin frumusețea ei ?

Nu era frumoasă, în sensul clasic al cuvîntului. Iar ca actriță, ne emoționează mai mult prin personalitate, decît prin talent. Ea e un chip, niciînd însă o mască ; aceasta e forța dar, totodată, slăbiciunea ei. Rolurile de compoziție nu-i izbutesc. Secretul interpretării sale este că reușește să fie ea însăși, că se dezvăluie pe sine și adevărata ei natură.

Jocul unei mari actrițe nu este altceva decît o dezvăluire.

Expresia chipului său nu este niciodată elaborată, ea izvorăște din armonioasa împletire a sufletului și a trupului său. Ea nu suportă definițiile. Nu este niciodată ingenuă ori vampă, vulgară ori doamnă distinsă. Ea este etern femininul. Este o vrăjitoare care îi farmecă pe toți, fără ca vreodată să se lase cucerită.

Figura ei e pură, dar dovedește experiența vieții iar ceea ce reflectă este în armonie cu natura sa.

Chiar în scenele de pasiune, ea își păstrează echilibrul natural și nu devine niciodată exagerată.

NICI O CONCESIE PUBLICULUI !

În dorinţele ei, Garbo a fost întotdeauna foarte originală. Ea se află la antipodul egoismului micburghez care a caracterizat acea epocă.

Cînd interpreta o scenă, partenerii erau siliţi să se adapteze ritmului său de joc.

Dar, dintotdeauna, oamenii nu au acceptat decît cu mare greutate ca unul dintre semenii lor să aibă curajul de a trăi singur. O asemenea persoană — gîndeşte majoritatea muritorilor — este desigur puţin anormală.

Profesiunea de actor presupune o mare capacitate de adaptare : la partener, la regizor, la public. După un astfel de efort nu este oare firească nevoia de singurătate ?

Totul dovedeşte că Garbo s-a născut cu o mare sensibilitate. Ea nu îşi ascunde nesiguranţa, îndoielile, iar aceste trăsături nu sînt caracteristice actorilor care au, în general, o mare încredere în ei înşişi.

Pe cînd se afla la Hollywood, Greta îi scrie unei prietene : „Uneori, simt nevoia imperioasă de a mă naşte din nou, pentru a scăpa de senzaţia că nu sînt nimic."

Adesea, este deprimată dar nu vrea altceva decît singurătatea...

„Cel mai bun prieten al meu rămîn tot eu", scria ea la 14 ani. Trei ani mai tîrziu, cînd îşi începe cariera teatrală, educaţia ei rudimentară îi dă complexe de inferioritate. „Nu suport viaţa de societate. Duc o viaţă de călugăriţă", spune ea. Izolarea Gretei sporeşte curiozitatea generală :

„Am devenit acum «Misterioasa», pentru că nu vreau să ies în lume, să mă distrez."

Vechii ei prieteni se plîngeau că, ajunsă pe culmile gloriei, a adoptat o atitudine rezervată. Se ştie că oamenii încearcă să profite de pe urma celebrităţilor. A primit şi ea mii de scrisori de admiraţie sau de ură, cereri de bani, ameninţări.

Într-o seară, cînd cina la restaurant împreună cu o prietenă, se văzu nevoită să plece înainte de a face comanda : oamenii se apropiaseră de masa ei, voiau să ajungă la ea, s-o atingă.

Şi-a rezumat munca întregii sale vieţi cînd a spus : „cred că am colaborat la realizarea cîtorva filme bune." Nu toate vedetele de talie mondială sînt atît de modeste. Louis B. Mayer a rămas uluit cînd ea a refuzat un contract de un milion de coroane. I se oferi mai tîrziu aceeaşi sumă pentru ca să apară la televiziune, dar ea refuză, din nou.

În 1932, cînd banca din Beverley Hills — unde îşi depusese banii — dădu faliment, îndură această lovitură a soartei cu înţelepciune.

Rochiile nu o interesează, nu poartă bijuterii. Tratează cu indiferenţă orice distincţie. În 1937, regele Suediei îi acordă decoraţia cea mai înaltă a ţării, „pentru artă şi literatură". Înaintea ei, distincţia fusese obţinută de Selma Lagerlöf. Dar Greta nu-i dă nici o importanţă, iar consulul Suediei la San Francisco are multă bătaie de cap pînă reuşeşte să-i înmîneze decoraţia.

Este, oare, lipsită de inteligenţă ? S-ar comporta astfel, o persoană inteligentă ?

François Mauriac, Louis Bromfield şi Walter Hansenclever depun mărturie în favoarea inteligenţei sale. În ceea ce priveşte sensibilitatea sa, ne mulţumim cu dovada pe care ne-o oferă cele 27 de filme ale sale.

În raporturile cu semenii este capabilă de simpatie, dar nu face exces de sentimentalism.

Şi-a ajutat întotdeauna familia.

A contribuit cu sume mari de bani la unele opere de binefacere.

EGOISMUL UNEI MARI ARTISTE

În tinereţe a cunoscut mizeria. A fost nevoită să muncească din greu şi a învăţat să preţuiască

banul. Iată de ce, ea gîndește că orice om trebuie să muncească pentru a-și cîștiga existența.

„E tristă ca granitul și rece ca un sloi de gheață", spun detractorii săi.

Nu trebuie să uităm, însă, că Greta vine dintr-o țară nordică unde mari distanțe despart casele și oamenii. Suedezul n-a deprins încă arta de a trăi în societate. Nu este comunicativ. Iar Garbo este un exemplar tipic suedez, avînd suplețea bradului și melancolia unui apus de soare. Cînd un surîs îi ilumineză chipul, s-ar părea că a început să scînteieze în soare vîrful înzăpezit al munților.

Oamenii care au întîlnit-o la Hollywood spun că este egoistă. Uneori, la orele cele mai nepotrivite, suna la ușa unei familii prietene. Refuza, în schimb, să primească vizite, dacă nu erau anunțate în prealabil. Vizitatorului i se spunea că lipsește, chiar dacă ea nu făcea altceva decît să citească, ori să repete o scenă pentru filmarea din ziua următoare (Există un alt exemplu celebru : un literat cunoscut în lumea întreagă, dădea în casa lui o recepție. Invitase aproape cincizeci de persoane, care așteptau zadarnic apariția gazdei. Servitorul își luă inima în dinți și bătu la ușa stăpînului, spunîndu-i : „Domnule, invitații așteaptă." Marele om răspunse : „Să aștepte, acum lucrez !").

Artistul are nevoie de liniște, ca să-și poată asculta propria sa muzică interioară ; atîta vreme cît sunetele acestea se înalță clare și pure, el nu este niciodată, cu desăvîrșire, singur.

În viața Gretei Garbo au existat toate acele lucruri la care femeile tînjesc : frumusețe, succes, bogăție, celebritate.

Totuși, Greta nu pare mulțumită, căci necontenit se gîndește la ceea ce nu a reușit să săvîrșească.

Dar numele ei, strălucește și domină întreaga istorie a cinematografului.

«GRETA GARBO A SCHIMBAT CANOANELE DE FRUMUSEȚE ALE EPOCII SALE. EA A FOST ȘI A RĂMAS VEDETA CEA MAI TULBURĂTOARE A ECRANULUI, CĂLCÎND CU PICIOARELE EI, CAM MARI ȘI CAM GROASE, TOT CEEA CE REPREZENTASERĂ PÎNĂ LA EA LEGILE DE AUR ȘI DE FIER ALE CONDIȚIEI DE STAR». *(Ecaterina Oproiu).*

Greta Garbo la 17 ani, cu puțin timp înaintea realizării primului ei film (LUFFAR PETER — *Peter vagabondul*, de Erik Petschler, 1922).

GOSTA BERLING SAGA *(Povestea lui Gösta Berling*, **1924) de Mauritz Stiller.**

THE TORRENT *(Torentul*, **1926), de Monta Bell**

DIE FREUDLOSE GASSE *(Ulița durerii*, **1925) de Georg Wilhelm Pabst.**

THE TEMPTRESS *(Femeia-vampir,* **1926), de Fred Niblo. Alături de H.B. Warner.**

FLESH AND THE DEVIL *(Carnea diabolică,* **1927), de Clarence Brown. De la stînga la dreapta: Barbara Kent, John Gilbert, Greta Garbo, Lars Hanson.**

←

LOVE *(Anna Karenina,* **prima versiune, 1927), de Edmund Goulding. Cu John Gilbert.**

THE MISTERIOUS LADY *(Şarpele,* **1928), de Fred Niblo. Cu Conrad Nagel.**

←

THE DIVINE WOMAN *(Femeia divină,* **1928), de Victor Seastrom. Cu Lars Hanson.**

A WOMAN OF AFFAIRS *(Delir,* **1929), de Clarence Brown. Cu Lewis Stone.**

WILD ORCHIDS *(Pămîntul voluptății,* **1929), de Sidney Franklin. Cu Lewis Stone.**

THE SINGLE STANDARD *(Dreptul la dragoste,* **1929), de John S. Robertson. Alături de Marck Brown.**

THE KISS *(Sărutul,* **1929), de Jacques Feyder. Cu Lew Ayres.**

ANNA CHRISTIE (1930), de Clarence Brown. Cu George F. Marion.

ROMANCE *(Romanță*, 1930), de Clarence Brown.

INSPIRATION *(Inspirație*, 1931), de Clarence Brown. Cu Beryl Mercer.

SUSAN LENOX: HER FALL AND RISE *(Susan Lenox — Curtezana*, 1931), de Robert Z. Leonard. Cu Alan Hale.

MATA HARI (1932), de George Fitzmaurice.

AS YOU DESIRE ME *(Cum mă dorești,* 1932), de George Fitzmaurice. Cu Erich von Stroheim.

GRAND HOTEL (1932), de Edmund Goulding. Cu John Barrymore.

QUEEN CHRISTINA (*Regina Cristina*, 1933), de Rouben Mamoulian.

THE PAINTED VEIL (*Vălul pictat*, 1934), de Richard Boleslawski. Cu Herbert Marshall.

ANNA KARENINA (a doua versiune, 1935), de Clarence Brown. De la stinga la dreapta: Basil Rathbone, Greta Garbo, Fredric March.

CAMILLE (*Dama cu camelii*, 1937), de George Cukor. Cu Robert Taylor.

CONQUEST *(Contesa Walewska,* **1937), de Clarence Brown. Cu Charles Boyer si micul Scotty Beckett.**

TWO FACED WOMAN *(Femeia cu două fețe,* **1941), de George Cukor.**

Ecaterina Oproiu
GRETA GARBO, STAR CONTESTATAR

GARBO? DE CE GARBO?

De ce tipărim azi o carte despre Greta Garbo? Ca să vorbim despre star, salvatorul și cioclul Hollywoodului?

Ca să ne amintim ce a fost vedeta pentru film, în acele îndepărtate vremi, cînd Rudolph Valentino — nu viu, nu șeic, nu bigam, ci mort, datornic și pe catafalc — bloca New York-ul, lăsînd în urma cortegiului funerar cadavre (cadavre la propriu) de adoratoare?

Ca să evocăm istoria Hollywoodului în epoca în care Hollywoodul mai era „uzina de vise" și nu „cetatea de carton armat"?

Ca să mai umplem o criptă din mausoleul peliculei? Ca să mutăm în Panteonul filmului osemintele „Sfinxului suedez"?

De ce starul starurilor ne cheamă să ne întoarcem fața către el, acum, după ce star-sistemul s-a prăbușit, iar supervedetele, amenințate de șomaj, protestează pe linie sindicală (ca în India maharajahii, pentru că și maharajahii au format recent un sindicat)? De ce să redeschidem procesul vedetei acum, cînd elitele și antielitele, cînd „goșiștii de stînga și goșiștii de dreapta", cînd extremele și centrul (acel centru care, după spusele lui Malraux, nu mai e demult la mijloc), cînd toată lumea trăiește cu o neascunsă satisfacție moda anti-vedetei, adică a vedetei-pe-dos?

Cum să semene viața Gretei Garbo cu viața Hollywoodului cînd Hollywoodul nu mai seamănă demult cu el însuși, cînd prinții lui au plecat în exil, cînd rochia purtată de Scarlett O'Hara a fost vîndută la licitație, cînd junii-primi, nebunii, frumoșii, zăpăcitorii lui juni-primi cu fular alb

și eventual cu mustăcioară, băieții aceia trăzniți, care zburau în mașini decapotabile și umpleau prima pagină a ziarelor cu romanțe și scandaluri s-au dus, — unde s-au dus ? — spre clinicile de dezalcoolizare ? spre spitalele de reumatologie ? sau poate spre parcul acela cu alei de vis, cu bazine și fîntîni arteziene, spre grădina aceea vastă, admirabil întreținută, cu mii de cavouri și o firmă strălucitoare : „Frumosul Hollywood". Așa scrie pe firmă. Probabil de aceea, probabil ca să facă și mai frumos cimitirul stelelor, un antreprenor de pompe funebre din Los Angeles a avut ideea să instaleze pe pietrele funerare difuzoare, o vastă rețea de difuzare „ca să-l puteți asculta pe Bing Crosby, chiar în lumea de dincolo". Dar bineînțeles antreprenorul nu mai există și nici melodiile lui Bing Crosby nu se aud pe aleile acelea „admirabil întreținute". O asemenea idee nu mai poate prinde în California de azi, năpădită de societățile de televiziune, de studenți contestatari și de grupurile de turiști, care se fotografiază la Disneyland. Pentru o asemenea idee e nevoie de celălalt Hollywood. Hollywoodul lui Mary Pickford, logodnica și pușculița Americii, Hollywoodul lui Mae West, cînd Mae West, citind cartea de telefon, putea face „să roșească un regiment".

Atunci de ce tocmai Greta Garbo, cînd de treizeci de ani Garbo tace, cînd de un sfert de veac filmele ei se mai pot vedea doar la cinemateci (firește, la acele cinemateci care nu-și fac un punct de glorie din reluarea și re-reluarea *Vagabondului*, firește la acele cinemateci care nu cultivă băieții veseli, mîncători de semințe, nimeriți, dumnezeu știe cum, nu la *O floare și doi grădinari*, ci la un Stroheim mut și de aceea băieții bat podeaua cinematografului — și nu, așa cum probabil ar dori, casierița — și urlă cu năduf : sonorul !)

De ce absența ei ne tulbură mai mult decît prezența lor, colegele ei de glorie, candidate la ado-

rație, poate nu mai puțin frumoase, poate chiar mai talentate, în orice caz infinit mai curajoase, pentru că ele n-au fugit de pe cîmpul de luptă, pentru că ele n-au dezertat în fața Marelui Inamic, pentru că ele au rămas pe baricade înfruntînd ridicolul de a nu mai fi sublime, suferind umilința de a arăta făpturilor omenești că sînt și ele făpturi omenești, supuse legilor deshidratării și ale crepusculului.

De ce Garbo rămîne și azi un subiect exaltant ? Ce ne atrage ?

GARBO, DESTIN DE EXCEPȚIE ?

Ne atrage senzaționalul biografiei ?

Bineînțeles că romanța acestui Țurțure de Foc are picanteria ei. Garbo n-a lîncezit într-un tîrg păcătos, ca nevastă de sub-chirurg ; bovarysmul ei a avut o anvergură fără precedent. Mizantropia ei a vizat prinți moștenitori. Celibatul ei a fost un scandal mondial. Dorul ei de singurătate, adio-ul rostit acum treizeci de ani au fost înregistrate ca o palmă pe obrazul umanității. Pe acest obraz care nu mai prea roșește, unii mai văd și acum urmele degetelor ei prelungi.

Bineînțeles destinul Gretei Garbo este un destin de excepție. Dar Larousse-ul, dacă stăm să ne gîndim un pic, s-a tipărit pe cheltuiala destinelor de excepție și toată lumea știe că, înainte de a fi milionar, Ford seniorul aduna fiare vechi ; că înainte de a fi mareșali și regi, mareșalii și regii lui Napoleon curățau grajdurile ; și chiar în vremuri mai îndepărtate, cînd găoacea ierarhiei se spărgea mai anevoie, cînd spiritul de castă se arăta mai puțin moleșit, chiar atunci putea să existe un sclav eliberat, un păzitor de vite ajuns păzitor de senat, un tip à la Marco, praefectus praetorio, care

juca pe degete un imperiu roman şi un împărat ca Tiberiu. Asta ca să ne oprim cu exemplele la sfetnici şi să nu trecem la cezari, pentru că nici dosarele marilor domnitori nu sînt lipsite de suspense, pentru că istoria are colecţia ei de foiletoane, de *Série noir*, de aventuri palpitante cu uzurpatori norocoşi şi dansatoare de circ devenite împărătese.

Cu toate acestea nu numai la scara istoriei propriu-zise, dar nici la scara istoriei filmului, biografia Gretei Garbo nu ne striveşte prin inedit. Billquist îi povesteşte copilăria petrecută într-un cartier aflat pe hotarul dintre sărăcie şi modestie, apoi ne povesteşte adolescenţa într-un mare magazin, în care frumoasa vînzătoare de la raionul de pălării are şansa să devină eroină de film-reclamă; apoi întîlnirea, marea întîlnire, cu acel regizor-care-avea-să-i-schimbe-viaţa ; saltul mortal spre glorie etc. etc. Ştiu sigur — există şi probe scrise — că ascensiunea aceasta a exaltat o imensă armată de candidate la glorie. Va să zică se poate ! Se poate să începi ucenică la bărbier, şi în zece ani, tu, fetiţa care şedeai în picioare, cu lighenaşul de spumă, lîngă bărbaţii care nu te zăreau, în 10 ani să devii idealul inaccesibil al întregii specii masculine.

Bineînţeles asemenea basme adevărate nu se scriu în multe frizerii din lume. Cu toate acestea, privit nu la scara făpturii, ci la scara filmului, un asemenea destin nu numai că nu e senzaţional, ci dimpotrivă aş putea să afirm că este *tipic* pentru o artă care dădea atunci buzna în istorie. Primii regi ai ecranului nu sînt coborîţi din cer cu hîrzobul. Ei vin de jos de tot, ca Chaplin. Ei se ridică din sărăcie lucie, ca Valentino. Înainte de a deveni idoli, sînt băieţi la bar şi băieţi de prăvălie. Înainte de a fi mituri, sînt vînzători de ziare şi văcsuitori de ghete. Înainte de a se însura cu o fiică de milionar sau cu o lady, prinţii amorului lucrează ca boxeri amatori sau ca dansatori cu ziua. Nici reginele ecranului, în această epocă, nu

sînt fetițe de bancheri, cum a fost Shirley Temple. Ele nu se trag din Wall-Street, ci din Brooklin, ca Mae West. Așa era regula atunci. Azi regula s-a schimbat, pentru că între timp, se știe, filmul și-a creat dinastii. Ca să ajungă cap de afiș vlăstarele dinastiei Chaplin nu sînt obligate să treacă prin funcția de garderobiere. Dinastia Frank Sinatra, oricît de mulți contestatari ar număra noua generație, nu are de ce să-și trimită moștenitorii să vîndă ziare, așa cum a făcut cîndva capul familiei. Idem — dinastia Henri Fonda. Idem — dinastia Dino de Laurentiis. Idem ceilalți. În epoca de aur a starului regula era : debutul famelic. În epoca famelică a starului regula a devenit : debutul de aur.

GARBO — „DIN TREAPTĂ ÎN TREAPTĂ"

Ne atrage Garbo actrița ?

Într-o anumită măsură sigur că da. Nu știu dacă a fost o actriță înnăscută, o făptură stigmatizată de vocație, o Rachel a celuloidului. A fost însă, incontestabil, o mare, o foarte mare actriță.

Istoricii au comparat-o cu Sarah Bernhardt și comparația se făcea întotdeauna în favoarea lui Garbo pentru că ea sugera enigma Sfinxului, în timp ce marea Sarah se afundase în ridicol, într-un ridicol macabru, din care nu lipsea nici un schelet uman, pe care tragediana îl achiziționase într-o criză metafizică, nici sicriul din lemn de păr, în care se hotărîse să doarmă, ca să se familiarizeze cu ideea trecerii pe celălalt tărîm.

N-a irupt ca un vulcan. Cînd a apărut prima oară în film nu s-au despicat catapetezmele. Ea n-a devenit star, ca blonda și planturoasa Mae West, după primele două cuvinte. Primele ei

două cuvinte nici nu s-au auzit, probabil nici n-au existat, căci acele comedioare publicitare mizau numai pe chipul domnişoarei de la raionul de confecţii de damă (125 kronas pe lună), mutată mai apoi la raionul de pălării. A stat acolo 18 luni, dulce, mofluză, probînd castroane de fetru cu funde de mătase. Chipul ei era pe atunci nespus de comun şi de dulce, iar silueta — durdulie şi „supractajată". („Fata asta e aşa de mare că nici n-o să încapă pe ecran" — zicea un contemporan.)

A urcat deci în profesiune treaptă cu treaptă, ca un comandant de oşti care-şi începe cariera ca ordonanţă. Cîteva muzee mai păstrează şi azi primele sale apariţii : un rol burlesc într-un film-reclamă (cum nu trebuie să se îmbrace o femeie de lume) sau acea rabelaisiană chemare : mîncaţi prăjituri ! — un filmuleţ în care o Gretă pantagruelică înfuleca o uluitoare cantitate de prăjituri, ca să îndemne mulţimile să consume produsele fabricii cutare. Colosale, kolosale, aceste snoave cinematografice şi într-un anumit sens, infinit mai deschise spre meditaţie decît Dox-urile lacrimogene de mai tîrziu, în care ea joacă pe crinul în mocirlă, pe Orhideea sălbatică, pe Femeia misterioasă, pe Divina, pe Femeia Vampir. Nu fotografiile cu Gilbert sau cu Stokovski, ci primele ei fotografii sînt într-adevăr senzaţionale : o fată în rochie albă croită în casă, în ajunul Paştelui, părul încîrlionţat cu fierul, pantofii imenşi butucănoşi. În mînă : un buchet de flori, bineînţeles de hîrtie. Sau ea, reclama cataloagelor Bergstrom : ea în cinci ipostaze, cu cinci ceaune înalte, de fetru, purtate cu o frumuseţe înţepenită de sfiiciune şi de importanţa evenimentului. Sîntem în anul 1921, iar pălăriile se numesc *Clary, Ethel, Jane*. Peste 10 ani purtătoarea lor se va numi *Sfinxul suedez, Sihastrul de 1 milion de dolari, Misterul arctic*.

GARBO, ÎN CONTEXT

Pe vremea aceea, însă, în 1921, nimeni nu avea nici o presimțire. Pe vremea aceea lumea alerga la cinema ca să vadă filmele societății Nordisk, căci pe atunci — o tempora, o mores ! — doar în filmele daneze se putea zări un veritabil „sărut pe gură". Pe vremea aceea zeițele se numeau : Asta Nielsen, (care, în ciuda fizicului său nu prea norocos și chiar în ciuda talentului ei real, trecea drept întruchiparea *patimii nordice)* sau Pola Negri, vedeta nr. 1 a Berlinului (peste doi ani va pleca în America și Berlinul va rămîne neconsolat și fără înlocuitoare, urmărind de departe și înciudat tapajul ascensiunii ei mondiale, vîlva nenumăratelor ei căsătorii și logodne cu conți — pe vremea aceea filmul era nebun după iubiri veșnice, iar Hollywoodul era nebun după blazoane). Pe vremea aceea întruchiparea idealului feminin, super-femeia fatală, era Theda Bara (priviri de jeratic, temperament torid, senzualitate exotică, „kiss me fool", limuzine albe, sclavi nubieni, șerpi, șerpi de-adevărat încolăciți pe brațe, și antebrațe nude). Greta Garbo al acelui an era Francesca Bertini și filmologii jură că de la Bertini istoria cinematografiei nu a mai cunoscut o actriță „care să știe să se încolăcească atît de pătimaș". Pe vremea aceea femeile purtau pălării cu boruri imense : à la Bertini, fumau din țigarete superdimensionate : à la Bertini, se înmănușau, dincolo de cot, tot à la Bertini. Pe vremea aceea Freud lucra prin Bertini în Europa (căci psihoza n-a trecut dincolo de ocean ; deși America i-a făcut propuneri „irezistibile", ea a rezistat) și această defulare cinematografică a devenit atît de prosperă încît producătorul Barattolo a înființat Bertini-Film, o

casă de filme, care avea ca unic ţel exploatarea comercială a filmelor cu Francesca Bertini.

În contextul acestor idoli feminini apare Greta Garbo în *Gösta Berling*, ecranizare violentă şi stufoasă a romanului Selmei Lagerlöf, film-mamut (versiunea originală 3 ore, după alţii 4, într-o epocă peste care mai plutea moda comediilor de scurtmetraj) operă de referinţă (aici e faimoasa scenă a saniei, hăituită de lupi printre gheţurile nordice) „un faliment foarte frumos montat", — spunea un critic, o consecinţă a faptului că „domnul Stiller a văzut prea multe filme proaste" — spunea romanciera, un film hulit de contemporani şi înălţat pe soclu de posteritate, înălţat acolo din mai multe motive, dar principalul motiv rămînea Ea, Ea despre care se scria la premieră : „Din punct de vedere spiritual este sub rol, dar e minunat de frumoasă în rochiile-i *empire* şi în ciuda faptului că prezenţa ei poate fi luată uneori drept natură moartă, ea rămîne una din petele strălucitoare ale filmului".

În cîţiva ani natura moartă devine „Prinţesa nordică". În cîţiva ani creatura „proastă şi tacitumă" (aşa vorbea despre ea criticul Hjalmar Lenning) devine „Simbolul suprem al tragediei de nepătruns". „Pentru noi, nu era decît o novice timidă şi mediocră" declara o actriţă la modă. Peste cîţiva ani, departe de mediul suedez, care la drept vorbind a fost ultimul detaşament care a plecat steagurile la picioarele ei, peste cîţiva ani actriţele la modă, nu numai din Scandinavia, ci de pe întreg mapamondul vedeau în novice rivala cea mai temută, iar criticii, alţi critici, cu o audiţie infinit mai întinsă, se declarau învinşi : „Dacă Hollywoodul s-ar prăbuşi — scria unul dintre ei — în mijlocul cenuşii lui ar rămîne intact un diamant : Garbo."

Cum se explică această ascensiune ?

GARBO, INVENȚIE STILLER

În ordine cronologică acest salt acrobatic se explică printr-un nume : Mauritz Stiller.

Dandy, om de lume rafinat și frenetic era poreclit Marele Duce, dar pe platou își uita farmecul monden și funcționa ca Marele satrap. Avea „mîinile ca niște șunci", dar detesta „urîtul" și făcea alergii în fața persoanelor „neestetice". Ambițios și talentat, zgomotos și egoist, celibatar neclintit și maniac al garderobei, epicurean și despotic, zgîrcit și Mecena, cultivat și plin de superstiții își comanda hainele la Londra și fuma țigările asistenților, avea firea schimbăcioasă, degetele împodobite cu safire, perle și diamante ; accesele sale de furie băgau spaima în actori, iar automobilul lui, un Kissel de comandă, galben, „bolidul galben", — băgase spaima în pietonii Stockholmului. Sincer pînă la cruzime și cabotin pînă-n vîrful unghiilor, fire de poet și apucături de negustor de sclavi („cea mai bună ființă omenească pe care am întîlnit-o" — avea să zică Ea mai tîrziu), nonșalanță de aristocrat pur-sînge și energie de self-made-man, maestru al comediei sofisticate, după ce a străbătut cele mai nesofisticate meserii, inclusiv aceea de vînzător ambulant, dezertor printr-un concurs de împrejurări, (căutat de poliție în țara lui de baștină, trece frontiera clandestin, vorbind cu aplomb suedeza — „și-a vorbit drumul în patrie" („the talked his way in to the country") spun biografii.

Cînd l-a întîlnit, el avea 40 de ani, iar ea 17. El era „țarul filmului suedez", iar ea o elevă de conservator, stîngace și taciturnă, o fetișcană cu strungăreață și gene lungi, nefiresc de lungi, care-și vopsea buzele cu prea mult roșu și suferea „din cauza rochiei sale uzate" și a dragostei sale neîmpărtășite pentru Carl Brisson, fost boxer, devenit actor de revistă. Ea, viitorul torent, era atunci „de

o banală simplicitate". El, viitorul înfrînt, smulgea pe atunci lumea din ţîţîni.

Greta Garbo a fost invenţia lui Stiller. Invenţie şi descoperire (aşa cum avea să fie Marlène Dietrich pentru Joseph von Sternberg sau peste mult mai mulţi ani, Brigitte Bardot, pentru Vadim). Operaţia nu era inedită. Motivul Pygmalion-ului e vechi, e străvechi, dar parcă nici o artă nu a fost atît de aptă pentru această legendă, poate pentru că nici o artă nu este atît de aptă la artificiu, artificiu în acel prim sens pe care îl notează dicţionarul limbii române, adică „procedere cu artă, cu măiestrie, cu iscusinţă", „meşteşugire". Poate pentru că filmului îi dă mîna să nu se lase intimidat de acea mistică poruncă : „născut, iar nu făcut !". Poate pentru că filmul crede în verbul *a face*, în „procedere". Experienţe, care aparţin azi folclorului, au dovedit de altfel demult forţa vrăjitorească a acelei teribile procederi numită montaj ; forţa vrăjitorească a acelei teribile procederi, numită ecleraj ; forţa vrăjitorească a celeilalte teribile procederi, numită machiaj ; — şi tot aşa mai departe.

Stiller a inventat-o pe Garbo piesă cu piesă. El i-a dat numele Garbo. (Ciudat, Fritiof Billquist spune aici o poveste cu Greta şi cu cea mai bună prietenă a ei din copilărie, Mimi Polak şi le descrie căutînd un nume în registrele Serviciului de starc civilă.) Arthur Norden, asistentul lui Stiller şi viitor doctor în filozofie şi profesor de istorie, are o altă versiune, mai credibilă, zic eu. El îşi aminteşte cum se frămîntau, el şi maestrul, pentru a da protejatei lor acel nume care să fie concomitent enigmă-chemare-promisiune ; el îşi aminteşte chiar odiseea acestui botez. Ideea le-a venit de la Gabor, regele Ungariei. La început era Mona Gábor. Pe urmă a fost Mona Gabó, Gabro, Garbo.

Stiller i-a poruncit să slăbească 10 kilograme, el i-a hotărît machiajul şi pieptănătura („părul ei părea nepieptănat, veşnic rebel în faţa pieptenelui şi a periei"). El a asistat-o la proba rochiilor. El i-a fixat condiţiile primelor contracte, iar mai tîr-

ziu el a fost acela care a condus din umbră faimoasa ei grevă hollywoodiană. El a fost tacticianul acelei istorice bătălii pentru dolari. El a vorbit domnilor de la Metro-Goldwyn-Mayer despre domnişoara Garbo („Care domnişoară Garbo ?"). El, ca să folosim expresia proprie, „le-a băgat-o pe gît". El a condiţionat venirea lui în America de acceptarea ei (şi M.G.M. a acceptat-o, ce erau pentru M.G.M. 315 dolari pe săptămînă. Ce contau 315 dolari, cînd Hollywoodul se hotărîse să declanşeze războiul de expansiune, cînd toate marile talente ale Europei trebuiau luate prizoniere şi aduse „acolo" — fireşte un prizonierat în colivii de aur, bătute cu nestemate — ce erau 315 dolari pe săptămînă, cînd filmul scandinav trebuia decapitat şi capul lui glorios trebuia adus tot acolo, la Hollywood ?) „Capul — bicefalic, ca să zic aşa — se numea Stiller-Sjöström. Aceşti doi mari regizori formau în anii aceia «marea şcoală a filmului suedez», moment de zenit în cinematografia unei ţări în care soarele stă atît de puţin sus-de-tot. De fapt, ei nu au reprezentat «un moment» ci o zi de solstiţiu estival, căci, lăsînd la o parte perioada Bergman, ce este oare istoria cinematografului suedez, dacă nu „istoria lui Stiller — Sjöström, dincolo de care se ridică o umbră înaltă, o umbră feminină : cea a Selmei Lagerlöf ?"

Stiller i-a dat stilul. Acesta nu este un calambur. Acesta este primul adevăr proeminent al unei biografii care se deschidea şters, posac, mediocru, o biografie fără promisiuni excepţionale, chiar şi fără promisiunea, clasica promisiune a unei „frumuseţi nefireşti", frumuseţea aceea-şoc, atuul tuturor vedetelor-fete-sărace, descoperite în lift. Dar ea nu a fost o frumuseţe-şoc. Ea era numai una dintre „cele două fete drăguţe" pe care Stiller le ceruse la conservator pentru noul său film: Mona şi Greta. Două domnişorele fîstîcite în faţa maestrului (şi ca nu era nici măcar prima din cele două fetişcane, care-l salutau cu un cnix, căci, după cum avea să spună mai tîrziu un asistent : „Mona era conside-

rată cea mai frumoasă fată din şcoală, iar Greta avea o figură destul de drăguţă, cu toate că avea tendinţa să devină cam dolofană").

Stiller a făcut din Greta : Garbo. El a obligat să cînte un chip pe care, la început, toţi ceilalţi îl credeau înţepenit. Cînd machiorii se declarau neputincioşi, cînd toate probele făcute în afara lui păreau cu bunăvoinţă mediocre, cînd ea se simţea cuprinsă de paralizie în faţa oricărei alte persoane cu care era nevoită să lucreze, el a inundat obrazul ei cu o lumină albă, cretoasă care proiecta făptura tinerei sale protejate într-un tărîm de vis, o sugera îndepărtată şi misterioasă, o încărca de o senzualitate abstractă, o făcea dezirabilă şi inaccesibilă. El a fost primul care i-a dat acea alură stranie, gravă, pînă la suferinţă, aerul acela care nu permitea să fie comparată cu nici una din actriţele *en vogue :* frumuseţi dulci, temperamente zglobii, zulufi nebunatici, guriţe în formă de inimioară.

GARBO — UN PIGMALION OBLIC

Apăsînd pe rolul lui Stiller, mărindu-i umbra, nu vreau deloc să micşorez lumina Ei. După primele luni la Hollywood, după acele penibile încercări şi aşteptări umilitoare, după tratativele cu oficialii de la M.G.M., după ce ea este obligată să-şi opereze dinţii, după ce el este înlocuit ca regizor la a treia zi de filmare, căci americanii nu acceptă „excentricitatea metodelor sale", după acele prime încercări deznădăjduite de a lucra împreună, Greta Garbo va rămîne singură, faţă-n faţă cu propriul său destin. Stiller nu mai poate să indice operatorului cum s-o filmeze, Stiller n-o mai poate învăţa cum să-şi sprijine capul în perne. Dar Stiller îi arătase Nordul. Stiller o proiectase

pe orbită. Stiller o programase și acest fapt nu cred că trebuie înregistrat ca o diminuare.

După căderea matriarhatului, pînă în zilele noastre, puterea femeilor a fost întotdeauna o *putere oblică*. „Geniile care se nasc femei sînt pierdute" spunea Stendhal și dacă aruncăm un ochi atent peste istorie și dacă încercăm s-o cîntărim fără orgolii de sufragete, trebuie să recunoaștem că Stendhal a avut dreptate. Ca să nu-și piardă geniile, ca să forțeze mîna unei istorii croite la scara masculină, specia feminină a elaborat de-a lungul veacurilor o strategie de intrus și o tactică a loviturii piezișe. Neputînd domni peste popoare, femeile au încercat întotdeauna să domnească peste domnitori. Neputînd subjuga planurile războinicilor, femeile le-au subjugat visele. Înainte de a prelucra senatul, senatorul era prelucrat de matroană. Cornelia lucra prin fii, Gaia prin Gaius, muza prin poet, frondeuza prin bilețelul secret, lady Hamilton prin amiral. Cum de la căderea matriarhatului pînă în zilele noastre (dar desigur nu și pînă-n ziua de apoi) toate artele, chiar și arta culinară, stau — cu excepțiile de rigoare — sub supremația masculină, puterea femeilor, puterea geniului feminin a lucrat și aici „cruciș".

Acest adevăr, inconfortabil desigur pentru o jumătate din populația planetei, este evident mai ales în zonele în care talentul nu poate prospera autonom, în artele colective și mai ales în film. Aici nu se poate imagina neatîrnarea, așa cum nimeni nu-și poate imagina un Hamlet independent de Shakespeare. Marile zeițe ale ecranului au fost mari în măsura în care au știut să-și exalte mentorii. Tăria lor a început cu acceptarea de a se lăsa modelate. Ele au poruncit, ascultînd. Demiurgul zeiței a fost regizorul. Dar muza regizorului a fost zeița. Așa a fost relația Garbo-Stiller. Așa a fost și în istoria filmului și în istoria propriu-zisă. Marele rol al femeii a fost întotdeauna rolul sufleurului.

GARBO — CINEASTUL

Decolarea actriței poartă numele lui Stiller. Marea ei aventură în cosmosul cinematografic nu poate fi asociată de nici un nume propriu, iar triumful său este unul dintre cele mai ciudate, pentru că filmele pe care ea le-a făcut nemuritoare nu sînt opere fundamentale, dimpotrivă, așa cum bine zice un critic american : „sînt ca un roman ieftin. Citește unul și le-ai citit pe toate". Ado Kyrou adaugă că „ea a transformat spanacurile în capodopere", iar Dario Vidi pune punctul pe i : „Există filme pasionale, așa cum există crime pasionale. *Mata Hari,* de Greta Garbo — pentru că regizorul nu contează, nici decorurile, nici anecdota, este un film pasional. Autorul acestui film, ca și al tuturor filmelor sale este : un cineast numit Garbo".

Ieșită de sub umbra inventatorului, actrița începe să-și întindă umbra asupra colaboratorilor, pentru că alături de ea autorul are aerul că-i colaboratorul propriului său film. La scara ei, scenariștii par aproape întotdeauna schematici și nu de puține ori ridicoli ; regizorii par inteligenți, doar în măsura în care știu să-i subordoneze întreaga peliculă ; partenerii — cu excepția unui Stroheim și a unui Boyer-Napoleon— par întotdeauna prea scunzi pentru ea, scunzi la figurat, dar și la propriu (lumea Hollywoodului a făcut destul haz auzind de cîtă inventivitate era nevoie ca să nu-și eclipseze partenerul, chiar atunci cînd partenerul era actorul ei preferat, John Gilbert. Ca să nu-l domine și cu statura ei fizică ea trebuia să stea mereu în fotolii, să-l privească de jos în sus, trebuia să se lungească pe divane, să se ghemuiască la volan, iar cînd împrejurările cereau imperios ca amîndoi eroii să fie filmați în poziție verticală, frumosului Gilbert i se pune sub tălpi un taburet.

Ramon Novarro, pe atunci prinț al iubirii, reputat spărgător de inimi, play-boy cu palmares mondial, nu a fost mai puțin dezavantajat. Priviți-i pe amîndoi în *Mata Hari*. Ea captează toate razele. Cînd apare ea, ceilalți nu se văd. Cînd totuși printr-un efort de voință te hotărăști să-i zărești partenerul, cînd îl ochești și pe el, ofițerul nefericit, îndrăgostit de dansatoarea spioană, cînd el apare după o noapte, o noapte probabil cerească, — cum altfel ar fi putut fi „o noapte cu ea" ? — el intră pe ecran strivit de flori și zăpăcit de emoție. Cînd se apropie ea, el pare un cintezoi la umbra unui vultur cu aripile desfăcute, și cînd te uiți mai bine la părul lui creț și la mustața lui de gondolier păgubaș și la obrăjorii lui dolofani și probabil rumeni și cînd îl vezi cum s-aruncă la picioarele ei — așa ca-n caricaturi, piciorul stîng pe podea, mîna dreaptă pe inimă — și cînd te uiți la ea, ca să vezi ce-o să facă, iar ea rămîne lungă, nesfîrșit de lungă și albă, nefiresc de albă, imobilă și abstractă — înțelegi că ea nu-l vede, că ea nu l-a văzut de fapt niciodată pentru că ea, Greta Garbo nu și-a văzut niciodată partenerul. Mereu îndrăgostită, în toate filmele iubind mortal și inspirînd iubiri mortale — ea a trăit mereu într-o dragoste iscată și hrănită doar de propria ei imaginație. Niciodată n-a avut aerul că-l iubește pe *el*, pe Gilbert sau pe Novarro. Ea a iubit imaginea pe care ea și-a făcut-o despre omul iubit. De-aici și unda tragică, sincer tragică care-i înfășoară toate poveștile de iubire, chiar pe cele ridicole.

GARBO SAU FOAMEA DE ABSOLUT

Revăzînd filmele sale, după aproape cincizeci de ani de la prolog și după peste treizeci de ani de la epilog — nu se poate spune că pentru noul

public, crescut la şcoala durilor, jocul ei nu apare marcat de temperamentul focos al epocii, că nu se văd în el gesturi de supralicitaţie şi accente de suferinţă, uneori cam retorică. Obrazul ei a stat de altfel în toate filmele sub semnul durerii, şi este poate semnificativ că singurele ei roluri comice au fost : debutul său în acele filme publicitare (mai mult ilare decît comice) şi rolul din ultimul său film *Femeia cu două feţe* (senzaţional ! — *Garbo rîde pentru prima oară !* exultau reclamele).

Admiratorii n-au suportat însă s-o vadă rîzînd. Ea însăşi nu s-a putut recunoaşte în pielea acelei mici instructoare de schi complexată de eleganţa fostei iubite a actualului soţ — o provincială care se deghizează în „femeie de lume" ca să-şi recucerească iubitul legal. Nici criticii nu puteau accepta pelicula şi vociferau : „O lovitură nefericită. Este ca şi cum ţi-ai vedea propria ta mamă, beată" *(Time)*.

De fapt, ceea ce îi indigna atunci pe toţi, nu era simplicitatea povestirii. Printre cele 26 de filme pe care Garbo le filmase pînă atunci, existau destule cacofonii. Nici calitatea peliculei nu justifica această zgomotoasă respingere (căci George Cukor, precum se ştie, nu a fost chiar cel din urmă regizor al Americii). Ceea ce li se părea tuturor intolerabil era faptul că ea lăsa să-i cadă de pe faţă *masca durerii,* iar ei n-o puteau imagina în afara acestei măşti care sugera : tortură metafizică, supliciu de a trăi, o nesfîrşită oboseală provocată de contactul cu materia. Masca aceasta se mulase în decursul anilor atît de perfect pe pielea sa, încît acum ea făcea corp comun cu epiderma sa. A i-o smulge însemna s-o desfigurezi.

De altfel, cu aceste două excepţii, toate rolurile sale au consolidat ideea că o Garbo fericită este un nonsens. Personajul său a fost întotdeauna inadaptabil, inadaptabil nu la un anumit tip de fericire sau la un anumit mediu, ci inadaptabil la viaţă.

Nici o existență n-a sugerat atît de intens macerarea. Nici o iubire nu s-a identificat atît de total cu suferința. Nici un personaj creat de film n-a pompat vreodată atîta vitalitate, din ce ? — din impresia că „nu poate supraviețui". Filmele cu Joan Crawford sau Norma Shearer — spunea un director de la M.G.M. — trebuiau să se termine printr-o salvare oarecare. Garbo trebuia să moară. Femeilor le plăcea s-o vadă murind. Ele aveau nevoie să plîngă fiindcă ea moare.

Durerea îi este blazon. Este modul său de a deveni incomparabilă, căci nici una din frumusețile contemporane cu ea (diabolice, zglobii, vampe, „fete bune", sofisticate, camarade) nici una nu poate intra în competiție cu această făptură bolnavă de absolut. Suferința pune între ea și ele o diferență de clasă. De lume.

GARBO : ANTOLOGIE

Ea are un aer regesc nu numai în *Regina Cristina* (film antologic, din cauza ei, numai din cauza ei). Partenerul ei, John Gilbert, eșuează în acest prim (pentru el) film sonor, dar ea triumfă împotriva mîniei istoricilor, care trag publicul de mînecă, îl trag zadarnic, implorîndu-l : Nu exagerați cu mila față de regină, pentru că realitatea n-a fost deloc așa cum arată celuloidul. În film regina abdică din cauza unei iubiri dincolo de viață și de moarte. În film regina pleacă în căutarea iubitului. În film îl găsește, dar vai, prea tîrziu. El e mort, omorît de rivalul său Magnus. Da, e adevărat — spun istoricii, — regina a abdicat. Da, poate și-a părăsit tronul din iubire. Dar

nu uitați că Romeo n-a fost răpus de un rival. Nu uitați că în realitate Romeo n-a fost găsit mort. El moare peste cîțiva ani. Julieta răzbunătoare, Julieta trădată, Julieta-Cristina îi tocmește ucigașii. Dar spectatorii n-au vrut și nici azi nu vor să audă ce spun istoricii. Nici un argument din arhivă nu-i va putea face să uite scena din final, cînd regina își părăsește țara. Nimeni nu poate uita cum fluturau pletele ei, în timp ce corabia aluneca spre orizont, iar cuvîntul „The End" aluneca spre sală. Suferința concentrată, abstractă a atras atenția chiar și acelor persoane care nu s-au lăsat niciodată pradă extazurilor cinefile. Simone de Beauvoir comenta astfel acea imagine : „fața lui Garbo era un neant în care puteai proiecta orice".

Ea, Garbo, se detașa de ceilalți, nu numai în rolurile care îi cereau să domnească peste ceilalți, nu numai în rolurile împodobite cu lauri de morala curentă : Anna Karenina, Camille (Margueritte Gauthier), Contesa Walewska, — portrete tipice secolului romantic, femei care „au pus dragostea mai presus de propria lor viață" (puritanii cei mai rigizi iartă iubirea păcătoasă cu condiția ca iubirea să fie nefericită, cu condiția ca soția adulterină să-și pună capăt zilelor sub un tren, cu condiția ca demimondena să-i spună băiatului-de-familie o minciună sfîntă — iubesc pe altul, mai bogat — și „să nu-i mai încurce viața", cel mult să i-o înnegureze o clipă, clipa sfîrșitului, cînd ea își ia ultimul rămas-bun. Istoria poate fi călcată în picioare, poate fi deghizată, trecutul poate fi prevăzut, deși — cum se spune — nimic nu e mai greu decît să prevezi trecutul, cu condiția ca frumoasa Contesă Walewska, trădînd patria să nu-l trădeze pe el, ea respinsa, să fie singura ființă care nu se leapădă de el, și-l urmează cînd ceilalți îl părăsesc).

GARBO — CRINUL ÎN MOCIRLĂ

Aceste roluri aveau o fotogenie morală precalculată. Performanțele ei nu sînt marcate de aceste filme-privilegiu, ci de filmele-handicap, filmele rolurilor care făceau din ea „o lebădă care se luptă să iasă la suprafață". Marea ei probă, proba la care a rămas campioană absolută, a fost proba „crinului în mocirlă".

Acest tip de personaj a fost cultivat de cinematografie în toate etapele existenței sale, dar mai ales în crizele, în lungile ei crize de melo. Cinematografia îl cultivă și azi, dar niciodată atracția ei n-a funcționat mai aprig ca atunci, în acei ani în care emoția cinefilă avea nevoie de efecte tari, de contraste morale zdrobitoare (prostituata devine vestală ; spioana își dă viața pentru iubitul spionat ; un sărut matern, inocent, distruge familii și omoară oameni).

Nu neg, filmul a avut și atunci parcele memorabile. Peisajul său ședea însă sub un spectru meschin. Obsesiile filmului în deceniul trei și patru erau obsesiile micului, foarte micului burghez epatat „de lux" ; stilul ecranului era stilul salonard, adică distincția florii la butonieră, și drama revolverului la tîmplă ; epica ecranului era epica rubricilor de fapte diverse ; filozofia lui oficia la cafenea, se plimba pe bulevarde, citea „romane de dragoste" și se hrănea din procesele cu jurați, povestite amănunțit pe prima pagină a jurnalelor de seară.

Partitura care i s-a pus în mînă cel mai frecvent este inspirată de un personaj aflat la răscrucea purității și a păcatului, apt pentru ascensiuni amețitoare și deopotrivă pentru prăbușiri cumplite : o femeie tragică (cine mă iubește moare ; cine nu mă iubește — la fel) ; un înger care „se vinde". A se vinde însemnînd a se constitui în obiect al poftelor „lor". A se vinde fiind un mod de auto-

distrugere, o autodistrugere-uitare, autodistrugere-răzbunare, adeseori autodistrugere-blestem : „eu mă înec pentru că numai de aici, din fundul băltoacei sau numai de aici, de pe carul funebru pot și eu, în sfîrșit, să te fac să suferi".

Așa se întîmplă în *Torentul*, primul ei film hollywoodian : ea, o fată săracă, e trădată de un „dandy din Castilia". Ca să se răzbune, fata săracă fuge la Paris, devine primadonă, devine o primadonă faimoasă, dar dezgustată de „falsitatea acestei strălucir", se întoarce la el. Zadarnic. Mama lui și de astă dată se așază în calea fericirii lor. Ea pleacă spre bogăție, spre celebritate, spre minciună, adică spre o prăbușire fastuoasă. El rămîne în mediocritate, în anonimat, într-o minciună fără fast, adică rămîne să se prăbușească pe-ncetul.

În *Seducătoarea* (titlul românesc a fost, o, doamne *Femeia vampir)* femeia de lume irezistibilă preface-n sclavi toți bărbații, pînă-ntr-o zi cînd, cade ea însăși în plasa iubirii și cum iubirile ei sînt întotdeauna imposibile, e nevoită să fugă, să fugă „departe". Departe, adică la Paris. După ani și ani, el o întîlnește „făcînd trotuarul". Îi strecoară în poșetă cîțiva bănuți și se îndepărtează braț la braț cu o logodnică-gîsculiță (toate rivalele ei nu pot fi decît gîsculițe sau doamne de o rigoare acră). El pleacă spre bogăție, spre pustiitoarea lui onorabilitate, adică tot spre nefericire. Ea rămîne acolo, pe trotuar, ca să-l distrugă cu distrugerea ei.

În *Susan Lenox*, ruinarea este perfect simetrică. Ea, fată săracă (cînd nu e foarte bogată e întotdeauna foarte săracă. Situația modestă, dramele clasei de mijloc, păreau în această etapă nefotogenice), deci ea, fata săracă se îndrăgostește de el, inginerul care-a adăpostit-o într-o noapte de furtună, i-a împrumutat pijamaua, i-a dat patul lui și a tratat-o cu caviar. O întîmplare tragică-i desparte și o întîmplare norocoasă îi aduce din nou față-n față, dar ea spune o vorbă, „o vorbă

care le schimbă viața", (pe-atunci erau la modă aceste cuvinte funeste, pe-atunci „se purta" ca destinul să fie întors din drumul lui prin cîteva silabe) și acea vorbă îl alungă. Despărțiți „pe veci", el se distruge în sărăcie, cu ajutorul alcoolului. Ea se distruge într-un lux de „întreținută", cu ajutorul cinismului, apoi cinismul n-o mai ajută, o podidește scîrba și fuge ca să-l regăsească într-o tavernă, o femeie uzată, într-o rochie de satin, în fața unui vagabond beat :

— Știi de ce sînt aici ?
— Din cauza ta !
— Dar tu știi de ce sînt aici ?
— Din cauza ta !

GARBO CA PERSONAJ-ROBOT

Acestea sînt coordonatele morale ale prototipului. Conturul unei Garbo personaj-robot, s-ar compune cred eu din două curbe :

1. *Fascinație malefică.*

Bărbații se omoară pentru ea în duel — ca în *Carnea diabolică,* dezertează pentru ea și acceptă pentru ea pușcăria — ca în *Divina,* îi pun la picioare bogățiile lor exorbitante, cînd sînt prinți exotici — ca în *Orhidee sălbatice,* sînt gata să ucidă din cauza ei — ca-n *Sărutul,* sînt gata să-și ia viața ca în *Dreptul la dragoste.*

2. *Nostalgia iubirii absolute.*

Spre deosebire de ei, vulnerabilii, care-i promit viața, dar nu-și riscă pentru ea cariera, orgoliul de castă, prejudecățile de clan, ea, invulnerabila, cînd cade în plasă, cade mortal. Se predă fără condiții. Riscă tot. Sacrifică tot. Fără tîrguială. Fără ezitare. „Femeia divină" părăsește Parisul și fuge cu el într-un ranch sărac „ca să înceapă o viață nouă". „Doamna misterioasă", spioana fără scrupule își împușcă șeful, ca să-l salveze pe el,

căpitanul inamic, de care se îndrăgostise. „Femeia de afaceri" se omoară la volan, zdrobindu-se de copacul sub care el și ea, copii, își juraseră iubire veșnică.

Între fascinație și absolut, sticlește ca un semn al imposibilului, *spectrul trecutului,* al trecutului ei „aventuros", „imoral", „amoral", un trecut pe care societatea ipocrită, dar fermă, nu-l poate digera, nici șterge cu buretele.

Momentul decisiv al filmelor sale este „momentul-în-care-el-află". Un moment fatal (ea este întotdeauna victima fatalității și a viciului alb, alb — pentru că participă la „păcat" ca într-o transă. Rîsul ei monden este fără bucurie. Ciocnește cupele de șampanie cu o frenezie mînată nu de plăcere, ci parcă de blestem. Dansul său nu îmbie, ci avertizează. Flirtul cu diferiți adoratori se consumă prin gesturi mecanice. Privirea ei este atît de fără adresă și atît de nostalgică, încît prezența ei apatică se află, parcă, în afară de bine și rău.)

Această viață veselă, dar lipsită de bucurii, această silă de a aparține tuturor, adică nimănui, și mai ales acea sete de absolut, care se trezește în ea cînd se îndrăgostește „pentru prima oară", accentuează și acuză și mai mult lașitatea partenerului. Cînd pastorul din *Romanța* „află", cîntăreața Rita Cavallini e condamnată, pentru că el va face gestul fatal — „cuvîntul fatal", „momentul fatal", „gestul fatal", iată expresii care revin mereu în legătură cu aceste filme, în care fatum-ul joacă rolul cel mare. El, pastorul „o va dori", iar ea, pentru prima oară pradă unei mari iubiri imaculate, nu va suporta să-i fie pîngărit acest prim sentiment diafan. Ea va fugi. Va fugi pentru totdeauna. Va fugi spre moarte.

Spectrul trecutului apare în *Camille* (Dama cu camelii), în *Inspirație* (Tînărul artist află că modelul adorat „a avut o altă viață") și în *O femeie de afaceri* și în *Anna Christie* și în *Așa cum mă dorești.* Uneori, ca în *Inspirație,* el o iartă, dar vai, e prea tîrziu pentru că ea a fugit, bineînțeles tot

pentru totdeauna. Alteori o iartă cu succes, ca în *Anna Christie*, film încheiat printr-un happy-end, de tipul : ...„și de-atunci au trăit fericiți pînă la adînci bătrînețe..."

GARBO : FEMEIA-PĂCAT + FEMEIA-OBIECT

Indiferent de deznodămînt, momentul-în-care-el-află — este un moment-cheie nu numai pentru acțiune, ci pentru a fixa *weltanschauungului* acestor filme, aria morală, morală și filozofică, a personajului Garbo. Garbo, personaj-mostră, combină două clișee istorice :

1) femeia-păcat, clișeu de proveniență religioasă, pentru că aproape toate religiile au văzut în femei un semn al pierzaniei și au tratat femeia cu o nedisimulată cruzime. Creștinismul, e adevărat, îi arată mai multă blîndețe (el cere milă pentru leproși, sclavi și pentru femei), dar mila creștină nu modifică misoginismul fundamental al religiei. Sfinții părinți urăsc femeia pentru că văd în ea ispita, păcatul originar („Eva l-a dus pe Adam la pierzanie, nu Adam pe Eva"), chemarea obscenă a cărnii, blestemele trupului. Toate filmele Gretei Garbo pot purta ca motto cuvintele lui Tertulian : „Femeie, tu ești poarta diavolului !", pentru că aproape toate pornesc de la ideea senzualității demonice. Interesant este că nu numai „societatea", ci și ea se consideră o Mata-Hari în slujba răului. De aceea, în fața „iubirii adevărate" obsesia ei este întotdeauna să fugă „ca să nu-i strice viața". Ea însăși se crede stigmatizată. După morala filmelor garbiene, Noul Testament pare a fi redactat pe Beverley Hills, iar filozoful nesalarizat de la Metro-Goldwyn-Mayer pare a fi Ioan Gură de Aur, autorul teoriei : „Nu există în lume animal mai vătămător decît femeia".

2) Femeia-obiect, clișeu reflectînd un raport economic multisecular, apare în toate filmele, ca o a doua dimensiune a prototipului și ca element involuntar de tragism, pentru că libertatea, oricît am dori-o, nu poate fi numai „o stare de spirit". Personajul Garbo vrea să fie concomitent „o femeie liberă" și „o femeie întreținută". Locuiește în frumosul apartament cubist, amenajat de bătrînul bancher și iubește pur și deznădăjduit un tînăr inginer fără bani. Este sincer amorezată de frumosul căpitan, dar nu-l poate respinge nici pe generalul-protector. Îi e silă „de a fi consumată", dar acceptă „poftele lor", acceptă așa cum se acceptă destinul, pentru că ea însăși nu crede despre sine că ar putea fi altceva decît „un instrument al plăcerii". Nici măcar atunci cînd iubește „de-adevărat" ea nu aspiră la condiția de subiect, ea nu vrea să fie ființă de sinestătătoare. Iubirea este pentru ea o schimbare de proprietar, o magnifică schimbare, pentru că trecînd în patrimoniul visat, sclava apatică va putea deveni o sclavă euforică.

GARBO — GENIUL PREZENȚEI

Acestea sînt datele obiective, stilizate, uneori aduse cu voie în preajma caricaturii — ale personajului Garbo. Schema e primitivă, uneori ridicolă. În fața acestei scheme, actrița ne apare un Paganini lîngă o vioară cu o singură coardă, dar numai în fața acestei scheme îi putem măsura cu adevărat geniul. Geniul talentului său actoricesc ? Nu ! Garbo n-a fost o tragediană de geniu. Ea a fost poate cu mult mai mult. O prezență de geniu.

Garbo a fost o actriță remarcabilă, dar a fost mai ales vedetă (vedetă — de la a fi văzută). Noțiunile nu trebuie confundate. Diferența specifică ar consta, cred eu, în mijloacele de cucerire a publicului. Actorul își cucerește spectatorul cu arta

sa. Vedeta își cucerește admiratorul cu fosforescența persoanei sale. Te poți naște un mare actor, dar vedetă nu te poți naște. Vedetă devii la capătul unor operații complexe în care talentul reprezintă un procent mai mare sau mai mic, dar pe lîngă artă sînt asamblate mecanisme uriașe : mecanismul publicității, mecanismul box-office-ului, adică al popularității, bursa cu acțiunile ei, în creștere sau în scădere, transplantarea vieții personale în mari și luxuriante acvarii, psihologia masei, receptivitatea masei în fața unui anumit tip uman, o doză destul de mare de mister, misterul idolului și misterul pe care îl închid reacțiile publicului, imprevizibile uneori, de foarte multe ori, uimitoare. Mai presus de orice, vedeta este o sursă de iradiații. Publicul o adoră (aici se folosește verbul a adora, nu verbul a prețui), deci publicul adoră vedeta nu pentru arta, cît pentru vraja sa.

Așa s-a întîmplat nu numai cu Garbo — vedeta vedetelor — ci cu aproape tot ceea ce reprezintă mitologia feminină a filmului. Faptul poartă deci o semnificație de ordin general.

În arta a șaptea capetele de afiș masculine au fost aproape întotdeauna mari, foarte mari *actori*. De la Max Linder, Chaplin, Buster Keaton, la Humphrey Bogart, Gabin, Bourvil, Fernandel, Anthony Quinn, Peter O'Toole, Belmondo, toate marile roluri masculine au fost încredințate unor artiști care — cum se zice — aveau meseria în vîrful degetelor. Ei erau născuți ca *să joace*. Ei erau puși să convingă *în acțiune*.

Capetele de afiș feminine au fost aproape întotdeauna fascinante *prezențe*. De la Greta Garbo, Jean Harlow, Clara Bow la Michèle Morgan, Danielle Darrieux, Marilyn Monroe, Brigitte Bardot — marile roluri feminine au fost încredințate unor fascinante apariții. Cinematograful nu le-a pus să joace. Le-a pus *să existe :* să rîdă, să surîdă, să plîngă, să se plimbe, să privească, să-și încolăcească brațele de gîtul partenerului, să stea sub catarg și să pri-

veacsă în zări, în timp ce maşina-de-vînt le flutură pletele. Marea mizâ a fost deci nu jocul, cu metamorfozele lui (pentru metamorfoze există montajul, truc de care nu dispune nici o altă artă a spectacolului). Miza filmului a fost expresia chipului şi a trupului lor în mişcare. Aceste elemente fizice, luminate firește pe dinăuntru de o anumită personalitate, au declanşat şi mai declanşează încă magia feminină. Este o magie proprie filmului într-o anumită fază, este proprie lui şi numai lui.

G.G., M.M., B.B. nu s-au încumetat niciodată să urce pe o scenă, acolo unde nu funcţiona magnetismul prim-planului, vraja eclerajului, montajul-şaman. Firește există şi excepţii, adică există nu vedete-actriţe, ci actriţe-vedete : Bette Davis, Katharine Hepburn, Jeanne Moreau, Annie Girardot. Dar aceste incontestabile mari actriţe n-au fost ridicate niciodată de film la rangul de zeiţe. Nu pentru că filmul ar fi fost ingrat. Dar Jeanne Moreau, marea actriţă, lîngă Brigitte Bardot marea prezenţă, păleşte pe ecran, e înghiţită, nu de talentul, ci de strălucirea rivalei sale.

Acest loc primordial, încredinţat strălucirii („glamour" — spun americanii, deci acest loc special acordat glamour-ului), exprimă de fapt locul femeii în film.

În 75 de ani de istorie a cinematografului, dar cu precădere în istoria filmului hollywoodian, femeia a jucat întotdeauna un rol secundar. Chiar atunci cînd era „eroină", chiar atunci cînd ea era motivul dezlănţuirii patimilor, — femeia nu a fost decît elementul pasiv al filmelor : inspiratoarea, beneficiara, victima, eventual călăul, dar un călău tot printr-o atitudine pasivă : fuga. Într-un rol de „factor activ" — cum a fost de pildă Mata Hari — femeia era de fapt „într-un rol". Adică *travestită* în factor activ. Condiţia ei reală era condiţia de *instrument*. Cînd acţionează, ea acţionează în numele unei voinţe, care nu este voinţa ei. Cînd se angajează în acţiune *în nume propriu*, Mata-Hari se îndrăgosteşte, se pierde, moare. Acţiune pentru

femeia obiect, pentru femeia pasivitate acțiunea înseamnă de fapt o altfel de transă. Voința ei este o voință de somnambulă care *vrea*, vrea și nimeni n-o poate opri, să meargă pe streașină.

Așa se face că vedetele masculine ale filmului au fost aproape întotdeauna și mari actori, iar actrițele filmului au fost aproape întotdeauna doar mari vedete.

Într-o industrie cinematografică al cărei suprem argument era vedeta („Noi am construit industria cinematografică pentru vedetă" — scria Adolph Zukor), Garbo a fost supervedeta, adică star, starul nr. 1, la egalitate cu Chaplin. Deoparte el, Chaplin, geniul invenției cinematografice, de cealaltă parte ea, Garbo, geniul pasivității cinematografice.

GARBO, MANUFACTURĂ DE VISE

Atîta vreme cît cinematograful a fost o instituție idolatră, starul a fost muza și prizonierul unei arte. Star însemna un pact faustian, un pact în care actorul își aducea nu numai talentul, nu numai imaginea, ci întreaga lui existență cu firidele sale cele mai intime, cu actele sale cele mai personale. Star înseamnă nu un rol într-un film, ci un rol într-o societate. Star înseamnă o ființă constituită ca o fabrică de vise, o ființă care se obligă să compenseze frustrațiile unei lumi, să le compenseze imaginar, încorporînd idealuri pe care ea, lumea nestar le consideră inaccesibile.

Cu voie sau fără voie (consimțămîntul formal al vedetei nu interesează aici ; faptul că acceptă să joace rolul de star implică volens-nolens un consimțămînt de fond), Garbo a fost una dintre cele mai reputate manufacturi de vise a secolului (o întreprindere care și-a păstrat reputația după ce și-a închis porțile, nu numai și-a păstrat-o, ci

chiar şi-a sporit-o, produsele Garbo crescînd necontenit în preţ — aşa cum cresc produsele manufacturilor Gobelin).

Starul a acţionat în primul rînd prin filmele sale. Personajul său intangibil, frumuseţea sa, „de opoziţie", haloul ei de enigmă şi sublim ca şi „taina ei", adeseori regizată, a apărut ani de-a rîndul ca un refuz polemic, refuzul unei generaţii, a unor generaţii, de a se lăsa potopite de vulgaritate ; o probă pe care secolul XX a vrut să şi-o acorde ca să-şi demonstreze că n-a distrus sămînţa romantismului, că mai poate aspira spre zone imaculate.

Personajul Garbo a deschis gustul pentru un nou tip de femeie : interiorizat, cu gesturi lipsite de exuberanţă, cu priviri adînci, cu o senzualitate melancolică şi o suferinţă secretă. În imaginea ei din film bărbaţii au văzut promisiunea unei mari iubiri, care triumfă peste trivialitatea şi mizeriile existenţei. „Ceea ce unii văd în femeie, cînd sînt beţi, văd în Garbo cînd sînt treji".

Femeile au luat-o ca model. Au schimbat datorită ei canoanele de frumuseţe (femei plinuţe, hrănite cu bomboane fondante, zulufi pe frunte, zburdălnicii de fetiţă răsfăţată). Au început s-o imite şi să încalţe ca ea, pantofi cu toc plat, au început să poarte ca ea, pardesie largi, cu revere ample, pulovere cu guler înalt, trenciuri, pălării cu boruri turtite. Ea a lansat un nou tip de eleganţă : sportivă, cu aer detaşat, cu o neglijenţă rafinată. Ea a lansat un nou tip de obraz. Obrazul femeii fără vîrstă. Niciodată foarte tînără (cînd trebuie să joace roluri de fetiţă ca în *Susan Lenox* — e stîngace. Inocenţa adolescentină n-o prinde). Niciodată sub apăsarea anilor (cînd trebuie să joace roluri de femeie trecută pe cealaltă pantă a vieţii, ca în *Grand Hotel* — surparea pare strict de ordin sufletesc). Niciodată proaspătă. Niciodată fezandată. „Privirea ei interioară sugera că poate să aibă 1000 de ani" — spunea un comentator. „Blîndeţea ei — adăuga altul — ar fi fost firească la o femeie de peste 50 de ani".

Personajul Garbo a fost în imaginația mulțimilor încarnarea eternului feminin, adică un personaj care nu punea problemă vîrstei, pentru că, în toate ipostazele, avea vîrsta dragostei.

GARBO: FRONDA OBOSELII

A lansat un nou tip de conduită. Veșnic obosită: pe platoul în care apare în papuci de casă — lăbărțați, pufoși, papucii în care a jucat marile scene de iubire; obosită în cabina în care se închidea ca să scape de spionajul intrușilor, de indiscrețiile ziariștilor, ca să-și mănînce prînzul adus de acasă, prînz frugal, prînz de vegetariană, ipohondră; obosită „în viața particulară", oboseală cu care scuza neplăcerea de a primi și de a ieși în lume. Oboseala lui Garbo se prelungește, bineînțeles în film. O societate stenică, robustă, cu fete băiețoase, întreprinzătoare și zglobii se trezește în fața unui nou comportament feminin. America face haz, dar vînzătoarele nu mai vor să semene cu drăcușorul de Clara Bow. Psihologii observă că ele devin „palide și obosite de viață" și că suspină frecvent. După vînzătoare încep să se schimbe la față secretarele. Psihologii observă „priviri languroase, ochii pe jumătate închiși și o frază nouă, repetată, ca un laitmotiv: sînt obosită". După vînzătoare, după secretare, se transformă nevestele (faimoasa instituție americană: nevasta!). Psihologii înregistrează mărturiile alarmante ale soților care nu-și mai recunosc consoartele, nu-și pot explica de ce suferă, nu pot înțelege de ce privesc în gol, ridicînd sprîncenele pensate, de ce surîd, cui surîd, în chipul acela enigmatic.

Garbo a făcut din oboseală o armă a feminității, un argument rafinat al parazitismului feminin. Din punct de vedere al mișcării feministe,

dacă mi-e permis să mă exprim aci în acest mod sufragetic, Garbo a mai adăugat o vergea la o colivie aurită. În peisajul unei societăți care-și făcea crez din eficiență, din optimism și spirit practic, din „time is money" oboseala lui Garbo a fost un afront. Nu un blam. Nu o desolidarizare. Dar un afront.

GARBO: FRUMUSEȚE DE OPOZIȚIE

Ea nu a fost numai o vedetă. O supervedetă. Un star. Intensitatea cu care secolul s-a proiectat în acest chip a făcut din personaj un fenomen social, iar din actriță, un mit: mitul Garbo. Nota bene: Garbo, nu Greta. Ei nu i se spune pe numele mic, ca Marlènei Dietrich. Ea nu inspiră porecle, ca alte staruri. Ea nu poate fi denumită prin inițiale. Ea nu suportă familiaritate și nici stilul intimist. Ea nu suportă decît admirația, o admirație de la distanță. Ea nu suportă decît omagiu, un omagiu intimidat, adus unei feminități obsedante, dar intangibile, un omagiu care-l înnobilează și pe îngenuncheat, pentru că Garbo, e „o frumusețe de opoziție" cum bine zice Bela Balázs, o frumusețe, care *se opune* mediului înconjurător și numai faptul de a intra în raza de vrajă a unei astfel de frumuseți este un indiciu de superioritate spirituală.

Această frumusețe a produs de la apariția ei și pînă în zilele noastre o tulburare, care depășește emoția estetică atingînd uneori un țărm mistic. Nici un detaliu al chipului său nu a scăpat analizei și speculațiilor. Fața sa a fost numită „fața acestui secol", lumina obrazului ei a fost confundată cu „aurora boreală", portretul ei a evocat o icoană „care reunește într-o singură făptură pe Marilyn Monroe și pe Maica Domnului"; nasul său a sugerat „sensibilitatea primitivă a unei creaturi sfioase

din adîncul pădurii" ; părul avea „culoarea biscuitului" și „mirosul dulce, ca al unui copil, după baie" ; pielea era „netedă ca marmura", „în nuanța mierei și a caisei", ochii apăreau „obsedanți", „triști", „ciudați", „languroși", „melancolici", „omniscienți", și păreau „că aruncă o compătimire pentru fiecare dintre noi" (citat : Cecil Beaton, fotograful ei și al familiei regale engleze) ; genele ei lungi și bogate „ca un văl", „ca un baldachin greu", „ca o pereche de evantaie în miniatură", ca „o coadă de păun", au intrat în folclorul Stockholmului (legenda spune că fetița săracă primea un bănuț de aramă de la trecători „ca să bată din gene") ; cînd rîde „dovedește că metalul are suflet" ; cînd zîmbește „dă viață Monei Lisa" ; vocea ei pare „o promisiune", vocea ei e „o voce tăcută", o „voce care amintește zgomotele celui mai îndepărtat pin, din cea mai deasă pădure suedeză". Inteligența figurii trimite la George Sand și în legătură cu această trimitere comentatorii citează fraza lui Balzac : „era un geniu și ducea o existență excepțională, care nu poate fi judecată după canoanele obișnuite". Mauriac se înregimentează în coloanele adoratorilor. Truman Capote scrie : „Garbo aduce în film simțul poeziei pe care nimeni altul nu l-a adus..." Scriitorii români, chiar cei mai subtili, chiar cei mai lucizi, nu scapă nici ei de fascinația colectivă. Camil Petrescu o încorporează neocrației, iar Hortensia Papadat-Bengescu, intelectuală de obicei reținută și cerebrală, nu-și poate cenzura exaltarea, o aseamănă cu „un sfinx viu, propus neliniștii noastre". Temperatura unor rînduri ca cele de mai jos, iscălite nu de o admiratoare idolatră, ci de autoarea *Concertului din muzică de Bach* mi se pare extrem de semnificativă : „...e rafaelică fruntea și a fost artist acel care a dezvelit-o de franja părului cîrlionțat. Fruntea pe care curge permanent o lumină de vis, deasupra ochilor ușor piezișî, închișî, ca ai panterelor... Din păduri vir-

gine sînt nările deschise să adulmece primejdia, cît şi mirosul tare al vegetaţiei primitive... Pe obrazul nud stă aşternută netezimea unui martiriu sublimizat de refuzul oricărei nădejdi terestre... O expresie ciudat amalgamată din dulceaţă şi amărăciune, din voluptate şi repulsie. Chip care va purta pe el o întrebare permanentă, care întrebare va contamina mulţimea şi va face să se nască în privitor aceeaşi nelinişte, aceeaşi tulburare a unui ce nelămurit, enervarea şi atracţia pe care le exercită tot ce nu putem înţelege, ce nu putem satisface... Prin acest *tot* aşa de privilegiat, tipul Gretei Garbo trece de măsura unui tip intercontinental şi chiar de aceea a unui exemplar estetic premergător, pentru a ne purta mai departe, înspre iluzia că vagaţiunile noastre, nu numai cele terestre, ci chiar cele interplantare, aspiraţia neistovită a închipuirii omeneşti către lumile stelare a fost printr-un miracol satisfăcută în această făptură, poate supravieţuitoare din lună sau mai ales precursoare a acelor ţinuturi astrale vii, către care curiozitatea noastră impenitentă cutează a năzui şi de unde ne va fi fost trimis heraldic acest chip sideral..." Extrem de semnificativ acest extaz, care face din chipul unei actriţe de cinema, receptacolul aspiraţiilor metafizice ale speciei, instrumentul comunicării cu infinitul, anticamera absolutului.

GARBO — FRUMUSEŢE CORUPĂTOARE

Forţa mitului se poate măsura nu numai cu ardoarea entuziaştilor, ci şi cu ardoarea detractorilor. În comparaţie cu armata fanilor, numărul acestora din urmă a fost infinitezimal, dar zelul fantazării în negru nu a fost mai prejos de zelul fantazării în auriu. Ceea ce într-o tabără apărea ca obiect de cult, în cealaltă devenea argument

de ponegrire. Osanalele se preschimbau în pamflet. Înflăcărarea se numea aici indignare. În atmosfera indignării exegeza anatomică revela cusururi catastrofale : picioarele păreau „groase", „butucănoase", „țărănești" ; mîinile erau „kitchenettenhands" (mîini de bucătăreasă) ; părul, despre care se spusese că are „mirosul dulce, ca a unui copil după baie", apărea acum „rebel", „vulgar" și „frizat în casă" ; i se ponegreau dinții pentru că erau „de iepure" și umerii pentru că păreau „de gladiator" sau „clădiți din lespezi de morminte" ; i se săgetau genunchii, pentru că puteau fi comparați cu „două butii". Bustul său concav, care îi făcuse pe unii să cînte „fluiditatea sa de liană" era înfierat, ca o crimă cu premeditare ; vocea ei nu mai părea că vine din cer, ci „din tălpile pantofilor de cătană" ; trupul său „de trestie" era comparat acum cu „rămășițele unei cine cu pește" ; nici folclorul hollywoodian nu se mai ocupa de genele ei proverbiale ci de laba picioarelor ei și de scandalul provocat de pantofii ei imenși : ca să n-o dezavantajeze, Stiller a cerut odată partenerului, lui Antonio Moreno, să-și pună ghete cu cîteva numere mai mari și cumetrele presei povestesc cu voluptate această ceartă. Ponegritorii reluau porecla de Sfinx, dar trimiteau la citatul din Oscar Wilde : „femeia e un sfinx fără mister". Tristețea ei mistică apărea acum sub formula : „tristă ca granitul, rece ca gheața". Făptura în care unii văzuseră reîntruparea lui George Sand apărea lui Bardèche „specimenul perfect al vampei, care ne-a izbit prea ades cu aerul ei de învățătoare complicată și pretențioasă" ; iubirea sa cu John Gilbert, veselul, temerarul, ușuratecul, trăznitul, nestatornicul, răsfățatul, capriciosul Gilbert, idila ei cu „cel mai popular mascul al ecranului", romanța aceasta — care a făcut faimos filmul *Carnea diabolică* și i-a asigurat un succes uluitor, înainte de a fi apărut pe ecrane — această Love story a deceniului patru, acest „sentiment înălțător care îi trecuse pe Garbo și Gilbert pe lista nemu-

ritorilor îndrăgostiți, alături de Romeo și Julieta, de Dante și Beatrice, de Antonio și Cleopatra"... pierdea orice tentă romantică. „Îndrăgostiții secolului" deveneau „Gilbo-Garbage" (adică gunoi). Unii ziceau că-i „orhidee sălbatică", ceilalți o numeau „orhidee de hîrtie". Pentru unii era Divina. Pentru ceilalți „țăranca din Chevy Chase Drive". Într-o parte trezea fiori : senzualitatea ei „sugerează o mănușă de catifea pe o mînă de bărbat". În cealaltă parte provoca indignare. Ea a fost — zic specialiștii — „prima protagonistă care a sărutat cu gura întredeschisă". Puritanii Hollywoodului nu puteau să accepte „puterea ei de a corupe sufletul american". Ziarele aveau să publice articole indignate descriind influența ei nefastă asupra unor eleve surprinse „în flagrant delict de imitație a Gretei Garbo". Codul Hays avea să interzică sărutul à la Garbo.

GARBO — LEGENDA

Intrînd în mitologie, personajul își pierde contururile reale. Existența lui estetică începe să scape judecății obiective, existența ei fizică începe să alunece în ireal, omul viu începe să se topească încet, într-un abur de legendă. Tot ce-o atinge capătă treptat proporțiile fabulosului, actele vieții își pierd semnificațiile firești, pentru că nimic din ceea ce face nu mai aparține firescului. Iubirile ei sînt transformate în basme. Viața ei sentimentală devine un serial pe care Hollywoodul, pe urmă America, pe urmă lumea întreagă îl urmărește cu sufletul la gură. Fiecare idilă este un meci și lumea, o imensă arenă, începe să parieze : Se va mărita ! Nu se va mărita ! Va rămîne... ! Nu va rămîne... — cu actorul Robert Taylor, cu fotograful Cecil Beaton, cu baronul Eric de Rothschild, cu regizorul Mamoulian, cu dieteticianul Hauser,

cu bussinesmanul Schlee... Patimile dezlănțuite de acest șaman-feminin devin materia primă pentru un romantism fabulos. Jurnalele de seară anunță în fiecare lună o altă „căsătorie sigură". Reclama filmelor se face cu reportaje care descriu nebuniile pe care le face pentru ea partenerul ei preferat, John Gilbert : „a cumpărat pentru ea un yacht", „a amenajat pentru ea un palat", „a fugit din cauza ei la New York", „a vrut să se sinucidă din cauza ei, în mașina de curse", „a implorat-o punîndu-și revolverul la tîmplă" etc. Stiller, stins la capătul unei boli incurabile, a intrat în circuitul romantismului fantastic pentru că „s-a omorît din cauza trădării ei". Dirijorul Stokowski, pornit cu ea, incognito, în vacanță nu se poate feri de mulțimea curioșilor nici la Napoli, nici la Capri, nici în Africa, nici în Ungaria, — fuge undeva sub cercul polar și acolo, pe un drum uitat de dumnezeu, marele Stock e nevoit să oprească mașina. Admiratorii au blocat șoseaua cu fîn. Ziarele relatează că un trib de indieni coboară din munți și pătrunde într-un oraș din nord-vestul Statelor Unite ca să vadă filmul *Grand Hotel* unde apare „femeia legendară". Incidentul se termină cu gloanțe. În Franța, în timpul proiecției unui film cu Garbo, un spectator își părăsește scaunul, merge în fața ecranului cu mîinile ridicate în semn de slavă și trece prin pînză. În Germania se cîntă : „du bist meine Greta Garbo". Britons cîntă : „am visat că am fost sărutat de Greta Garbo" ; În cartierele sărace din New York se cîntă : „Charlot, Gretei Garbo i-a spus : Hai, domnișorico, sări în sus !". Disney îl desenează pe Mickey Mouse în extaz, sărutînd-o pe Greta Garbo. La Paris apare adjectivul „garboesque". Persoanele care au cunoscut-o sau au schimbat cu ea cîteva vorbe sînt asaltate de jurnaliști. Sînt intervievate prietenele din copilărie, mama, fratele, vecinii din cartierul natal, grădinarul, bucătăreasa, portarul, băcanul. În lipsă de alte detalii, în presă apare lista cumpărăturilor din care rezultă că se hrănește cu

spanac, iaurt și usturoi și cu foarte puține delicatese. Earl Wilson urcă, odată, cu ea în lift și scrie o poveste despre inaccesibilitatea ei. Ziariștii la modă umplu coloanele cu reportaje pe tema: „cum nu i se poate lua un interviu Gretei Garbo". Tot ceea ce ea atinsese vreodată devine obiect de cult, inclusiv frizeria de la marginea Stockholmului, pe care stă și acum scris „cea mai celebră frizerie din lume! Aici a lucrat Greta Garbo 5 săptămîni".

Intensitatea cu care lumea se gîndește la ea este atît de puternică, încît se întîmplă ceea ce se întîmplă oricărui om care este obsedat de un anumit chip, adică nu și-l mai poate aduce aminte. Lumea vorbește atît de atît despre Greta Garbo încît la un moment dat cineva lansează zvonul că ea nici nu există. Greta Garbo (ca și Shakespeare) nu existase niciodată. Greta Garbo nu era Greta Garbo, era altcineva. Shakespeare fusese Bacon. Garbo era Geraldine Dvorak, sosia ei, doamna care o dubla în public.

Hipnoza colectivă atinge și pe cel care a provocat-o. În ciuda unor declarații modeste, agresiv modeste, idolul e conștient de magnetismul său. Undeva, în amintiri, povestește că în momentul în care Hitler era în culmea gloriei, i-a venit ideea „să se sacrifice", adică să se facă iubită de el și la prima ocazie să-l ucidă. În aceste confesiuni nu se strecoară niciodată teama că nu ar putea să realizeze un asemenea plan. Slăbiciunea lui Hitler pentru ea era binecunoscută. Führer-ului îi plăcuse *Camille* și acceptase să fie difuzat în Germania în pofida „impurității rasiale a regizorului". Zeița era încredințată că nimic și nimeni nu-i poate rezista. Era convinsă că trebuie numai să vrea și să treacă la acțiune pentru ca geniul diabolic al omenirii să se întindă la picioarele ei, ca o blană de urs. Dar ea n-a trecut la acțiune. Firește din oboseală. E de mirare, exclama cineva, cum Garbo și-a dat osteneala să devină celebră.

GARBO — TĂCEREA ANTI-AMERICANĂ

Garbo nu a fost numai un delir idolatru. Ea a fost pentru America, nu numai pentru ea, dar mai ales pentru ea, speranța depășirii unei existențe care nu-și spunea încă unidimensională, ceea ce n-o împiedica să fie. Femeile și bărbații, apăsați de mecanismul unei societăți super-competitive au găsit în acest mit un mod de a se sustrage obsesiilor de ordin material, un mod de a încorpora sentimentul într-o lume tiranizată de spiritul practic. Garbo a fost șansa de a visa (prin procură, e adevărat) la cel mai costisitor lux pe care și-l poate imagina o lume organizată după legile verbului *a avea,* la exorbitantul lux al sentimentelor, mai precis al iubirii netiranizate de nici un mobil, în afară de mobilurile iubirii. Garbo a fost un mod de opoziție : unei lumi ierarhizate după legile standing-ului i se opunea (într-o manieră utopică, feministă, dulceagă, dar i se opunea) o lume a simțirii, o lume în care fericirea nu era adusă de un loz cîștigător, nici sinuciderea nu era provocată de falimentul băncii. Garbo a prefigurat o Americă dispreţuitoare faţă de prosperitatea americană, faţă de optimismul american, mai mult : faţă de „American way of life". În viaţa „americanului liniștit" mitul Garbo a adus o adiere de neliniște. Acest mit a obligat pe acei copii mari cu dinți sclipicioși, cu fălcile oțelite de sportul gumei de mestecat, cu somn sănătos, energici și descurcăreți, să ia la cunoștință că în afara erotismului biologic, practicat în apartamentele bine dotate și în automobilele de mari proporții — există un erotism nefuncțional, un erotism „metafizic".

Garbo, nu numai ea, ci garbismul, pentru că persoana ei ajunge la un moment dat o doctrină, garbismul deci, a fost unul din primele semne ale surpării interioare a cetății filmului. Aparținînd Hollywoodului, garbismul a aruncat o umbră de

îndoială tocmai asupra a ceea ce avea Hollywoodul mai sfînt : reușita. Din acest punct de vedere, religia Garbo a fost o presimțire a religiei hippy. Înainte de lansarea lui „love not war", Garbo a lansat — teoretic, firește — „love not money". Femeia care părăsea totul pentru iubire și fugea la capătul lumii într-un ranch sărac, „ca să trăiască fericită cu el", Garbo-creatură amorală, Garbo, iubirea-drog, Garbo, victimă, Garbo este o hippy „avant la lettre". O hippy care tremurînd pentru contul său la bancă transmitea lumii, sila de bani, o hippy sofisticată, fastuoasă, care nu-l citise pe Marcuse, dar mergeți la cinematecă și priviți-i foamea ! Se apleca asupra bărbatului așa cum se apleacă chirurgul asupra bolnavului — zicea cineva. Urmăriți-i însetarea. Însetarea cu care ține-n mînă capul bărbatului. „Parcă bea din el, ca dintr-o cupă !". Această foame, această sete de sentiment nu era doar foame, doar setea unei îndrăgostite. Cu sau fără voia ei, Garbo a fost alegoria unei societăți difuz contestatare, o societate lihnită de sentimente. Nu degeaba, nu fără argumente a fost numită „tăcerea antiamericană". O femeie tînără și frumoasă care urmase doar cîteva clase de liceu, descoperea, în felul ei, adevărul pe care abia peste treizeci de ani avea să-l numească septuagenarul Marcuse : atenție ! omul unidimensional !

GARBO — MISTERUL CONTESTATAR

Garbismul n-a fost numai o presimțire. A fost și forța unei conduite despre care nu se poate spune că nu a avut latura ei polemică. Garbo a făcut din mister o formă de contestație.

Din punctul nostru de vedere, puțin ne interesează acum, aici, cum se numesc resorturile in-

time care au îndemnat-o să altagă misterul : timiditate ? modestie ? oroarea de indiscreţie ? mizantropie ? tactică ? teama de a arăta lumii o instrucţie precară ? La drept vorbind cine ar putea da un răspuns cu mîna pe inimă ? Cum s-ar putea ajunge la adevărul-adevărat cînd dîrele lăsate de mit în acele puţine interviuri sînt atît de şterse şi de convenţionale ? Şi-apoi la ce-ar folosi asemenea investigaţii în subiectiv chiar dacă, hai să presupunem, ele ar fi exacte ? La ce-ar folosi să redeschidem seria reproşurilor pe care i le-a adresat întotdeauna societatea, societatea cinematografică şi societatea propriu-zisă ?

La ce ne-ar folosi să ştim, să ştim exact „ce a fost între ea şi Stiller", dacă el a suferit sau nu cînd ea şi-a luat zborul sau, de ce Stokowski a fugit de lîngă ea ca să ceară mîna unei milionare ; la ce-ar folosi să ştim, să ştim „exact" de ce nimeni n-a putut s-o determine să-şi calce jurămîntul celibatului şi nici legămîntul tăcerii ; de ce partenerii idilelor sale au avut înfăţişarea şi statutul unor unchi-protectori, de ce a declarat război ziariştilor, de ce şi-a transformat locuinţele în cetăţi şi uneori în chilii, de ce la 36 de ani, în plină glorie şi în plină sănătate îşi face valiza şi îi ţine domnului Louis B. Mayer acest scurt discurs : „Mulţumesc că m-aţi ajutat să cîştig atîţia bani. Acum am chef pur şi simplu să mă duc să mă plimb... See you later !" ? La ce ne-ar folosi să ştim dacă-i adevărată legenda compatriotului, care o aşteaptă pe chei, cu un buchet de flori în mînă, o aşteaptă şi azi, o aşteaptă zadarnic de zeci de ani, din ziua în care ea a fost importată din Suedia, „ca sardelele" ?

Asemenea adevăruri personale, strict personale ar putea-o eventual interesa pe Garbo şi numai pe ea. Pe noi nu ne interesează, nu atît pentru că în materie de viaţă personală am practica discreţia, ci mai ales pentru că asemenea detalii privesc existenţa ei reală. Dar Garbo a intrat în istoria cinematografiei şi a rămas nu printr-o existenţă

reală, palpabilă, controlabilă, ci tocmai printr-o existență ireală, inaccesibilă, imaginară. Ea a existat în măsura în care nu a existat. Ea a fost prezentă în măsura în care n-o puteam desluși, ne aluneca printre degete, ne scăpa. Noima sa a fost și rămîne de a sugera „ceva care nu poate fi înțeles". Puterea ei de atracție s-a numit inaccesibilitate. Faima ei a fost refuzul faimei. Chiar și reputația ei de star a devenit obsedantă prin negația a tot ceea ce s-a numit condiția starului. Ea a fost star mai ales prin nerespectarea obligațiilor de star. Ea a fost star mai ales prin batjocorirea *star-sistemului*.

GARBO STAR-ANTISTAR

I s-a și permis. A fost singurul personaj pe care Hollywoodul nu l-a pedepsit pentru lezmajestate. A fost singura excepție care a avut voie să calce în picioare legile de aur și de fier ale uzinei de vise : un star trebuia să aducă bani. A intrat în tratatele de economie politică ideea că Brigitte Bardot a adus la un moment dat Franței un venit mai mare decît uzinele Renault. Dar filmele lui Garbo n-au adus bani și uneori abia și-au scos cheltuielile. La 33 de ani, adică în culmea gloriei, era a 60-a pe lista vedetelor cu rețetă, după Shirley Temple, după Fred Astaire, după Ginger Rogers... A fost concomitent visul de aur și coșmarul producătorilor. Ea, din care ei făcuseră Divina, Divina deci, a făcut grevă ca ultimul sindicalist și i-a șantajat să-i mărească onorariul de la 500 dolari pe săptămînă la 5.000 dolari, de la 5.000 dolari la 10.000 și tot așa mai departe, pentru că anii ei la Hollywood nu au fost altceva decît un neîntrerupt război de guerilă financiară ; pentru că ea, simbolul fragilității feminine a fost un condotier al dolarului. Dar i s-au înghițit hachițele. În fața ei s-a cedat. Producătorii au urcat

prețul. Cînd ea amenință că pleacă, iar pleacă, de data asta pentru totdeauna, ei au implorat-o : rămîi ! și i-au îngăduit să refuze scenariile, să arunce la coș „cererile firmei", să alunge ziariștii de pe platou. Au lăsat-o să-și impună regizorii, au lăsat-o să-și aleagă partenerii (Din cauza ei Laurence Olivier a fugit de la Hollywood : ea nu-l vrea ca partener, în *Regina Cristina,* Ea-l vrea atunci pe frumosul Gilbert și patronii de la M.G.M. nu doreau s-o contrazică). Ei, ei care interziceau unei vedete să se căsătorească, ca să nu-și dezamăgească adoratorii, ei au lăsat-o să cutreiere lumea ascunsă de pălării cu boruri largi și de ochelari de soare, să se înscrie la hoteluri sub numele de Miss Harriet Brown sau Miss Karia Lund. Ei acceptă ca ea să nu vină la premiere, să nu dea autografe, să nu răspundă la interviuri. Acceptă s-o vadă apărînd în public cu un taior necălcat.

Fiind slab în fața ei, Hollywoodul da lumii o probă a puterii sale. El se afirma, negîndu-se.

GARBO — UN CULT AL RANCHIUNII

Puțin ne interesează azi de ce a refuzat Garbo să se supună la toate acele dulci servituți. O judecată de bun simț ne îndeamnă să presupunem că pur și simplu nu-i plăcea bîlciul în care ea trebuia să facă pe femeia-șarpe, nu-i plăcea, dar nici nu avea chef să-l părăsească. Dar puțin interesează azi dacă îi plăcea sau nu, dacă misterul ei a fost o tactică sau o formă de autoapărare. Rupînd convenția, Garbo a pus și mai bine în evidență pactul canibalic care stă la baza celebrității (a acestui tip de celebritate, bazată pe idolatrie). Prin urmare idolul este înălțat pe soclu și menținut acolo prin promisiunea de a se lăsa consumat : devorat cu privirea, sfîrtecat, înghițit. Cîtă vreme este respectată regula jocului, cele două părți tră-

iesc în pace, o pace narcotică, dar pace. Cînd apare cineva care nu se mai supune contractului, cînd o celebritate vrea să-şi menţină celebritatea fără să se lase înghiţită, echilibrul se prăbuşeşte, pacea se rupe, părţile apar una în faţa celeilalte sub înfăţişări inamice. De o parte, idolul, în cazul nostru, starul, starul cu pretenţia lui nesăbuită de a fi în acelaşi timp şi ascuns şi la vedere ; de cealaltă parte societatea, care nu înţelege, nu admite să fie frustrată de hrana imaginaţiei sale. Sistemul era dispus să piardă — din forţă, din extravaganţă, din calcul şi mai ales din luciditate. Adoratorii nu erau dispuşi să piardă — din slăbiciune firească, şi mai ales din refuzul raţiunii, un refuz care însemna pentru ei o consecvenţă, pentru că idolatria a fost întotdeauna refuzul raţiunii.

Faptul cel mai semnificativ în această ordine de idei, mi se pare reacţia provocată de hotărîrea ei de a părăsi platoul după primul şi ultimul eşec al carierei sale : *Femeia cu două feţe,* un film de tristă amintire, „o glumă urîtă făcută unei femei frumoase". Acest film lansat în 1941, născut din îngrijorarea provocată la M.G.M. de pierderea pieţei europene, (Garbo „mergea" mai bine în Europa decît în America) şi din dorinţa producătorilor de a o „relansa" — filmul acesta nu a fost niciodată numit de ea altfel decît „mormîntul meu".

Actriţa nu şi-a revenit niciodată din această moarte clinică. După *Femeia cu două feţe* orice proiect se năştea mort, chiar şi acela care părea că o interesează — cum a fost de pildă : un film despre George Sand, pentru care a semnat contract şi a plecat la Roma, „în prospecţie".

De 30 de ani, în fiecare anotimp, altă casă producătoare, alt regizor promit că o vor determina să reapară. De 30 de ani ziariştii revin anunţînd eventuale roluri şi onorarii fabuloase. De 30 de ani Sfinxul tace. Revistele publică din cînd în cînd cîte o fotografie „furată" : o femeie cu pălărie mare şi cu ochelari de soare, coborînd de pe puntea unui transatlantic sau urcînd la bordul unui

avion. O imagine surprinsă nu se știe unde, parcă de un binoclu-spion, arată o umbră obosită, de astă dată ea e în mod real obosită, o doamnă cu privirea aspră, cu părul retezat, într-un costum de bal urît, aplecată în fața unui boschet. O altă fotografie arată un obraz răvășit, ascuns după o pereche de ochelari de soare, demodați: Greta Garbo urcînd într-un autobuz, pe Coasta de Azur.

Ceea ce este izbitor în aceste încăpățînate reveniri este amestecul de neconsolare și de ranchiună. După 10, după 20, după 30 de ani, nimeni nu poate să creadă că ea a părăsit filmul deadevărat și pentru totdeauna. După 10, după 20, după 30 de ani o apariție a sa în public stîrnește infinit mai multă vîlvă decît poate stîrni vedeta zilei. Un serial Greta Garbo prezentat de televiziunea italiană acum cîțiva ani a scăzut cu 70 % numărul spectatorilor din cinematografe. Richard Burton se apleacă în public să-i sărute genunchiul. Herbert Kretzmer îi dedică un articol: *De ce ne lasă singuri?* Apar monografii Greta Garbo. Apar albume: *Filmele Gretei Garbo.* Apar timbre cu chipul ei în efigie. După 10, 20, 30 de ani, curiozitatea fanilor rămîne nealterată. Se trimit iscoade în blocul din strada 52 și în presă apar reportaje despre apartamentul ei de 7 camere (din care numai două, „mobilate sumbru și impersonal", sînt folosite) și informații culese de la personalul de serviciu din vecini: n-are mașină, n-are menajeră, își curăță singură morcovii, îi place caviar presat, iese zilnic la plimbare, nu primește niciodată, merge la licitație, dar nu cumpără nimic. Cînd acceptă o invitație stîrnește senzație, pentru că nici prezența lui Jackie — pe atunci Kennedy — nu o poate face să renunțe la obiceiul de a se retrage la ora 21 fix. Atitudinea ei este analizată și comentată cu minuția de care se bucură comportamentul capetelor politice. Observatorii scriu că „în prezența ei, te poți relaxa la fel de ușor ca în prezența unui personaj regal". Glumele ei involuntare sînt trecute în monografii: la un *dinner*

party e așezată lîngă soția unui producător, Ginsberg. La masă, se vorbește de Einstein. Greta Garbo întrerupe discuția : „A propos de domnul Einstein, unde este domnul Ginsberg ?"

Cultul „postum" al Gretei Garbo (pentru că bine a spus cine-a spus : Greta Garbo s-a născut la 18 septembrie 1905, la Stockholm și a murit la 24 iulie 1937, la turnarea ultimei secvențe din filmul *Contesa Walewska),* deci cultul „postum" al Gretei Garbo exprimă nu numai o admirație teribil de puternică, de o incomparabilă longevitate, ci și o ranchiună uluitor de rezistentă. Adoratorii au refuzat să se consoleze, din iubire, firește, dar și din ciudă. Ei s-au încăpățînat s-o recheme ca pe un spirit la masa de spiritism, din dorința de a o revedea, firește, dar și din dorința de a o revedea peste 10, peste 20, peste 30 de ani. Acest vis de revedere purta în el un vis de revanșă. Garbo, simbolul frumuseții inaccesibile, revenită peste 10, peste 20, peste30 de ani sub înfățișarea unei Garbo marcată de timp, reintrată în vîrstă, supusă legilor deshidratării ar fi reprezentat pentru credincioși o consolare. Ea le scăpase, ea nu le putuse aparține în măreție. Ea nu le va scăpa, ea le va aparține în decădere.

Garbo nu a vrut să dea adoratorilor ei această ultimă revanșă și lipsa ei de mărinimie nu are de ce să uimească pe nimeni pentru că nici un idol nu e blînd, pentru că a fi idol înseamnă prin definiție ne-uman, neuman prin desolidarizare, neuman prin refuzul de a împărtăși soarta muritorilor.

Nerevenind, ea nu a fost numai lașă, așa cum spun unii, cînd îi opun pe Marilène Dietrich, care a rămas pe baricade, care a avut și are curajul de a arăta oamenilor nu numai masca ei de aur, ci și obrazul ei omenesc, răvășit de anotimpuri. Ridicarea la cer a fost și un ultim act de cruzime și o genială lovitură strategică.

Ea a existat pentru că a fost ireală.

Ea supraviețuiește pentru că a spus : „Adio ! Am murit !"

FILMOGRAFIE *

1922

1. LUFFAR PETER *(Peter vagabondul)*

Producția, regia și scenariul : Erik A. Petschler. *Interpreți :* Erik A. Petschler, Greta Gustafsson, Helmer Larsson, Frederik Olsson, Tyra Ryman, Gucken Cederborg.

Peter *(Erik A. Petschler)* reușește să scape de niște încurcături amoroase și intră în armată. După o poveste de dragoste cu Greta *(Greta Gustaffson)* — fiica primarului orașului — și o substituire, Peter sfîrșește prin a se căsători cu o văduvă bogată.

Primul film artistic al Gretei Garbo (Gustaffson) este o comedie — singura dată cînd abordează acest gen, pînă în 1939.

1924

2. GÖSTA BERLING SAGA *(Povestea lui Gösta Berling)*

Casa : „Svensk Filmindustri". *Adaptare* de Mauritz Stiller și Ragnar Hylten-Cavallius, după romanul Selmei Lagerlöf. *Imaginea :* Julius Jaenzon. *Regia :* Mauritz Stiller. *In :* Lars Hanson, Greta Garbo, Ellen Cederstrom, Mona Martenson, Jenny Hasselquist, Karin Swanstrom, Gerda Ludenquist, Torsten Kammeren, Svend Tornbech, Otto Elg Lundberg, Sixten Malmerfelt.

Pastorul Gösta Berling *(Lars Hanson)* își pierde funcția din pricina alcoolismului. Intră în cercul înaltei societăți, unde o întîlnește pe contesa Elisabet Dohna *(Greta Garbo)*, de care se în-

* La alcătuirea prezentei filmografii, ne-a fost de un real folos albumul *The Films of Greta Garbo* — Bonanza Books, New York *(Nota red. rom.)*

drăgostește. În cele din urmă, contesa îl va ajuta să se reabiliteze.

Mauritz Stiller a fost regizorul care a ajutat-o cel mai mult pe Greta Garbo la începuturile carierei sale. Datorită acestui film, producătorul Louis B. Mayer i-a luat pe amîndoi la Hollywood, unde vor și rămîne.

1925

3. DIE FREUDLOSE GASSE *(Strada lipsită de bucurie — T.R.* : Ulița Durerii)*

Casa : „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.* de Dorothy Farnum, Hugo Bettauer. *Imag. :* Guido Seeber. *Reg. :* Georg Wilhelm Pabst. *In. :* Werner Krauss, Asta Nielsen, Jaro Furth, Greta Garbo, Agnes Esterhazy, Gregor Chmara, Valeska Gert, Einar Hanson, Loni Nest, Marlene Dietrich.

Acțiunea se petrece la Viena, în anii grei de după terminarea primului război mondial. Greta *(G.G.)*, fiica cea mai mare a lui Franz Rumfort *(Jaro Furth)*, se străduiește să țină familia strîns unită, în pofida mizeriei în care se zbat cu toții. Maria Lechner *(Asta Nielsen)* recurge la crimă, pentru a-și împiedica iubitul să se căsătorească cu alta, apoi refuză să-l salveze pe acesta. Un măcelar *(Werner Krauss)*, individ hrăpăreț și depravat, este ucis de cei de pe urma cărora profitase. Pentru a obține bani, Greta este gata să se sacrifice și să devină o femeie de proastă reputație, dar este salvată de tatăl ei, cu ajutorul unui tînăr locotenent *(Einar Hanson)*.

1926

4. THE TORRENT *(Torentul)*

Casa : „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.* de Doroty Farnum, după nuvela lui Vicente Blasco-Ibañez. *Titluri :* Katherine Hilliker și H. H. Caldwell. *Imag. :* William Daniels.

* *T.R.* = Titlu românesc (în cazul cînd în difuzarea filmului respectiv la noi, s-a recurs la o traducere liberă a titlului original).

Montaj: Frank Sullivan. *Reg.:* Monta Bell. *In:* Ricardo Cortez, Greta Garbo, Gertrude Olmstead, Edward Connelly, Lucien Littlefield, Martha Mattox, Lucy Beaumont, Tully Marshall, Mack Swain, Arthur Edmund Carew, Lillian Leighton, Mario Carillo.

Leonora Moreno *(G. G.)* şi Rafael Brull *(Ricardo Cortez)* au crescut împreună în acelaşi sat spaniol şi cu toate că se iubesc nu se pot căsători, întrucît atît mama lui *(Martha Mattox)*, o aristocrată, cît şi mama ei *(Lucy Beaumont)* hotărăsc să-i despartă. Leonora este trimisă la Paris, iar Rafael se logodeşte cu Remedios *(Gertrude Olmstead)*, aleasa mamei lui. Devenită cîntăreaţă celebră, Leonora vine să viziteze satul natal. Se întîlneşte cu Rafael, dragostea lor reînvie, însă mama lui îi desparte din nou. Rafael se căsătoreşte cu Remedios. Au trecut anii... Într-o zi cei doi se reîntîlnesc, dar Rafael se întoarce la familia lui, iar Leonora îşi continuă cariera.

5. THE TEMPTRESS *(Seducătoarea — T.R. Femeia vampir)*

Casa: „Metro-Goldwyn-Mayer. *Adapt.* de Dorothy Farnum, după nuvela lui Vicente Blasco-Ibañez. *Tul.:* Marion Ainslee. *Imag.:* Tony Gaudio. *Mon.:* Lloyd Nosler. *Reg.:* Fred Niblo. *Int.:* Greta Garbo, Antonio Moreno, Marc MacDermott, Lionel Barrymore, Armand Kaliz, Roy D'Arcy, Alys Murrell, Steve Clemento, Roy Coulson, Robert Anderson, Francis McDonald, Hector A. Sarno, Virginia Brown Faire, Inez Gomez.

Elena *(G.G.)*, căsătorită cu Marquis Fontenoy *(Marc MacDermott)*, este obligată de acesta să întreţină o legătură extraconjugală cu un bancher, pentru ca soţul ei să poată trăi în lux. La un bal mascat, Elena îl întîlneşte pe Manuel Robledo *(Antonio Moreno)*, un inginer argentinian, primul bărbat pe care ea îl va iubi cu adevărat. Aflînd că Elena este căsătorită, Manuel se întoarce în Argentina, dar ea îl urmează acolo. Între timp, soţul Elenei va fi omorît. Manuel lucra la construcţia unui baraj; Manos Duros *(Roy D'Arcy)*, un duşman al lui Manuel, dinamitează barajul. Manuel încearcă să-l repare însă este împiedicat de furtună. Înfuriat, o

învinuieşte pe Elena de toate necazurile ivite şi chiar vrea s-o ucidă, deşi, în fond, o iubea. Elena pleacă. Peste cîţiva ani, Manuel se află la Paris cu logodnica sa Celinda *(Virginia Brown Faire)*, unde o descoperă pe Elena, devenită femeie de stradă. Înainte de a pleca, Manuel, cuprins de milă, îi strecoară nişte bani în buzunar.

1927

6. FLESH AND THE DEVIL *(Carnea şi diavolul* — T.R.: *Carnea diabolică)*

Casa: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.* de Benjamin F. Glazer, după nuvela *Trecutul nemuritor* de Hermann Sudermann. *Titl.:* Marion Ainslee. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Lloyd Nosler. *Reg.:* Clarence Brown. *In.:* John Gilbert, Greta Garbo, Lars Hanson, Barbara Kent, William Orlamund, George Fawcett, Eugenie Besserer, Marc MacDermott, Marcelle Corday.

Leo von Sellenthin *(John Gilbert)* şi Ulrich von Kletzingk *(Lars Hanson)*, doi moşieri austrieci, sînt vechi şi nedespărţiţi prieteni. Leo are o idilă cu Felicitas *(G.G.)*, soţia contelui von Rhaden *(Marc MacDermott)*. Contele află şi este omorît de Leo într-un duel. Leo este obligat să plece în America, iar Ulrich se căsătoreşte cu Felicitas, neştiind nimic de legătura ei cu Leo. Peste cîţiva ani, aflînd că nu mai este ameninţat cu pedeapsa din pricina duelului, Leo se întoarce. Felicitas caută să-l recucerească pe Leo şi cînd Ulrich află, ea afirmă că Leo este cel care a ademenit-o. Ulrich îl provoacă la duel pe Leo. Felicitas încearcă să-l prevină, dar în timp ce traversa grăbită un rîu îngheţat cade în apă şi se îneacă. Leo îl răneşte pe Ulrich, însă apoi tot el îl îngrijeşte şi cei doi redevin iar buni prieteni.

7. LOVE *(Iubire* — T.R.: *Anna Karenina)*

Casa: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.* de Frances Marion, după romanul *„Anna Karenina"* de Lev Tolstoi. *Tit.:* Marion Anslee şi Ruth Cummings *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Hugh Wynn. *Reg.:* Edmund Goulding. *In.:* Greta

Garbo, John Gilbert, George Fawcet, Emily Fitzroy, Brandon Hurst, Philippe de Lacy.

Anna Karenina *(G.G.)*, căsătorită cu un om bogat *(Brandon Hurst)* pe care nu-l iubea, se îndrăgostește de Vronski *(John Gilbert)*, un ofițer. Soțul ei refuză să divorțeze, astfel încît Anna îl părăsește, renunțînd la Serioja *(Philippe de Lacy)*, băiețașul ei pe care îl adora, și devine amanta lui Vronski. Destul de curînd, Anna își dă seama că este pe cale să-și piardă iubitul, dornic să se reîntoarcă la viața lui de militar. În disperare, ea se aruncă înaintea trenului.

1928

8. THE DIVINE WOMAN *(Femeia divină)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.:* de Dorothy Farnum, după piesa *„Starlight"*, de Gladys Unger. *Titl.:* John Colton. *Imag.:* Oliver Marsh. *Mon.:* Conrad A. Nervig. *Reg.:* Victor Seastrom. *In.:* Greta Garbo, Lars Hanson, Lowell Sherman, Polly Moran, Dorothy Cummings, John Mack Brown, Cesare Gravina, Paulette Duval, Jean de Briac.

Marianne *(G.G.)* este lăsată de mama sa la o fermă, pentru ca ea să-și poată trăi liberă viața veselă la Paris. După un timp, Legrand *(Lowell Sherman)*, unul din prietenii mamei, o duce și pe ea în capitală. Acesta încearcă să o seducă, și fiindcă fata opune rezistență o bate crunt ; crezînd că a omorît-o, o abandonează și fuge. Marianne se împrietenește cu un soldat, Lucien *(Lars Hanson)*, care o îngrijește cu afecțiune. Trebuind să plece cu regimentul, Lucien o lasă la o spălătoreasă, d-na Pigonier *(Polly Moran)*. Într-o seară, Marianne îl întîlnește pe Legrand și după ce el îi promite că o va ajuta să ajungă o mare artistă, ea devine metresa lui. Lucien dezertează, dar este arestat și închis. Eliberat, merge s-o vadă pe Marianne și este profund dezamăgit. Ea încă îl iubea și de aceea, renunțînd la cariera promisă, îl părăsește

pe Legrand. Lucien o găsește din nou, de astă dată săracă și nefericită. Cei doi se împacă și pleacă împreună în America de Sud, unde Lucien are o mică fermă.

9. THE MISTERIOUS LADY *(Doamna misterioasă* — T.R.: *Șarpele)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.:* de Bess Meredyth, după nuvela *„War in the Dark"*, de Ludwig Wolff. *Titl.:* Marion Ainslee și Ruth Cummings. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Margaret Booth. *Reg.:* Fred Niblo. *Int.:* Greta Garbo, Conrad Nagel, Gustav von Seyffertitz, Edward Connelly, Albert Pollet, Richard Alexander.

Înainte de primul război mondial, Tania *(G.G.)*, are o idilă cu căpitanul austriac Karl von Heinersdorff *(Conrad Nagel)*, pentru a obține planurile secrete pe care le posedă acesta. Se îndrăgostește de el, dar fură totuși documentele. Judecat de curtea marțială, Karl este închis, însă unchiul lui *(Albert Pollet)* îl ajută să scape. Karl pleacă în Rusia pentru a o găsi pe Tania. Orbită de dragostea ce i-o purta lui Karl, Tania își trădează șeful, generalul Alexandroff *(Gustav von Seyffertitz)*: ia niște documente secrete primite de el de la un austriac și le înmînează lui Karl. După ce îl împușcă pe general, care aflase de trădarea ei, Tania fuge în Austria, împreună cu Karl.

1929

10. A WOMAN OF AFFAIRS *(Femeia de afaceri* — T.R.: *Delir)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.* de Bess Meredith, după nuvela *„The Green Hat"*, de Michael Arlen. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Hugh Wynn. *Reg.:* Clarence Brown. *Int.:* Greta Garbo, John Gilbert, Lewis Stone, John Mack Brown, Douglas Fairbanks Jr., Hobart Bosworth, Dorothy Sebastian.

Diana Merrick *(G.G.)*, o tînără englezoaică aristocrată, cam ușuratică, îl iubește pe Neville *(John Gilbert)*, dar tatăl lui, sir Montague *(Hobart Boswarth)* este împotriva căsătoriei, întru-

cît dezaprobă modul de viață nesăbuit al Dianei și al fratelui ei, Geoffroy *(Douglas Fairbanks)*. După mai multe aventuri, Diana se căsătorește cu David *(John Mack Brown)*, neștiind că acesta este un hoț notoriu. Fiind prins, David se sinucide, iar Diana plătește ceea ce el furase. Neville o mai iubește încă pe Diana, deși se căsătorise cu Constance *(Dorothy Sebastian)*. Își părăsește soția, dar Diana nu vrea ca el să-și destrame familia și îl respinge, spunîndu-i că în curînd Constance va avea un copil. Apoi gonește nebunește cu mașina și moare, zdrobindu-se de copacul lîngă care ea și Neville și-au mărturisit dragostea.

11. WILD ORCHIDS *(Orhidee sălbatice* — T.R.: *Pămîntul voluptății)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.:* de Willis Goldbeck, după povestirea lui John Colton *„Heath"*, continuată de Hans Kraly și Richard Schayer. *Titl.:* Marion Ainslee. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Conrad Nervig. *Reg.:* Sidney Franklin. *Int.:* Greta Garbo, Lewis Stone, Nils Asther.

John Sterling *(Lewis Stone)* merge împreună cu soția sa Lillie *(G.G.)* să inspecteze plantațiile din Orient. Pe vapor, îl întîlnește pe prințul de Gace *(Nils Asther)*, din Iawa, care este fascinat de frumusețea Lilliei. Ajunși la destinație, prințul îi găzduiește pe soții Sterling în palatul lui. Lillie acceptă o legătură amoroasă cu prințul, dar Sterling nu întîrzie să afle, descoperind colierul soției pe sofaua pe care ea stătuse împreună cu stăpînul palatului. Toți trei merg la o vînătoare de tigri și Lillie se teme ca John să nu facă vreo prostie, deoarece ea găsise colierul în buzunarul hainei lui, dovadă că el știa că soția îl înșelase. Prințul nu are arma încărcată și este atacat și rănit grav de un tigru. Sterling izbutește să răpună fiara și-apoi îi spune prințului că nu se împotrivește divorțului, dacă asta o va face fericită pe Lillie. În timp ce se pregătea să plece acasă, Sterling o găsește în cameră pe Lillie,

care-l aştepta. Cei doi soţi descoperă că încă se iubeau şi se împacă.

12. THE SINGLE STANDARD *(Singurul standard* — T.R.: *Dreptul la dragoste)*

Casa: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.:* de Josephine Loveut, după nuvela Adelei Rogers St. John. *Titl.:* Marion Ainslee. *Imag.:* Oliver Marsh. *Mon.:* Blanche Sewell. *Reg.:* John S. Robertson. *Int.:* Greta Garbo, Nils Asther, John Mack Brown, Dorothy Sebastian, Lane Chandler, Robert Gastle, Mahlon Hamilton, Kathlyn Williams, Zeffie Tilbury.

Arden Stuart *(G.G)*, o actriţă debutantă din San Francisco, îl cunoaşte într-o galerie de artă pe Packy Connon *(Nils Asther)*, un marinar devenit actor. Face o lungă călătorie cu el pe un iaht. Packy o părăseşte, plecînd la Paris pentru afaceri. Reîntoarsă la San Francisco, Arden află că a fost concediată. Se căsătoreşte cu Tommy Hecolett *(John Mack Brown)*, un tînăr care o iubea de multă vreme, şi are curînd un copil. Cînd Packy se întoarce, Arden este din nou atrasă de el, aducîndu-l pe Tommy în pragul sinuciderii, din pricina geloziei. Arden îşi dă seama că datoria sa este să rămînă alături de soţ şi de copil şi renunţă definitiv la Packy.

13. THE KISS *(Sărutul)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.:* de Hans Kraly după povestirea lui George M. Saville. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Ben Lewis. *Reg.:* Jacques Feyder. *Int.:* Greta Garbo, Conrad Nagel, Anders Randolf, Holmes Herbert, Lew Ayres, George Davis.

Irene Guarry (*G.G.*), soţia unui negustor de mătăsuri din Lyon, îşi împuşcă soţul *(Anders Randolf)*, în momentul cînd acesta, cuprins de gelozie, vrea să-l ucidă pe Pierre (*Lew Ayres*), fiul unui asociat (*Holmes Herbert*) al său. Are loc procesul şi avocatul André (*Conrad Nagel*), un fost iubit al Irenei, o apără pretinzînd că Guarry s-a sinucis, fiind deprimat din cauză că afacerile îi mergeau prost. Irene este achitată şi

pleacă împreună cu André, dar îi spune adevărul privitor la împrejurările în care a murit Guarry.

A fost ultimul film mut al Gretei Garbo.

1930

14. ANNA CHRISTIE *(Anna Christie)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.* de Frances Marion, după piesa lui Eugene O'Neill. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Hugh Wynn. *Reg.:* Clarence Brown. *Int.:* Greta Garbo, Charles Bickford, George F. Marion, Marie Dressler, James T. Mack, Lee Phelps.

Anna Christie *(G.G.)* fuge de la ferma unor rude — oameni înrăiți și cruzi — unde fusese lăsată de tatăl ei și, în cele din urmă, devine o prostituată. Zdrobită și scîrbită de viața pe care o ducea, Anna merge la tatăl său, Chris (*George F. Marion*), și rămîne pe barca lui de pescuit. Aici o întîlnește pe Marthy (*Marie Dressler*), o bătrînă care fusese odinioară metresa tatălui ei. În timpul unei furtuni, ei salvează de la înec pe marinarul Matt Burke (*Charles Bickford*). Anna și Matt se îndrăgostesc unul de celălalt. Anna îi reproșează tatălui ei faptul că a neglijat-o atîția ani și îi povestește, de față cu Matt, prin cîte a trecut. Dezgustat, Matt pleacă dar dragostea este mai puternică și el se reîntoarce pentru a se căsători cu Anna.

Primul film sonor al Gretei Garbo.

15. ROMANCE *(Romanța)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Dialoguri:* de Bess Meredith și Edwin Justus Mayer, după piesa lui Edward Sheldon. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Hug Wynn și Leslie F. Wilder. *Reg.:* Clarence Brown. *Int.:* Greta Garbo, Lewis Stone, Gawin Gordon, Elliott Nugent, Florence Lake, Clara Blandick, Henry Armetta, Mathilde Comont, Countess De Liguoro.

Harry (*Elliott Nugent*), nepotul unui episcop (*Gawin Gordon*), vrea să se căsătorească cu o ar-

tistă. Episcopul caută să-l oprească şi îi povesteşte un episod din viaţa sa, de pe vremea cînd era doar rectorul Tom Armstrong. Se îndrăgostise de primadona Rita Cavallini(*G.G.*). Şi ea îl iubea şi într-un moment de sinceritate îi mărturiseşte că fusese metresa bogătaşului Cornelius Van Tuyl (*Lewis Stone*). După ultima reprezentaţie, Van Tuy încearcă s-o determine să se reîntoarcă la el, dar Rita refuză. Aflînd despre întîlnirea lor, Armstrong merge la Rita, îi spune cu duritate ce crede despre ea, apoi vrea s-o cumpere pentru a-şi petrece o noapte împreună. Rita îl imploră să n-o trateze astfel. Armstrong o părăseşte pentru totdeauna. Povestea tristă a episcopului nu-l face pe Harry să-şi schimbe hotărîrea. Mai tîrziu, Armstrong află despre moartea Ritei dintr-un ziar.

1931

16. INSPIRATION *(Inspiraţie)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Scenariu:* Gene Markey. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Conrad A. Nerwig. *Reg.:* Clarence Brown. *Int.:* Greta Garbo, Robert Montgomery, Levis Stone, Marjorie Rambeau, Judith Vosselli, Beryl Mercer, John Miljan, Edwin Maxwell, Oscar Apfel, Joan Marsh, Zelda Sears, Karen Morley, Gwen Lee, Paul McAllister, Arthur Hoyt, Richard Tucker.

Ivonne *(G.G.)*, modelul unui artist este iubita lui André (*Robert Montgomery*), un tînăr ce se pregăteşte să intre în diplomaţie. Cînd André află amănunte privind trecutul ei sentimental, o părăseşte. Reîntîlnind-o apoi, săracă şi fără sprijin, André îi cumpără un mic domeniu la ţară, anunţînd-o totodată că urmează să se căsătorească cu o altă fată. Citind despre sinuciderea uneia din prietenele Ivonnei, Liane (*Karen Morley*) — din pricină că fusese părăsită de iubitul ei Delval (*Lewis Stone*) — André se hotărăşte să renunţe la carieră de dragul Ivonnei. Se grăbeşte să-i spună, dar o găseşte împreună cu un prieten al

ei de altădată, care încerca s-o convingă să se întoarcă la el. André îi promite să uite totul și s-o facă fericită. În timp ce el dormea, Ivonne îi lasă un bilet de adio și pleacă, nevrînd să-i distrugă cariera.

17. SUSAN LENOX : HER FALL AND RISE *(Susan Lenox : declinul și gloria ei.* — T.R. : *Susan Lenox — Curtezana)*

Casa. : „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt. :* de Wanda Tuchock, după nuvela lui David Graham Philips. *Dial. :* Zelda Sears și Edith Fitzgerald. *Imag. :* William Daniels. *Mon. :* Margaret Booth. *Reg. :* Robert Z. Leonard. *Int. :* Greta Garbo, Clark Gable, Jean Hersholt, John Miljan, Alan Hale, Hale Hamilton, Hilda Vaughn, Russell Simpson, Cecil Cunningham, Theodore von Eltz, Marjorie King, Helene Millard, Ian Keith.

Fermierul Ohlin (*Jean Hersholt*) vrea să-și căsătorească fiica nelegitimă, Helga (*G.G.*), cu Mondstrum (*Alan Hale*), un om brutal. Fata fuge de acasă și ajunge la o cabană în munți, aparținînd inginerului constructor Rodney Spencer *(Clark Gable*). El se oferă să o ajute. Inginerul se îndrăgostește de Helga și o cere în căsătorie. Helga e fericită. Într-o zi, în timp ce Rodney era plecat la lucru, ea află că Ohlin o caută. Pentru a nu fi descoperită de el, Helga fuge cu un tren de carnaval. Ca să poată rămîne în tren ea flirtează cu proprietarul. Rodney se întoarce, o găsește pe Helga, dar aflînd de cele întîmplate o părăsește, indiferent la rugămințile ei. Helga devine amanta unui bogat politician, Mike Kelly (*Hale Hamilton*) și este cunoscută sub numele de Susan Lenox. Îl invită pe Rodney s-o viziteze și încearcă să se împace cu el, dar Rodney o respinge din nou și dispare. Susan îl caută pretutindeni și în cele din urmă îl găsește în America de sud. Rodney refuză să creadă că ea și-a schimbat modul de viață. Resemnată, Helga este pe cale să plece în compania unui bogătaș (*Ian Keith),* dar înainte de plecare mai merge odată la Rodney și reușește să-l convingă să se împace și să înceapă împreună o viață nouă.

1932

18. MATA HARI *(Mata Hari)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Scen.:* Benjamin Glazer și Leo Birinski. *Dial.:* Doris Anderson și Gilbert Emery. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* Frank Sullivan. *Reg.:* George Fitzmaurice. *Int.:* Greta Garbo, Ramon Novarro, Lionel Barrymore, Lewis Stone, C. Henry Gordon, Karen Morley, Alec B. Francis, Blanche Frederici, Edmund Breese, Helen Jerome Eddy, Frank Reicher.

Dansatoarea Mata Hari (*G.G.*) din Paris este, de fapt, o agentă în serviciul spionajului german, fiind trimisă de Adriani (*Lewis Stone*) să obțină mesaje secrete privind mișcările trupelor rusești. Îl întîlnește pe locotenentul Alexei Rosanoff (*Ramon Novarro*) cu care are o aventură, fără să știe că el deține documentele respective. Generalul Shubin (*Lionel Barrymore*) fusese într-o vreme iubitul ei și de la el obținuse multe date secrete. Aflînd că Rosanoff poate să-i furnizeze mesajele căutate, Mata Hari își petrece noaptea cu el, în timp ce colaboratorii ei copiază datele. Shubin e gelos și-i telefonează, amenințînd-o că îi va denunța pe amîndoi ca spioni. Ca răspuns, Mata Hari îl împușcă pe general. Rosanoff se întoarce în patrie. Auzind că e rănit, Mata Hari pleacă să-l caute și îl găsește într-un spital, orb. Îi declară că îl iubește mai mult ca oricînd. Adriani trimite un om s-o omoare pe Mata Hari, pentru că nesocotise ordinele lui, dar este prins. Pînă la urmă ea este arestată și dată în judecată. Rosanoff va fi chemat ca martor și Mata Hari preferă să declare că e vinovată, decît să se apere dezvăluindu-și trecutul în fața iubitului. Hotărîrea tribunalului e necruțătoare : pedeapsa capitală. Rosanoff este dus la Mata Hari și, pentru a nu-l îndurera, i se spune că ea se află într-un spital. O scurtă întîlnire a celor doi, apoi, în zori, un pluton execută sentința.

19. GRAND HOTEL *(Grand Hotel)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Adapt.:* de Wiliam A. Drake, după piesa lui Vicki Baum. *Imag.:* William Da-

niels. *Mon.:* Blanche Sewell. *Reg.:* Edmund Goulding. *Int.:* Greta Garbo, John Barrym re, Joan Crawford, Wallace Beery, Lionel Barrymore, Lewis Stone, Jean Hersholt, Robert McWade, Purnell B. Pratt, Ferdinand Gottschalk, Rafaela Ottiano, Morgan Wallace, Tully Marshall, Frank Conroy, Murray Kinell, Edwin Maxwell.

Venită într-un turneu în acel oraș, Grusinskaya *(G.G.)*, o vestită balerină, se instalează la Grand Hotel. După o reprezentație, ea se întoarce la hotel, descurajată în privința carierei sale. În apartamentul ei se ascunsese un aventurier, baronul von Gaigern (*John Barrymore*), cu intenția să-i fure bijuteriile. Văzînd că Grusinskaya vrea să se sinucidă, baronul iese la iveală și îi mărturisește că se află acolo numai pentru că este un înfocat admirator al ei. Cei doi se îndrăgostesc. La hotel locuiește și Kringelein, un contabil care suferea de o boală neiertătoare și hotărîse să se bucure din plin de zilele ce-i mai rămăseseră de trăit. El se îndrăgostește de Flaemmchen *(Joan Crawford)*, o dactilografă dornică de bogăție. Preysing *(Wallace Beery)*, un industriaș ce venise la hotel pentru a negocia o afacere, este atras de Flaemmchen, care răspunde avansurilor lui. Între timp, baronul îi spune balerinei că după ce vor pleca de la hotel se vor întîlni în altă parte și își vor lega viața pe vecie. Avînd nevoie de bani, baronul încearcă să-l prade pe Preysing, dar este prins și omorît de acesta. Preysing e arestat. Acum Flaemmchen este de acord să plece cu Kringelein, să călătorească împreună atît cît îi va fi dat lui să trăiască, amîndoi sperînd să găsească totuși undeva un medic în stare să-l salveze. Grusinskaya pleacă de la Grand Hotel, făcînd planuri de viitor privitoare la viața ei alături de baron, neștiind că acesta fusese omorît.

20. AS YOU DESIRE ME *(Cum mă dorești)*

Casa.: „Metro Goldwyn-Mayer". *Adapt. și dial.:* de Gene Markey, după piesa lui Luigi Pirandello. *Imag.:* William Daniels. *Mon.:* George Hively. *Reg.:* George Fitzmaurice.

Int.: Greta Garbo, Melwyn Douglas, Erich von Stroheim, Owen Moore, Hedda Hopper, Rafaela Ottiano, Warburton Gamble, Albert Conti, William Ricciardi, Roland Varno.

Zara (*G.G.*) este chelneriță la o cafenea din Budapesta. Ea suferă de amnezie. Pictorul Tony Biffie (*Owen Moore*) o indentifică, afirmînd că Zara nu e alta decît Maria, soția contelui Bruno Varrelli (*Melwyn Douglas*), căreia îi făcuse un portret în ziua cînd ea se căsătorise. Se credea că Maria fusese omorîtă în timpul campaniei austriece în Italia. Vrînd să scape de Carl Selton (*Erich von Stroheim*), un scriitor care avea o putere hipnotică asupra ei, Zara se hotărăște să plece cu Biffie. Varrelli o acceptă ca soția sa, iar Zara, la rîndul ei se îndrăgostește de prezumtivul soț. Selton, nevrînd s-o piardă pe Zara, îi aduce lui Varrelli o altă femeie, dînd-o drept soția dispărută, dar nu reușește să-l convingă pe Varrelli că ea ar fi adevărata Maria. Zara rămîne la Varrelli, cu toate că încă nu este sigură de identitatea ei.

1933

21. QUEEN CHRISTINA *(Regina Cristina)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Povestire* de Salka Viertel și Margaret F. Levin. *Adapt.* pentru ecran de H. M. Harwood și Salka Viertel. *Dial.:* S. N. Behrman. *Imag.:* William Daniels. *Muz.:* Herbert Stothart. *Mon.:* Blanche Sewell. *Producător:* Walter Wanger. *Reg.:* Rouben Mamoulian. *Int.:* Greta Garbo, John Gilbert, Ian Keith, Lewis Stone, Elizabeth Young, C. Aubrey Smith, Reginald Owen, Lawrence Grant, David Torrence, Gustav von Seyffertitz, Ferdinand Munier, George Renevent.

Regina Christina a Suediei (*G.G.*) urmează să se căsătorească cu viteazul prinț Charles (*Reginald Owen*). Fostul ei iubit, Magnus (*Jan Keith*), sprijină această căsătorie, fiindcă știa că Christina nu-l iubește pe Charles. Christina cere să fie păsuită, întrucît nu se simte încă pregătită pentru căsătorie. Aflînd că un ambasador spaniol,

don Antonio *(John Gilbert)*, trebuie să sosească în Suedia, Christina se îmbracă în haine bărbăteşti şi se duce la hanul unde el urma să poposească. Nemaigăsind nici o cameră liberă, Antonio acceptă să fie găzduit în odaia ocupată de Christina, crezînd-o băiat. Curînd descoperă că tovarăşul său de cameră este de fapt o fată încîntătoare şi se îndrăgosteşte de ea. Christina e cucerită de noul venit şi este gata să se căsătorească cu el şi să plece în Spania, dar Antonio — aflînd că ea este regina — îi mărturiseşte că fusese trimis pentru a-i aranja căsătoria cu regele Spaniei. Cei doi tineri îndrăgostiţi ajung la curtea regală suedeză, unde vor continua să se întîlnească. Magnus, ros de gelozie, aţîţă mulţimea împotriva lui Antonio. Christina face ca don Antonio să plece de la curte, apoi abdică. Cînd ajunge la palatul unde urma să se întîlnească cu don Antonio, îl găseşte ucis de mîna lui Magnus. Luînd trupul neînsufleţit al lui Antonio, Christina pleacă în Spania, pentru a nu se mai întoarce niciodată.

1934

22. THE PAINTED VEIL *(Vălul pictat)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Scen.:* John Meehan, Salka Viertel şi Edith Fitzgerald, după nuvela lui W. Somerset Maugham. *Imag.:* William Daniels. *Muz.:* Herbert Stothart. *Mon.:* Hugh Wynn. *Prod.:* Hunt Stromberg. *Reg.:* Richard Boleslawski. *Int.:* Greta Garbo, Herbert Marshall, George Brent, Warner Oland, Jean Hersholt, Beulah Bondi, Katherine Alexander, Cecilia Parker, Soo Yong, Forrester Harvey.

Katrin *(G.G.)* se căsătoreşte cu medicul Walter Fane *(Herbert Marshall)* şi pleacă împreună în China. El lucrează mult, reuşind să stea foarte puţină vreme alături de soţie. Katrin are o aventură cu un diplomat, Jack Townsend *(George Brent)*. După ce află despre aceasta, Fane îi spune soţiei că trebuie să plece într-o localitate înde-

părtată, pentru a participa la acțiunea de stăvilire a unei epidemii de holeră ; o cheamă și pe ea, ca astfel să rupă legătura cu Townsend (presupunînd că acesta poate ar fi dorit să divorțeze de soția lui, ca să se căsătorească cu Katrin, deși mai mult ca sigur că nu ar fi avut curajul s-o facă, temîndu-se să nu-și compromită cariera diplomatică). Katrin îl însoțește pe Fane. Cînd este solicitat să plece din orașul contaminat, Fane vrea să o ia și pe Katrin cu el și să o ducă într-un loc unde n-a ajuns epidemia. Katrin se opune, cerînd să fie lăsată să ajute victimele holerei. La întoarcere, Fane o găsește făcîndu-și cu abnegație datoria. Amîndoi își dau seama că se iubesc la fel de mult ca înainte. Dar iată că Fane cade victimă furiei unui localnic, care-l înjunghie fiindcă nu voia să respecte indicațiile antiepidemice severe date de medic. Sosește și Townsend, în momentul cînd Katrin află că Fane a fost rănit. Ea nu-i acordă însă nici o atenție diplomatului și se duce la soțul ei, jurînd să-l însănătoșească.

1935

23. ANNA KARENINA *(Anna Karenina)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Scen.:* Clemence Dane, Salka Viertel și S. N. Behrman, după romanul lui Lev Tolstoi. *Imag.:* William Daniels. *Muz.:* Herbert Stothart. *Mon.:* Robert J. Kern. *Prod.:* David O. Selznick. *Reg.:* Clarence Brown. *Int.:* Greta Garbo, Fredric March, Freddie Bartholomew, Maureen O'Sullivan, May Robson, Basil Rathbone, Reginald Owen, Reginald Denny, Phoebe Foster, Gyles Isham, Buster Phelps, Ella Ethridge, Joan Marsh, Sidney Bracey, Cora Sue Collins, Olaf Hytten, Joe E. Tozer, Guy D'Ennery, Harry Allen, Mary Forbes.

Locul acțiunii : Rusia de la sfîrșitul sec. XIX. Anna (*G.G.*) este căsătorită cu Karenin, un bogat demnitar (*Basil Rathbone*) și are un băiețel, Serioja (*Freddie Bartholomew*). Pleacă la Moscova să-și viziteze fratele, pe Stiva *(Reginald Owen),* un

om risipitor şi afemeiat, şi să mijlocească împăcarea acestuia cu soţia lui. În drum îl întîlneşte pe contele Vronski (*Fredric March*), un ofiţer de care se îndrăgosteşte cu pasiune. Reîntorcîndu-se acasă, Anna continuă să se întîlnească cu Vronski. Îi cere soţului să divorţeze, dar Karenin refuză, şi declară totodată că dacă ea va pleca la Vronski îşi va pierde orice drept asupra copilului. Orbită de dragoste, Anna îşi părăseşte familia şi devine amanta lui Vronski, care demisionează din armată. Timp de doi ani au dus o viaţa idilică, rupţi de cercurile pe care le frecventau înainte. Vronski simte că nu mai poate trăi astfel şi după o discuţie violentă cu Anna se reîntoarce în armată. Anna îl caută şi îl găseşte în gară, unde vede cum mama lui (*May Robson*) îl prezintă unei tinere fete. Înţelegînd că odată ce a pierdut dragostea lui Vronski a pierdut totul şi viaţa ei este iremediabil distrusă, Anna se aruncă în faţa trenului.

1937

24. CAMILLE (Camille — T.R.: *Dama cu Camelii)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Scen.:* Zoë Akins, Frances Marion şi James Hilton, după romanul şi piesa lui Alexandre Dumas *„La dame aux camelias". Imag.:* William Daniels şi Karl Freund. *Muz.:* Herbert Stothart. *Mon.:* Margaret Booth. *Reg.:* George Cukor. *Int.:* Greta Garbo, Robert Taylor, Lionel Barrymore, Elizabeth Allan, Jessie Ralph, Henry Daniell, Lenore Ulric, Laura Hope Crews, Marion Ballou, Joan Brodel, June Wilkins, Fritz Leiber Jr., Rex O Malley, Russelll Hardie, E. E. Clive, Douglas Walton, Elsie Esmonds.

Camille (*G.G.*) este o frumoasă curtezană din Paris, protectorul ei recunoscut fiind baronul de Varville *(Henry Daniell)*. Departe de a fi în fond o natură vicioasă, Camille are un suflet ales, se comportă afectuos cu cei care au ajutat-o vreodată, chiar plăteşte cheltuielile de nuntă unei vechi prietene, Nichette (*Elizabeth Allan*). La un

spectacol de teatru, Camille îl întîlneşte pe tînărul Armand Duval (*Robert Taylor*) şi între ei se va naşte o dragoste puternică. Aflînd că a fost înşelat, baronul o pălmuieşte pe Camille ; totuşi îi dă banii pe care ea îi ceruse vrînd să stea un timp la ţară cu Armand. Fericirea celor doi este întreruptă o dată cu venirea tatălui lui Armand (*Lionel Barrymore*), care îi cere Camillei să rupă relaţiile cu fiul lui, deoarece căsătoria cu o femeie de reputaţia ei ar însemna distrugerea carierei lui Armand. Camille, înţelegătoare, îl părăseşte pe Armand, spunîndu-i că preferă compania oamenilor bogaţi din Paris. Bolnavă grav de tuberculoză, Camille îşi vinde toate lucrurile, pentru a avea din ce trăi. Nanine, slujnica ei credincioasă, o îngrijeşte cu tot devotamentul. Aflînd de starea Camillei, Armand vine s-o vadă şi-i promite să rămînă alături de ea întotdeauna. Camille moare fericită în braţele lui, ştiind că Armand o iubeşte.

25. CONQUEST *(Cucerire — T.R. : Contesa Walewska)*

Casa. : „Metro-Goldwyn-Mayer". *Scen. :* Samuel Hoffenstein, Salka Viertel şi S. N. Behrman, după romanul *„Pani Walewska"*, de Waclaw Gasiorowski, dramatizare de Helen Jerome. *Imag. :* Karl Freund. *Muz. :* Herbert Stothart. *Mon. :* Tom Held. *Prod. :* Bernard H. Hyman. *Reg. :* Clarence Brown. *Int. :* Greta Garbo, Charles Boyer, Reginald Owen, Alan Marshall, Henry Stephenson, Leif Erickson, Dame May Whitty, C. Henry Gordon, Vladimir Sokoloff, Maria Ouspenkaya, Scotty Beckett.

În 1807, Napoleon Bonaparte (*Charles Boyer*) vizitează Polonia. La un bal oficial, o cunoaşte pe contesa Maria Walewska (*G.G.*) şi este atras de frumuseţea ei. Cînd miniştrii polonezi îi cer Mariei să-l viziteze pe Napoleon, pentru a-l determina să ajute Polonia în obţinerea independenţei, ea acceptă în silă. Contele Walewski (*Henry Stephenson*) aflînd că soţia sa a fost la Napoleon divorţează de ea. Maria devine amanta lui Napoleon şi pleacă împreună cu el, în speranţa că se vor căsători. Speranţe zadarnice, căci

Tallyerand (*Reginald Owen*) aranjează căsătoria lui Napoleon cu tînăra Maria-Luiza de Austria. Maria Walewska dă naştere unui băiat. După înfrîngerea de la Waterloo, ea merge la Napoleon ca să-i arate fiul şi îşi ia rămas bun de la el pentru totdeauna, înainte de plecarea lui în exil pe insula Sfînta Elena.

1941

26. TWO-FACED-WOMAN *(Femeia cu două feţe)*

Casa.: „Metro-Goldwyn-Mayer". *Scen.:* S. N. Behrman, Salka Viertel, şi George Oppenheimer, după piesa lui Ludwig Fulda. *Imag.:* Joseph Ruttenberg. *Muz.:* Bronislau Kaper. *Mon.:* George Boemler. *Prod.:* Gottfried Reinhardt. *Reg.:* George Cukor. *Int.:* Greta Garbo, Melwyn Douglas, Constance Bennett, Roland Young, Robert Sterling, Ruth Gordon, Francis Garson.

Editorul Larry Blake (*Melwyn Douglas*) se căsătoreşte cu Karin (G.G.) o instructoare de schi, pe care o cunoaşte la o staţiune de iarnă. Larry trebuie să plece, chemat de afaceri, dar îi promite soţiei că foarte curînd va renunţa la sofisticata viaţă din New York. Griselda Waughn (*Constance Bennett*), fosta lui iubită, complotează să-l readucă în societatea newyorkeză. Karin soseşte la New York şi văzînd-o pe Griselda îşi dă seama că îi este greu să rivalizeze cu ea. Recurge la o substituire : se dă drept „sora geamănă" a Karinei şi se comportă ca o femeie de lume, veselă şi spirituală. Larry observă din prima clipă că această femeie este de fapt propria-i soţie şi încearcă s-o facă să se autodemaşte. În intimitate cu el, Karin înţelege că planurile ei au eşuat. Se întoarce la staţiunea de schi. Larry o urmează, îi dovedeşte că ştia de la început că ea se deghizase. În final, cei doi soţi se împacă.

CUPRINS

F. Mauriac:
ÎNTR-O SEARĂ GRETA GARBO 5

1

F. Billtauist:
GRETA GARBO, VEDETA SOLITARĂ . . . 11

COPIII DE PE STRADA GOET

Eleva Greta şi geografia — Poem pentru o aniversare — Chiul la Upsala — La 13 ani, ucenică la o frizerie — Interzis tinerilor sub 16 ani! — Teatru de amatori — În culisele unui teatru adevărat — „Voi fi vedetă!"

2

O ROCHIE ALBĂ ŞI „CONTELE DE SOEDER" . 20

„Am un caracter impulsiv şi disprețuitor" — Vînzătoare într-un mare magazin — „Te iubesc, Kalle!" — Sete de singurătate — Manechin, apoi figurantă — Al doilea rol publicitar.

3

MICA VÎNZĂTOARE ŞI REGELE VAGABONZILOR 28

10 coroane pe zi ca „Bathing Beauty" — „Greta a jucat scena minunat" — Primele critici.

4

DACĂ TE ARUNCI ÎN APĂ TREBUIE SĂ ȘTII SĂ ÎNOȚI 32
O elevă atentă — Examenul de admitere — Trac — O izbutită „Madame Sans-Gêne".

5

GURRA 37
Elevă a Conservatorului și vedetă locală — Gustafsson devine Garbo — Primele mici roluri în teatru — Un supeu terminat brusc — Succes într-un rol de bătrînă.

6

PE URMELE CAVALERULUI RĂTĂCITOR . . 43
„Sînteți de o mie de ori prea grasă !" — „Veniți imediat la studio !" — „Da, dar e atît de frumoasă !" — Viața rătăcitoare a lui Mauritz Stiller — „Niciodată, niciodată..." — Cu *Erotikon* — glorie mondială — Greta turnează primul său film de lung-metraj — Lacrimile îl înduioșează pe tiran... — „Dacă mă asculți, vei izbuti..." — O ceată veselă de liceeni — Un incendiu foarte reușit.

7

BERLIN—CONSTANTINOPOL ȘI RETUR . . . 58
Celebritate și 3000 de coroane — *Odalisca din Smolna* — La Berlin, în rol de vedetă — Dispariție în plin triumf — În drum spre Bosfor — Tot timidă — Întoarcerea la Berlin.

8

DRUMURI FĂRĂ BUCURII 67
„O dată la două secole" — Domnul Mayer de la „M.G.M." — „Americanilor nu le plac

femeile voinice" — Comploturi — Pelerinaj la Liza — Împăcarea.

9

CĂLĂTORIA 74
New York — „Metro-Goldwyn" nu se grăbește — New York by Night — Toate hotărîrile se iau la Hollywood — Greta vede toate filmele — „Ce-ar fi să lăsăm totul baltă ?" — La drum, spre Hollywood.

10

HOLLYWOOD 82
Greta urăște Hollywoodul — O negresă o învață englezește — În cușca leului — Călărețul Stiller, doborît la pămînt... — În sfîrșit, Mayer se hotărăște — Vampă în *Torentul* — „Fugi și cheam-o pe dolofana aia !" — Mayer intuiește „vedeta" — „Dovleacul" — Ori heringi, ori pui fripți ! — Infirmiera lui Stiller.

11

„LA TREZIRE MĂ AȘTEPTA GLORIA" . . . 95
Stiller reintră în scenă — O bătălie epică — Un prieten : Lon Chaney — „Un film scandalos" — Presa o copleșește cu elogii — A produce.

12

NAȘTEREA UNUI CUPLU IDEAL 103
Gilbert, „un Don Juan nesățios" — Tot Hollywoodul o aplaudă — Conflict cu „M.G.M." — Greta angajează un impresar — Singura femeie a cărei osteneală produce bani — *Anna Karenina* — „Mă duc s-o ucid pe Garbo".

13

„DIVINĂ", APOI „SĂLBATICĂ" 113
„Un talent cutremurător" — Dor de patrie — Relaţii prieteneşti — Week-end la Hearst — „A murit Stiller !" — „Vreau să părăsesc această viaţă de uzină" — Greta păcăleşte presa — Charleston cu prinţul — „Nu mă voi căsători niciodată."

14

O UMBRĂ SCUMPĂ 124
În braţele mamei — Tribut gloriei „Cîţiva" desenatori — „Lucrezia ? Era o scorpie !" — Teama de teatru — La mormîntul lui Stiller — Plecarea.

15

„SONORUL" — O REVOLUŢIE 131
În căutarea liniştii — Sărutul — Revoluţie — O voce gravă, aproape aspră.

16

PARTENERĂ A LUI CLARK GABLE, EROINĂ A LUI PIRANDELLO 136
Un nou cuplu : Garbo-Gable — *Grand-Hotel* — Premieră de gală petrecută pe plajă — Eroină a lui Pirandello — Întoarcere la Stockholm.

17

STOCKHOLM — LONDRA — PARIS — NEW YORK 141
Greta îi înfruntă pe ziarişti — Dispărută timp de trei zile — O adevărată vacanţă — Fugă la Londra — Paris : „De ce nu o barbă falsă ?"

18

O PAGINĂ DIN ISTORIA SUEDIEI 146
Greta îl respinge pe Laurence Olivier — Gilbert, lecuit de trac — *Regina Christina* triumfă — Greta renunţă la piscină — Din nou în Suedia.

19

DEMIMONDENĂ ŞI CONTESĂ 152
Gusturi simple — *Maria Walewska* — Dar Stokowsky se căsătoreşte cu Gloria Vanderbilt !

20

DE LA TRAGEDIE LA FARSĂ 156
Reîntîlnire cu colegii de Conservator — Gaylord Hauser.

21

„WELCOME HOME !" 161

22

FENOMENUL GARBO 165
Nici o concesie publicului ! — Egoismul unei mari artiste.

E. Oproiu:
GRETA GARBO, STAR CONTESTATAR . . 169
Garbo ? De ce Garbo ? — Garbo, destin de excepţie ? — Garbo, „din treaptă în treaptă" — Garbo în context — Garbo, invenţie Stiller — Garbo, un Pigmalion oblic — Garbo, cineastul — Garbo sau foamea de absolut — Garbo : antologie — Garbo, crinul în mocirlă — Garbo, ca personaj-robot — Garbo : femeia-păcat + femeia-obiect — Garbo, geniul prezenţei — Garbo, manufac-

tură de vise — Garbo, fronda oboselii — Garbo : frumusețe de opoziție — Garbo, frumusețe corupătoare — Garbo, legenda — Garbo, „tăcerea antiamericană" — Garbo, misterul contestatar — Garbo, star-antistar — Garbo, un cult al ranchiunii.

FILMOGRAFIE 213

Redactor : VIORICA MATEI
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Apărut 1972 coli de tipar 10 planșe tip. adînc 6. C.Z. pentru bibliotecile mari 7 C.Z. pentru bibliotecile mici 7 778.

Tiparul executat sub comanda nr. 10 955 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1
București
Republica Socialistă România

„Chipul Gretei Garbo nu se poate descrie. Este de necrezut că o femeie atît de frumoasă există cu adevărat. Ochii ei albaştri sînt uneori de culoarea nevinovată a cerului, alteori par să oglindească adîncimea iadului în albastrul lor întunecat. Ce mister de nepătruns ! Ce suflet frămîntat şi chinuit !"

„Garbo nu mai are rivale. Ea este regina incontestabilă a cinematografului."

„Dacă Hollywoodul s-ar prăbuşi, în mijlocul cenuşii lui ar rămîne intact un diamant : Greta Garbo."

Din presa vremii

ACTORI
ŞI
DESTINE

■

EDITURA
MERIDIANE

Lei 6,50